

8845

విషయానుక్రమణిక

ఆగస్టు 1959

ముద్రణ

విశ్వనాథ మధ్యాహ్నము: శ్రీగిరి శతకము	శ్రీ విశ్వనాథనాథనారాయణ	...	1
శక్తి: శక్తము	శ్రీ వేలూరి శివరామశాస్త్రి	...	4
న్వరజతి	శ్రీ "మంజీర"	...	7
రాయల గయశాసనము జయశాసనమా?	శ్రీ కె. హెచ్. వి. శర్మ	...	13
గొరువంకల లోకనభ	శ్రీ నాయని సుబ్బరావు	...	20
మనకుగల విధులు	శ్రీ కామరాజగడ్డ రామచంద్రరావు	...	23
అపరోక్ష ధర్మము	శ్రీ హరీత శివశర్మ	...	27
భారతీయ వాస్తు విజ్ఞానము	శ్రీ గడియారం రామకృష్ణశర్మ	...	29
విచిత్రమేళనము	శ్రీ సి. నారాయణరెడ్డి	...	33
రాళ్ళపల్లివారి వచన రచన	శ్రీ సాళ్య కృష్ణమూర్తి	...	34
కన్నెతలపులు	శ్రీమతి ఆర్. నాంచారమ్మ	...	38
విశ్వనాథవారి మేనకా విశ్వామిత్రము	శ్రీ యస్వీ జోగారావు	...	39
రిక్తహస్తాలు	శ్రీ ప్రభల నరసనారాయణమూర్తి	...	45
బిరుద నామధేయలు	శ్రీ వికాళ శేషచార్యులు	...	49
అగుమంచి అబ్బురపు పాత్ర	శ్రీ ఆరుద్ర	...	54
కఠినోపనిషత్	శ్రీ దేవరకొండ బాలగంగాధరతిలక్	...	57
మాధవవర్మ: ఆతని సంతతి	శ్రీ మల్లంపల్లి సోమ శేఖరశర్మ	...	59
వార్తలు		...	65
చంద్రోత్సవము: కేరళ మణిప్రవాళకావ్యము	శ్రీ పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు	...	68
నేటి సాహిత్య విమర్శ	డా. రా.	...	73
వేశ్యాకులం యెందుకోసం పుట్టిందీ?	శ్రీ శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి	...	77
కలగూరగంప		...	89
గ్రంథవిమర్శనము		...	94
సాహితీ సుగతుని న్యగతం		...	100

సెప్టెంబర్ సంచికలో

దుర్ముహూర్త ఫలము	శ్రీ రాళ్ళపల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు
వైదిక కావ్యాలో వైదుల కైవాడం	శ్రీ కె. కుశాలప్రసాద
గోవింద వాక్యాల్లోని చరిత్రాంశాలు	శ్రీ కొత్తభావయ్య చౌదరి
కాంతి సమాప్తు - ఆశోక చరిత్ర	శ్రీ నికడవోలు వేంకటరావు
సంస్కృత సాహిత్యం - ముస్లిముల నేప	శ్రీ కె. లక్ష్మణశాస్త్రి
శివశంకరుల వక్రశ్రమాలిక	శ్రీ వారణాసి రామమూర్తి
లక్షణసార సంగ్రహము	శ్రీ రావూరి దొరస్వామిశర్మ
కోకిలమ్మ పెళ్ళి	శ్రీ సాళ్య కృష్ణమూర్తి

విశ్వనాథ మధ్యాక్షరాలు: శ్రీగిరి శతకం

శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణ

త్రోక్కుల్లు | నెక్కుల్లు | మఱి ధీక్కుల్లు సీఘ్రాని ధర్మన మ |
దొక్కసారిగ శ్రమయంతయుం జోపు నోయి మహేశ
స్రక్కుపోవుచు నెండ | నడచి | పెనుమర్రి సులభశీతలతః
జోక్కుచునట్లు శ్రీశైల మల్లి కాక్షున మహాలింగ! ౧

అనుభవ పరమార్థహీన భావమ్ము లవియెల్లఁ గూర్చి
తనర వారును వారు చెప్పినట్టి శబ్దమ్ము లర్థములు
నిను నేను బాగడ నీపెదవిపై నవ్వు నెరసు చూపును
సునిభృతమహాన శ్రీశైల మల్లి కాక్షున మహాలింగ!

నాగుండె పెకలించుకొంచు నా ప్రాణనాశముల్ చీల్చు
వాగర్థములతోడ నిన్నుఁ బిలువ | నీవరమ నిశ్చలత
లో | గీటగా | నన్న తరగవలె నీలహోహిత కదలు |
సోగ కన్నదున్ | శ్రీశైల మల్లి కాక్షున మహాలింగ! |

స్వామి నాలో నేను గుబ్బిసాడి భావము లుబ్బవలయు
నీమేలికదలిక లేని క్రొవ్వెల్లు నీరధిలోన
నేమే మొ తరగలు లేవవలయునా యిది నేనుగాక
సోమించవలయు శ్రీశైల మల్లి కాక్షున మహాలింగ!

నర్వతర్కంబులు నర్వశాస్త్రముల్ సంసార మిద్ది
శర్వ! యనాదిగాఁ జెప్ప మఱియును సాంతంబుగాఁగ
ఁర్వదు పొనగింపు నాకు దానితోఁ బనియేమిలే య
జార్యద వినుత శ్రీశైలమల్లి కాక్షున మహాలింగ!

తొలిపెలుంగా నీవు నన్నురక్షింపఁ దూగుచున్నావు
కలనఁ జేరినయట్టి కొన్నిగ్రహములు కిట్టలుపెట్టు
తలచిన యుక్యతి భావముననుండి తగ్గిపోవకువె
సులభఘృణాక! శ్రీశైల మల్లి కాక్షున మహాలింగ.

అంత దట్టమ్ముగాఁ గ్రమ్మియున్న నీయంధకాసురుఁడు
కొంతగా నవ్వుటప్పటికి నీశాలకోటి ఘాతములుఁ
గ్రంతలు తూర్జిన మేనఁగన్పించుఁ గన్పించకుంక
నుంక, మ్రందించు శ్రీశైల మల్లి కాక్షన మహాలింగ!

మనసులోఁ బ్రవ్వి నిన్ను వెలికియు మాదిరి కాక
తనగుండెలోనుండి నీవుగా మనోదర్శనమునను
గనిపించు నేకపు కలుగునట్లుగాఁ గనిపించనేక
దురా కాక్షకటి శ్రీశైల మల్లి కాక్షన మహాలింగ!

జ్ఞానాన్ని దగ్ధకర్ములని కొంత యాశాద్యోతకముగఁ
బూని చెప్పితికాని యీశ! ప్రార్థనమున వీడ వెపుడు
లేనలే దాగామి సంచితము కాలినబాగు సరసు
సూన్యత జేజ! శ్రీశైల మల్లి కాక్షన మహాలింగ!

నిముసము లవి నేనియందు నాబుద్ధి నీమీఁద నిలచి
భ్రమింపకుండునో యిచ్చి చాల స్వోపు సంఖ్యకలవి
తమము తక్కినయవి యిచ్చి వెలుఁగన్న ధైర్యముకాక
సుమనస్వహాస! శ్రీశైల మల్లి కాక్షన మహాలింగ!

అలసి భీవరుడైనవాఁడు మరిదేనినైన గ్రహించు
తలఁపుతో వలనేయు నీవువేసిన దయలేని మాయ
వలదేని కనివేసినట్లు జీవులు నణఁకిపోవుటకు
సాలసిపోవుటకు శ్రీశైల మల్లి కాక్షన మహాలింగ!

కేవల యోగ్యాదినరదనుపలభి కృతవాదనరణి
లేవని యున్నావటంచుఁ జిటుఘాళిలేపుట యది, య
భావమ్ము చెప్పటకాదు కృతఘోరభయత వచించెడు య
శోవేద్యమాన శ్రీశైల మల్లి కాక్షన మహాలింగ!

సూరిమనోవేద్య పడగ సగపాము చుట్టమన్నట్లు
తూటి నిగ నీవు లేవనుచుఁ దెగఁజెప్పుదురు నిన్నుఁగొలుచు
వారి ప్రహోదముఖ్యులను బిట్టసంభావించురేమి
చోరలక్షణము శ్రీశైల మల్లి కాక్షన మహాలింగ!

విశ్వనాథ మధ్యాహ్నములు: శ్రీగిరి శతకము

విడతలు విడతలు గాగ భావనావేశంబు తెత్తు
వడియున్నయప్పుడు గుండెలోఁబుట్టి పాలార్తు
విడిపోయినప్పుడు దీనుఁడై యెంత పిలచిన రావు
సుదీయాడినట్లు శ్రీశైలమల్లికార్జున మహాలింగ!

ఒంది మోదము చెప్పినట్టివా ర్చెప్పకుండు జెప్పెదరు
చెంది చిదంబరవీధిలో నీపుచేసినానంద
కందలాన్యమ్ము సర్వదనవార్థాభిఘటనంబు వరమ
సుందరమూర్తి శ్రీశైల మల్లికార్జున మహాలింగ!

మాటకొత్త యేమున్నదో న్యాయ మని నా యెడంద
గాటంపు బాధయే యిచ్చట గ్రొత్తగాని తానింత
పాటిబాధయు క్రొత్తగాదునా, నిక్కపాద్యప్తి క్రొత్త
చోట నాయందు శ్రీశైల మల్లికార్జున మహాలింగ!

ఊరకయుండినవాని గొనిపోవు లొక సంతలోనఁ
గూరుచుండఁగఁ బెట్టుట పదార్థంబు కొరరాదనుట
కొరినచోఁ దలకొఱవికొని తెచ్చికొన్నట్లే యేమి
శూరత్వ మిద్ది శ్రీశైల మల్లికార్జున మహాలింగ!

ఈవె పోయితి సంతచూతమనుచు నా దేమున్న దనదొ
యీవు వచ్చితి వల్లె వచ్చినావు నాయీ పెత్తనంబు
కైవసంబును జేసికొంటి వందుచేఁ గైమోస్తు నీకుఁ
ద్రోవచూపు మని శ్రీశైల మల్లికార్జున మహాలింగ!

ప్రతిదినంబును సూర్యుఁ డస్తగిరిపైనఁ బవ్వళించెడిని
బ్రతుకులో నేదియో పెద్దబగువైన పగిది భాసించు
శిలికంత నాగుండెమీఁద నృత్యమ్ముచేయుదో యేమి
చ్యుతనంధికముగ శ్రీశైల మల్లికార్జున మహాలింగ!

స్నానంబు చేయుచుఁ దుడుచుకొంచును జపమునేయుచును
బ్రాహ్మలు తేలిపో నీవు కనిపించు భాగ్యమున్నదియె
యీ నా కటంచు నేనెంతగాఁ దరియింతు నీవెఱుఁగు
చో నాకుఁబాలు శ్రీశైల మల్లికార్జున మహాలింగ !

శక్తి: శక్తము

శ్రీ వేలూరి శివరామశాస్త్రి

నిత్య వ్యవహారంలో మన మందరమూ 'శక్తి' అనే మాటను ఎన్నో అర్థాలలో వాడతాం. కాని ఆ శక్తిని ఎవరయినా చూచారా? చూడకపోయినా వాడుకలో ఉన్న ఆ శక్తి అంచరకూ అనుభవంలో ఉన్నది. లేకపోతే—'నాకు ఆ బతువు మోయకల శక్తి ఉన్నది, నాకు ఉపన్యాసం చెప్పకల శక్తి లేదు'గాని పుస్తకం వ్రాయకల శక్తి ఉన్నది, ఈ మొదలుగా ఎన్నో శక్తులను ఎందులకు పేర్కొంటాం? సామాన్యంగా సామర్థ్యాన్ని తెలపడానికి శక్తిపదం మనకు ఉపయోగపడుతుంది.

కార్యాన్ని పుట్టించకల ధర్మం కారణంలో ఉండి ఉండవలె కాబట్టి 'కారణంలో ఉండే ఆలాటి ధర్మం శక్తి' అని తార్కికులంటారు. నిష్ప ముట్టుకుంటే బొబ్బ ఎక్కింది. బొబ్బ లెక్కించకల ధర్మం నిష్పంలో ఉండిఉండవలె అని ఉహిస్తాం.

అయితే మణిమంత్రాదులవల్ల బొబ్బ లెక్కవు. అప్పుడేమంటారు?

కార్యప్రతిబంధకం ఏమీలేని కారణ ధర్మాన్నే శక్తి అని అంటారు. ప్రతికార్యానికి ఏదో ఒక ప్రతిబంధకం ఉండవచ్చు. ప్రతిబంధకం లేకపోవడమనేది కార్యకారణభావంలోనే అంగీకరించాలి.

ప్రాభాకరులు అనుమాన ప్రమాణంచేత వ్యతిరేకముఖంగా శక్తిని ఇట్లా సాధిస్తారు: నిశ్చయ చెయ్యకలిసినపుడు చేతికి బొబ్బలెత్తుతున్నది. మణిమంత్రాది సన్నిధానంలో ఆ చెయ్యే ఆ నిశ్చయ చెయ్యకలిసినా బొబ్బలు కనిపించడంలేదు. కాబట్టి—'ఏది లేకపోతే కార్యం కలుగదు' అది శక్తి. అని ఒప్పుకోవాలి. కాగా కారణంలో శక్తి అనేది ఉన్నది.

సరే, ఈ శక్తి అనేది ఏమిటి?

ఇది సుఖాలలోనూ సామాన్యగులలోనూ కనబడుతుంది, కార్యం పుట్టగానే గిట్టిపోతుంది. కాబట్టి ఇది సుఖమూకాదు, కర్మాకాదు, ద్రవ్యమూకాదు, సామాన్యగులలో ఏ ఒకటిన్నీ కాదు. ఇక ఇది వేరే ఒక పదార్థం.*

కొన్ని సూత్రాలు శక్తి అనేది చేతత అనిన్నీ అది ఇచ్ఛాశక్తి జ్ఞానశక్తి క్రియాశక్తి అని మూడు విధాల శక్తిగా, గౌరీ బ్రాహ్మీ వైష్ణవీ రూపంలో ఆవిర్భవించుందనిన్నీ చెబుతాయి.

యోగులు ఇలా చెబుతారు:— సేవికల క్రియ కలుగునో అని శక్తి, క్రియ అంటే అవస్థాంతరం. అభివ్యక్తమై, అవస్థ క్రియ; అభివ్యక్తంకొని అవస్థ శక్తి. అభివ్యక్తమైనది ద్రవ్యం కూడా. ద్రవ్యం అభివ్యక్తమవడానికి కారణం క్రియ. అక్రియకు కారణం శక్తి. కాగా మూలకారణం శక్తి.

క్రియ కనబడగానే, 'ఇది దేని క్రియ?' అని ఆకాంక్ష కలుగుతుంది.

ఇక విలోమంగా కార్యకారణభావదృష్టి పెట్టుకొని చూచి—'కార్య ద్రవ్యం అభివ్యక్తమవడానికి శక్తి కారణం' అని అనుమానిస్తాం.

అట్టి ఈ శక్తి రెండు విధాలు. ఒకటి చేతనశక్తి, రెండు అచేతన శక్తి.

ప్రాణుల క్రియలన్నీ చేతన శక్తి. ఉదా: మన కార్యముగు చింతాగులు, జ్ఞానేంద్రియ కార్యములు కర్మేంద్రియ కార్యములు ప్రాణకార్యములు. వీని అన్నిటికీ మూలంలో క్రియ ఉన్నది. అది చేతనశక్తి.

అగ్ని, వాయువు, మొదలయినవాని క్రియలు అచేతనశక్తి. తరులచెట్టుడం మొదలయినవీ వీరవం మొదలయినవీ వీని క్రియలు. ఈ క్రియలనే దాహకశక్తి, దలనశక్తి అని అంటారు.

ఇక శక్తు డెవకు? లేక అశక్తికల ద్రవ్యమేది?

ఎవనికీ శక్తి ఉన్నదో వాడే శక్తుడు లేక దేనికీ శక్తి ఉన్నదో అదే శక్తం. కాబట్టి ఈ ప్రశ్నలో ఏమి చెప్పవలసినదన్నది? అని అనవచ్చు. అంటే—'అన్నివిధములైన చేతన శక్తులకూ అన్నివిధాలయిన జడ శక్తులకూ మూలమేది?' అని యీ ప్రశ్న.

* సద్రవ్యం సుఖవృత్తిత్వా ద్దుగర్త బహిష్కృతా, సామాన్యదిషు సత్త్వేన సిద్ధా భావాంతరం హి సా.

శ క్తి: శ క్త ము

చేతనశక్తి మూలం, 'నేను'
'ఎటులు'?

'నే నిన్నున్నన్నాను' అనినీ, 'నేను చూస్తున్నాను' అనినీ, 'నేను వెళుతున్నాను' అనినీ, 'నేను ప్రాణధారణాగులు చేస్తున్నాను' అనినీ ఎవరికిబడిలే వారికి అనుభవమే. ఇవన్నీ 'నేను' యొక్కయే క్రియలు. కాబట్టి 'నేను' అనేది చేతన శక్తికి మూలపదార్థం.

అచేతన ద్రవ్యానికి మూలం ప్రకాశ క్రియ సిగులు. ప్రకాశం అనగా అన్నివిషయలయిన జ్ఞాన శక్తి గూలు. క్రియ అనగా అన్నివిషయలయిన క్రియలూ కార్యమూ. స్థితి అనగా అన్నివిషయలయిన సంస్కారాలూ ధార్యభావాలూ.

బాహ్యప్రపంచం అంత గ్రహణ గ్రాహ్య రూపంగా ద్వంద్వం. గ్రహణం=ఇంద్రియం అన్నీ. గ్రాహ్యం=విషయం అన్నీ. గ్రహణం విషయజ్ఞాన, చాలన, ధానితాలు చేస్తుంది. శబ్దాలు జ్ఞేయవిషయాలు, వాక్యాలు కార్యవిషయాలు, శరీర వ్యూహాలు ధార్యవిషయాలు. శబ్దం అనే విషయాన్ని విచరిస్తే శబ్దజ్ఞానరూపమైన ప్రకాశమూ, కంపనరూపమైన క్రియూ, అకంపనానికి శక్తిరూపమైన స్థితి ఈ మూడూ కనబడతవి.

కర్మేంద్రియాలు చూడాలి. వాక్కు పలుకుతుంది. అది వర్ణాలుగా పరిణమిస్తుంది. ఇదే వాక్య రూపమైన కార్యవిషయం. దీనిలోనూ ప్రకాశాది త్రియం ఉన్నది. తిరు: ప్రధానమైన విషయంలో గూడా ఇట్లాగే ప్రకాశాది త్రియం కనబడుతుంది.

కరణముల నన్నిటిని వివరిస్తే ఈ మూడూ ఉంటవి. చెవిని పట్టుకుందాం. దీనిలో శబ్దరూప జ్ఞానము ప్రకాశభావం. బురుటి వీణాదుల కంపనం వలన చెవికి ఉద్దేశం కలుగుతుంది, ఇతరాలూ కొన్ని-దోర చెట్ట కొవడంలాటివి; ఇదంతా క్రియ. ఏది మేలు కొంటే జ్ఞానంగా పరిణామం కలుగుతుంటే అట్టి స్నాయువులందూ వేళ్ళాగులందూ ఉండే శక్తి స్థితి భావం.

ఇవి బాహ్యకరణాలు. అంతఃకరణంలో గూడా ప్రకాశ క్రియాస్థితులు ప్రఖ్యాప్రవృత్తి స్థితిరూపంగా ఉన్నవి. ప్రఖ్య అంటే ప్రకాశ శీలత, ప్రవృత్తి అంటే క్రియాశీలత, స్థితి అంటే క్రియా ప్రకాశ

నిరోధశీలత లేక సంస్కారం. ఇక్కడ మున్నగు స్థితులు. ప్రఖ్యా రూప చిత్తశక్తిని స్థితి స్థితులు కొలదిగా అంటితే విశ్వరూప విషయాలలో అది మగ్నం అవుతుంది. రజోమాత్రం అంటితే ధర్మ జ్ఞానాలలోనూ తిరుస్సు అంటితే అధర్మ-అజ్ఞానాదు లలోనూ పడిఉంటుంది.

అచేతన శక్తికి మూలం ఏది అని విచారించు కుంటూవారే పరమాణువులకెవరు వాయి అంతటితో ఆగిపోవలసివస్తుంది. ఆ పరమాణువులకు చలనశక్తి కల దనినీ అవి చలనరూపం అని అనుమాన ప్రమాణం చే తెలుసుకుంటాం.

శక్తి లేకుండా క్రియ అనేది జరగదు. క్రియ అనేది జరిగకుండా ద్రియమనేది పోవదు.

క్రియ అంటే దానికి వెనుకా ముందూ జడత్వం ఉండకూడదు. ఆ జడత్వం శబ్దస్వరూప సంబంధాలుగా ప్రకాశం పొందికొ తిప్పును. కాబట్టి ప్రకాశ-క్రియా-స్థితులు గ్రాహ్య లేక బాహ్య మూలాల. ఇదే బాహ్యమూల శక్త్యాగూడా.

శక్తి యాదీగా చేతనశక్తి లేక చితిశక్తి అనినీ అచేతన శక్తి దృశ్యశక్తి అనినీ రెండువిధాలు. చితిశక్తి లేక దృశ్యశక్తి జ్ఞానరూపం; ఇది ప్రపంచానికి అపరిణామికం. దృశ్యశక్తి లేక జరాశక్తి ప్రపంచానికి పరిణామికం. బాహ్యభృంగితర క్రియకు శక్తిరూపావస్థయే జరాశక్తి లేక అచేతనశక్తి. అనగా ఇది క్రియకు వెనుక గాని ముందుగాని ఉంటుంది కాబట్టి మనకు కనబడని అవస్థ. గ్రాహ్యమైన ప్రతి ద్రవ్యమూ శక్తికల్గి అభివ్యక్తంవుతుంది. క్రియకు పర్యవసానంగా శక్తిలోనే లయిస్తుంది.

అంతఃశక్తి మానసికమైన శక్తివ్యవస్థ (psychical latency). ఇది సంస్కార రూపం. అనుమాన ప్రమాణంచే సిద్ధం చేయదగిన క్రియాశక్తివ్యవస్థ బాహ్యశక్తి.

క్రియ అంటే జరాశక్తియొక్క లేక అచేతన శక్తియొక్క ప్రత్యక్షావస్థ. ఈ క్రియ కూడా అంతర క్రియ అనినీ బాహ్యక్రియ అనినీ రెండువిధాలు. అంతరక్రియ కాలికం. బాహ్యక్రియ దైనికమూ మరి కాలికమూనూ.

ఇదంతా కలిపి చూస్తే కార్యద్రవ్యమూలమూ కారణమూలమూ శక్తిమూలమూ ప్రకాశ క్రియా

శరిస్తున్నవి. మూలానికి పోగా కత్తి
కత్తయినా వీ కనబడుతుంది.

ఇట్లును నేతనిశక్తిమైన అస్మితను ఈ 'శేను' ఎవర? అని విచారించిం. 'శేను' అనే పదమును సంస్కారాలు కవచములున్నవి. కావున ఈ మూడూ 'శేను'—శక్తులు. ఈ శక్తులు ననినా ఈ శక్తులు ఆ 'శేను' కనుక్కునం పట్టా? 'శేను' అనబడు పదము సంస్కారమునకాదు అయితే శక్తులు అనిపించును చిహ్నముగా వుండును.

‘నేను’ను వివక్షిస్తావాం. ‘నేను’ విషయము విచక్షునుననిన, ఒకానొకపును కలియు నేననిన, ఇంకొకపును ఇంద్రియములు నేననిన, మరొకపును మనస్సు నేననిన, ఈ అనుభవం స్వస్థానానందం కాగా జ్ఞాతి + త్వము వలన ‘నేను’ని అన్నమాట, ఇంగు జ్ఞాతి విషయ, త్వమును విషయము, విషయము (Object), విషయ (Subject), ఒకటి కావనిన, ఈ రెండూ వేర్వేరు పదార్థాలనిన, ఆ దాకూ ఆనుభవమే. జ్ఞాతినెల త్వముండా ప్రకాశింపజేయదగినది లేక తెలియదగినది. కాగా త్వమునికి జ్ఞాతి ప్రకాశమును, ప్రకాశముని ప్రకాశింపజేయదానికి వేరే ఒక ప్రకాశమునతో పని ఉండును. దీనిని ఇంకా దీపంతో చూడాలా? కాన జ్ఞాత స్వప్రకాశము. లోకంలో దీపము చుండ్రుదూ ముగళుదూ మొదలయిన ప్రకాశాలన్నీ ప్రకాశక ప్రకాశ్యయొగం వల్లనైన ప్రకాశాలు. ఈ రీతిగా ‘నేను’లో—‘అస్మితి’లో స్వప్రకాశమైన ద్రిష్టా లేక జ్ఞాతా, అతిచే ప్రకాశింపజేయదగిన దృశ్యము లేక త్వము చూ ఉన్నదన్నమాట. ఈ దృశ్యము—జ్ఞాన ద్రిష్టా సంస్కారములనే స్వభూతికి క్రియకాపంగా అభివ్యక్తం అవుతుంది.

కార్యద్రవ్యానికి కారణం కర్తృత్వం అని చెప్పక స్థిరపరచాం. కారణం గలదు విధాలు—మిత్ర కారణం ఒకటి. ఉపాదానకారణం మరొకటి. ఓనిలో ఉపాదానకారణం వికృతమై కార్యంగా పరిణమిస్తుంది. నిమిత్త కారణం పరిణమించదు. భూత స్వస్తికి భూతే

కాన అతిమ నిర్వికారకారణం, లేక పాశువు, జ్ఞాన
చేష్టా సంస్కారాలు అనబడే అంతఃకరణంయొక్క
మూలభావతత్వమూ ప్రకాశక్రియస్థితిలని అనబడే
సర్వజ్ఞజ్ఞమూలకాల తాతత్వస్థంబులైనవివక్షితులై
ఈ జ్ఞాన చేష్టా సంస్కారాలను గ్రహిణులు మూల
పాదానకారణం. అదిగా జ్ఞాన చేష్టా సంస్కారాలు
గ్రహిణ వికారాలు. మరి జ్ఞానచేష్టా సంస్కార గూఢ
మైన అంతఃకరణం కెంతవరకు ఏమి?

నీని తానెతయ్యంగల్ల ఆశీషప్రకాశమైన స్వప్న
 సుప్న సంస్కారాలు కలుగుచో ఆర్పి ప్రకాశింపమైన
 సర్వవల్లభునిమైన నమస్కానీతిశీలమైన తిరుప్పవ
 నతే త్రైపురమీ నీనికి మాలోపదన మాపమైన
 శం.

ఇంతేకాదు, ఈ త్రిపదాలు పూర్వముగా
 గాల్గలను మూలపాదపం కావ్యశిల్పితముగా
 గూడా చేరిపోతుంది. కాబట్టి మూలపాదపాద
 అక్కడ శబ్ద శక్తిమా అభిన్నమై ఉపదగిస్తుంది.
 అంటే శబ్దశక్తిపైనున్న శక్తి అవుతుంది. ఇట్లా అయితే
 సమస్త కార్యాలకు సమస్తాభివ్యక్తికి శక్తి మూల
 పాదపం అని శిల్పిత్వము నేలుతుంది. ఇం
 మాటలలో శిల్పకృతులు భేదం కల్పించడానికి అవ
 కాశం వీరుగారు. కాగా ఈ సంబంధ పదాలు మూలం
 దగ్గర నిర్దేశాలు. కాని ప్రత్యేక వ్యవహారం అంతా
 శిల్పక గూఢంగానే నిర్దయింపబడాలి.

కార్యవస్తువును అనుమతముకావలయు శక్తి అనే
లక్షణంలతో చితి లేక నిర్వికార జ్ఞాత మాదా శక్తి
ఎల్లప్పుడూ ఈ నిర్వికార జ్ఞాత జ్ఞానచేషుడులయిన
వ్యక్తద్రవ్యాలకు నిమిత్తకారణం. కాబట్టి నిమిత్త
కారణం చితిశక్తి లేక దృక్ శక్తి. ఉపాదాన కారణం
ప్రకృతిశక్తి. ఇవి త్రిమూర్తులు. సాంఖ్యయోగదర్శ
నాలలో జ్ఞానమూలమూ దృశ్యప్రకాశకమూ నిర్వికా
రమూ విష జ్ఞమాత్రాన్ని చితిశక్తి అని దృక్ శక్తి అనే
దృశ్యమాత్రమనే వాడతారు.

ధర్మము ధర్మి మరి గుణమూ గుణి అనే విషయం
ముంగు సంచికలో చూడాలి.

స్వరజితి

శ్రీ "మండీర"

రైలుబండి జీవితంలో సుఖమయిన రోజులు పరుల గట్టిపట్టు పరమానుభవం. రావుగారికి మాత్రం రాయలూకొండవరకు బండి ఎప్పుడు వచ్చిందో తెలియదు. సామాను లన్నీ ఇదివరకే సగటున పిచ్చిగా కూర్చున్నాడు, ఆగగానే దిగడానికి. ఇలా ఆగగానే దిగి, అలా ప్రక్క ప్లాట్ ఫారంలో ఉన్న మరో బండి ఎక్కడపోతే కూర్చోదానికి కూడా స్థలం దొరకడం మున్నె.

ముందుగా పోయి ఖాళీ గా ఉన్న స్థలంలో పడుపు పరిస్తే, తిరునాతి వివరం చూసుకోవచ్చుననే, ప్రతి వాడిదీ ధనం.

తను కాళ్లు సాచుకు పడుకుంటే చాలు, ప్రక్కనే పనిమంటి నిలుమరి చెప్పున్నా కనపడుతుంది. నిద్ర తక్కువగా ఉన్న మూడుమని పడుకుంటాడు తనకేమీ తెలియదు. లేచాకే అలా కాళ్లు సాచుకు పడుకునే, ఏ చుట్టూ కొల్చుకుంటూ, పుస్తకం తిరు వేస్తూంటాడు అటు ఈ ప్రపంచంలో సంబంధం లేనట్లు.

ఆ మాటకొస్తే, ఈ సవనానికి తా ప్రతినిధుల కన్న, వాటుపట్టూరి మనుషులే నరుం. వారి మాటలు మనస్సులోనే, కాస్త మానవత్వం, సాధన స్వభావం సుఖిస్తాయి. స్వాధీనమై, పరోపేక్షను, ఈ చదువుల్లోనూ, సంస్కారంలోనూ, వాగవికలలోనూ, కనుకు కట్టుకుపోయినట్లు ప్రకటిస్తున్నాడు.

మన రావుగారు మాత్రం ఈ వివరాలకు విమంతుల తీరులుగా. పచ్చటి అంటిపండుచాయ శరీరము, కిండపుష్టిల గుండ్రని మోము, మొత్తమయిన కండ్ల అద్దాలనూడి తొంగిచూసే విశాలమయిన కట్టా, ఆజానబాహుళయిన ఆ విగ్రహం మాస్తే, ఎంతవాడి కయినా అమాంతంగా గౌరవం పుట్టకొస్తుంది.

ఆయన ప్రయాణం చేసేది మూడోక్లాసులో నయినాసరే, దాన్ని ఆయన ఒకటర తిరగతి అనుకుంటాడు. ఆ మూడవ తిరగతి పెట్టికే ఆ ఒకటర తిరగతి కళవచ్చిపడి ఉరుకుంటుంది నిజంగానే రావుగారి దర్శనమాత్రం చేత.

పరుగు పండ్లలో సిద్ధంగా ఉన్న వాళ్లలాగా, ఆ ప్లాట్ ఫారంమీద చురుగ్గా నిలబడిఉన్న రైలును

కూర్చి; రైలుమోతకన్న ఎక్కువ సందడికలగలేనే కాఫీ, టీ, ఆమ్లవాహనం; సాదాపుకిగా ఆటూ, ఇటూ తిరిగే శిల్ప ఆధికారాలు; మిళాయిమీద ఈగలా ఉన్న ప్రయాణికుల్ని చూసేరికి రావుగారు ఈలోకానికి తిరిగి వచ్చేరు.

భారతీయరైలు ఓ ఒకరన్న వేళారు.

ఆమె మాత్రం రావుగారి నీవి కేమాత్రం తీసి పోదు. ఆంధం. వాతావరణం, ఒక్కొక్కరి, చెరువు, సంస్కారం అన్నీ ప్రతిబింబిస్తూన్నాయి ఆమె ముఖంలో. ఆచ్యంంగా రావుగారికి తిరిగి భార్య అని పిండుకుంటుంది. "రావుగారి భార్య యెవరైనా?" అంటే పసుకంటూ ఆమె ముందు వలవలసిందే అనిపిస్తుందానే.

పువ్వుల తయారయి ముద్దొస్తూ కూర్చుంది.

ఆమెను చూచుకుని రావుగారు లోలోపల కాస్త గర్వపడ్డాడు.

బండి అగ్గి ఆగడంతోనే "వారా" అని ఆయన అన్నాడో లేదో, పుటిమిరిగిపోయినట్లు పుట్టిలోనుండి చీములు పైకివచ్చినట్లు, వచ్చి పడ్డారా పెట్టెలోకి లైకిస్తు కూర్చి.

అలా పోవడం ఎంతమంది ముందుకు పోకుచు కొచ్చినా, కావలసినది మాత్రం ఒక్కటే అనీ, ముగ్గురు ముగ్గురినీ సామాను ఉన్నా, అది తప్పకుండా ఒక్కడేనే తీరే ఎక్కుతుందనీ; జీవితమంతా ఈ రైలుబండ్లలోనించి దిగే ప్రయాణికుల సామాను లకు అంకితం చేసిన ఆ కూర్చోకూ తెలుసు: ఒక్కడు మెయ్యగిరిన సామాను ఉన్నా నల్లరు కూర్చోకు పరి పడిన మొత్తం ఆకురుతాననీ, అడిగినంత ఇచ్చినా సంతృప్తిపడననీ, రైలు కదిలేవరకూ తేరం ఆకుతూ వాడే పీచు వదిలించుకోవచ్చునని ఆ ప్రయాణికులకూ తెలుసు. ఇదిరికీ ఈ సంబంధాలు, రైలు మనస్తత్వమీద పడ్డప్పుడే సంధించాయి. మొత్తానికి ఎవరి బాగ్యతలో వాళ్ళున్నారో.

జీవితంలో రోజు రోజుకూ క్రుంగిపోతూ, క్షిప్ర తర సమస్యలు నిముష నిముషానికి అన్నమవుతున్నా, నిరంతరంగా, బాగ్యత పటిండుకోకుండా, మామూలు ఘోరిలోనే కాలం గడపడంతప్ప, కాస్త ఆలోచించుకోదానికి గూడా విమాత్రం ప్రయత్నించని

జాలేనుంది. కొంచెమో, గొప్పో, ఈ అనుభూతి ప్రతీకృతి వృద్ధులలో మెదులుతుంది.

కాని సామానులు మోయించుకుని వెళ్లుట ఇచ్చేటప్పుడు మాత్రం కనపడదు. ఓవేరే అలాంటి సామానులను వ్యాధివృద్ధిలో కాస్త ఎక్కువవయస్సు ఇచ్చివా పీఠుమాత్రం అదేం గమనించకుండా ఇంకా ఎక్కువ అంగదానికి అనంత ప్రయత్నాలు చెయ్యక మానకు. చివరకు మిగిలేది: అతనిలోఉన్న ఆ కాస్త సామాధూతీ ఖాసీ కావడం. అతని వృద్ధతను గడ్డకట్టడం మాత్రమే.

“ఇదిగో ఇంతే సామాను” అన్నారు రావుగారు కూర్చునే బల్లమీద చేర్చిన సామానుచూపుతూ.

“నేను తీసుకువెళతాను. నేను తీసుకువెళతాను” అని ఎగబడుతున్న ఆ కూలివాళ్లను చూసేసరికి, రావుగారికి అలా మానంగా ఉండటం చిన్నతనం అని పించిందో ఏమోగాని, ఆకస్మాత్తుగా, అప్రయత్నంగా వాళ్లమీద విరుచుకుపడ్డారు. తిట్టడంపని నాలుగూ, గొరవప్రవంగానే, తమకు వచ్చిరాని ఆ హిందీలోనే ఎలాగో తిట్టి వేటకుక్కులా తరిమారు తమకు కావసిన ఒక్కణ్ణి తప్ప మిగతావాళ్ళని.

వాడి నెత్తి, బుజం, చేతులూ పట్టివంతసామాను అతికించి తీసికొని బయలుదేరారు ప్రక్క స్టాప్ ఫారంలోఉన్న బండికి. వెనకాలే ప్రేమతిగానూ ముసి ముసి నవ్వులతో పెళ్ళివడకలు వదుస్తూన్నారు.

సామానంతా భద్రంగా గైలుపెట్టెలో పెట్టించి ఆ కూలివాడిచేతనే వైస సామానులు పెట్టుకునే బల్లమీద తన పడుపు వేయించుకొని, క్రిందబలమీద పెళ్ళాన్ని ప్రక్క పరమోమని చెప్పి, కూలివానితో చేరానికి ఉంటుందారు. చాడని వాడూ, చాలుకుందని ఏమూ హోరాహోరీని పదిముహూలు యుద్ధం చేశాడు. ప్రక్కన తలదాచుకున్న పెద్దమనుషులు ఇక పూజకుంటే బాధం లేదనుకున్నారో యేమో ఇద్దరినీ కాస్త సముదాయించి తునితగవులా సరేనీ పోలేకారు.

వెళ్ళి తిరిగి చూసుకుంటూ, గొణగుకుంటూ వాడు వెళ్ళాడు. తనలాంటి వ్యక్తి ఏదో వెదగ రెండణాలకి, ఇంత రాధాంత సిద్ధాంతం ఎలా పెంచాడురా అని ప్రక్కవాళ్ళు అడుకుంటారేమో అనుకుని, రావుగారు తమ మనస్సుని చివుక్కుమనిపించుకుని, ముఖమంతా నలబరచుకుని, ఆ ముఖాన్ని ఇతరులకు చూపించడానికి ఇదేపడలేక, తన సామానులో పడ్డదానికి ఏమీ లేకపోయినా, సద్గుణంబూన్లు నటన మొదలుపెట్టాడు. కొంతకాలం గడిచేసరికి, వారి

ఉద్దేశవాయువులు ఘనీభవించి వారి చుట్టూ చుట్టి వాతావరణం ఏర్పడింది. రావుగారి మనస్సు తిరిగి నిశ్చలత పొందింది. వారి ఆకృతి గంభీరత చాల్చింది. చిగునవుతో భార్యానణి ప్రక్క కూర్చున్నారు.

ఆ పెట్టెలో మనుషులు ఎక్కుతూనే ఉన్నారు. ఈలాంటి సంఘర్షణలు జరుగుతూనే ఉన్నాయి. పోయిగా కూర్చుని రావుగారు గంభీరమృదతో ఆ మనుషుల మూర్ఖతకి చిగునవు నవ్వుకుంటూనే ఉన్నారు.

అంతలోనే వంగదేశీయులు అల్లకిలోలంగా అల్లరి చేసుకుంటూ ఆ పెట్టెలోనే ఎక్కోగా. “వాళ్ళంతా కూడా దీన్నే తిప్పవేస్తారు కాబోలు” అనుకున్నారు రావుగారు మనస్సుతో. రావుగారు కూర్చున్న బెంచీమీదనే దంపతులూ, ఓ పిల్లడూ అసీనులయ్యారు. మిగతావాళ్ళు కాకుండా వీరు అంటూ వాళ్ళ చుట్టూ చేరి సంచుచున్నారు; వాళ్ళని దిగబెట్టడానికి వచ్చినట్లున్నారు.

ఈ కల్లోలాన్నింతా కలగొనడమూ, గైలుబండి వెనకానంటూన్న గద్దభిస్యం వివపడింది.

అంతా వాళ్ళందరూ కేపు తీసుకుని దిగిపోయారు. ఆ భార్యా భర్తలు, వారి పిల్లడు, వారి కిక్కిరి ఒక ప్రయాణికుడూ మాత్రం మిగిలారు ఆ బెంచీమీద. ఆ బంగారుమెట్రిబ్బంవాన్నీ ఆ దంపతున్నీ చూస్తే, వాళ్ళో కాస్త కలవారి పిల్లలూగే కనపడుతున్నారు.

వాళ్ళకు మారంగా, ఎడంగా కూర్చున్న వ్యక్తి మాత్రం అంత వాగదకుకుగా ఉన్నట్టు లేడు. ముఖం బాగా చిక్కి నీగోడుతూన్నట్టుంది. వేసుకున్న బట్టలు తెగమాసి నల్లగా ఉన్నాయి. చేతిలోఉన్న మూట విప్పి దానిలోని మరిసాంబరాలు ఒకటి ఒకటి తీసి, చిన్నప్రక్కలా పంచి కాస్తూ చేతులూ కడుపులోకి ముడుచుకుని పడుకున్నాడు.

రావుగారి దృష్టిమాత్రం వాడిమీద పడుకుండా ఉండలేదు.

“వెదగ టిక్కెట్లు లేకపోయినా తీసికొని పడుకున్నాడు” అని మనసులో మథనపడ్డాడు. గైలుబండి అంత కలయకాగాడు. అందరూ పడుకోవడం ఎలాగా అన్న సమస్యలో కొట్టుకుంటూండేమీ కనిపించింది. ఆ బెంచీమీదనుమాత్రం మాటల్లో నిమగ్నం అయింది.

రావుగారికి వాడిమీద ఎక్కడలేనికోపం, విశ్వమీద ఎక్కడలేని సామాధూతి కలిగియి.

“ఇదిగో ఇలా చూడూ” అన్నారు భార్యా మణిని పిట్టస్తూ.

ఆమె మాట్లాడుకుండా, యాంత్రికంగా, తన మొహాన్ని రావుగారివైపు తిప్పి తెలివివిక్రమగా ఆయన నడువాలలోకి చూసింది.

“మన రైలుబండి ఈ రాత్రింతా ఈ వడ్డిదేశం లోనే ప్రయాణం చేస్తుంది.”

“అయితే యేం చెక్కుమంటారు?” అనేట్లుగా మేమం పెట్టిం దాచివ.

“ఇక్కడ దొంగలు చాలా హెచ్చు. కన్ను మూస్తే, చేతికి దొరికిందీ దక్కిందిని మాయమవుతారు. చాలా జాగ్రత్తగా ఉండాలి. తెలిసిందా?” అన్నాడు రావుగారు, మరక్కడా దొంగలు లేనట్లు, మిగతా దేశం అంతటా సర్వం నలుగురపాదాలా తాంపి విస్తోన్నట్లు.

మానంగా తలూపింది ఆ లలితంగి.

“నీకు నిద్రిస్తే, పడుకోవాలనుకుంటే నన్ను లేపివెయ్యి. అంతేకాని కన్నుమూస్తే యీ సామానులు మనవికావు. పాడుదేశం!” అన్నారాయన కళ్ళు పెద్దవిచేసి తిప్పుతూ.

“అలాగే రెండీ” అందామె ఒంగూరంగా మొగం తిప్పుతూ.

ప్రక్కన కూర్చున్న బెంగళీయువకుడు, అప్రయత్నించగా యీ మాట వినిపడే ప్రక్కకు ఒకన్ను తిప్పాడు. భార్యతో మాట్లాడుతున్న మాటలు సాగుతూనే ఉన్నాయి.

రైలు అప్పటికప్పుడే రెండుమూడు స్టేషనులు దాటింది. రైలింజను గోల లయ తిప్పుకుండా సాఫల్యంగా అవుతూనేఉంది.

టిక్టిలోనుండి, ఆకాళించెపుమాస్తే, మక్కులన్నీ ఒకదాన్నొకటి పట్టుకుందామా అన్నట్లు పరుగెడుతున్నాయి. దంగుడు తన వెన్నెలతో తిరుముతున్నాడు రైలుబండిని. తప్పించుకుందామని తెగపరుగెడుతోంది రైలుబండి పట్టుదాతో. రావుగారు చెబులమిదకి ఎక్కడినీ మేను వార్యేశారు. వారి భార్య మణిమాత్రం టిక్టిలోనుండి బయటకు మాస్తూకూర్చుంది.

రైలుబండి తన త్వరితగమనాన్ని యథాతథంగా కొనసాగిస్తోంది. స్టేషనులు వస్తున్నాయి; పోతున్నాయి. మనుషులు ఎక్కుతున్నారు; దిగుతున్నారు.

శ్రమితిగారు వచ్చే నిద్రని బలవంతంగా ఆపుకుంటూ, ఆ పెట్టెలో జరిగే మిగతా విషయాలప్రసక్తి లేకుండా నిశ్చింతగా, నిర్వికారంగా కూర్చుంది.

ప్రక్కనే కూర్చున్న వంకదేశపు మధుసం ఎత్తుడు దిగారోకూడా ఆమె గమనించలేదు. ఆమె

న్యాయం ఏ మధురమయిన ఆలోచనల్లో మునిగి ఉండో!

బండి కుగుపునకో ఎందుకో రావుగారికి నిద్రాభంగం అయింది. మెల్లగా కన్నుచిప్పి చూచారు. సతీమణి మెరుకుగానే ఉన్నందుకు హర్షపులకితాంత రంబులయ్యారు. ఆలోచనల్లో మునిగిఉన్న అంబుమయిన ఆ అమాయకపు కదనాన్ని తిరికి సే ఆయనకి కాసబారీ పుట్టింది. “పాపం” అనుకున్నాడు మనస్సులో. ఆ నిశ్చేదం, జాలిలో తిన్నతానే మరచిపోయేటంత ప్రేమ పొంగి ప్రవహించింది. ఆమెకి తనకి మధ్యనున్న దూరిం పైతం విస్మరించారు. మాంతంగా ఆమెను తన రెండు చేతులమధ్య ఇరికించి గాఢంగా ఆమె చురుకొన్ని చుండ్రామా అనుకున్నాడు. హఠాత్తుగా పెట్టెలోఉన్న మిగతా మనుషుల్ని చూసి ఆదరిపడ్డాడు. భ్రమపోయింది. వాస్తవిక ప్రపంచంలోకి వచ్చాడు.

ఆయన దృష్టి పెట్టే నిలుమూలకా పరుగెట్టింది. తన సామాను క్షేమంగా ఉండో లేదో కూడా చూచుకోవడం మరచిపోలేదు. ఆ తరువాత ఆ రెంకలీ దింపకులు ఖాళీ చేసిన స్థలంమీదకు, అప్రక్కనే పడుకున్న అనామకవ్యక్తిమీదకు ప్రసరించిన వాసిచ్చిట్టి.

ఆ ఖాళీస్థలంలో, తన భార్యమణికి ప్రక్కగా పడివున్న బిగువెల్లు బ్యాగరీలైటు ఎవరిదనే ప్రశ్నిమీద తిన్న భర్తన జరుగుతున్నట్లు ఆయనకు స్పష్టమయింది. “ఎవరిదయితే మన కింకురులే? నగవగొడవ!” అని గొణుక్కుంటూ ఆయన మళ్ళీ కళ్ళుమూశారు; తనకు తెలియకుండానే నిద్రాచేవికి లొంగిపోయాడు.

మళ్ళీ కొంతకాలం గడిచినాక ఆయన మేలుకొన్నాడు. ఎదురుగా ఆ బ్యాగరీలైటు అక్కడనే వుంది. కాని ఇదివరలో దానికి దూరింగా పడుకొని ఉన్న వ్యక్తిమాత్రం దగ్గరగా జరిగినట్లు గోచరించింది.

వాడిని రావుగారు మొదటినుండీ అనుమానిస్తున్నారు. అశేమిటాగాని మొదటినుండీ రావుగారి మనస్సులో వాడు దొంగ అనే అభిప్రాయం కదలి మెరులసాగింది.

నెంటునేలేచి వాడిదగ్గర టిక్కెట్టు ఉందోలేదో అడిగేద్దాం అనుకున్నాడు. తీరా టిక్కెట్టుందా అని తన ఆరాతీసేసిరికి “నువ్వెవ్వవవు అడవాడానికి” అని ఎదురు తిరిగి కొట్టవస్తే తన గళేంకాను. అలాంటి నీచ మానవుడితోనా తను నోచూ నాలుకొ కలపడం! తన కంఠ అప్రతిష్ఠ! అగౌరవం! చిన్నతనం! నిలవునా ప్రాణంపోదూ?

“ఎందుకులే మన కీ అక్కరలేని అనికప్రసంగాలు?” అనుకుని తన సామానంతా ఎగడిగా పరిక్షగా చూసుకుని, మనసు కుగుటపరచుకున్నాడు. అదే గాకుండా వాణ్ణి భార్యమణి అలాగే కూర్చుని ఉండాయో కనుకుంటూ.

“మన సామానుకొన్నిన ఇయమేమీ లేదు. మిత్రాగోచరలు మనకెందుకు?” అని దౌర్భాగ్యం తెచ్చుకుని మళ్ళీ కనుకున్నాడు కంటేకుని ప్రవృత్తి.

రావుగారిది కోరికలు. ఆయన మనస్సుకు మాత్రం ప్రశాంతి వీడి? ఆయన కోరికలవార మర్రా మెలకున వచ్చింది.

క్రిందికి చూశాడుగాని ఇంకేమింది ఆ బ్యాటరీ లైటు అక్కరలేదు. మాయ నుయ్యింది. తన సామానంతా కనపడకపోయినా సరే రానంత విచారం వచ్చింది. మనస్సు వేగించుకుపోయింది. ఆ పనుకున్న వ్యక్తి తన ప్రక్కబట్టలని కుద్రంగా మడత పెట్టుకు చక్కగా మూటకట్టుకుని, నిశ్చింతగా చుట్టూ పొయ్యి కూర్చున్నాడు. రావుగారు గొంగురావులతో ఆ వ్యక్తివైతూ, ఆ మాటవైతూ, తనద్రుష్టను ప్రవక్షిగాం చేయబడ్డాడు.

అతడు, చూశాడుగా తన మాపు రావుగారి చూపుతో సమావేశం అయిపోయి, కిరీరాన్నంతా కుంచించుకుని, అనుమానంగా అటూ అటూ చూసి, తన మొగాన్ని కిటికీవైపున త్రిప్పేసుకుని, కదలకుండా విగ్రహంలాగ కూర్చున్నాడు.

రావుగారి యిష్టి మళ్ళీ అతడిమూటవైపుకు మరలింది.

“ఆ మాట సరిగా ఆ బ్యాటరీలైటుంత పాడుగా గానే ఉంది” అని అనుకున్నాడు మనస్సులో రావుగారు.

ఆ బ్యాటరీలైటు తెల్లగా, మిల మిల మెరుస్తూ, ఆ మాటలోనుండి, ఆ గుడ్డల దళిసరి మడతల మధ్య నుండి, రావుగారివైపు చూస్తూ నవ్వుతూన్నట్లు, వారి మనోనేతలకు అగపకింది.

“దాన్లో పెట్టి కట్టేసుకుని ఉంటాడు... అయినా మనవస్తువు కొనవచ్చును మనకెందుకు యీ బానీ?... ఎవడి వస్తువయితే వాడే నిలదీసి అనుకుంటాడు” అని సమద్రందంపొందు పొందుతోంది రావుగారి హృదయంలో.

ఆ వ్యక్తి ఆ మాటవైపు చూడకుండానే, అప్రకృష్టంగా ఆ మాటలమీద తనచేయివేసుకుని, ఆమాట దగ్గరగా లాక్కున్నాడు. ఆప్యాయంగా తరీ తనపిల్లను దగ్గరకుతీసుకున్నట్లు.

“అమ్మ గొంగురకొచ్చింది. ఆ పదిహేను రూపాయల బ్యాటరీలైటు కొనేస్తున్నావటోయ్!” అని

అరచింది రావుగారి మనస్సు చూశాడుగా వారిచేతులు బ్రెస్టిలయ్యేలాగ.

“అయితే అది పోవడమే? పదిమందినీ పిలిచి చెప్పేద్దామా” అంటూ ఊహించాడు రావుగారు లోలోపలనే. ఆ మాట వారికి చివరకాకు వచ్చేసింది కూడా.

అయినా రావుగారు గంత గంభీరవ్యక్తి, గొంగు నీయుకు, పెన్సినునిషి ఇంతలోనే మనస్సంతోభాసికి లొంగిపోతారా?

“మనదికొనవచ్చును మనకెందుకులే యీ వస్తువ గొడవ? ఎవడివయితే వాడే చూసుకుంటాడు. మనకెందుకులే? ఊగుకోకు... ఊగుకోకు. నీ సామానయితే నువ్వేం చేస్తావు? ఎందుకుండా దొంగగాకు పట్టుకు పోతూంటే చూస్తూ వూరుకుంటావా? నీ సామానానే ఎంచేస్తావో, అదే చెయ్యి...” అంటూ రావుగారి మనస్సు, ఆయన వ్యక్తిత్వం, వాస్తవికతలోపడ్డాయి ఆయన తలపులములుపుగా.

“వాడిని పట్టించేద్దాను. తెలుసు తీసుకుంది” అనే దృఢనిశ్చయానికి వచ్చేవాడు.

కాని ఆయన సంస్కారం, సంప్రదాయం, పగులూ, ప్రతిపా అన్నీ ఒక్కొక్కటిగా పగులుతుకుని వచ్చి ఆయన్ని నులక తాళ్ళూ చుట్టేసుకున్నాయి.

తెలిచలేకపోయాడు.

“మనదికొనవచ్చును మనకెందుకులే తాపత్రయం?? ఇంతాచేస్తే అది ఎవడినో వాడికే వస్తుతుంది. ఎవడినో తెలికపోలే ఎవడికీ దక్కుతుంది. కోగునెంటు, పోనీ సుల వెంట తిరుగడానికి మనశ్చిరం ఏంటి?” అంటూ రావుగారి వ్యక్తిత్వం ఘోషించింది.

మొత్తానికి రావుగారి వ్యక్తిత్వం జయించింది. వారిమనస్సు ఇనప్పైటైంటి వారి కపాలంలోనే అణగిపోయింది.

ఓసారి ప్రీతిగారివైపు క్రిగంట చూశాడు. ఆమె అలాగే కిటికీలోనుండి పైకిచూస్తూ కూర్చుంది. రావుగారు సంతృప్తిపొందారు. కానీ అంతలోనే ఆమె కళ్ళునులుపుకుంటూ వారిని పిలిచింది. రావుగారు మందహాసం చేశాడు. దేవిగారి కళ్ళలో ఎర్రెక్కికీ దీపాలు దీదీప్యమానంగా వెలిగిపోతున్నాయి. ఆ కొంతి రావుగారి కళ్ళలోకిగూడా చొరుచుకు వచ్చింది.

“విద్ర లేచారా?” అన్నట్లు మధురాతి మధుర మయిన ఓ చిగునవ్వు వారిమీదకు విసరిం దాచివే.

దాంఠో వాడు సవ్యం విస్మించి, ఓశురుకునో వచ్చి అతంతంగా ప్రీతిపత్నిప్రక్క చేరగిలబడ్డారు. ఆయనకు బాగా తనకిరం ఒత్తుకునేలాగ ఆమె

దగ్గరగాజరిగి కూర్చుంది. రావుగారికి గైలుబండిలో ఉన్నట్లే లేదు.

“మీగు మళ్ళీ మళ్ళీ లేస్తూనే పడుకున్నాను” అంది మాటల్లో నేనెలారిస్తూ.

రావుగారు ఉలిక్కిపడ్డారు.

“నాకుని మనస్సుంతా సామానుమీదే ఉంటే నిద్ర ఎలాపడుతుంది?”

“నేను మేలకునే ఉన్నాను” అందామె గ్రీగంటదాస్తూ.

“అయితే నువ్వో కునుకు తియ్యి. నేను మెలకువగా ఉంటా.”

“నాకుమాత్రం నిద్ర గావడం లేదు. మీరు పడుకోండి” అంటూ ప్రాశ్నయపడింది దామె.

రావుగారు భార్యగారి కాదనలేక నెంటునే పైకిక్కి తిను యగ్గాస్థానంలో కాపుసానుకురి కట్టు మూడుకుని సంకుస్తాంతిరంగులు నిద్రపోయారు.

చిట్టి ఈసారి రావుగారికి మేలకువ వచ్చేదరికి బండి సరాసరి నాగు నిగవలసిన ఊగు సమీపిస్తోంది.

శ్రీమతిగారు మాత్రం గాఢనిద్రాపరవశులయి ఉన్నారు.

రావుగారు క్రిందకుదిరి ప్రక్కవాళ్ళని వాకలు చెసుకొని, తన ప్రక్కచుట్టు పెట్టె సామానులన్నీ ఉన్నాయో లేదో మళ్ళీ మళ్ళీ తినిచేసి, ఆ సామానంతా దిగవలసిన ద్వారంవద్ద సర్దేసి భార్యనుడికి మేలకొలుపు పాడారు. శ్రీమతీదే లేవడం, బండి ఆగడం ఒకసారి జరిగాయి.

సామానులన్నీ దింపించి, అవతలకు తీసుకుపోయి, బండిమాట్లాడి అంగులో పడేయించారు. భార్య, ఆరునా దానోకి ఎక్కారు. బండి ఇంటి ముఖం పట్టింది.

ఇంటికి పోతున్నాం అన్న సంకోపం రావుగారి మోములో ప్రస్ఫుటిస్తోంది. హృదయం అసంద ముతో గంతులేస్తోంది. బండి కుదులులో శ్రీమతిగారి మృగువయన, అందమయన, నున్నటి సుకుమారశరీరం తమకు తగులకూంటే అవ్యక్త మధురానుభూతులు పొందుతున్నారు. గతుకులలోడ్డు, బండ్లకుదులు అన్న గుర్తే తెలిపలేదు.

ఉన్నట్టుండి రావుగారు మెరుస్తూన్న శీత్రాలలో భార్యనుడివైపు చూస్తూ “మాశావూ” అన్నాడు.

“అమె తెలిసి తక్కువగా నాలుగువైపులా

చూసింది. ఏమీ కనపడలేదు. ఆఖరికి “ఏం” అన్న స్వల్ప ప్రశ్నార్థకంగా వారి మొఖంలోకి చూసింది.

“నీ ప్రక్కను కూర్చున్నాడు మాశావూ, వాడి దృష్టంతా మన సామానుపై కే ఉంది సుమా”

“అవు” అన్నట్లు ఆశ్చర్యం ప్రకటించిందామె.

“నాకు మెలకువ వచ్చినప్పుడల్లా, వాణ్ణి విచిత్రంగానే ఉన్నాను. వాడు అస్తమానం మన సామానులపై కే, నీపై కే చూస్తూ కూర్చున్నాడు; దొంగవెనకే.”

“నేను మెలకువగానే ఉన్నాలెంకీ” అందామె కాస్త గర్వంగా సామానంతా ఉంచున్న ద్దేశ్యంతో.

“వాడెక్కడ దిగిపోయాడు? నాకు మెలకువ వచ్చేదరికి నువ్వే కట్టుపెకతూ నిద్రపోతూన్నావు. నాకు మన పెట్టె వేడా కాస్తా సర్దేసి మరీ చక్కా పోయి ఉంటా నుకున్నాను. కానీ” అని ఆయన ముగించకుండానే అంగమందామె.

“నాకు దిగిపోయాడే నేను పడుకున్నాను లెంకీ. అప్పటికి బాగా తెల్లరిపోయింది. చాలాబండి లేచి మెలకువగానే ఉన్నాను. అంగుకే నేను నిద్రపోయాను” అంది సంప్రేక్షికా.

“కానీ దొంగవెనకే నిద్రారణంగా ఆ అయిదు నెల్లుల బ్యాబరీలైలు కొట్టేశాడు సుమా” అన్నారు రావుగారు తమ స్వంత వస్తువును పోగొట్టుకొన్నంత విచారాన్ని బలకచేస్తూ.

“మనకి దొంగలేదనా మీ విచారం” అందామె సన్నివి నెచ్చు వశులకూ.

“వాడి బలలమూల మాత్రంగానే అనుకున్నాను. దానో మట్టేసుకుని మాట్లాడుకుండా కూర్చున్నాడని. నాచికి టిక్కెట్టు ఉందో లేదో అడిగేద్దాం అనుకున్నా సుమా నిద్రం చెప్పాలంటే”

“వాడికి టిక్కెట్టు ఎందుకులేదు. టిక్కెట్టు కలెక్టరు అడిగినప్పుడు చూపిస్తాంకా నే చూశాను కూడా.” అని కొకింకంకం మోగించింది.

“నాకుని పట్టుకుని, నలుగురిలోనూ ఆ బ్యాబరీలైలు తియించి, పోలీసుకి అప్పగిద్దాం అనుకున్నాను. కానీ యీ వెర్రివెర్రి గొడవలన్నీ మన కంకుకులే అని ఊహిస్తున్నా.”

“యింకా ననుమే! అలా చేశారుకాదు. లేని పోని గొడవలు వచ్చినకును.” అందామె వచ్చే నవ్వును నోట్లో కుక్కుకుంటూ.

“అందుకే నేనూ ఊరుకున్నాను.”

“మంచిపని చేశారు” అందామె ఒయ్యారంగా.

రావుగారు సాత్త్వికపదార్థ భార్యమణి యిచ్చిన ఆ ప్రశంసావాక్యాలికి, శ్రీమతిగారు పెట్టే విదాకాన్ని సంతోష దగ్ధరగా అనుకుని దానోనుండి మెరస్తూఉన్న బ్యాచిలర్లెటు పైకి తీసింది. రావుగారి కళ్ళు తిరిగాయి. ఒళ్ళు చెముట్లు క్రమిస్తోంది. ఒక్క సారిగా విషవాహా సవ్యాహా తెలిసి పరిస్థితిలో పడ్డారు. కాస్తసేపు ఉక్కిరికిక్కిరి అయిపోయారు.

“అయితే నువ్వు దొంగతనం చేశావా?”

అన్నాడు నెమ్మదిగా బండివాడు వినిపోతాడేమో నన్ను భయంతో. రావుగారి ఆత్మకారణం చెప్పింది. అయినా బ్యాచిలర్లెటు తెల్లగా మిలమిల మెరిసి పోతూ నీఉంది శ్రీమతిగారి చేతిలో.

శ్రీమతిగారి ముఖారనింపం అగుణరేఖలు దాల్చింది. ఆ కోపంలో ఆమె ముఖం మరి అందంగా కనిపిస్తోంది.

“దొంగతనం భగ్గం యేమిటి? అంతరిలో నే తీసుకున్నాను” అంది ఆ కలకంఠి. అంతరి ముఖం ఎరురుగా నే తెలిసీ తెలియకుండా దోపిడీనీ, దొంగ తనాన్నీ అనిచ్చిన్నంగా సాగనిచ్చే సాంఘిక కృతపద బలం, ఆ మాటలో, ఆమెను తెలికుండానే ఉట్టి పడింది.

“అయితే అంతా ఊరుకున్నారా?” అన్నా దాయన తెల్ల మొహం వేసి.

“ఉడుకోక ఉరివెట్టకుంటారా ఏం?” అందామె ఆయన ముఖం చూడకుండానే.

ఆయన గంభీర ప్రసన్న వదనం విషాద మేఘా వృతమయింది. మాట్లాడలేకపోయారు. దశ్యంపట్టిన కృత్రిమా, దిగాలుపడి ఆమె ముఖంలోకి వెలిగి మాస్తూ కూర్చున్నారు.

ఆమె ఆయనవైపు చూడలేదు. దించిన తిల ఎత్త లేదు. మెల్లగా మాట్లాడసాగింది తనలోతనమ మాట్లాడు కున్నట్లు; చుట్టూ ఎవ్వరూ లేనట్లు.

“అందరూ చూదికాదు: అంటే చూదికాదు అన్నాడు. ఎవరితన్న వారే దాన్ని ఏనో భూతిం, నిష్ఠ, పామూ అన్నంత భయంతోచూసి, దూర దూరంగా పోయారు. నేను మాట్లాడలేదు సరికదా

వారి మాటలు విసపడనట్లుగా వాళ్ళవైపు చూడకుండా కూర్చున్నాను. నాకు సంబంధించినది ఊరుకున్నాను.”

“నిజం కూడా అంతేగా!” అన్నాదాయన కాస్త పొటపడి.

“సరిగా అప్పుడే నిద్రమండి కళ్ళు నులుపు కుంటూ లేచాడు ఆ పక్కగా నే పడుకున్న కృత్రి. ఆ సంభాషణంతా సరిగా విన్నాడో లేనో తెలియదు. తన పడుకున్న ప్రక్కనుల్లన్నీ సరిగా ముతరిపెట్టు కుని, శుభ్రంగా కట్టుకున్నాడు. “అమ్మా—అమ్మా” అంటూ నన్ను రెండుమూడుసార్లు కాబోలు పిలి చాడు. నేను వాడివైపు చూశాను. అందరూ మా వైపు చూశారు. అంతరికూ నేనుమాత్రం ఆ బ్యాచిలర్లెటువైపు కన్నెత్తి చూడ నేలేదు. నాకు నా వైపు చాలా గౌరవముగ్ధులు ఉట్టిపడుతున్నట్లు చూసి “బ్యాచిలర్లెటు మంచిపోయినట్లున్నారని. తన బాగైత చెయ్యండి” అన్నాడు. అందరూ అది వాడి అయింట్లు మాట్లాడలేదు. నేను వాడివైపు కృతజ్ఞతా సూచకంగా ఓ చిరునవ్వు విసరి, ఆ బ్యాచిలర్లెటు తీసి మన సంచితో సర్దేశాను. అంతే. అంతా ఆనందపడ్డట్లు నిశ్శబ్దంగా, సంతృప్తిగా కూర్చున్నారు. అరుడో దిమం అవుతోందనగా, అదీనో స్త్రీమహిమ బండి ఆగింది. నాకు దిగిపోయాడు. మళ్ళీ బండి కదిలింది. నేను నిద్రపోయాను నిశ్చింతగా. ఇది కథ” అందామె.

“హమ్మయ్య” అంటూ ఓ చిన్న నిట్టూర్పు విడ చారు రావుగారు. పోయి ఆత్మగౌరవం తిరిగివచ్చింది. ఆయన వదనంలో గాంధీగ్ధ్యం, ప్రసన్నత తిరిగి వచ్చి పడ్డాయి.

ఆమె సంకోచంతో, మెల్లమెల్లగా తనముఖం పైకెత్తి చూచింది. ఆయన అనురాగపూరితమయిన దృక్పథాలు ఆమెమీదకు విసురుతూ కుప్పహాసం చేశారు. శ్రీమతిగారుకూడా ఓ మందహాసాన్ని విడిచారు.

“హరి దొంగ” అంటూ ఓ చిన్నచిటికీ ఆమె బుగ్గమీద వేశారు రావుగారు ఆమెను అభినందిస్తూ న్నట్లు.

ఈ చిన్నప్రక్రియలో బ్రిటిషువారు నాలుక వందల సంవత్సరాలు వీరి భారతజాతికి ప్రసాదించిన, వారికితా, సంస్కారం, సంస్కృతీ ఉట్టిపడ్డాయి.

తనపనికి తగినంత పడిందనీ, ప్రతిఫలం దక్కిం దనీ సంతృప్తిపడింది చామె ఆ బండికుదురులో.

రాయల గయశాసనము జయశాసనమా ?

శ్రీ కె. హెచ్. వి. శర్మ

ద్రోక్షురు నేలటూరి వేం ట రమణయ్యగారు నే
నాంగ్రహసహిత్య పరివర్తనక్రితా ప్రకటించిన
'ముక్కుతిమ్మన గ యశాసనము' మరల ఫీబ్రవరి నెల
భారతిలో 'కృష్ణరామల గ యశాసనము' అనునర్థి కతో
చక్కగ పరిష్కరించి ఆంగ్లంల కృతజ్ఞతను విక్రీరి
పాతులెరి.

ఇక నే నా శాసనమునకు ముక్కుతిమ్మన గయ
శాసనమని నామకరణము చేయుటకు, శాసనమునందే
‘స్వప్నదేవమహారాయణ’ కేయించిన విజయ శాసనమని
యంశిసను అది యాత్రావిజయమే గాని విజయ
యాత్ర కానేరదని వ్రాయుటకును గల కారణములు
మనవి చెసికొందును.

గతసంవత్సరము డాక్టరు దినేశచంద్ర సర్కారుగారు గయనుండి సుమా రియవని కాసన ప్రతిబింబములను దీయించి తెచ్చిరి. అందు కొన్ని తెలుగు, కన్నడ లిపులలో నుండుటచే పరిశీలింప వలసినదిగా నా కిచ్చిరి. గయనుండలి ప్రసిద్ధమయిన విష్ణుపాదాలయావరణములో నే పది, పదిహేను కాసన ములు గలవు. వానిలో నాలుగుకాసనములు మాత్రము మిక్కిలి ముఖ్యమైనవి. (i) సంస్కృతిభాషలో నాగరి లిపిలో కాకతి మొదటి ప్రతాపరుద్రుని పేర్కొను చున్నది. (ii) కన్నడభాషలో హరియసర్ వీరవరసిం హుని చెల్పుచున్నది. (iii) తెలుగులో విజయనగర శ్రీ కృష్ణదేవరాయల కాసనము. (iv) తెలుగులో విజయనగర అచ్యుతదేవరాయలకాసనము. కాసన ములలో గల కాలములగుడు సరిగా ఆయా రాజుల కాలములకు సరిపోవుచున్నవి. కాలమునకు తగినట్లే లిపి, భాషగుడు మున్నవి. ఈనాలుగు కాసనములను విష్ణుపాదాలయావరణలో నే గలవు. నా చేత నైనంత వఱకు వాని మూలములను వ్రాసికొని శ్రీ సర్కారు గారికి చదివి వినిపించితిని. వెంటనేవారు చిరు నవ్వుతో “ఈ నాలుగుకాసనములలో పేర్కొనబడిన రాజులు డక్షిణ హిందూ దేశమును పాలించినవారేగదా! వీరిని గయకును ఎట్టి సంబంధమును లేదో”యనిరి. “అందు

లకే నాకాకృత్యముగనున్నది. ఈ కాసనములను సమన్వయించుట యెట్లు? బాసీ అబద్ధపు కాసనము లని త్రోసి వేయుదుమన్న గయలో నీ అబద్ధపు కాసనమును వేయవలసిన యుగత్యమేమి? మరియు వాని లిపి కాలము, భాష అందు పేర్కొనబడిన అంశములు గూడ సత్యముగ గాన్పించుచున్నవే? యంటిని. దానికి వారు “కాసనము రెప్పుడును సత్యమైనవియే కాని వానిని మనము సమన్వయించు కొనుటలోని భేదాభిప్రాయములుండును” అనుచు నిట్లు దెల్పిరి. “వెనుక ఆచార్య క్రిటి. వి. మహాలింగముగారు కాంచీపురపు అరుణాశిష్యుని మార్గశ్రీ ఆలయములో చోళరాజులకాలమునగల, తూర్పు గాంగవంశజులగు ననంగభీముని కాసనములను రెండింటినిఁ జూచి అతడు చోళులపై దండెత్తి వారలను జయించెనని అపోహపడి ఎప్పిగ్రాఫీయ యిండికాలో¹ నొక వ్యాసమును ప్రకటించిరి. అది అసంభవమనియు సుప్రసిద్ధ పుణ్యక్షేత్రములగల కాసనములపై మాత్రమే ఆధారపడి మన మెట్టి నిర్ధారణచేయరాదనియు దెల్పుచు కొన్ని యుదాహరణములనుఁ జూపితిని.² (అట్టి కాసనములను ఆంగ్రహాహిత్య పరివర్తనలో నేనును పేర్కొంటినిగాని డాక్టరు వెంకటరమణయ్యగారు వాటిని తిలచెట్లెను.) ఆనా వాదమును స్థిరపఱుచుట కీ నాలుగుకాసనములును చాల ముఖ్యమైనవిగాన వీటిని సమిష్టిగా ‘గయ కాసనములు’ (Inscriptions from Gaya) అను కీర్తికతో ప్రకటింపఁగలము”నిరి. అట్లే మా యిరువురచే నివి ఎప్పిగ్రాఫీయ యిండికాలో సవ్యాఖ్యాన, సప్రతిబింబము ప్రకటింపఁబడుచున్నవి.³ తిరుపతి నేను శ్రీ కృష్ణదేవరాయలకాసనమును తెలుగున ప్రకటించుట కమృత

1. ఎమ్మీ గాఫీయా యిండికా; 81 సంపుటము,
పుటలు 94-98.

2. డిప్యూటీ సర్కిల్ ఆఫీసరు
పుటలు 99-102.

8. ఎస్కీగ్రాఫీయూ యిండికా; 88 సంపుటము,
పుటలు 108-116.

గయాశాసన ప్రతికృతి

స్వస్తి శ్రీ జయభ్యవయ శా
లివాహన శివ వరణంబులు
గరకర అనునెంటి నృప సంత
నత్పర ఆమాభ బహుళ గతి మ
శ్రీమన్నర రాజాధిరాజ రాజ
వరమెవ్వర విగ్రహ తాప విర
కృష్ణ దేవ మహారాయలు
వెల్పించిన విజయ శాసన
ము! తిరుమల దేవస్థాన భక్త (క)¹
రూపమయ హృదయ రాజకం
తిరవ ఈశ్వర నరనభూపురందర
వరనందన యీ శా
బాసద ననము
ప్రవర 3 ముక్కు
గండ్డం తిమ్మయ
కా||² వ్రాసెను.

1. 'క' అనవసరము.

2. పారిజాత పరగమనుండి ద్వి.
అ. 108.

3. మహిమసుర మర్దనివలె కాన్పించు
చున్నది.

కొరగా వారు "దీనిని నీవు ప్రత్యేకముగ కృష్ణదేవ
రాయల గయాశాసనమును క్షిప్రకతో ప్రకటించిన
మీ అంగ్రుజ కొంచెము తొందరపాటు వారు, వెంటనే
యెత్తనై వానిని ప్రబంధములలోనివిగాని చాటుపద్య
ములనుగాని యెత్తిచావును శ్రీ కృష్ణదేవరాయలు
గయాను జయించి విజయస్తంభమును ప్రతిష్ఠించె
నని తీర్మానము చేయుదురు. కాన పనవ్యాసము
బతుటపడుటలకు నీవు దీనిని ప్రకటించెదల"దనిరి.
దానికి నేను "అయ్యా శ్రీ కృష్ణదేవరాయల గయా
విజయముకంటె ముచ్చటైనది మా ముక్కు తిమ్మనకిని

కాసములో నుండుట. అతిని నైనను బయట పడనీయు"
దనికొరగా వారు పరీ నీయిచ్చుచునిరి. ఈ కొరగాములచే
శ్రీ కృష్ణదేవరాయల గయా కాసముయొక్క విలక్షణ
డాక్టరు వెంకటరమణయ్యగారు చెప్పినట్లు 'ముక్కు
తిమ్మన గయాకాసముని నేను తేల్చిచేసినవారు వాస్త
వమే.

ఇక శ్రీ కృష్ణదేవరాయల గయా కాసముమాట
చెప్పి పోకగనే ప్రతి మనుచరిత్ర పాఠకునికి అందును
డాక్టరు రమణయ్యగారివంటివారికి పెద్దపగారి "ఉద
యాచరేంద్రంబు మొదలైనవని" సీసపద్య పాదములు

రాయల గయకాసనము జయకాసనమా?

సగరగురు తచ్చుట సహజము. అందు ప్రస్తావింపబడిన విశూధ చరిత్రాంశములను క్రితములయిన శ్రీ కొమరజానకీబలముగారావు పంతులుగారు అర్థశతాబ్దమునకు ముందే గుర్తించి వివరించుటయు గొప్ప విశేషము. కాని దాదాపు ఓకాబ్బయి క్రిందిన సుప్రసిద్ధ పరిశోధకులకు శ్రీ చాగంటి శేషయ్యగారు పై యంశములనుగూర్చి యిట్లు తెల్పియున్నారు.

“పెద్దనాగ్యుని యీ పద్యములలో గొంత యున్నప్పుడు యున్నదని నా యభిప్రాయము. ఆపంచ నాపంచ మిట్టిది. (క్రితముగారావుగారు చెప్పినట్టిది.) సర్వసమత్రిమముగూడ రాజులవిహితప్రకృతి మన్ననని యంగీకరించితిమేని యది యప్పటి ఛక్రీ చక్రవర్తుల యధికాంప్రదేశమువలన న్యాయించియుండెనని తలంపవలసియున్నది. ఇందున్న యుండే నందుగాక! ఆ కాలమున నా ప్రకృతి ‘లోడీ’ వంశీయుల యధికారముక్రింద నున్నది. లోడీ వంశీయులలో ‘సికిందర్ లోడీ’ యను నతి దోషి గున్నాడు. అతడు క్రీ. శ. 1489 లో సింహాసన మధిరోపించి, యాగ్రాను నివాసముగా చేసుకొనుకొని 1517 వఱకు పరిపాలనము సాగించినాడు. ఇతనినే పెద్దనాగ్యుడు పై పద్యములలో మహాసాగించినాడని నా యభిప్రాయము. ఈ సికిందర్ లోడీ రాయల కరికాపు గాకపోయిన పోవచ్చును. కాని రాయల కర్ణాటకపాపాల్ములను వర్ణించుటలో పెద్దనాగ్యుడు దుశ్చేతుడు గనపఱచియుండెనని తలంపవచ్చును. మూడునాలు మూత్రమే రాజ్యముచేసిన గుజరాతు సికిందరు నరికాపులుగా జేసినాడనుట కంటే నొకచక్రవర్తి నరికాపులుగా జేసెననుట సమంజసము.

నావాంపతి యెవ్వరో తెలిసిన నీచిక్కుకొంత విడిపోవచ్చును. కాని తెలియదు.

* * *

గోలకొండ, విజాపురము, అహమ్మదు నగరములు రాజధానులుగా బరిపాలనము చేయుచున్న కుతుబ్ షాహ్, అదిల్ (విదుల) షాహ్, నిజామ్ షాహ్ లకు దోడుగ నాగ్రా పరిపాలకులు కూడ రాయలకు ధీయ పడుచున్నట్లు కృష్ణరాయ విజయమునందలి యీ క్రింది పద్యము చెప్పచున్నది.

ఉ. ఆ గజవాజి బృందముల

కా ధటకొలుల కావృపాలురా

హరుకుర్య కైర్యముల

కాత్మక గలంసుమ విన్నమాత్ర నా

హా! గజాదింప శిక్యమె య

హర్షిశివున్ భయమందియుండె ర

య్యగరి (అగ్రా) నామదానగరి

యందు (అహమ్మదు నగరము) విజాపురి

గోలకొండలోన.

కృష్ణేశ్వరాయలు అగ్రాపై డండెత్తి యా ప్రభువు నోడింపకపోయినను అతడు సహాయ మొనర్చిన నిజామ్ షాహ్, విదుల షాహ్, కుతుబ్ షాహ్ లను డయించి మూడురాయల గంపెనను డిరుదుమునై కొని యున్నవాడనుటచే నాగ్రాధిపతియగు సికిందర్ లోడీని గూడ జయించినట్లు పెద్దనాగ్యుడు వ్రాసె యుండెనని తలంపవచ్చును.”

కృష్ణేశ్వరాయలు జయించెనని యపోహపడు ‘సికిందర్ లోడీ’ని గురించి రెండు మాటలు తెల్పుట యసంభవము కానేరదు.

“After Buhlul's death, his second son, Nizam khān, was proclaimed king at Jalālī, under the title of Sultan sikander shah. on the 17th July, 1489...Endowed with considerable energy and vigour, Sikander amply justified the choice of the minority among the nobles. He made earnest efforts to increase the strength of the kingdom by removing the disorders and confusion into which it had been thrown during the preceding reigns, due largely to the refractoriness of the provincial governors, chieftains, and zamindars. He took care also to check the accounts of the leading Afghan Jagirdars, much against their will. Marching to Tirhut and Bihar, he asserted his authority as far as the confines of Bengal; appointed Dariya Khan to the government of Bihar; compelled the Raja of Tirhut to pay him tribute; and concluded a treaty with 'Ala-ud-din Husain shah of Bengal, by which both agreed not to encroach on each other's dominion. The chiefs of Dholpur, Chanderi, and some

4. ఆంధ్రకవి తిరుంగిణి; సప్తమ సంపుటము, పుటలు 154-155.

other places, also tendered submission to him. With the object of controlling the chiefs of Etawah, Biyana, Koil, Gwalior and Dholpur in an effective manner, he founded a new town in 1504 on the site where the modern city of Agra stands. Striving till his last days to enforce obedience from the hostile chiefs, the Sultan breathed his last at Agra on the 21 st November, A. D. 1517.

Sikandar was undoubtedly the ablest of the three rulers of his dynasty."⁵

కృష్ణదేవరాయ లంతటి గొప్పవాడు కాకపోయినను సికిందర్ లోడి సామాన్యుడు మాత్రముకాదు. ఇంచుమించుగా సుల్తానేళమున కంతకును సార్వభౌముడు. నిజమునకు కృష్ణదేవరాయలు ఆగ్రాపై దండెత్తి సికిందర్ లోడిని యోధించి పశ్చిమున సుమారు హిందూదేశమునకంతకు నేకభ్రాతృపరిమేయగున గదా! అట్టి సికిందర్ దిగ్విజయమును, అత గింజంత యున్న దానిని గుమ్మడికాయంత చేసి వర్ణించు మనప్రబంధకవులు చిన్న సీసపద్య పాదార్థములలో లేల్లివేయుటలో గల సారస్వమేమి?

ఇక "ఆపంచగౌడభాగవతలంబు"లోని 'ఆక్షా' ప్రత్యయమునకు శ్రీ లక్ష్మణరావుగారు చెప్పిన 'మర్యాద'యను వర్ధమే యుచితము. దానినే శ్రీ చాగంటి శేషయ్యగారు అంగీకరించిరి. రాయల రాయచూర్ దండయాత్రలనే పెద్దన యీర్తిగ వర్ణించెనేమో!

ఇది యంతయు పెద్దన పేర్కొనిన 'శకంధరుడు' ఆగ్రా పరిపాలకుడగు సికిందర్ లోడియైన పశ్చిమున గదా! పై చర్చారమునునుకూర్చి శ్రీ దాక్షరు రమణయ్యగారే యొకప్పు డిట్లు వ్రాసిరి.

"It is interesting to note that a Sikandar is mentioned as one of the adversaries of the Gajapati pratapa rudra in a Sanskrit drama called the Jagannatha Vallabha natakam (M. G.O.M. Library R. 4198). The Velicerla grant of Prataparudra Gajapati refers to him as 'Pancagauda - adhi-nayaka' (J. A. H. R. S. ix, P. 56). The 'apanca - gauda - dhatripada' of Peddana perhaps refers to the dominions of the Gajapati which Krisnaraya invaded."⁶

ఈ వాద మంగీకరించినను మనుచక్ర రచనా కాలమునకు ముందే కృష్ణదేవరాయలకు 'ఆపంచగౌడ భాగవతలంబు'న గా కలకమునకుగల భూభాగ మంతయు వసివాలుగా నేగునట్టి బయలే యయినది. వీరు దీనిని మార్పుకొనవలసిన యవసర మిప్పుడు కన్పట్టదు. సికిందర్ సామంతులు లింకను కొంతమందిగలరు. 7 వారిలో రాయల సమకాలికు డెవడైనను పెద్దన పేర్కొనిన 'శకంధరుడు' కావచ్చును.

మరియు ప్రబంధములలోని విట్టి పద్యములను బట్టి చరిత్రాంశములను సిద్ధాంతీకరించుట గూడ ప్రమాదము. మనుచక్రములోనిదే యీ క్రింది పద్యము చూడుడు.

"కురుగుకొళి కురు క గూళి శోళిలాంగ్ర సింధు బాహ్లిక శికాంగ వంగ సింహశేఖ కన్యకామణి ప్రకర పాణిమిటిల చిత్తి పాడుకా కలాచికా ముకుర వీటికాకరంబ ముఖ్య రాజాంధనా."

దీనినిబట్టి కురుగు, కొళి, కురు, కిరుళి, శోసల, అంగ్ర, సింధు, బాహ్లిక, అంగ, వంగ, సింహశే డికా ధీసుల రాజసూక్తాలు కృష్ణరాయల కూడిగముచేయుట యెంత యధార్థమో, పై సీసపద్యములోని నావాడపరి, శకంధర, సింధురాధ్యక్షు లిది గావులటల కూడ వట్టిదే కావచ్చును.

ధిల్లిన గూర్చిన ప్రసక్తియు రాయవాదకము నందును, గెండు మూడు చాటుపద్యములలోను గలను.

(1) కూరె బెజవాడ కంపించె గొంపపల్లి పగిలెఁ గటకంబు గగ్గోలుపడియె ధిల్లి వికధాటిగ నీవు దండెత్తునవును కీర్తిహోపాయ భారేయ కృష్ణరాయ.

2. గవకుల బలి దమయ్యె ధిల్లికిను క్కొలొల మేలయ్యె మం దువకున్ గొత్తగ క్రొత్త డంబు లమరన్ బోలేరు చండేరులన్ దవసం బెక్కె బెడందొల పురకాం తగర్చునిర్బదన

5. An Advanced History of India; Page 341.

6. Further Sources of Vijayanagara History, Vol I. Page 216.

7. An Advanced History of India.

రాయల గయశాసనము జయశాసనమా ?

ప్రథమంబైన భవత్ప్రయాగ జయవా

రన్ గృష్ట రాయాధిపా !

ఇట్లే మహాబలపరాక్రమవంతులగు గజపతి కవిలేశ్వరుని విజయములను వర్ణించు సందర్భమున కూడ గలవు.

1. “కలుబరిగా విముక్తమగుగా ధిల్లీచక్రీవృతా”

(వరిగలని, చిహ్నప్రసాది తామ్రశాసనములు)

2. “గొడమర్రి ధ్రువర వరనృపా”

గృష్ట ధిల్లీచక్రీ గవ్యః”

(గోపినాథపుర శాసనము)

3. “గజయ్యాధముల గట్టుకంటాలు కంటాలు

పట్టణంబు గురాలపల్లె ధిల్లీ”

అయ్యారాజుల శాస్త్రప్రతాపములను విని ధిల్లీ సుల్తానులు కూడ భయపడుచుండిన వర్ణించుట గూకాలమున నొక విశేషమేమో !

గయ శాసనకాలమునకు ధిల్లీ సింహాసనమునకుండిందీ నామగోముఁడెవ్వఁడును లేడు. ఇక ఇబ్రహీం లోడి తిండిమీను సికిందరు మరణమునకు ముందొక పర్యాయము అనగా క్రీ. శ. 1517 నకు పూర్వము, తిగుపరి క్రీ. శ. 1521 వ సంవత్సరమున సికిందర్ కృష్ణరాయలకు గప్పుముక్తి నొప్పకొని చేసికొనిన యొకంబడిక ప్రకారము ఆతని కుమారుడు ప్రథమరింపక చావుటవలనో మఱి యే కారణము వలనో మరల కృష్ణరాయ లు తరహిందూస్థానముపై దాడువదిలిట్లున్నదను దాక్టరు వెంకటరమణయ్యగారి యాహుల కేమియు వాధారము కాన్పించదు. ఈ జయించిన విజయశాసనమైనను ధిల్లీవద్దనో, ఆగ్రావద్దనో యుండినట్లయిన గొంతవల కట్టాహింపవచ్చును. మరియు నీ శాసనములో నెక్కడ విజయము, యెవరిపై విజయమును ప్రశ్నిలకు సమాధానమే లేదు. కృష్ణదేవరాయల సింహాద్రి, పొట్నూరు, గుల్బర్గా విజయస్తంభములను గూర్చి యనేక గ్రంథములు, శాసనములు చాటుచున్నవిగదా, దీనిని గూర్చి తెల్పకుండుటకు గల కారణమేమి ?

ఈ శాసనకాలమున క్రీ. శ. 1521 సంవత్సరము తిర్వాత్ కృష్ణదేవరాయ లింకిను 9 సంవత్సరములు జీవించియుండెను. ఈ కాలమున ఆతని శాసనములు దక్షిణదేశమున కొన్నివందలు గలవు. అందు గజపతులను, గోలకొండ, విజాపుర, అహమ్మదునగర సుల్తానుల నోడించినట్లే తెలియుచున్నది గాని గయ

విజయమునుగూర్చి, లేదా ధిల్లీని గురించిన ప్రస్తావన కానరాదు. అముక్తమాల్యదాశ్వాసాంతిపద్యములలోఁ దన విజయముల నన్నింటిని వర్ణించుకొను తిరి గయవిజయమునగాని, సికిందర్ నామమునగాని పేర్కొనకుండుటకు గల కారణ మేమి యుండును.

శ్రీ కృష్ణదేవరాయలు తిమ్మకవిని గయకు పంపెను విజయమును గూర్చి చూపెను. గయ మాహాత్మ్యము, గయాశ్రాద్ధములను గురించి విపులముగ ననేక గ్రంథములు గలవు. గయయం దెల్లకాలములను, యెవరిచేతనైనను, నామగోత్రములు చెప్పి యెవ్వరి కైనను శ్రాద్ధము చేయవచ్చునను యీ క్రింది శ్లోకములు చూడుడు. 8

1. గయాయాం సర్వకాలేషు

పింపెం దద్యా ద్విచక్షణః,

2. ఏప్తవ్యా బహవః పుత్రా

యాద్యోకౌఽపి గయాం బ్రజేత్ .

యజేత వాశ్విమేషేన

నీలం వా నృప మశ్మృతేత్ .

3. గయాశిలకు యత్కించి

న్నాన్నా పింపెంతు నిర్వశేత్ .

నరకస్థా దివం యాన్తి

స్వర్గస్థా మోక్ష మాప్నుయూః.

4. అత్మికో ప్యన్యకో నాపి

గయాభూమా యదాతదా,

యన్నాన్నా పాతియే త్పింపెం

తం నయే ద్భ్రాహ్మ్య శాశ్వతం,

5. నామగోత్రే సమచ్ఛార్య

పింపాతన వివ్యతే.

యేనశాసన్తి కస్త్యైచి

త్సగూరి పరమాం గతిం.”

విష్ణుపాదవరణలో దొరికిన శాసనములన్నియు గయాశ్రాద్ధమును, దానములను గూర్చియే తెల్పుచున్నవి.

1 కాకతి మొదటిప్రతాపరుద్రుని కాలమునాటి శాసనములో నాతని గురువులగు మల్లికార్జున మూరి భార్య గౌరి యనునామె తన బంధువులకు భర్తకుగూడ గయాశ్రాద్ధమును నిర్విఘ్నముగా జరిపించెనని గలదు.

8. History of Dharmasastra by P. V. Kane Vol IV Chapter XIV pages 643-679.

“శ్రీమన్నిభిల భూపాలహా రత్న లసత్పదా,
అస్తి ప్రతాప రుద్రాభ్యో రాజా రాజకీరోమణిః

* * *
తస్య త్రిభువనవిద్యాచక్రవర్తి విక్రతాః,
గురవః సన్ని లోకేఽస్మి స్మైలీ భాజ్జన నూరయః.

*
గారీ గుణవతీ తస్య విద్యజ్ఞాన విశోదినః,
ధర్మపత్నీ గయాత్రాన్తం కీర్తిఘ్న మకారయత్.”

II హూయసగో పీఠమనిమాని పూజారి యు
పద్యవాధి భిట్టోపాధ్యాయుని కొడుకు అప్పణ్ణ
గయమం కొక మఃమును గట్టించి రేవ, పిత్తి,
మనువధి ఋణములను తీర్చుకొనెను.

“శ్రీహూయసగో పీఠానింకశవ శహా-
ద ఆచార్య పద్యవాధి భిట్టోపాధ్యాయ
మగ మప్యంగను గయా వ్రజన మఃవ
మాడి శేవరిణ పిత్తిరిణ మనువధ్యోణ కను
కళేవను” —

iii శ్రీ కృష్ణ శేవరాయల శాసనము.

iv విజయనగర శ్రీ అచ్యుతశేవరాయల శాస
నము. ఇంగు లింగుగంప విజయనగర సింహాసన కర్త
లను గయాముక్తి చేశనని గలదు. శాసనములో
తిమ్మయ, ఈశ్వర, నాగసింహ అని కేర్లున్నవి. కిగ
అచ్యుతరాయల పితృపితామహులు.

“.....

శ్రీ మన్మహారాజాధిరాజ రా
జపరమేశ్వర శ్రీ వీరప్రతాప హిం
దురాజ్యస్థాపనా చా య్యోయ
దుకుల తిలక తిమ్మయ ఈ
శ్వరనారసింహ మంపరే
శ్వర శ్రీ వీర అచ్యుతరాయ మ
హారాయల ధర్మశాసనం తిం
మణంప విజయనగర సింహా
సనకర్తల గయాముక్తం చేసెను.”

ఇట్లు తమకు మరుగ కాశీరామేశ్వరాది శ్రేత్ర
ముల కిత్తులను పంపు నాచారమునకు నిదర్శనములుగా
మరికొన్ని శాసనములు గూడ గలవు.

1. “శ్రీమతు భారయ బొప్పనికి విజయకూన్త
నారాయణుని అవ్యపేరమాడిని వారణాసికిం బుచ్చి
: భారనముద్రం వెనకం తెట్టిన బ్రిత్తి మ.౨”9

2. “సోమయ పెద్దింగారికి నేతువ్యనమన్ను
సముద్ర స్నానమున్ను నేయించిన దక్షిణ
మగుతులు | శ్రీరత్నిగోక్షులైన ఆలేటి పోతిమ
ఘటకాసులకు తిమక్త శ్రీ పున్యత్ర ప్రవక్షిగము
నేయించిన దక్షిణ గుప్పాతికి ... తిమక్త
కింగ్కటకి మానాసను గుంగ్కద్రె అంగు స్నా
నాని నేయించిన దక్షిణ మగుతులు...” 10.

ముదటి శాసనమున కాలములేదు. రెండవ శాస
నము ముగ్ధాంగంపయది. కాలము శ్రీ. శ. 1272.
కృష్ణ శేవరాయలకు పూర్వము, 2, 3 శతాబ్ది సులనండి
యిట్టి ఆచార ముంశెట్టు శాసనములే చెప్పచున్నవి.
అచ్యుతరాయల గయపూజన మా విషయము మరింత స్పష్ట
ముచేయుచున్నదిగా! శ్రీ కృష్ణ శేవరాయలు గొప్ప
దైవభక్తుడు, అష్ట సంప్రదాయములయందు విశ్వాసము
గలవాడు. స్వయముగ నీతికు కంది, కౌళహస్తీ,
వంధికోణము, తింజావూర, రావే శ్వరము, మధుర,
గోకర్ణము, శ్రీరంగము, శ్రీశైలము, ఆరుగవతి, శ్రీకా
కుళము, వైజవాది, రాజమహేంద్రగఱము, సింహా
చలము, శ్రీహర్మ్యము మన్నన గిట్టిగేశములందరి
ప్రధానపుణ్యక్షేత్రముల నన్నింటిని దర్శించి,
యూ దేవస్థానముల క సేవపడుల నొసంగియుండెను.
తిరుమల శ్రీ వెంకటేశ్వరు డీతని యిష్టరీతి ము. తిన
దిగ్విజయము లన్నియు “ దేవుని యనుగ్రహమువలన నే
లభించుచున్నవని యాతని నమ్మకము. అసమ మేను
నూరులైనను ఆస్వామిని దర్శించినట్లన్నటి శాసనములే
చెప్పచున్నవి. అతని తీర్థయాత్రాభిలాష, ఆగమాక్త
మైన కర్మలకుం దాదరిము నాతని శాసనములలో గల
యీ క్రింది శ్లోకమే చాటుచున్నది.

“కాంచీ శ్రీశైల గోదాచల కనక సభా

వేంకటాద్రిప్రముఖ్య

హ్యవర్త్యతర్త్య సర్వ వ్యతమత విధివత్

భూయసే శ్రేయసేయః,

దేవస్థానేషు తీర్థ వ్యపి కనక తుల

పూరుపాదీని నానా

9. హైదరాబాదు శాసన సంపుటములు
(A corpus of Inscriptions in the Telangana
Districts) No- 13 part II page 141.

10 డిల్లో ,, ,, పేజీ 147—148.

రాయల గయకాసనము జయకాసనమా?

దానాశ్రేయోపదానై రపి సమ మఖిలై
రాగమాక్రూని తాని."

రాయలు తిరిగి దండ్రులను నాగమాంబా వరసా నాయకుల చేర సనేక భక్తులను చేసిన విలేజుకాలి. పైని పరిసంప్రదాయమనానము మాతా పితల సకృతా ద్ధము తిమ్మకవి గారు పంపుటలోల ఆశ్చర్యమేమి? నల్లిన తిమ్మన నియోగిగడ్డ. అందులో కవి. కవుల నే శ్రీకృష్ణ దేవరాయల విజయకాసనము కేయించి నాడు. విజయనకు గృహ్యగానులే యుత్తరహిందూ స్థానముపై చంద్రేతి యుక్తాస్య దిగ్విజయమును పాధించి ప్రక్కనన్న తిమ్మకవిని జూచి "జయం యేరతి?" అని విజయకాసనము వ్రాసుమనియుంకిన

"పరిపీఠా కృష్ణరాగం"

దురును నీ కేరి శ్రీరు తుకల గ్రుంచెన్"

"గాయగ్రామణి కృష్ణరాయ ! భవను

ప్రకూర భద్రాహిచే

గాయంబూచ్చి కలింగకే నృపతులే

కా నిల్లిరి పోవడీ..."

అమరు వినుక తాను చెప్పినట్లు వీరిని ముట్టిపడును నుండులకెగాని నిరసముగా "తిరుమల దేవీ వల్లభ" అని పాచిపట్ట పారిజాతాపహరణములోని పద్యము అక్కడ చెప్పెను? ఇక డాక్టరు నాకటరమణయ్య గారు చెప్పినట్టి విశేషాంశ మేదో యీ కంఠపద్యపు ఆఖరిపాదము "బాస దప్పవంగండాంకా"లో నున్న దనుకొనుటకంకే మొదటి పాదము "తిరుమలదేవీ వల్లభ" అను సంబోధనలోనే గుండ్లునిరి నాయభి ప్రాయము. 'భావగ తిప్పవ రాయరంగం' అనునది కృష్ణరాయల శాసనములలో నధము నూరింట్లోనైన గలదు. ముక్కుతిమ్మన కవిని తిరుమలదేవీ కామే పుట్టి నింటివా రరణముగా నిచ్చినారనిగదా లోకములో ప్రతీతి. ఇందు సత్యాసత్యము లెట్లున్నను తిరుమలదేవి యందు తిమ్మకవికి శ్రీతి యుండుననుట కీ శాసన మొక్కటియే సాక్షి. అట్టి తిరుమలదేవీ కృష్ణరాయల కృపవలననే తనకీ యుక్తార్థ తీర్మానాశ్ర లభించినది. కనుకనే ఆ పవిత్రస్థలములో నెట్లైనను తిరుమలదేవి పేరునవుటకే యిట్టి సంబోధనార్థమైన పద్యమును గూర్చుట. మరియు "ఈశ్వర నరసింహపురందర" యనుటలో కృష్ణదేవరాయల తండ్రి తాతలు పేర్లు రెండును గావు.

విజయనగర రాజ్యములో తిమ్మన నామధేయులు చాలమంది గలరు. డాక్టరు చిలుకూరి నారాయణ రావుగా రొకప్పుడు పారిజాతాపహరణమును గూర్చి వ్రాయుచు "తిమ్మన్న మంచి లోకుడు; ఆర్యుల నియోగి డిడ్డడు. కృష్ణరాయని రాజ్యములో మంచి పలుకుడి సంపాదించుకొన్నాడు. మాన్యాలు కూడా సంపాదించుకొన్నాడు. సంపాదించినదానిలో యితరులకు ఇచ్చిన వరాద్యుడు కూడాను. కృష్ణరాయ నంతయు అమృతరాయల కాలములో శ్రీమన్మహా మండలేశ్వర శ్రీ రాజు చింతిరుమలరాజు మహారాజుల కార్యకర్తగా ఉండి నెల్లూరిజిల్లా, నెల్లూరితాలూకా, కొమ్మిపూడి గ్రామమును కేక ౧౪౮౮ (క్రీ. శ. 1526) సంవత్సరము ఉత్తరవాహుళినాడు శ్రీ వేదాద్రి నర సింహస్వామికి దానముచేసినాడు... ఒక వేళ ఆరడు నెల్లూరుజిల్లావాడేమో! తిమ్మన్న కవిపజ్జిల్లా, బద్వేలు తాలూకా, కత్తెలండ్ల గ్రామముమీది పన్నును శ్రీ సర్వాధిపరాయల అనుమతిపొద కేక ౧౪౮౮ (క్రీ. శ. 1547) సంవత్సరమున తొలగించినాడు." 11 అనుచు విజయనగరరాజుల శాసనములలో కనబడు తిమ్మన్న లందరు ముక్కుతిమ్మన్నలే యని, ఆరే నూరు నూరు యేభేయేండ్లో జీవించియుండినట్లుగా ఆభిప్రాయ పడ్డారు. ఇలాంటి పాపాటులు రాకుండుటకే గాబోలు మన తిమ్మకవి శాసనములో పారిజాతాప హరణములోని పద్యమే కాకుండు 'ముక్కు' శబ్దమును గూడ ముక్కుగా తన కేగునకు ముందుంచుకొనినాడు.

నా యీ వ్యాసము నెంతమాత్రము డాక్టరు నేలమారి వేంకటరమణయ్య గారి వ్యాసముపై విమర్శగా తలచరాదని ప్రార్థించుచున్నాను. వారి ఆమూల్యమైన గ్రంథములు, వ్యాసములే నాకు చరిత్ర నధ్యసించుటకు సాధనములు. నాకేకాదు వారి గ్రంథ ములు, వ్యాసములు చదివిన యే ఆంగ్రుసకైనను వారి యందు విశేషగౌరవము కలుగుననియే నా విశ్వాసము. ఈ శాసనమునుబట్టి వా రూహించిన కృష్ణదేవరాయల విజయము కూడా భావి పరిశోధన ఫలితమున సత్యముగు నేమో!

"ఋషీణాం పున రాద్యానాం వాచ మగ్ధోనుఽగ్రావతి."

11. భారతి అష్టాదశసంపుటము; ద్వితీయ భాగము పుట 2.

గొరువంకల లోక సభ

శ్రీ నాయని సుబ్బారావు

గొరువంకల లోక సభ

వరణము నిర్వేల శాంతి పరిణతశోభా

భరిత మయి పవనైల్లను

పరమ మునీశ్వరు సమాధిభావము చాల్చు.

సాయంకాలముల్ వికర్తనతనూసావర్ణ రశ్మిచ్ఛటా

శ్రీ యుక్తి కొనసాగు రథ్యుబడి హృద్యాంగ సౌందర్య రే

ఖా యోగాంచితరమ్యరూపములు పక్షప్రస్ఫుర త్కేళికా

భూయిష్ఠములు వచ్చునచ్చటికి గుంపుల్ గుంపులై శారికల్.

ఒకకొన్ని పైకి క్రిందికి లేచి పడు చచ్చి యలల చందమున నుమ్యాల లూగి

పలచి లక్ష్మము చించి తిరిగి తూణముదూఱు నమ్ములక్రియ కొన్ని హరువు సూపి

మఱికొన్ని ప్రోడజాలరి హస్తముకొలది వినరిన వలమాడ్కి విరియబాటి

రయ సుదర్శన సుదర్శన లీల కొన్ని చిత్రాకర్షముగ వలయములు తిరిగి

సాధిత విచిత్రగతి విశేషములు దిగిభకర్ణ తర్పిత కలకూజకములు పక్షు

లన్నియును పిండుగట్టి సభాంగణమ్ము వెలుగు కలికలుగా నిడుకొలుపునీఱు.

వెలి కర్మాగారపు రే

కుల కప్పే వాని కొలువుకూటము బిరుపై

దళమైన కేశముల నొ

క్కుల తలవలె నొప్పనది యెగుళ్లు దిగుల్లై.

లచట నవి కొల్లగదీరి యున్నంతకేపు

సామగానమ్ము ముసరిన చాయ విశ్వ

భృన్మహామంత్రము పునశ్చరించి నట్టు

లచటు కలనాద ముఖరితమ్మై తనర్పు.

ఎదురింటి పంచలో నే

నిదియంతయు గనుచు తన్మయీభావ సమా

గొరువంకల లోకసభ

నృపదిత్యస్మృతిని స

మృదాతిరేకమున వేను ముఱచుచు నుండు.

ఒక సాయంకాలమునా

రిక యొకడు నవానవాధురి దృక్కుల ననున

పుక నిక్కిరించి మహాశ్వు

ర్యకరమనుష్యోక్తి నిట్లు అనినట్లయ్యెను.

దినబళ్ళెనున్ను లేవు లేవు ఘనబళ్ళెనున్నుల్ ప్రయాణార్థమై
ధనధాన్యములు లేవు లేవు సొంతితో బుట్టెయ్యున్ నెలం
చనదొరాన్నియ్యి నరీతిచిత్తమున నేనడైన న గలుపె
ట్టిన న పమ్మున నోమున రిడట తిండ్రీ! యెవ్వరో చెప్పనే!

నగ లెల్ల గమి మిఱ పట్లకొఱ కే చిట్ల నడగా నలె
మగునల్ పూగుడు లగ్నికుల్ ముడుక నెచ్చెజ్జతి నర్వము దు
గ్నికులై సోమరిపోతులై పుకచిక్కి భాగముగా నిట్లు నీ
లుగులుబోయెడి యగ్నివిషయ లికి మాలో నెవ్వరో చెప్పనే!

ఈ నానాందిత జాతివేళనము నీ నిన్నాల్లుగా చూతువు
వేనుల్ నిడుకొనంగ నానెనుండు మీసల్ మెలింజెట్టులి
గానీ యెన్నడుగాని నోగుమెడనగా చేతిగానట్టిరా
మానస్వామివ కేయ్య లెవ్వ రిచట మాచారిలో చెప్పనే!

నమదాటోవక బేర్చి వ్యర్థమగు చర్చిల్ నేను మెన్నిండు న
క్రిమ భావోద్ధతి నెత్తభాజనతిరస్కరిముగా రోష ని
ష్క్రమణంబు బాసరిన మేయెడల స్వార్థప్రక్రియల్ లే వక్క
త్రిమై గుండెల గూకుటకొని జాతిక్షేమమే నిలుపట.

ఒండొండు సహకారభావమున శ్రేయోమార్గ విక్షేపముల్
సంఘీనాది బహుప్రచారగతి విస్తారాధ్యముల్ నక్షముల్
రెండే మా కవిమార్గనందరశీర్షిక జాతిసాభాగ్యము
తుండల్ తుండలు నేయు నక్షముల శీతోయమునక పెంచము.

మాకును పెద్దలు గల ర

య్యా! కంకేకాల కల్పలైన మహాత్ముల్

చేకొని నుము గద్దూ విష
పాకా ర్థిని స్రుగ్గళుంక ప్రతిపాలింకన్.

పరవీరక మే పాము
పరోపకారమొ పుణ్య వర్తనము చే
సే నా గుణ నేతము త
చ్చి గంధరస్మరణ మము పుణ్యము జేయన్.

అన్యహానాశ మిట్లు సాయంతనము
ననుదినమును వైకిరింపముగ మేము
నిశ్చేహితముచు గోరి జరింతు మీదియె
నిలిచు ను లోకనభ ప్రవర్తిల్లు వెలుగు.

మీకు తారకమృత మొక్క జలి సామీచీన్య మార్గమునన్
శ్రీకృష్ణాగుణానామముగ నవర్చించె గదా మీగుగు
డా కీర్త్యుజ్జ్వల దివ్యబోధ సగివాప్రజ్ఞలై జాతినే
చాకార్యత్వర మాగచి న్నిము మి వారెల్ల వర్తితురా?

విడికిలి నడంగు నుతిలేని పిట్టలము గ
డయ్య! మన్యనరాచాగ్య లఖిధర్మ
మార్గ సంస్థానంబునది మనువు కొలము
చాగు మీ కేము చిప్పిడి చారనుయ్య!

అదె కాకాతిషిధ్ధజేచు నగుము డస్తాగతుంకయ్యెన్
పదముల్ తొక్రిల పిల్ల చీకటలు పెండ్లరాడు సంధ్యానతి
మృదు ఫాలాకిత రమ్యకుంకుమచుల్ మ్రుంగక కులాయమ్ముల
దొడుగంగా తటియయ్యె మాకు సేవిమో మానవశ్రీనిధి!

అని యిటల్ పక్షి మాటాడినంత సేపు
మైకమున బడినట్లన్న మాననమ్ము
తేటి యరమోద్యు కన్నులు తెరిచి చూడ
నచట గొరువంక యొక్కటియైన లేకు.

గొరువంకల లోకనభా
వరణము తెలిమంచు ముసుగు పలికమున మనో
హర రూపత శేల్లెను
పరమశివాంగమ్ములీల ప్రతిభాసించున్.

మనకుగల విధులు

శ్రీ కామరాజుగడ్డ రామచంద్రరావు

స్వవిధుల్లో తన బ్రతకటం మొదటి విధి. తనవార్త ను బ్రతికేటట్లు చేయటం యింకో విధి. తనకోసం పాటుపడటం, తనవారికోసం శ్రమించటం ముఖ్య తమం. ఈ అశియంకోసం కొంచెం స్నేహితులుగాను, కొంచెం అధికార్లుగానూ, కొంచెం అత్తలుగానూ మనం పరిగణిస్తాము. ఇలా మానవుడు పరిగణించటం తన మనుగడకోటకు, తనవారి మనుగడకోటకు అవసరం. ఎందుచేతనంటే ఇతడు తనను స్నేహితునిగా అధికారిగా అత్తకుగా పరిగణించటం తన బ్రతుకు టకు అవసరం. ఒక క్రూరమృగం బ్రతికినట్లు మనుష్యుడు బ్రతకలేడు. అతడు సంఘటిత. ఇచ్చిపుచ్చుకుంటాడు. తన మర్యాద ప్రవర్తించినపుడే తన యితరులచేత మర్యాద మాడబడవలదు. ఇది సంఘటింపవలసినది. సంఘటితం మనిషికి లక్షణం.

కట్టుబాట్లు

బ్రతుకులో ఘోషేక్షి అనేకం. ప్రతిమానవునికి యీ ఘోషేక్షిలు నామాన్యమే. కిటిని సంరక్షించుకోవటం ప్రతిమనుష్యునికి అవసరమే అంటే గాను. తన ఘోషేక్షి లేకొక యితరుని ఘోషేక్షిని సంరక్షించటం కూడా అతడు కోరుతాడు. ఎందుచేత? తన ఘోషేక్షిలను సంరక్షించుటకు ఇతరుని నాయం తనకు కావాలి కనుక. ఈ విధంగా ఒకనికి, మరొకనికి గల సంబంధం కట్టుబాటుయి నిలుస్తుంది. ఈ కట్టుబాటు వల్లనే సమాజం లేక సంఘం అనేవి యేర్పడ్డాయి ఈ సంఘం ఆర్యుల ప్రతిమనుష్యుని ఘోషేక్షిలను సంరక్షించుటమే. ఈ సమాజం మనుష్యునినెత్తిపై కొన్ని విధులున్నట్లు భావిస్తుంది. ఎలాగంటే,—తన యింటి కసుప్రాప్తి ప్రక్కయింటివాడి గుమ్మంలో పోయ్యరాదు. ఎందుచేతనంటే అలా పోయినవల ప్రక్కంటి వానికి, బ్రతకటాని కొక విధమైన అటంకం కదా! అలా పోయకుండా ఉండటం మొదటివాని విధి. ఈ విధి అంటే యేమిటో విచారించాలి ముందర.

విధి అంటే ఒకడు మరొకడికొరకు చెయ్యవలసిన పని కావచ్చు. ఒకడు మరొకడి విషయంలో ఒక పనిని చేయకుండావలసిన అవసరం కావచ్చు. ఉదాహరణకు ఒకడు రెండవవారిని కొట్టరాదు. కొట్టకుండా వుండటం ఆ రెండవ వాని బ్రతుకుకు అత్యవసరమైనది

గదా! ఇలా ఒకడిచేత కొన్ని పనులు చేయించటం, కొన్ని పనులు చేయకుండా మాడటం సంఘం చేస్తుంది. ఆ పనులు చెయ్యవలసిన బాధ్యత వ్యక్తి విధి అయివుంది.

విధి నిర్వచనం

‘గ్రే’ అనే ఆయన విధిని ఇలా నిర్వచించాడు: “సంఘంచేత ఆదేశంపబడి ఒక మనుష్యుడు యేదైనా పని చెయ్యవలసివుంటే, లేదా ఒక పనిచేయకుండా వుండవలసివుంటే, ఆ చెయ్యవలసిన పని, లేదా ఆ చేయకుండా వుండవలసిన అతనిని అతడి విధి అవుతుంది” అని. సంఘంచేత “ఆదేశంపబడి” అనే మాటలో కొంత విశిష్టత వుంది. విధిని వ్యక్తిచేత నిర్వహింపజేయుట సంఘం పని గనుక సంఘం ఆదేశించటంలో ఆ పనిని అతడు చేసే తీరువలెను—లేదా ఆ పనిని అతడు చేయకుండానే వుంకి తీరువలెను అనే ఒత్తికి గమనించ తగింది. స్వజనానంతరం మంచి నీరు త్రాగవలెను. ఇది సంఘం ఆదేశించినది అనము. ఎందుచేత? ఎవడైనా మంచి నీరు త్రాగిపోతే సంఘం పట్టి బలవంతం త్రాగించిదు గనుక. అందువలన మంచి నీరు త్రాగటం అనేది వ్యావహారిక విధి (Legal duty) కాదు. కలు త్రాగరాదు అని సంఘం నిర్ణయించి దనుకొంటే, ఎవడైనా కలుత్రాగితే, సంఘం పూరుకొడు. అందుచేత కలుత్రాగకుండా వుండటం వ్యావహారిక విధి అవుతుంది. ఈ నిర్బంధం ఎలా అమలు జరుగుతుంది అనే విషయం వేరు. పోలీసులద్వారానో ఎలానో సంఘం అమలు జరిపిస్తుంది. పై నిర్వచనంలో ఈ భాగాన్ని నొక్కుతూ “హిబ్బర్టు” అనే ఆయన విధికి మరొక నిర్వచన మిచ్చాడు. అందులో సంఘం అనే మాటకు బదులు శాసనం (లేకపోతే ‘లా’) అనే మాట వాడేశాడు. దీనికి కారణం,—పూర్వకాలంలో సంఘం ఒక్కటే విధులను వ్యక్తులచేత నిర్వహింపజేస్తుండేది. మరి యిప్పుడు సమాజ ప్రతి విధికూడా ఒక శాసనపూర్వకంగా లేక కొద్ది నిర్ణయించిన ‘లా’ పూర్వకంగా నిర్వహింపబడుతోంది గదా! ఆయన నిర్వచనం ఇది: “ఒకడు, ‘లా’ తనను ఆదేశించిన పని జరుపకుండా వున్నట్లయితే లా చేతనే నిర్బంధపెట్టబడి వ్యావహారికమైన కీడుకు బాధ్యుడౌతాడు.

ఆ పాద్యము విధి" అని. శిక్ష అన్నంతమాత్రం చేరి శిక్షలు ప్రాప్తి, ఉపశిక్షలు, జుల్మానాలు మాత్రమే కావు. పాతం చివరక వాగే. ఉపాధ్యాయుడే చేస్తాడు? నిలబెట్టి చదివిస్తాడు. అలాగే తన చేయమన్న పని చేయకపోతే, సంఘం అనేక విధాల ఆ పని అతిశయించేయింపజేస్తుంది. ఈ చేయింపజేయటంలో కలిగిన ఒత్తిడి - నిర్బంధమే - శిక్ష. వ్యవహారికమైన శిక్షకు ఆ మాత్రం నిర్బంధం - ఒత్తిడి - చాలు. జుల్మానామే జేయవలయునని లేదు. ఉపశిక్షలు మాత్రమే జరిగాయి లేదు. శిక్షలు ప్రాప్తియే కావలెనని లేదు.

పై నిర్వచనం మూలకంగా సంఘం (ఇకని పక్కం) అని పునఃపఠించవచ్చు ననుకొంటాను) ఎక్కడెక్కడైతే నిర్దిష్టమైన పనులు చేయించటానికి మనుష్యునిపై ఒత్తిడి లేకుండా అక్కడెక్కడా విధివుంది నిర్వర్తించ బడలేదని అర్థం. అదేకాక, ఎక్కడ చాలా తప్పుటం జరిగిందో ఎక్కడ తప్పించం కలిగిందో ఎక్కడ శిక్షించి జరిగిందో అక్కడెక్కడా యీ వ్యవహారపు ఒత్తిడి (Legal sanction) నిజా ఏర్పాటుచేసుంది కనుక అక్కడ విధి నిర్వర్తించబడలేదని చెప్పవచ్చు. ఒక విధంగా, అలాచిస్తే మనం లోకపూజనీ పైకి ప్రాశంతున్నట్లనిపిస్తుంది. 'శాసనం చేసి కారణమేమంటే విధి నిర్వర్తించజేయటానికి.' ఆ శాసనం చేయటానికి ముందు విధిని నిర్దిష్టంగా తెలుసుకొని, దానికి శిక్ష లేక అది చేయటానికి తగిన ఒత్తిడిని ఏర్పాటుచేస్తాడు. కాని మనం ముందు శాసనంలో శిక్ష యొక్క ఉత్తరం చూస్తాము. అక్కడనే విధి అనేది ఒకటి వున్నదని గమనిస్తాము. ఎలా తెలుసుకున్నా రెండూ విడివిడిగా తెలుసుకోవాలి. విధి తెలిస్తే ఒత్తిడి యెలా చెల్లాలి అన్నదానికి ఒత్తిడి చేయటమేమిటో తెలిస్తే విధి యేమిటి అనేదానికి కూడ శాసనంగాని, కోర్టులు నిర్ణయించిపెట్టిన యితర 'లా'గాని చూడవలసి వుంటుంది.

విధుల వైవిధ్యం

విధులు రక రకాలు. ఆ రకాలన్నీ తెలుసుకొని తగిన భర్తవచేస్తేనే కాని వాటి విలువ తెలియదు. ప్రతి చిన్న విషయం కిర్లా విధిలంచేసి పరీక్షించినప్పుడు గాని ఒక శాస్త్రవిషయం మనసులో నిలవదు. సులూబీ పువ్వు ఎట్లాగా మెత్తిగా మంచి సువాసన నిస్తూ వున్నదనే విషయం స్థూలదృష్టికి తేలిగ్గా తెలుస్తుంది. శాస్త్రదృష్టికి తెలిసేది ఇంకా కొంతం విశిష్టమైనది వుంటుంది. సులూబీ పువ్వు యక్షిణీయంత్రం (మైక్రో

స్కాపు) క్రింద పెట్టిచూస్తే కొన్ని కల రంగ్రాలు ప్రతి రేకులోనూ కన్పిస్తాయి. నిజీకణాలు దాని కిరణంలో తిగుతున్నా వుంటాయి. ఇత్యన్నీ ఆ సులూబీ పువ్వు నమగ్ధించేందుకు అవసరమైన విషయాలేనా అంటే, నిజం కాకపోవచ్చు. ఎవరో, ఆ విషయాలు, సులూబీ మొక్కల్ని పెంచటానికి, సులూబీ రక్కల్లో రంగుల్ని కలిగించి అశుభవాల్ని అత్యధికం చేయటానికి అవసరమైనవే ననిపిస్తుంది. అలాగే విధులు అనేక ప్రాకారాలంటే, ఏమేమిటో తెలిసికొంటే అది వచ్చినచోట్లా యిది భలానా చికిమని చెప్పి దాని సుఖాణాలున్నూ, అందులో పుట్టిన హక్కు సుఖాణాలున్నూ తెలుసుకోవచ్చు. కొన్ని రకాలు చూడాలి.

(1) క్రియాపూర్వకవిధులు-తదవ్యతిరేకాలు

తండ్రి విధుకు భోజనం సంపాదించిపెట్టాలనేది ఆ తండ్రి చేయవలసిన విధి. అలా పెట్టకపోతే అతడు తన విధిని నిర్వర్తించినవాడు కాదు. భార్య భర్తతో సంసారియ్యు చేయాలి. అలా సంసారియ్యుచేయక దూరమునకుపోతే, భార్య తన విధి నిర్వర్తించక పోయిన దివ్రతుంది. ఆ క్లిష్ట తండ్రిచేరి, సంఘము ద్వారా అనగా 'లా' ప్రకారం తన భోజనమునకు ఏర్పాటు చేయింపజేయవచ్చును. ఆ తండ్రి కిష్టము లేకపోయినా తిట్టకొంటూనైనా అలాంటి యేర్పాటు చేయక తీరదు. ఆ భర్త కోర్టుద్వారా తన భార్యను రప్పించి తన అధీనం చేయించుకొనవచ్చును. అమె యిష్టయిష్టముల నెవరూ మార్చలేక పోవచ్చునుగాని అమె శారీరకంగా తీసికొనిరాబడి భర్తచేరి కప్పించబడవచ్చును. ఈ విషయంలో, చేయవలసిన క్రియ ఒకటి యేదో వుండితీరుతుంది. అందు చేతనే యిది క్రియచే చేయవలసిన విధులు. లేక క్రియాపూర్వకవిధులు (Positive duties) అని అంటాము.

చేయవలసిన క్రియ యేదీలేని విధులు కొన్ని ఉంటాయి. అవి పై చెప్పిన విధులకు వ్యతిరేకమైనవి. ఏదో కొన్నిపనులు చేయకుండా వుండటమే విధి. అంచేత అవి వ్యతిరేక విధులు (Negative duties). అవెలాంటి వంటే, ఈ యిల్లు నాదయితే మీ రాతరూ తదవ్యతిరేకంగా నడువరాదు. అంటే ఆ యింటిని మీదే నిమగ్నంవటం, అలా ప్రవర్తించటం చెయ్యరాదు. అనగా ఇతరులకు చెందిన ఆస్తిపై తన జోక్యం కలుగజేసుకోకుండా వుండాలి. ఇక్కడ హక్కుకు వ్యతిరేకమయిన క్రియ యేదీన్నీ చేయకుండావుండవలసిన అవసరం వుంది. అలాంటివే వ్యతిరేక విధులు. అలా

టివి చేస్తే యేమవుతుంది? చేసినపనినిబట్టి వుంటుంది దాని ఫలితమే. నా యింట్లో ఆక్రమంగా ఒక ట్యంగుయ్య ప్రవేశిస్తే, అదిటిని కొట్టడానికే వేయొట్టుతాను. నా స్థలంలో మరొక పొరుగుయ్య గోడకట్టితే కొట్టడానికే వేయొట్టుతాను, అందుకయిన ఖచ్చితంగా అదిటివద్దనుంచి వసులుచేస్తాను. ఒక పొరుగు పోతు ఒక అనుమత్యుణ్ణి కొట్టితే, కొట్టడానికే ఆ కొట్టిన వాణ్ణి కట్టేస్తాను. ఎప్పుడు నేనుంచేసి కోట్లాదివేల ఖచ్చితమైనా ఫలితం తీరే ఆదేశం నాకు వున్నట్లుంది యిప్పుడు. ఈ కోట్లాదివేల కోట్లాదివేల వ్యవహారం యిప్పుడు!!

(2) ప్రధాన విధులు-అనుసరణ విధులు

ప్రధానమైన విధులు క్రిందివిధంగా ఉంటాయి. అవి నాలుగింటి వుంటాయి; ఇవి విధులమూల ఆధారము. అలాగే వాటి పడే విధులు కంప్లీకేషన్ విధులు; ఇవి ఇంటర్మీడియరీ వుంటాయి. ఒకడు మరొకని నెత్తిన మెట్టురాదు. అది ప్రధానమైన విధి. ఒకడు ఏమీ వ్రాడేది వ్రాకోదు క్రిమినల్ ఆఫీస్ నెట్టింగ్ వరకు, మరొకడు ఏమీ నెత్తుకోని పోరాదు. ఉన్నట్టుంటే ప్రధానమైన విధు లఃవమ్ము (Primary duties). ఇవి మరొక విధికి ఆధారముకలేవు.

ఇక అనుసరణ విధులుంటే (Secondary duties) ఒక ప్రధానవిధి ననుసరించుటకే విధులు. ఒకడు ఇంకొక కే నెట్టిని మొట్టినా ననుకోండి. ఆరెను తన ప్రధానవిధి నిర్వహించలేదు. అందుకేతే ఒక అనుసరణ విధి ఆ మొట్టినవానిపై పడుతుంది. అది తోమిటంటే ఆ మొట్టించినవానికి నష్టపరిహారముక్రింద కొంత మోం యిచ్చవలసివుంటుంది. అది తన విధి అవుతుంది. కోర్టువాని యీ విధి పే నిర్వహించలేస్తాడు. ఒకడు మరొకని సొత్తు నశ్టుకొనిపోయినా ననుకోండి. అప్పుడు తనపై మరెముక అనుసరణ విధి వచ్చిపడింది. ఎమిటంటే, ఆ ఆస్తి తను కొన్నాప్పుడువించినందుకు నష్టపరిహారం యిచ్చుకొనాలి. తనదెప్పుడు ఆ ఆస్తి త్రిప్పి యాయవలెను. కనుక అనుసరణ విధులు సాధారణంగా తగాదా పరిష్కారంకోసం పునమోగిస్తూ వుంటాయి (Remedial duty). నష్టపరిహారం యిప్పించవలసిరావటం (damages), ఆస్తి పునఃస్వాధీనం, చేరువలసిరావటం (Restitution), శిక్షానుధిత మోగం పొందటం (sanctioning duty) లంటివి పరిష్కారమార్గాలు.

(3) సర్వత్ర విధులు-సాంబంధిక విధులు

కొన్ని విధాలు చాలా ఘోరములు. అవి
చెయ్యకపోతే కొంప చూడకుండు దన్నుమాట. అవి
నివ్వడింగపోతే, ఒక నేరం చేసినట్లు భావించి
పిండుతా రచనము. ఉదాహరణకు: ప్రభుత్వానికి
పన్ను కట్టవలెను. ఆర్థికాధ్యక్షులచేత చెయ్య
రాదు. గొడ్డునివాడ చెప్పేలాగి సంపదించరాదు. మన
కన్న చంపరాదు. ఈవిధమైన వేన్నో వున్నాయి.
పిండు చేసినందుకూ అది మరేయొక బ్రతికియున్న
వ్యక్తి తన హక్కు యంత్రాధికంగా చెల్లించినదిని
చెప్పలేదు. కాని సంఘంమాటం పట్టి ననలు సహిం
నను. సంఘం ఆనేవిధాలు యివ్వకుం ప్రభుత్వం
అనుచున్నది. ఆర్థికాధ్యక్షులచేత కొంటే యెవరికి నష్టం?
రచన. ఇనా. సంఘానికికాని నష్టము. ప్రభుత్వం
అలాటి ప్రయత్నాల్ని వాడుతుంది. అలాటి ప్రయత్నం
చేసినవారిని పిడుస్తుంది. అలాగే గొర్రెలను ఒక మిత్ర
మనుమించి చెయ్యరాదు అని “అ” వుంటే, యీ
గోవులకు చంపకుండా వుంచబడలసిన హక్కు
వున్నది అనుచుమా? లేదు. ఎందుకంటే వ్యవహా
రికపు హక్కులు (Legal rights) మనుష్యులకు
మాత్రమే వుంటాయి. మనుష్యులు అంటే ఆర్థం,
అని దృష్టిలో మనుష్యులు అని ఆర్థం. సవాసి మను
ష్యుకు కాదు. ఎంచెతెంటే ఆర్థం సర్వసంపది
తాళగి. హక్కుల ప్రసక్తి కలిగి కిక్కిలేదు. ఇదే
ఒక కంపెనీ హక్కులకు కలిగివుండవచ్చు. ఒక సంస్థ
హక్కులకు కలిగివుండవచ్చు. అంచెతె యీ కంపెనీలు,
సంస్థలు అన్నీ మనుష్యులే. అదృష్టిలో మనుష్యు
లన్నమాట (Juristic persons.) అయినా ప్రభు
త్వం కొన్ని సంవిద్యార్థుల వైఖాటిని నేరాలుగా పరిగ
ణించి నేరపుణ్యి దిండివ్వవుంటుంది. కనక ఇలాటి
విధాలు ప్రత్యేకమైన హక్కులు వుట్టుకానికి ఆధారం
కాకపోయిన సమయంలో కూడా అవి విధులుగానే
గుర్తించబడి విధులుగానే నేరవేర్చబడుతవి. అందు
కనే అవి ‘Absolute duties’ అని అన్నాడు.
సర్వత్ర, అవి విధులుగా పరిగణింపబడతాయి కనక
మనం వాటిని సర్వత్ర విధులనమ్మునేమా!

మీరూ విధులు ప్రత్యేకమైన వాక్కును
 పుట్టింపజేసేవి. అవి వాక్కునకు సంబంధించిన విధులు.
 సాంబంధిక విధులనవచ్చు. అ స గా relative

duties అన్నమాట. ఏదో ఒక హక్కునకు సంబంధించి వుంటాయని.

విధి, హక్కు కవలపిల్లలు

ఈ విధిని నిర్వర్తించేటటుం అనేదాన్ని సంఘం ఎందుకు నెత్తినపెట్టికుంది? వ్యక్తుల ఫలాపేక్షలు రక్షించేటందుకు. ఆ ఫలాపేక్షలు, యీ విధిని నిర్వర్తించేవాడిని వదలి మిగతావాని వెనకబెనాకావచ్చు. ఒక శిరభయ్యతన విధిని నిర్వర్తించకపోతే, మరొక శిరభయ్య సంఘంతో ఫిర్యాదుచేసి లేదా 'లా' చెలాయించే కోర్టులలో ఫిర్యాదుచేసి ఆ విధిని సంఘంద్వారా, లేదా ఆ కోర్టులద్వారా నిర్వర్తించజేస్తాడు. అలా నిర్వర్తించజేసేటందుకు ఆ శిరభయ్యకు హక్కు వున్నదంటాం. ఈ శిరభయ్య హక్కు ఆ శిరభయ్యకున్న విధి ఒక్కసారే వుటినయి. అంచేత అది ఒకటి విడిచి ఒకటి వుండవు. (చూడుకు. భారతి 1959 ఏప్రిల్ నెల సంచిక "మనకున్న హక్కులు" అనే క్లికక్రింద.)

పర్యవసానం

ఇంతకూ చెప్పకచ్చేదేమిటంటే ఒకడు తనపై నున్న విధి నెప్పుడు నిర్వర్తించలేదో ఆ విధిలోవుట్టిన హక్కు దెబ్బతింటుంది. ఆ హక్కు మరొకడిది అయివుంటుందిగా! అతడు 'లబ్' 'లబ్' మని గొలపెట్టుతాడు. ఎక్కడ? కోర్టులో. కోర్టువారికి, యీ నిర్వర్తించబడని విధిని లేదా దాని అనుసరణ విధిని నిర్వర్తించజేయగలిగిన అధికారం వుంది. వారు సాక్ష్యం విని యీ ఫిర్యాది చెప్పేదంతా నిజమయితే, వెంటనే అమీనాలు పోలీసులద్వారా ఒత్తిడితెచ్చి మొదటివానిచేత విధిని నిర్వర్తించజేస్తారు. ఆ నిర్వర్తించజేసేది వైన చెప్పినట్టు వెనక అతడు చేయవలసిన విధియే అయియుండకపోవచ్చు. మరియొక అనుసరణ విధియే యుండవచ్చు. అనగా ఏ వ్యవహారమైనా యిప్పించవచ్చు. కట్టిన గోడ పగలగొట్టించటం— యిలాటి పనులు చేయిస్తారు. కోర్టువారు ఆ పనులయంలో చెప్పినపనులన్నీ చేయటం అతడి బాధ్యత

అవుతుంది. ఆ బాధ్యతను భరించక తప్పదు. దాని నతిడు వద్దన్నా కోర్టువాని వదిలిపెట్టరు. ఏకాకతా—ఒకడు ఈ విధి చెయ్యకపోతే, ఇంకొకడి హక్కు దెబ్బతింటుంది. కోర్టులనే అధికారం చెలాయించబడుతుంది. కోర్టులు చెప్పినపనులు అన్నీ చెయ్యవలసిన బాధ్యత ఆ మొదటివాడు స్వీకరించవలసి వుంటుంది.

హక్కులు కాపాడుకోకపోతే....

హక్కులు కాపాడుకోకపోతే ఏమవుతుంది? దెబ్బతిన్న హక్కులు కాపాడబడటానికి అధికారం చెలాయించబడదన్న మాట. అప్పుడు బాధ్యతను స్వీకరించవలసిన పని యెవరికీ వుండదు. ఎవని హక్కుయితే దెబ్బతిన్నదో అతడు వెట్టివాడనబడతాడు. బజారులో ఒక ఆసామీని పట్టికొని యింకొకడు పిలక లాగుతాడనుకొని. హాస్యంకొఱుకొనికనేపు వూరుకొంటాడు. హాస్యం వదిలిరిక్కాగితకూడ వూరుకొని నవ్వుతూ బాధ అనుభవిస్తూ వుండేవాణ్ణి మనమంతా వెర్రివాడంటలేదా? ఎంచేత? తన హక్కును తను కాపాడుకోలేనివాడయిపోతున్నాడతడు. అంచేత వెట్టివాడు. కాకపోతే సవాస్తి అయివుంటాడేమో. (అనగా Civil death - విహితమైన మరణాన్ని పొందినవాడన్నమాట.) లేదా వట్టి అసమర్థుడున్నా 'సినికు' న్నూ అయియుండవచ్చు. అలా వెట్టివాడని పించుకోకుండా, సినిక కాకుండా వుండాలంటే తన విధులు నిర్వర్తించి, తన హక్కులు అనుభవించి అత సరమైతే అధికారాన్ని చెలాయించజేయాలి. దాని కోసం వ్యవహారకాస్త్రం తెలుసుకోవాలి పాధ్యమైవంతవరకు.

ఎలే రాజ్యపాలకులకు (అనగా ప్రభుత్వము, కోర్టులు, కానవసభలు కలిపినది) కూడ యీ హక్కులు, యీ విధులు, యీ బాధ్యతలూ వున్నాయా? ఇది ప్రస్తుతం వ్యవహారకాస్త్రంలో ఖరాయిండ్డిగా లేలని సమస్య. దీని విషయం విచారించి చూడండి ఏమని మీ మనస్సుకు తగుతుందో!!

అ ప రో క్ష ధ ర్మ ము

శ్రీ హరీత శివశర్మ

ద్రిది ఇది కాదు కాదు, గడియించిన డెండము చక్కినెందు నా
యది యని లేదు లేదు, నెవ డే నిటలైతిని, సంగభావ వి
ద్యుదశని పాత తాడిత మహా! మరి యీ కిశవంపు బుద్ధికే
యదియని లేదు, లేదు నని యాడగరాదు, విచిత్రమై చనన్.

నే నివ్వండను, నాకు నెవ్వరు, స్పృహ నిర్భర్తన కీతుడన్
నే నివ్వండను, నాకు నెవ్వరు, వ్యధానిష్టా విసప్తాత్ముడన్
నాకా నేనె, మరెవ్వరుండును, నానాభార సంక్లిష్టమై
సోకెన్ నా తనువుం బొలంబుల నవోహో దుఃఖసంకల్పముల్.

ఇవి చేతులా? కావు; ఎవరికే నొకరికి బానిసత్వముచేయు బ్రతుకుదాల్లు,
ఇదియు మ స్తిష్కమా? ఇదియును బుద్ధియా? ఆసురాళ్ళకు నమ్ముడైన ముద్ద;
ఇది శరీరమ్ము కానేకాదు; గొడ్డుసంసారమ్ము నీదు పంజరము తేనె;
ఇదియును జీవితంబెంతయుగాదు, నింతయగు కూటికొరకై త్రచ్చు నుదధి;
ఇంకలో నే నటన్న గు ర్తెందుగలదు? కలదు ఒక్కటి పరమ దుఃఖమ్ము మాత్ర
మదియు సుఖమానో, దుఃఖమే యానో నాకు తేల్చి చెప్పగలాని ప్రాధ్వింతు నతము.

నాదని చెప్పకో ననువు నానని యట్టిది; నిత్యకష్ట ఝం
ఝానశితంబునై, విధుర మార్గణ దస్తశరీర యాత్రయై
ఆదరి యాదరిన్ తెలియనట్టిదియై, అతిభారమై, అహో
ఈ దురితంపు దుఃఖమున నీదను తేలనులేని జన్మమై.

నే గుడికట్టుకొంటి నిట నేనను చీకటి యెల్లలోలన్
నేగయి 'నేను'కున్ పయిన నేగగ నేమియు లేనివాట్లుగా
లోగితి కామకోధ మదలోభమున్, గడియించినట్లుగా
త్రాగితి సర్వకంఠము స్వతంత్రము దివ్యచుధామధూ క్రినాన్.

గడివోని హృదయ సంఘారామ నీమలో కలలు రేపితి తథాగతుడననుచు
నిత్య సూతన నవోన్మిషిత భావములోన రమణించితిని ఉర్జక్రముడ ననుచు
సన్యసిందిని సమ న్తమును కర్మముగూడ గదైత్రసుగ త్రాగినట్లుగాగ
తలను చుట్టితిని వర్కిలకల్పితము పాగ రి క్తజాతుల నుద్ధరించు బుద్ధి

duties అన్నమాట. ఏదో ఒక చాక్కునకు సంబంధించి వుంటాయని.

విధి, హక్కు కవలపిల్లలు

ఈ విధిని నిర్వర్తింపజేయుట అనేదాన్ని సంఘం ఎందుకు నెత్తినపెట్టుకుంది? వ్యక్తుల ఫలాపేక్షలు రక్షించేటందుకు. ఆ ఫలాపేక్షలు, యీ విధిని నిర్వర్తింపజేసే వారికి మిగతావాని వెనకవై నాకొకవచ్చు. ఒక కిరణియ్య తన విధిని నిర్వర్తించకపోతే, మరొక కిరణియ్య సంఘంతో ఫిర్యాదుచేసి లేదా 'లా' చెలాయించే కోర్టులో ఫిర్యాదుచేసి ఆ విధిని సంఘంద్వారా, లేదా ఆ కోర్టుద్వారా నిర్వర్తింపజేస్తాడు. అలా నిర్వర్తింపజేసేటందుకు ఆ కిరణియ్యకు హక్కు వున్నదంటాం. ఈ కిరణియ్య హక్కు ఆ కిరణియ్యకున్న విధి ఒక్కసారి వుండేది. అంచేత అది ఒకటి విడిచి ఒకటి వుండవు. (చూడుకు. భారతి 1959 ఏప్రిల్ నెల సంచిక "మనకున్న హక్కులు" అనే కీర్తికణిండు.)

పర్యవసానం

ఇంతకూ చెప్పకచేయేమిటంటే ఒకడు తనపై నున్న విధి నెప్పుడు నిర్వర్తించలేదో ఆ విధిలోవుట్టిన హక్కు దెబ్బతింటుంది. ఆ హక్కు మరొకడిది అయివుంటుందిగా! అతడు 'లహో' 'లహో' మని గోలపెట్టుతాడు. ఎక్కడ? కోర్టులో. కోర్టువారికి, యీ నిర్వర్తింపబడని విధిని లేదా దాని అనుసరణ విధిని నిర్వర్తింపజేయగలిగిన అధికారం వుంది. వారు సాక్ష్యం విని యీ ఫిర్యాది చెప్పేదంతా నిజమయితే, వెంటనే అమీనాలు పోలీసులద్వారా ఒత్తిడితెచ్చి మొదటివానిచేత విధిని నిర్వర్తింపజేస్తారు. ఆ నిర్వర్తింపజేసేది పైన చెప్పినట్లు వెనక అతడు చేయవలసిన విధియే అయియుండకపోవచ్చు. మరియొక అనుసరణ విధియై యుండవచ్చు. అనగా ఏ నష్టపరిహారమైనా యిప్పించవచ్చు. కట్టిన గోడ పగలగొట్టించటం—యిలాటి పనులు చేయిస్తారు. కోర్టువారు ఆ పనులలో చెప్పినపనులన్నీ చేయటం అతడి బాధ్యత

అవుతుంది. ఆ బాధ్యతను భరించక తప్పదు. దాని నతిడు వద్దన్నా కోర్టువాగు వదిలిపెట్టరు. ఏతా తతా—ఒకడు తన విధి చెయ్యకపోతే, ఇంకొకడి హక్కు దెబ్బతింటుంది. కోర్టులనే అధికారం చెలాయించబడుతుంది. కోర్టులు చెప్పినపనులు అన్నీ చెయ్యవలసిన బాధ్యత ఆ మొదటివాడు స్వీకరించవలసి వుంటుంది.

హక్కులు కాపాడుకోకపోతే....

హక్కులు కాపాడుకోకపోతే ఏమవుతుంది? దెబ్బతిన్న హక్కులు కాపాడబడటానికి అధికారం చెలాయించబడదన్న మాట. అప్పుడు బాధ్యతను స్వీకరించవలసిన పని యెవరికీ వుండదు. ఎవని హక్కుయితే దెబ్బతిన్నదో అతడు వెట్టివాడనబడతాడు. బజారులో ఒక ఆసామీని పట్టుకొని యింకొకడు పిలక లాగుతాడనుకొంటే. హాస్యంకొఱుకు కొంతసేపు వూరుకొంటాడు. హాస్యం వదిలింతగావ్రతకూడ వూరుకొని నవ్వుతూ బాధ అనుభవిస్తూ వుండేవాణ్ణి మనమంతా వెర్రివా డంటలేదూ? ఎంచేత? తన హక్కును తన కాపాడుకోలేనివా డయితోరున్నా డతడు. అంచేత వెట్టివాడు. కాకపోతే సన్యాసి అయివుంటాడేమో. (అనగా Civil death - ఐహికమైన మరణాన్ని పొందినవాడన్నమాట.) లేదా వట్టి అసమర్థుడున్నా 'సినిమ' న్నూ అయియుండవచ్చు. అలా వెట్టివా డని పించుకోకుండా, సినికాకాకుండా వుండాలంటే తన విధులు నిర్వర్తించి, తన హక్కులు అనుభవించి అత సరమైతే అధికారాన్ని చెలాయించజెయ్యాలి. దాని కోసం వ్యవహారకాస్త్రం తెలుసుకోవాలి సాధ్యమైంతవరకు.

ఎవే రాజ్యపాలకులకు (అనగా ప్రభుత్వము, కోర్టులు, కాననసభలు కలిపినది) కూడ యీ హక్కులు, యీ విధులు, యీ బాధ్యతలూ వున్నాయా? ఇది ప్రస్తుతం వ్యవహారకాస్త్రంలో ఖరాయిండ్డిగా తేలి పనుస్య. దీని విషయం విచారించి చూడండి ఏమని మీ మనస్సుకు తగుతుందో!!

అ ప రో క్ష ధ ర్మ ము

శ్రీ హరీత శివశర్మ

ఇది ఇది కాదు కాదు, గదియించిన డెండము చక్కినెందు నా
యది యని లేదు లేదు, నెవ డే నిటలైతిని, సంగభావ వి
ద్యుదశని పాత తాడిత మహా! మరి యీ కితవంపు బుద్ధికే
యదియని లేదు, లేదు నని యాడగరాదు, విచిత్రమై చనన్.

నే నెవ్వండను, నాకు నెవ్వరు, స్పృహ నిర్భర్తన క్షీతుడన్
నే నెవ్వండను, నాకు నెవ్వరు, వ్యధానిష్టా వినష్టాత్ముడన్
నాకా నేనె, మరెవ్వగుందును, నానాభార సంక్లిష్టమై
సోకన్ నా తనువుం బొలంబుల నవోహ దుఃఖసంకల్పముల్.

ఇవి చేతులా? కావు; ఎవరికే నొకరికి బానిసత్వముచేయు బ్రతుకుదార్లు,
ఇదియు మ స్తిష్కమా? ఇదియును బుద్ధియా? ఆరురాళ్ళకు నమ్ముడైన ముద్ద;
ఇది శరీరమ్ము కానేకాదు; గొడ్డుసంసారమ్ము నీదు పంజరము తేనె;
ఇదియును జీవితంబెంతయుగాదు, నింతయగు కూటికొరకై త్రచ్చు నుదధి;
ఇంకలో నే నటన్న గు రైందుగలదు? కలదు ఒక్కటి పరమ దుఃఖమ్ముమాత్ర
మదియు సుఖమానొ, దుఃఖమే యానొ నాకు తేల్చి చెప్పగలాని ప్రాప్తింతు సతము.

నాదని చెప్పకో ననువు నానని యట్టిది; నిత్యకష్ట యుం
ర్భూతభితంబునై, విధుర మార్గణ దస్తశరీర యాత్రయై
అదరి యీదరిన్ తెలియనట్టిదియై, అతిభారమై, అహో
ఈ దురితంపు దుఃఖమున నీదను తేలనులేని జన్మమై.

నే గుడికట్టుకొంటి నిట నేనను చీకటి యెల్లలోలన్
నేగయి 'నేను'కున్ పయిన నేగగ నేమియు లేనిబట్లుగా
లోగిరి కామ్రకోధ మదలోభమునన్, గడియించినట్లుగా
త్రాగిరి సర్వశాంతియు స్వతంత్రము దివ్యచుధామధూ క్రినాన్.

గడివోని హృదయ సంఘారామ నీమలో కలలు రేపితి తథాగతుడననుచు
నిత్య నూతన నవోన్మిషిత భావములోన రమణించితిని ఉర్మకముడ ననుచు
నన్యసిందిని నమ నెమును కర్మముగూడ నదైత్యున సత్రాగినట్లుగాగ
తలను చుట్టితిని వర్షిలకల్పితము పాగ రి క్షణతుల నుద్ధరించు బుద్ధి

కడకు సాధించినదియ, నా కన్ను నేన పొడిచికొనినట్లులైనది; పొదలు దుఃఖ
వారి నగచివకు నలలపై విమోచ గీతకలుపుదు నానవై కీమనవతి.

ఈ దుఃఖములు మేఘములవలెను నా యీ వేనునందెల్ల నా
నా దౌర్బల్యము భావముల చిరుకు నంకిత నేను నేనైతివా?
ఈ దుఃఖములు నే? నే నెవ్వరని చెప్పేట చింతింపగా
ప్రాచుర్యానముచెందె నన్నినిభిలై రాజ్యముహా భావముల్.

నే నెవ్వనియను, నాకు నెవ్వని, స్వప్నానికన్వయింప చేతిమృదవ;
నే నెవ్వనియను, నాకు నెవ్వని, కృపానిష్ఠానిష్ఠాత్మకవ;
నాకు నే ననుబంధ మూడినవ;
తొ కల్యాణ భురంధరంబను, జగత్కల్యాణ చంపకవ.

కర్మము కర్మశక్తి సాధ్య వశగామిగాన,
వర్మము రీతి రీతిని వర్ణింపదువనవైన,
ధర్మము కర్మము, మరియుధర కర్మశక్తియుగము
కర్మము నేను, జగమున కర్మశక్తియుగము నేను.

కర్మము, కర్మశక్తియును కళ్యాణవశముయందు
ధర్మము శ్రోతల శ్రోత్రి, ధర్మలోన నిర్వహించి;
మర్మము విడిచి చెప్పెదను మరి మామూలకముల్ లేవు
కూర్మివైపములును లేరు కొల్లొ శ్రాద్ధిమటకును.

కర్మము కర్మశక్తియునుగాక ధర్మముల్ లేవు లోకములు
కర్మముల్; కర్మము నేను; కర్మము, కర్మశక్తియును
కర్మముచేయు కార్మికుడ; ధర్మము నిద్రియ; మరియు
మర్మము పెట్టి నెమరినవైన మరినేను ధర్మము వొరద.

కర్మము, కర్మశక్తి మరి కర్మనగు ఫలము నెప్పు
కార్మికాకూడతజెంది ఘనఫలదాయక మగును,
కర్మము ధర్మము నదియు ధర్మలోన శాంతియు నదియు
దుర్మార్గము కలి చెందు దుర్మరణముగూడ నదియు.

ఎల్లవోక్షధర్మములు నెక్కటి నెత్తిన దాల్చి లోన వ
ర్ణిలెడి లోభమోహ మద తీవ్రతలన్బడి, చెల్లరేగి, ధూ
ర్ణిలిన మార్గముల్ వదలి తేకువబట్టద, సర్వలోక ర
క్షిల్లసితుండు కార్మికము నుత్తమమా అవోక్ష ధర్మమున్.

భారతీయ వాస్తు విజ్ఞానము

శ్రీ గడియారం రామకృష్ణశర్మ

1

భారతీయుల వాస్తుశిల్పము కళగా పరిగణింపబడినది.

‘కళ’ అనగా ఆంశము. ‘క’ కారము బ్రహ్మ వాచక మగుటవలన సృష్టిని, ‘ల’ కారము లయమును సూచించుచున్నందున కళకూడ సృష్టి, స్థితి, సంహార గూఢమైనది. ఆశ్చర్యవలయునది వ్యంజనాక్షరములకు మొదలై ‘క’ కారము; ఆంశము ‘ల’ కార మగుట వలనను, స్వయముల ప్రాణస్వరూపము లగునలనను కల అను అక్షరములలో లలితా త్రిపురసుందరీ స్వరూపము నిర్దిష్టమైయున్నది.1 శ్రీవిశ్వకర్మపాదనా ఒహార్యాక్రమమందు చంద్రమునల యశశకళలనుపాసిండునపుడు ముఖ్యమైన ‘నాదా’ఖ్య కలయే త్రిపుర సుందరీ స్వరూపము. ఈ పనునాగు కళలనుండియే చతుష్టయకళలు, అక్షరములు పుట్టినవి. కావున శ్రీవిశ్వకర్మరూపమైన వేదమే స్వకళలకునూ మూలము.

భారతీయసంప్రదాయముప్రకారము కళ లగు వనినాల్గు. జ్ఞాన, శైవ, పురాణ, కామనూత్రాది వాక్యగమనందీ కళలనుకూర్చి విస్తరముగ తెలుపబడినది. పురాణములలో శ్రీమద్భాగవత, హరివంశ, విష్ణుపురాణములందును, లలిత విస్తర (హృదయగంధము), ఉద్భవభాగవతనూత్ర (శైవగంధము), వాత్సల్యమున కామనూత్ర, క్రమసీతసారములందును ఈ విషయములు చెప్పబడినవి. భాగవతాదులు కళలసంఖ్య అరువదినాలుగు అనినవి. కాని, వాని వివరములు తెలుపలేదు. భాగవత వ్యాఖ్యాతలలో విశ్వనాథ చక్రవర్తి, శ్రీధరస్వామి, వల్లభాచార్యులు నూత్రము అరువది నాలుగు కళల పేర్లను పేర్కొనకపోయినను ఇవి ‘శివతంత్రము’న వివరింపబడినట్లు వ్రాసినారు. ముఖ్యదేవునిను మరొక వ్యాఖ్యాత కళలను దెల్ప ‘విద్యా సంగ్రహ నిబంధము’ను పేర్కొన్నాడు. ఇంతకు పై మనకు పురాణములనుండి విశేషముగ తెలియుటలేదు.

జ్ఞానవాక్యమునునందలి ‘లలిత విస్తర’మున 86-విధములైన కళలు, వాని పేర్లు పేర్కొనబడినవి.2 కాని అందు వాస్తువిద్య చేర్చబడలేదు. శైవగంధమున ‘ప్రబంధకోశము’నందు 72 కళల నామము లొనగబడినవి. అందు 32 వ కళ “ప్రాసాద లక్షణం.”

‘క్రమసీతసారము’నందు 64 కళలు, వాని పద్మ గులు చెప్పబడినవి. వానిలో 27 వది ‘తటాకనాశీ ప్రాసాద సమభూమిక్రియా’. వాత్సల్యమున కామ నూత్రములో ప్రథమాధికరణమునందు శ్రీ పురుష లభ్యసింపబడిన చతుష్టయ కళలు, మరొకన్ని ఉపకళలు సవిస్తరముగ తెలుపబడినవి. వానిలో 38 వ కళ “వాస్తువిద్యా”. ‘కామనూత్ర’ వ్యాఖ్యాత ‘మహా పరుష’ తన వ్యాఖ్యలో 64 మూలకళలనియు, వాని సూక్ష్మవిభాగాములు చేసిచో 518 కళలగుననియు చెప్పినాడు.

సూచీన భారతమున 64 కళలతోబాటు 82 విద్యలును వ్యవహారముననుండి ప్రతివాడు విధిగా ఆభ్యసించవలసియుండెను. పై 82 విద్యలలో ‘శిల్ప శాస్త్రము’ కూడ కలదు.

82 విద్యలు:— వేదములు నాలుగు: ఋగ్వేద, సామనాగర్వములు.

ఉపవేదములు నాలుగు: ఆయుర్వేద, ధనుర్వేద, గాంధర్వవేద, తంత్రములు.

వేదాంగము లాదు: శిష్యాకల్ప వ్యాకరణ నిరుక్త జ్యోతిష చ్ఛందస్సులు.

ముఖ్యశాస్త్రము లైదు: మిహంసా, తర్క, సాంఖ్య యోగ వేదాంతములు.

అతిశాస్త్రములు పదుమూడు: ఇతిహాస, పురాణ, స్మృతి, నాటికమతి, అర్థశాస్త్ర, శిల్పశాస్త్ర, ఆలంకార, కావ్య, దేశభాష, స్వగోక్షి, యువనమత, దేశాది-గర్భశాస్త్రములు.

ఈ శాస్త్రములలో ఆయా విషయములకు సంబంధించిన లక్షణములు నిర్వచింపబడినవి. ఇవన్నియు భారతీయుల ప్రతిభ అన్నిరంగములలో ఎక్కినవి నుండెనో చాటుచున్నవి.

2

భారతీయ వాస్తు విజ్ఞానమును నేడు ఆధునిక ప్రపంచమునకు పరిచయము చేయుటకు తగిన కృషి

1. అచట తపయాచార్య: సప్తభిర్వర్ణ కర్తా: విరచిత ముఖభాషాపాద మధ్యాశ్రియౌత్కా సకల జగదీశ శాశ్వతా విశ్వయోగి: వితిరతు పరిసుద్ధిం చేతస: కారదా వ: || “ప్రపంచ సార”.

2. ప్రాచీన భారతీ కలాత్యక్ విసోద్ (హిందీ)

జరుగుటలేదు. పాశ్చాత్య వాస్తుశాస్త్రము వ్యవస్థాపనము చేసిన దేశము, విదేశీయ పండితులు భారతీయ నిర్మాణములను చూచి వెరగించుచుండిరిగాని వానిని గూర్చి ఘట్టముగ తెలిసికొనుటకు ప్రయత్నించుటలేదు.

మన వాస్తువిశేషములను గ్రహించుటకు కృషి చేసిన పాశ్చాత్యులలో కొందరు సహృదయులు లేక పోలేదు. "బి. ఆర్. హారింగ్టన్" అను సివిల్ ఇంజనీయరు తన వాస్తుగ్రంథమునకు తొలి పలుకు వ్రాయుచు "భారతీయ మనకు వచ్చిపోవుచున్న వేల కొలది అంగీకారములతోనే ఒకరినొకరిని భారతీయ వాస్తు శిల్పకళా విశిష్టతను, భారతీయుల సాంస్కృతిక పాఠాన్ని గ్రహించినవారు కలలో లేకో చెప్పజాలరు." 3 అని సత్యమునుచాటినాడు. ప్రాథమిక స్థాపక "ప్రాథమిక కళా దృక్పథమును వికాస మొనర్చుచున్నది. కాని అందరి మాతృతర, నవీనతైలలు మాకు అందుచిట్టుటలేదు. భారతీయమైన ఏకశిల్పమును ఇంతటి కళాశిల్పము మేము కాంచలేదు" అని వ్రాసినాడు. 4

అగాధమైన భారతీయ వాస్తుశాస్త్ర మహానాగరమున ప్రవేశించి అందరి ముఖుల వెలిదియుటకు విశేష కృషి జరుగవలసియున్నది. అనంతాంశకార కాల గర్భమున దాగియున్న ప్రాచీన వాస్తు విజ్ఞానమును దర్శించుటకు జ్ఞానశ్రోతులవలె ఆపాదాపాదైక సాహిత్యము, పురాణాగమ శిల్పశాస్త్రములు ఇంకను మిగిలియున్నవి. నేటికిని సప్తాశిష్టమైయున్న ప్రాచీననిర్మాణములు మన కళావిశిష్టత నెలుగై చాటుచున్నవి.

పాశ్చాత్యులను, వారి అడుగుజాడలలోని దేశీయ పండితులను నేటికిని స్పష్ట ప్రారంభకాలము 600 ఏండ్లకంటె చాల ప్రాచీనమని అంగీకరించు వీరిలో లేరు. వారు మాచించు ఈ కాలము సత్యముగ మన కలియుగారంభముకన్న అనన్యముకాదు. అజ్ఞాన చున్నవైన వారి కన్నుల దెరువించుటకై మన శాస్త్ర పరిశోధనకు బూతుల అవశ్యకత క్రవ్యము..

భారతీయ వాస్తువిజ్ఞాన ముత్కృష్టమైనది; ఉదాత్తమైనది. మన ఆధ్యాత్మిక వికాసమున కనుగుణముగా ఆయా ప్రయోజనములతో కూడిన ఆరాధనలు, ఉపాసనలు, వానికి తగిన దేవతలు, దేవాగారములు వెలసినవి. ప్రపంచ వాఙ్మయముగ ప్రాచీనతమమున వేదోపనిషత్తులలో దేవమూర్తులు, దేవాగారములు, పూజలు ప్రస్తావించబడినవి.

వేదకాలమునాడు జనులు నదులలో గాక నందరవార్యములలో నివించుచుండిరి అధర్వవేదము చెప్పుచున్నది. వేదములలో రాజులకు ప్రాసా

దములును, రాజోద్ద్యోగులకు "కాలా, వార్యము" అను ఉండినట్లు కావచ్చుచున్నది. తెలియ (వాస్తవ) మన నౌక (వాస్తవ) గృహభర్తన కలదు. అప్పటి (వాస్తవ) గృహమునకు నడుమ అగ్నికాల, దాని కిది ప్రక్కల "హరిధాను—పత్ని సదనము" అను, లోన వశేములైన గదులును, ముంగుభాగమున వరాండా ఉండెనట. 5 కేతసథ (వాస్తవ) మన శిల్పవాటికలు, వానిలోని కవఃహంసుచేయు వేదికలు, అచటి శిలా ఫలకములపై గీయబడిన చిత్రపులు, చెక్కబడిన విగ్రహములు వర్ణింపబడినవి. 6

ఋగ్వేదమున వేయి స్తంభములు వేయి ద్వారములుగల ఒక రాజు ప్రస్తావించబడినాడు 7 మిత్ర వరుణులు 100 స్తంభములు, 100 ద్వారములుగల భవనముల వాక్రమించుకొనిఉండిరి. 8 ఒక ఆయనపురము గూడ ఋగ్వేదమున కావచ్చుచున్నది. తెలియ సంహితలో వివిధాకృతులలోనుండు చితులు వర్ణింపబడినవి. బోధ్యునాప స్తంబులు చితుల ఆకృతులను వివరముగ తెలిపినారు. 5 ఇటుకల వరుసలతో మోకారి ఎత్తు వేదికలు, 15 వరుసల ఎత్తు వేదికలను గూర్చి తెలుపబడినది. ఈ చిత్రాలు 10 విధములు కలవు. 'వతురస్రశ్చేనచిత్, కంఠచిత్, అబ్జచిత్, ప్రాగాచిత్, ఉభయతః ప్రాగాచిత్, రథచక్రచిత్, ద్రోణచిత్, పరిదర్శాచిత్, సామూహ్యాచిత్, కూర్మచిత్' అనునవి. ప్రతివరుసలో 200 ఇటుకలుండును. ఒక్కొక్క ఇటుకకు ప్రశ్చేగ నామము కలదు.

వేదవాఙ్మయము తరువాతిది నేడు సింధులోయ నాగరిక అని కథనమొనరించబడుచున్న "మొహంజో దారో—హరప్పా" తిత్వకాలలో బహుభవన ప్రాచీన నగరశిథిలములు, దేశప్రతిమలు. ఇవి భారతీయ వాస్తుశాస్త్రోత్కృష్టతకు ప్రబల నిదర్శనములై ఉన్నవి. భారతీయాశ్చర్యమును సహించలేని మార్సిర్యపూర్ణులకు పాశ్చాత్య దరిత్రకాదులు ఈ శిథిల నగరములను ప్రాగ్భూతిక, అనార్యసభ్యతా చేర్చి విరింపవాదము చేయుచున్నారు. 9 వినోద విహారాయ వేసరత్న అను వంగదేశీయ విద్వాంసుడు "హరప్పా" ఋగ్వేదమున ప్రస్తావించబడిన "హరియు పియ" అను ఆర్మనగర మని అచటి అవశేషములను వేద మంత్రములతో సమన్వయించి నిరూపించినాడు. 9

8. Ancient Indian Architecture
4. The History of Comparative Architecture.
5. తె. రా. I 2-8-1. 6. క. బ్రా XIII 8-1, 2. 7. ఋ. వే II 818. 8. ఋ. వే 8-2-2.
9. ఇండియన్ ఆంటిక్వరీ 1925 జనవరి సంచిక.

భారతీయ వాస్తు విజ్ఞానము

ప్రాచీన కాశ్యోతిహాసములలో భారతదేశ మహా నగరములు, విజయనగరములు, మహాప్రాసాదములు, ఉద్యానములు, ప్రాకారములు, పరిఘట వైభవోపేతముగా వర్ణింపబడినవి. రామానుజమునందలి బాలకాండమున అయోధ్యానిగర వర్ణనము, సుందరకాండమున లంకానిగర వర్ణనము మనోహరముననుండి గమనింపదగియున్నవి.

మహాభారతమునందలి ద్వారక, ఇంద్రప్రస్థ వర్ణనలు, మయసభా విశేషములను ఆశ్చర్యమును గొలుపుచున్నవి.

తిరువారి కాటిరీయా శాస్త్రం, రాజతరంగిణీ, వార్హచరీతాదిగ్రంథములలో గూడ వాస్తువిషయ వర్ణనలు కొనవచ్చుచున్నవి. కావ్యములకంటె పురాణవాద్యమున వాస్తువిశేషములు చాల వివరింపబడినవి.

అష్టాదశి పురాణములలో తొమ్మిది పురాణములు వాస్తులక్షణములను శాస్త్రీయులుగ దిద్ది తిరువారి వచ్చిన శిల్పశాస్త్రములకు తిగిన సామగ్రి నందించినవి. మత్స్యపురాణమున 252, 255, 257, 258, 262, 263, 269, 270 అధ్యాయములలోను, గరుడ పురాణమునందలి 45, 46, 47, 48 అధ్యాయములలోను, స్కాందపురాణమునందలి మాహేశ్వరఖండంలో 24 వ అధ్యాయము, వైష్ణవఖండంలో 25 వ అధ్యాయములలోను, నారద పురాణమున 18 వ అధ్యాయమునను, బ్రహ్మాండపురాణమున 7 వ అధ్యాయమునను, భీష్మపురాణమున 12, 180, 181, 182 అధ్యాయములలోను, అంగపురాణమున 48 వ అధ్యాయములో, వాయుపురాణమున 39 వ అధ్యాయములో, అగ్నిపురాణమున 42-43-44-45-46-49-50-51-52-53-54-55-56-62-104-105 అధ్యాయములలోను వాస్తువిషయములు వివరింపబడినవి.

సుప్రసిద్ధ ఖగోళశాస్త్రాచార్యుడు వరాహ మిహిరుడు విశ్వకోశమునవలగిన “బృహత్సంహిత”లో 53 (వాస్తు విద్యా), 56 (ప్రాసాదలక్షణం), 57 (వజ్రలేప లక్షణం), 58 (ప్రతిమా లక్షణము) అధ్యాయములను వివరించినాడు.

వేదకాశ్యోతిహాసములలో వర్ణింపబడిన ‘నగర గృహదేవాయతనముల నిర్మాణ పద్ధతులు పుష్టముగ తెలియజేయునను ఆగమ, వాస్తుశాస్త్రములకలన మనకీ వాస్తువిజ్ఞానము పరిక్షణముగ, సమగ్రముగ తెలియుచున్నది.

3

పురాణములు ప్రాస్తావికముగ మాత్రమే శిల్పశాస్త్రమును తీడవినవి. శిల్పశాస్త్రమునకు ఆగమములు ఆధారములు. ఇందు శాస్త్రీయ చర్యకలము. ఆగమములలో ప్రధానలక్షణములైన భూపరిక్షా, స్థలపరిక్షా, మాన, దిక్పథన, స్థలవర్ణక, వర్మ్యు, ప్రాసాద

నిర్మాణపద్ధతు లన్నియు సప్రమాణముగ నిరూపింపబడినవి.

ఆగమములు వేదశాస్త్రములు. ఇవి యోగసంబంధముగ శివోపాసన కుద్దేశింపబడినవి. శక్తి, శివపూజా సంబంధవాద్యమును దాక్షిణాత్యులు ఆగమముల నెదిరు. పురాణములకంటె ఇవి విస్తృతరూపమున నున్నవి. ఇట్టి ఆగమములు 28 అంగీకరింపబడినవి. 10 ఇవి వేదములంత ప్రాచీనములు గాకపోయినను తిక్కిన వానికంటె ప్రాచీనములనియే చెప్పవచ్చును. వీనిలో ప్రత్యేకముగ గ్రామ, నగర, దేవాయతనాది నిర్మాణములకు అవసరములైన వాస్తులక్షణము లన్నియు విశేషముగ వివరింపబడినవి. వీనిలో కామికాగమమున 58 పటలములు, కారణాగమమున 41 పటలములును, వైఖానసాగమమున 2 పటలములును, సుప్రభేదాగమమున 17 పటలములును, వాస్తుశిల్ప విధులను తెలుపుచున్నవి.

ఇవిగాక ప్రత్యేక వాస్తుశిల్పశాస్త్రములు కలవు. వీనిలో చాల భాగము వ్రాతప్రతులలోనున్నవి. ఈ శాస్త్రముల నెరిగిన పండితు లత్యల్పసంఖ్యలో నున్నాడు అనేక గ్రంథములు విదేశీయ గ్రంథాలయములలో భద్రపరచబడియున్నవి. భారతీయ వాస్తుశాస్త్ర మహాదశని ముగించిన దేశీయ విద్వాంసులను లేకపోలేదు. వారిలో ప్రథముడు రామరాజు. ఇతడు వందసంవత్సరముల క్రిందట ‘రాయల్ ఎషియాటిక్ సొసైటీ’ సభ్యుడు. ‘రిచర్డు క్లర్క్’ అను ఆంగ్లేయుని ప్రోత్సాహముచే భారతీయ వాస్తుశాస్త్ర విషయములు పాశ్చాత్యులు తెలిసికొనుటకు వీలుగా ఇంగ్లీషులో నొక వ్యాసమును వ్రాసి ప్రకటించెను¹¹. దానియందు రామరాజు మానసార, మయవతి, కాళ్యప, వైఖానస, సకలాధికార, విశ్వకర్మ్యు, ససత్కుమార, సారస్వత్య, పాంచరాత్రములను వాస్తుశాస్త్రగ్రంథములను చేర్చిని వానిలోని విషయములను సంగ్రహముగ తెలిపెను. శ్రీ అనంతాచార్య తన గ్రంథమున నైశాస్త్రములనేగాక కైవసంహిత, విశ్వమిత్ర సంహిత, ఆయాదిలక్షణ, మనుష్యాలయ విధి, వాస్తువిధాన, చట్టసాధిక, ససత్కుమార సంహితలను స్మరించి

10. ఆగమములు : కామికాగమ, సుప్రభేదాగమ, యోగవాగమ, చింతాగమ, కారణాగమ, అజితాగమ, దీప్తాగమ, నూర్మోగమ, సహస్రాగమ, అంశుమాగమ, విజయాగమ, నిశ్వాసాగమ, స్వాయంభువాగమ, అపితాగమ, విరాగాగమ, రారవాగమ, ముఖటాగమ, విమలాగమ, చంద్రజ్ఞానాగమ, చింతాగమ, ప్రాణీతాగమ, లలితాగమ, విద్వాగమ (వైఖానసాగమ), సంతానాగమ, సోమోక్తాగమ, పరమేశ్వరాగమ, వాతూలాగమములు.

11. Hindu Architecture.

నాకు. 12 శ్రీ యస్. శ్రీకంఠాశ్రమిగారు 'వాస్తు విద్యా, శిల్పరత్న, ఆభిషిక్తార్థ చింతామణి, సమ రాంగణ మాత్రపార, వాస్తునిత్యవరీ, ప్రతిపాతకణ, ప్రతిపా మాన లక్షణ, మాపమంజన, వాస్తుమంజన గ్రంథములను చేర్చి వాస్తుగ్రంథము 13. శ్రీ పి. కె. ఆచార్య విశేషక్రమచేసి ప్రపంచదేశములలోని గ్రంథాలయముల గ్రంథపట్టికల నాధారము చేసికొని తమ విశ్వకోశములో 150 వాస్తుశాస్త్రగ్రంథముల చేర్చును, వానిలో కొన్నిటి విషయములచేత ప్రకటించినారు. 14. ఆంగ్లదేశమున తెలుగు పద్యములలో వ్రాయబడిన 'కృష్ణవాస్తువు' వాడుకలోనున్నది.

ఈ ప్రసిద్ధాంసిద్ధ వాస్తుగ్రంథము లన్నిటిని "మానసాశ్రమ" ముగ్ధ లక్షణములను తెలుపుచు దేవాలయ గ్రామ నిర్మాణాదిమును వివరించు ఉత్తరాశ్వి శాస్త్రము. ఇందు 70 అధ్యాయము లున్నవి. దీనిని దాక్షిణ్య కులము పరిమలప్రమాణగ్రంథముగ పరిగణించుదు. ఇది నిగమాగమములకంటే ప్రాచీనము కాక నొకప్పుడు. పాశ్చాత్యులు మానసాశ్రమము గురించిన మానసాగ్రముపి (క్రీ.పూ. 388 తర్వాత) మనకుముందు ఉండిన వాడని అంగీకరించినారు. - శిల్పశాస్త్రము వాధారము చేసికొని వాస్తువిశేషములను సంగ్రహముగ తెలిపెదను.

'చిత్రసారము'నందలి "శిల్పతంత్ర ప్రకరణము"లో నీ శిల్పశాస్త్రము ద్వంద్వలిఖిత గ్రంథాత్మకమని తెలుపబడినది. ఈ 12 లక్షల గ్రంథములను పలువురు మహర్షులు వివరించినది.

4

భారతీయశిల్ప పరిశ్రాంతివేత్త; విద్యాపరిచిచ్ఛీకుడు. మతతత్వశాస్త్రము లతనికి కరతలములకములు. యోగవిద్యాపాఠ్యముల పరిచయమునచే నాధించిన మహానుభావుడు. ఎందరో శిల్పులు శివాయతన నిర్మాణమునకై తమ జీవితముల సంకీర్ణము చేసి నారు. వారు సంప్రదాయాభిజ్ఞులగుటచేత దేవాలయములలో నాయకముగా నులను విధివిహితమున ప్రతిపించినారు. వారిని ప్రోత్సహించు రాజులు, శ్రీమంతులు గూడ మతసర్వ విశ్వాసముల కలవారే అయియుండిరి.

ఇందుమించుగ అన్ని దేవాలయముల నే మహా శిల్పులు కట్టికొ తెలియుటలేదు. హూయసల దేవాలయములలో మాత్రము శిల్పులపేర్లు కావచ్చుచున్నవి. ఉండవల్లి, రాజామి, అలంపురము మొదలైన శిల్పకళాక్షేత్రములలోని ఆలయములను కట్టిన శిల్పులు మారుపేర్లతో వర్ణనహరింపబడినారు. తక్కిన బాద్గ, జైన, బౌద్ధ మతములకు సంబంధించిన ఆలయములు శిల్పకళాదృష్టితో నుత్కృష్టములయ్యెను లిన్నిర్మాత లెవరో నేటికిని అజ్ఞాతముగ నుండుటకు

శిల్పుల విగ్రహము కాణము కావచ్చును. శ్రీ పరిమళమూర ఆచార్యుల తమ "వాస్తుపరిభాషాకోశము" నందు ఇంతకును ప్రకటితమునైన శిల్పకళాసమయముతోధించి యేడియించి శిల్పుల చేర్చిన, వారి వివరములను తెలిపినారు. 16. భారతీయ శిల్పుల శిల్పములు భివంశముకు, ప్రభుత్వముకు, ప్రభుకు నేవయియుంటున్నగాని స్వాధీనుకాదు.

భారతీయ శిల్పులలో నాలుగు తెలుగు కలవు. ఈ నాలుగు తెలుగునామ ప్రకృతి సంకీర్ణముని శాస్త్రములు నెప్పుడున్నవి. మహానామమున చేర్చిన మహానామమున చేర్చినది. ఈ తెలుగు మూలములను వివరించినది. ఈ నాలుగు శిల్పములను. "మానసాశ్రమ" శిల్పుల శిల్పము, వారి శిల్పములను. ఈ విషయములను తెలుపుచున్నది: ప్రకృతికు సంకీర్ణములను. ఆ సృష్టికర్తకు నామములను. నామములను. తద్వద్, మనువు లున్నించిరి. వారికే శిల్పకళ, విశ్వని. విశ్వశ్రీ, విశ్వప్రభులను చేర్చును. విశ్వకర్మ (ప్రాణ ముఖోద్భవుడు) ఇంద్రప్రతికముల ప్రకృతికము పెండాడెను. మయుకు (ప్రకృతి ముఖోద్భవుడు) రాక్షసప్రతి కృష్ణిని పెండాడెను. తద్వద్ (పశ్చిమ ముఖోద్భవుడు) కుశేప్రతి కృష్ణిని పెండాడెను, మనువు (ఉత్తర ముఖోద్భవుడు) కలప్రతి కృష్ణిని పెండాడెను. ఈ నలుగురు సంకీర్ణమును మనగా ప్రతి, మాత్ర గ్రాహి, నిర్ధి, తక్కులను పుత్రులు కలిగిరి. వీరిలో సంతి శిల్పశాస్త్రపాఠ్యమునైన ప్రధాన పుత్రులకు (Chief Architect), వేదములకు; నిర్ధిగ పుత్రకుల నిర్ధియించునానా. మాత్ర గ్రాహిగూడ వేద శాస్త్రజ్ఞుడు; మానకాశిల్పము, వాస్తునిర్మాణము కలవాడు; పుత్ర నిర్ధిగ దక్షిణుడు (Draftsman). నిర్ధి నిర్ధిగవస్తువుల శిల్ప నేతృగనానా; చిత్రకళానిర్ధిగ విగుడు. తక్కుకు నిర్ధిగనానా నిర్ధిగము, తాయి, కజ్జ, లోహము, రాగి, ఇల్లడి, వెండి, బంగారముల పరిచయములతో నేర్పరి. ఈ నాలుగు తెలుగు శిల్పులచేతనే, భారతీయ వాస్తువిద్యా ప్రచారము, గృహ, దేవాలయ, గుర్తి, నగర, వాటి కూప లిటాకాదుల నిర్మాణము కొనసాగింపబడినది.

12. Indian Architecture-Vol I.
13. భారతీయ సంస్కృతి.
14. An Encyclopaedia of Hindu Architecture.
15. "వీర తంత్రాది సంఖ్యాకు లక్ష ద్వంద్వకామతా"—చిత్రసారము.
16. An Encyclopaedia of Hindu Architecture.

వి చి త్ర మే శ న ము

శ్రీ సి. నారాయణరెడ్డి

చేసులోన స్వాదుతా విచిత్ర రుచిపరణమ్ము
అవ్యక్తములోన వ్యక్తతా వ్యభా ప్రతారణమ్ము
అశ్రుసిక్త పక్షమ్ము సన్నిహితా భోగమ్ము
ఏమిటి అపూర్వానుభవామృత విషమేళనమ్ము.

నొసట ప్రేలు ముంగులు దుసికొల్పెడి ఉన్నానము
నుసిరాలెప్పు దివ్యెలలో మసిలిపోవు ఉన్నోనము
ప్రసవదశమ్ము కన్నుల పగటికలల కీనమ్ము
ఏమిటి అపూర్వానుభవామృతవిషమేళనమ్ము.

మంచు పొగలలో రేగిన మించుకాగడా మిన్నులు
మధురయామిను మూగిన విధుర జీవితపు కున్నులు
గాలితరగలందు గడ్డకట్టిన మధుపాలనమ్ము
ఏమిటి అపూర్వానుభవామృత విషమేళనమ్ము.

నిట్టూర్పు తీగల స్పందించెడు మోహనరాగము
నీడల పెదవుపై పారాడెడు కాంతిపరాగము
నీలో నా లోపలి సంధ్యాలయ సంచారమ్ము
ఏమిటి అపూర్వానుభవామృత విషమేళనమ్ము.

రాష్ట్రపత్తివారి వచనరచన

శ్రీ సాక్ష్య కృష్ణమూర్తి

ప్రకాంత చిత్రముతో వ్రాసిన వ్రాత విదేవను
వెన్నెల తనువుతో తిరితీపుగా నుండును. తెలు
గున ఒకపుటో లేటగా వ్రాయవచ్చిన కొద్దిమంది
సిద్ధహస్తులలో క్రీమాన్ రాళ్ళిపల్లి ఆనంతకృష్ణశర్మగారు
కొకరు. ఆయన రచనలు చదివి ఆహ్లాదపడనివారుండరు.
లేటతనముతో వాహ్లాదపరచి ఒకపుటలో వచ్చేగువు
గొల్పుట ఆయన వేర్వీన, కాదు ఆయన కట్టిన విధి.

శర్మగారిది మంచిదాన తుందిలమైన చూట సరళి;
వార్తక మైన వాక్యరచన. అది ఆత్మవిధూతి నిర్మాణ
మార్గకథల క్రీడాఫలము. ఆయన విశిష్ట రచనలో
ప్రకాశితము ఆత్మవిధూతి సహజముగ తక్కిన
యన్ని పదార్థములకలె వేరుపరచి చూపరానిది—
కాని దాని యనికి మాత్రము మనకు గోచరించు
చుండును. దొరకని ఆ దానిని పట్టుకొన బ్రయత్నించు
టకు మారుగా ఆయన రచనకు మూలమైన క్రమసంగ
తిని నే నిట్లాహించును : ఆత్మగూఢత, దానికైన
చిత్తమిద్ది, చిత్తమిద్దితో విధిగా చేరితచ్చెడి స్వాతంత్ర్యము,
స్వాతంత్ర్యమునకులని సమర్థకదృష్టి, సమర్థక
దృష్టి కారణముగా నిస్పృహసర్వము, నిస్పృహలోని
లీలాలోలత, లీలాలోలత కంఠములైన హాస్యనాధుర్య
ములు. ఆయన రచనలో ఈ యుదారగుణములన్నియు
అంతట వ్యాపించియుండుటయే దాని యరుచైన
గుణము.

ఎగుటివానిని తన తలపుదాకి తిప్పటయే రచ
నకు ప్రయోజనము. దానికి పాతకుని మన్నించుట,
విశ్వాసము చూరగొనుట ముఖ్యము. శర్మగారి రచనలో
తమకు తెలిసినది పాతకునికి తెలియదను దృష్టిగారి,
తెలిసినదానినంతయు వాని తలపె దుద్దికలేనను తొందర
గాని కొన్నిపపు. తొలుతగా వాత్సల్యమైన ఆలో
చన గమక రచనలో తొలుత లేటగా వలయును. దాని
కాంతన విషయభాగము కన్న వేయును. విజముగా ఎంత
యెక్కువ పాండిత్యభాగమున ప్రసంగించుటని, ఉన్న
దానిని బదువునకుగాక తెగలలో నీకలకలె ఎగుటకు
మాత్రముపయోగించుకొనగల, వారిలో శర్మగారు కొకరు.

తరువాత, ఆయన రచనకు విశ్వాసము గూర్చు
నది ఆయన మనకుకు సంబంధించిన వాగరూతి
(Urbanity), దాని వెంటసంటి కొన్నిచెడి నిశ్చ
యభావి నిరాదీంబరతి (Simplicity).

‘సత్యం బ్రూయాత్ ప్రియం బ్రూయాత్
బ్రూయాత్ శత్రుశ్చమప్రియమ్,
వాఽన్యథేంద్ర ప్రియంబ్రూయా
దేవ సర్వ సువారతనః.’

ఈ సర్వము వాక్యించిన శర్మగారి దిశగల
నొప్పింపని నొప్పింపరాదను మనసు తీగు—వాద తీక
తలోగూడ దీనికి తిప్పినవారు కొరాయన. అన్యతమును
ప్రియముని చెప్పనే చెప్పగలిగిదా అప్రియమైన
సత్యమును ప్రియముగానే చెప్పబ్రయత్నింతురు. ఇట్టి
విషయములం దాయన బాగ్రత్త యెట్టివో ఈ వాక్య
మును పరిశీలించిన తెలియును. ‘మిత్రయు బసవేశ్వ
రుడు పోషించిన పండ్లెండువేల మింజజంకాల కథల
వంటివి మాచివో కొమపునుపార్ల విషయమున,
వేశ్యాసహవాసవిషయమున, ఇతరుల దృష్టికన్న
కొంత భిన్నముగా ఉదారముగా నుండునని మనకు
తోపక తప్పదు.’ ఇది పాగడికయు తెగడికయు
రెండునుగాని యధార్థవాదము.

ఎంత ప్రకాంత చిత్రముతో వ్రాసినను శర్మగారు
భావలోలుపురే. సహజముగచ్చిన సత్యగుణము, సాధిం
చిన ప్రకాంతత ఆయనలో నున్నది గమక నే ఆయన
రచనలకు విలువ—తలసినప్పుడు రచనలోగూడ భావ
మునకు లొంగివచ్చుటచే ఆయనకును మనకును ఒక
ఆప్తత ఏర్పడును. ‘ఆ ప్రసాద్రాజ్యము’ను స్మరించుచు
రాయల బెడుద్యమము వ్యాసమున శర్మగారు వ్రాసిన
ఈ వాక్యము రెట్లు శేష బెంజెకలె కరకరలాడు
చున్నవో చూడుకు :

‘వానిలో మన మేపని యెంతమాత్ర మిష్టము
చేయగలియున్నామనుచుట పోనిండు. ఆతడు చేసి
పెట్టి చేతిచ్చినవానిలో నే మేరి యెంతెంత మాత్రము
మిగిలించుకొనియున్నాము? ఆ సింహాసనము తిప్ప
యైనది. ఆ దానకాసనములు విడిగిన బంజెలతో చిరి
మిన కేకులతో సర్కారువారి య్యాజ్ఞములలోనో
చక్రీతకౌతుల యింటి మూలలోనో పడియున్నది.
ఆ గ్రంథములలో ముక్కలుముప్పిసము పుడుకులు
తినిపోయినవి. ఆ విద్యలు కథలైనవి. ఆ సామ్రాజ్యము
చట్టుబంజెలైనది. ఆ లక్ష్మీ యెత్తువారి చేతివిద్యయై

రాళ్లవల్లివారి వచనరచన

యోగిపోయినది. ఆ కట్టడముల కంఠములు గోడలుగూడ
వన విన్నములవలెనే కురిసి పడిపోయినవి.

దల్లిని ఆరంభము సాగినకొలది ఉడుక్కె-
చివర కది ఆ ప్రహారములమీది ఆరాటమో నానతోడి
పోరాటమో అనిపించుచున్నది. రచనలో ప్రయోజ-
నాభిముఖముగ పరిచేయుచు ఉపమానూపకములు, అవి
ఒక దృష్టికైన రచనలో నాయుపుష్టులనుటకు పశ్య-
ముననేమి వచనముననేమి వానికీగో ప్రాచ్యుమీ
చాలును. శిర్మగారు సకృత్తుగా నీ యలంకారముల
వాడుగుదు. వాడినచోట వాని ప్రయోజన మారినవా
భాగమునకు ప్రాణముపోసి నిలబెట్టి ప్రకృతోప-
యోగిగా చేయుట. వైవాక్యములో చివర 'మన
విన్నములవలెనే కురిసి పడిపోయిన' వని వ్రాసిన శిర్మ-
గారి యుపమాన ఆరాటమును ప్రత్యేకించు మన-
తోడి పోరాటముగా మార్చుచున్నది. మనము మన
ప్రయోజకులము గావలెననుటయుగా ఆమున పోరాట-
మునకు పరమార్థము!

ఆరాటము పోరాటములైన పిదప హాస్యము
వలదా? హాస్యపురీతులలో సన్నివేశిజ్యోమైన హాస్యము
మేలురకము. ఉద్దేశి భార్యకముగ వాడెడి హాస్యము
కంటె ఊరకయన్న మాటలలోనుండి యాది యూహి-
తకుటయే సాగును. గంజింటికి రెండుదాహరణములు
చిత్రింపును. శిర్మగారు వేమన ఉంకిన యూరి వివా-
దము నిట్లు పరిసమాప్తి చేసినాడు: 'ఇంక నే యితర
స్థలములందుగాని వేమన వసించినట్లు ఇంతకంటె
ప్రబలమైన సా;నములుండె నేని, యని నాకు చెలిసిన
వెంటనే, అతశిర్మముగా మీ యూరికి వేంచేయుమని
వేమన్నకు పల్కెలో మోసి యుక్కిడికి సాగనంపుటకు
నేను మొదటి బోయిగా నిలుతును.' ఇంగిరి హాస్యము
కావుచుచేతి కన్పించునది. 'అని నాకు తెలిసినవెంటనే'
'అతశిర్మముగా' 'వేంచేయుమని' అను ఈ మాటలే
మూలికములేని హాస్యమును కొలలినచో వెటకార-
మును పుట్టింపగలవు. ఇంక ఊరకయన్న మాటలలో
నుండి యూహిపడెడి హాస్యము: వాచిన పోముని
గురించి వడికునుటి వీరరాజుపంతులుగారికిని శిర్మగారి
కిని జరిగిన వివాద సందర్భమున శిర్మగారు వ్రాసిన
యొక వాక్యమిది: 'నేను వ్రాసిన నలుబదిరెండు
పుటల వ్యాసముందు ప్రత్యక్షిరము ఖంపనీయుమని
తలచినవారు వీరరాజుగారు'. ఈ వాక్యమున 'ఖంప-
నీయుమని', 'వీరరాజుగారు' అను పదముల అనుద్దిష్ట
సంబంధ మొకటి గుర్తింపగా ఎఱుకయన్నమాట
గతుక ఇంచుక నవ్వువచ్చును. తెలుగున వాక్యము

చిగర మకుటమువలె నొక పదము నిలిపి పాకకుని
అభవా శోత దృష్టి నాకర్పించి నవ్వు పుట్టించుట
ఉత్పన్న మార్గములలో నొకటి—పురిమింపుటగా
నిచట ఈ యుత్పన్నముగూడ నున్నదిమా అని
పించును. ఇదింతయు ఆజన యుద్దేశింపకయే! ఉద్దేశి-
కింపలేదని యెట్లంగు ననుగా వాద విషయమును
స్పృశించి యారంభించు ఘట్టముగానిది గదా ఈ
వాక్యము—తక్కిన భాగముంతయు—అభిప్రాయ
భేదము తెల్పుచును—శిర్మగారు పంతులుగారియొడ
గొంతము నెరిపి వ్రాసినవారెకదా?

ఇక శిర్మగారి వాక్యము లాలంకారికుల మాట
లో జెప్పబడెనన్నచో మార్గి కాప్రాయములు. ఈ
పాశిపాడి మాటలను రచనకు ప్రసాదము, మాధు-
ర్యము అను గుణము లేప్పడెనవి. వాక్యమున క్లుప్తత
పెరియుచుట శిర్మగారి రచనలోని యొక పద్ధతి.
దీక్షతో మాటల కక్కిలివ యేమకుటయేగాను విషయ-
మునకు గాంభీర్యముగూడ వచ్చును; వాక్యము తాను
చిన్నిదిగనంత విషయవిస్తృతిని వర్ణించుచును. ఉదా-
రముగా నీ వాక్యమును చూడుము: 'దృష్టిని చెలిసి
కొన్నచో సిద్ధి చెలిసికొన్నట్లే.' రాయలకాలము
వారి దృష్టి యిట్టిదని తెలిసికొన్నంతమాత్రమున వారు
సాధించిన సిద్ధి ఇంతి యని మనము లెక్కకట్టి చెప్ప-
గలమునుట హేతుసహితముగా గాన్పింపను. దృష్టికి సిద్ధికి
మగ్గి కక్తి సామ్యత లున్నవిదా! కనుక నే సాధింప
గలిగినవారైన సాధించితీసుగురిని ఆయనయే వివరించి
వాడు గీచినారు. ఒకజాతి సాధించిన సిద్ధిని లెక్క
చేయుటకు వ్యక్తులను వారి కక్తిసామర్థ్యములను
మాడి వేసి చెప్పటకంటె ఊహించి చూచుటయే సరి
యైన పద్ధతి. కనుక నే శిర్మగారి వాక్యము హేతువాద-
మునకు నిలువనిదైనను సత్యిదూరము మాత్రముకాదు.

వాక్యములు చరితాంశలతోగూడి పాదపుగా
సాగినపుడుకూడ శిర్మగారి రచనలో అది తలపువకు
నొక్కులు దీగ్గుటకో, అతివ్యాప్త్యవ్యాప్తుల సరికట్టు
టకో వచ్చును. తీర్చిన తలపుతో పదములు ఎవతెగ
ముడిపడియుండుట, ఫలితముగ వ్యర్థపదములు లేక
పొవుట ఆయన రచనలోని మరియొక గుణము. వచ-
నము వ్రాయుటకువారిని చెప్పినపుడు వ్యర్థపదము
లుండవని చెప్పగలుగుట చాలమంది విషయమున
సాధ్యమేకాని పని.

సిన్ధుభౌగోళ్యముగల రచనకు లయసహజము.
వాక్యమున చరితాంశాలు, విరతిస్థానములు ఉండును.

ఉత్తమరచన తావులలోని భాగ మొక్కడికాగిన తానొక్కడి కాకుండు, చదివెనువానికి సుఖముగ నుండు నట్లు, వ్యాస కవితాశ్రమియ్యచు గ్రుక్క త్రిప్పకొన విలుండునట్లుగా నుండువలెను. శర్యుగారి రచనలో ఈ వ్యాసగతి ననుసరించెడి వాక్యవివ్యాసము గమనింప దగినది. లయనుగురించి ముంగు మనవి చేయుచును.

పోర్చి చెప్పవలసివచ్చినచో శర్యుగారి వచనము తిక్కన రచననంటిది. ఇకవురిలోను కొన్ని సమాన ధర్మములున్నవి—వాక్యముల నూటికినొకటి, పదముల కంటే తలపు నొత్తిచెప్పవద్దతి, ఇమిడిక. తలపు ప్రధానమైనపుడు మాటల తేటగా నుండుజేయుట రచన లోని యొక మర్మము. అట్లే నొక్క చెప్పవలచిన భాగమున ఉనికి కలుగునట్లు అక్షరావృత్తి చూపించు టయో లేక స్ఫుటముగా వచనమైనను యతివేయు టయో తిక్కన వ్రాత వాడుక. శర్యుగారి వాక్యముల బరీక్షించుటకు ముండుగా చేరికవచ్చిన కవి బ్రహ్మ వాక్యము నిండుక చిత్రింపుడు.

“అనిన విని రథివరు ౧౦15లు ‘సహజేవుండింతి యెప్పువాడు నీ సా2గ్గికి పలుకు లిట్లుండు నే! తక్కిటివి యొక్క3డి మాటలు? పగవారి నిడిగికోసం బోవుట యుచింతిం? ట? కయ్యంబు కర్తంబుగా4న ట? భంకంబు నీగికోసం దగడ ట?’ అనునివి మొదలుగా ననేకులనేక ప్రకారంబుల విరాలాపంబులం గొలువెల్ల నొక్క మ్రోతిగా జలంగిన యెలుంగులు నింగి ముట్టె.”

(ఉద్యో. రి. ఆశ్వా.)

ఈ వాక్యమునంగు మొదలు సాహస్యమును అక్షరావృత్తి. రెండవచోట రెండు చిన్నవాక్యము లుగ విరిచి వ్రాయుట సహజేపాత్యకులకు కుల్యత చేర్చరచుటకు. మూడవచోట ఉద్దేశము. వాల్మీకి చోట ప్రతిపదము నూది చెప్పటచే పదాదిలో కకారా వృత్తి. చివరి వాక్యమున ప్రతిసంభగత్వమునకై ‘మొదలుగా’ ‘మ్రోతిగా’ అనచోట్ల యతివేయుట నది. ఇందలి తత్త్వ స్థానములందలి న, ల, ర, ల ద్వారావృత్తి, ‘చెలంగిన ఎలుంగులు నింగి ముట్టె’నను చోట్ల బిందుపూర్వక గకారావృత్తి పాతకుని కప్పటి కలకలమును దాని కలుకుదనమును మనసుకు తట్టించు ననుటలో సందేహ మేమి?

శర్యుగారి రచనలో ఇట్టి అక్షరావృత్తి వాక్య మును పట్టాలమీద రైలుబండి నడిచినంత సుఖముగా నడిపించును. సాహస్యముగ వ్రాసిన ఈ వాక్యమున

గల అక్షరావృత్తిని గమనింపుడు: ‘కారణ మేమనగా వారాకిలికి భుజించువారేకాని మోమాటమునకుగాని పదితి ప్రకారముగాని ఇష్టు లేకున్నను భుజించు వారుకాదు.’

పాతకుని మనసు ప్రత్యగఘ్నక తలపుపై నిలువ వలెన్నచో అక్షరావృత్తిలో వైవిధ్యముండితర వలెను. అక్షరావృత్తిగూడ వాక్యమునందలి ఏ చరి తాంశికా చరితాంశలోనే పరిమితముగ నుండువలెను. ఈ వాక్యమును చిత్రింపుడు.

‘విష్టుచిత్తు డెంత విరక్తసంసారియో ‘అబుద్ధతకు భనుపప్రతుడైనను, వానకాలమున భాగ్య వంటచేసిన పొగ దగిలి యామె కన్నులు నొచ్చునేయని ముండు గానే టెంకాయ బొండ్లముల నెంకించి నీర్థముగా జేసి పెట్టుకొవలసెను.” ఇందలి మొదటి చరితాంశలో సగము వ్యాసకర్తది. తక్కిన సగము కృష్ణరాయలది. తన సముఖ ‘వి’ ద్వారావృత్తిమైనది. ప్రధాన వాక్యమున రెండుచోట్ల యతివేసినారు. తొలి చరి తాంశలోని రెండవసగమునగల మాటలు రాయువి గనుక రాయలదే అయిన ప్రధానవాక్యార్థమునకు చెందిన ‘కన్నులు’లోని ‘ను’ బద్ధముతో ‘ఇట్టిసను’ పప్రతునచోటి ‘ను’బద్ధమునకు ఆ వృత్తి చూపినారు.

ఇట్లు, అక్షరావృత్తియో యతియో అన్ని చోట్ల నిర్వహించినను అది బయటికి పొక్కక అగియుండుటయే రచనలోని గొప్పదనము. తిక్కన పదమవ్యాక్షరములతో యతిని నిర్వహించినట్లుగ శర్యు గారును పదమవ్యాక్షరములతోనే రెండుచోట్లుల గాకున్న ఒకచోటనైనను ఆవృత్తియో, యతియో చూపినారు. ఈ చిన్నవాక్యమును చూడుడు:

‘వహుధిని యెన్నిమాటులు జ్ఞప్తికి దెచ్చు కొన్నను తాను దేవత యను విషయము నూచి పక్షి పక్షి మనవలె చెనుగ్గును.’

‘వహుధిని’యన్న పదములోని వకారమునకు ‘దేవత’యన్న పదమధ్య వకారముతో యతి. ‘తెచ్చు కొన్నను’ అను దాని యాద్యక్షరమునకు ‘పక్షిపక్షి’ లోని రెండవ వాల్మీకి యక్షరములతో యతి. ‘మాటులు’ ‘నుచి’ ‘మనవలె’ అనచోట్ల పదాద్యక్షరముల కావృత్తి కన్నటి వాక్యార్థము స్ఫుటప్రతితి సహకరించును.

రాళ్లపల్లివారి వచనరచన

తలపు నొక్కి చెప్పికోవలె శిర్యగారి వాక్యములు తిక్కన ననుసరించి పదాద్యక్షిర మైత్రినే పాటించును; మాడుడు :

‘రాజులుకూడ ఇట్టి భావములకు కొంతలోపడి యుండినను ఇంకొకన్న నుదాగమైన ధర్మదృష్టి యతిని నొక ప్రక్కలో బలముగా నొత్తికి చేయుచుండుటచే తామునకు తిక్కిరింపజేయుచున్నది ననుభవమునాడు.’

ఈ వాక్యమున ‘కూడ’ ‘కొంత’ అను మాటలు తలపునకు నొప్పున దీర్చగా, ‘భావములకు’, ‘లోపడి’ అనుచోట్లగల శుభ్ర ఆచారములను వ్రాతమే పరిమితమై నిలువగా, ‘ఉదాగమైన ధర్మదృష్టి’ ‘ఒక ప్రక్కలో’, ‘ఒత్తికి చేరుగా’ అనువాని పదాద్యక్షిర మైత్రి ఇందుక దూరదూరమునండి ప్రధాన కారణమును పైకి చెచ్చి చూపింపగా, ‘తామునకు తిక్కిరింపజేయుచున్నది ననుభవమునాడు’ అను ప్రధాన వాక్యభాగము అన్యభాగమైన పదాద్యక్షిర మైత్రిచే అర్థమును ముద్రించినట్లుగా చెప్పటకు సహకరించుచున్నది.

సాధారణముగ రచనమున—అందునను ఉపన్యాసములకుగా వ్రాసినదానిలో—తక్కిన ప్రయోజన సద్ధి కుపయోగించునది. కేవలము దివ్యభాగ అంది వచ్చే సేవని రచనమున నుండుట గొప్పగుణమేకాని అంతలు మన అక్కర తీర్చునట్టిగాకా! శిర్యగారి రచనలో సద్విమర్శనైతిగ తక్కిన పలుతావుల కాన్పించును. మచ్చునకు: ‘ఒక వేళ నాశివదేవత మన మేమి ఒకరిపై పూజింపగలమా? మన దేవతలు మన అధినము? ఏర్పడినా కిమ్మకొన్నవి! వాగు మన కష్టవిగ్నంధనముచేసి మనస్వేదపరిమళమును మన దేవతలుగూడ నే భద్రముగ రక్షించి పెట్టుచున్నాడు.’ ఇందలి తొలివాక్యములలోని కాక్వాక్షిప్తమైన తక్కిన గమనింపుడు.

తిక్కన రచనలలో శిర్యగారి రచనయు ఒక్కొక్కచోట ఎక్కడలేని ఇమిడిత మాపును. ‘అల్పాక్షిరముల అనల్పార్థ రచన’ చేయుననుచి చెప్పిన వారెంతమాత్రము చేసికో చెప్పట కష్టమేగాని వాటి తిక్కనయు నేటి శిర్యగారును చేసినారని చెప్పవచ్చును. ఈ వాక్యము మాడుడు: ‘ఉండునది ఉండి వచ్చునట్టిది ఉండవలయునట్టిదియు నగు వస్తువును బ్రధర్మించుటతోడనే కళిలన్నియు మొదలుపెట్టుడు.’

ఇందలి మొదటి మాడుపదములకు కళిలపరముగ మాడు చేజిల వ్యాఖ్యానము వ్రాసువచ్చునుగాదా!

అంతేకాదు ఆ యిమిడిక కొన్నిసార్లు మనకు పరిచితముగాని వాక్యవిన్యాసమును కల్పించి దను త్కారము చూపించును.

“అక్షయ మన కింత తలనొప్పి లేకుండు ‘విశ్వ కర్మ కంశ్యం రివర వేమ’ యనియే వేమన వ్రాయవచ్చుగామండెనుగాదా!”

వాక్యరచనలోని విశేషములకు వచ్చినచో నింక, మనము సాధారణముగా వాడెడు చేదర్థక సముచ్చూర్ణములు లేకయే పని గడుపుకొని పోగురు... వానింటి వానికి వేమన జీవించును తెలిసికొనవలెనన్నపుడు కలుగు కష్టము చెప్పిస్తాను.

మనము నిందించి నుద్దములేని పదములకింప జను కట్టి వాడు మాటలను అడిగినట్లుగా వాడుట శిర్యగారి ఆలవాటు. ‘అక్కడికిని వాగు కోపము కలసియెడల నిగువురికిని (అలుముగలకు) విరుగుడు గావలసినదే.’

మరి ‘శిల్పకాస్త్ర’ ని ముహూర్తము ఎదిరించే దొమ్మగ వాగు అప్పుడప్పుడు మండలేనే భాషాప్రవాహినిగా నడుగుండుచి ‘త్యాగత్యా వాదసుధారసము’న వ్రాసిన శిర్యగారు ఆ దొమ్మ తాముగూడ తినినంతగా చూపినవారే. పుస్తకములలో గ్రంథప్రకృతికములుగా నున్న అభ్యయము లెన్నియో వ్యవహారమున కళిలేనవి. శిర్యగారు వ్యవహారమునట్టి రచన సాగించినారు. అట్లే సాధారణముగ వక్షీకవర్ణమునకు ముందు సకారము వాడకపోవుట, ‘లోపము’ మొదలగు ప్రయోగములు ఆయన కీడుములు. వ్యవహారముగూడ సంతే. కొందరు సరళాదీగవాడు దిద్దు, గడప మొదలగు శిల్పములను తిద్దు, కడప ఇత్యాదిగ వాడుట శిర్యగారి స్వహంసలికాభిమాన ఫల మనుకొందును.

వ్యవహారము ననుసరించి భాషకు జీవముపోసి గ్రాంథికవాగ్ధవారీకభాషలకు భేదములేవని చూపిన శిర్యగారి చేయి తిరుగులేనిది. నేను పరికిలన కాగినంత వరకాయన రచనలోని విశేషముల బ్రదర్శింప బ్రతు త్పించితిని. అందలి తెనుగుతన మొక్కటి మాత్రము విస్తృతించేత నేమి, వైవిధ్యముచేత నేమి సులభముగా వ్యాసములకు లొంగదీనకాను. కక్షిగలవారి చేతిలో తెలుగొక మహాత్మ్యద్ధావముకంటేది. దానిని ప్రదర్శింప నేర్చిన శిర్యగారికి ననుష్కరించుటతప్ప చేయగల ప్రయత్నము కాన్పింపదు.

కన్నె తలపాలు

శ్రీమతి ఆర్. నాందారమ్మ

నిలువు టద్దము మూడు నిబిడి
ఏ.నో నురి చూపు తిప్పగు
ఏమి చూచెనో తనలో తానే
నవ్వ మంజూతన్ !

చంచలమ్ములైన కన్నులు
నిశ్చలములు నయ్యె నయ్యెడ
ఎంత చూచిన తనివి తీరని
అంద మెయ్యదియో !

ఆమె మోమున మెరయు నంతట
ముగ్ధ మోహన హాస రేఖలు
తనమయం బొనరించు తలపు ల
వెంత తియ్యనివో !

అంతలోన నె విన్నబోవును
వాలిపోవును పదనపద్మము
ఎవ్వరెరుగుదు రామి హృదయపు
వింత వైఖరులన్ ?

గాలి పాటలో క్రొత్తయందము
పూవు తావిలో నవ్యభావము
చంద్రకాంతిలో నూతనత్వము
సృష్టియే కొంగ్రొత్తదీ.

తక్కు తక్కున మెరయు నెడదలో
తా నెరుంగని భావ మేదో
మబ్బుచాటున తారకాళి మ
యూఖముల వోలెన్ !

విశ్వనాథవారి మేనక విశ్వామిత్రము

శ్రీ యస్మి జోగరావు

క్రొ సత్రాబ్బల వితాళిల్లు సుందరవందనారామ
ములో కల్పకృషిము రామానుజము. ఆ కల్పకృషి
స్కంధకాఖ్యం దిలరారు నొక మగువోళిము మేనక
విశ్వామిత్ర ఘట్టము. వారి రామానుజమున వివిధఘట్ట
ములందలి తీరు వేరు, దీనితీరువేరు. ఇది విశ్వామిత్రుని
కథయైనను ఆ పాత్ర కలము నతివిశిష్ట శిల్పముగా
మలచియున్నను విశ్వనాథవారు దీనిని విశ్వామిత్రుని
కథయనుటకంటె మేనక కథ యనుట కక్కుట మోజు
పడుదురు. ఎంతెక్కుగా ప్రధానక్రోధి రాముడు. కథ
యంతయు విని లెక్కుబడినతో

“అన్ని యంశములును జెప్పినట్టి తీరు
వేలు ; మేనక కథ తీరు వేలుగాదె”

అని వక్కాణించివాడు. అట్టిది కవి అభినివేశము.

మూలమున పది యనుష్టుప్తులుగా నున్న కథ
ముప్పది పద్యములుగా నిండు మున్పటింపబడినది. ఈ
ప్రపంచీరణము ప్రధాన కథా కలికార్థముక్తికి
భంజముని భావించుకొని కొంచెలు భావుకులు.
చాల్కికి వాచయమర్త్యము నిండు దిండు వడివదిని
ఱును వాడుండుగా గాక. కాని యీకథ కృంగారకథ.
చెప్పచున్నది కితండుడు; జనక పుత్రోడుడు;
అహల్యా గౌరముల అపత్నిలు. వినుచున్నది పగు
నారేడుల రాచకడ్డలు రామలక్ష్మణులు. రాజుని జనకు
డును ఒక క్రోధి. మఱియు ‘మహర్షి పరివర్తన’గు
దైవ విశ్వామిత్రుని సమక్షముననే కథనము సాగు
చున్నది. ఇది యెంతి మేనక కథయైనను నిందతికు నొక
పాత్రయగును గదా! అట్టివో జైచిత్రి నిర్వహణ మిట
అనిధారావ్రతిమని వేర చెప్పవక్కరలేదు. ఇదట్టి రచన
మాత్రము ఇది కవి అభినివేశము నాచికొన్న ఉజ్జ్వల
రసకడ్డట్ట మగుట నేమి వారప్పలులే కడమపట్టుల
రచన నతియించినది. అత్యుత్కృష్టాన్వయమై
నూటిగా సర్వతీక్కుందరమై పోగినది - ప్రతిపద్య
తమత్కృతిగ, ప్రతిపద మధురముగ, రస ప్రసన్నముగ
‘మూలం దిలరాధికా కోకిలాలాప

రామానుజులార కలపడిన

ప్రాతి స్వమాయాత కితావిలాసూత
సాధుపల్లవనాస్త సంజ్ఞ జేసి
కేభాగవద్వారి కాఖా పడి వేణి
కా ప్రసంగి దుకుల కాంతిజేసి
సామాన కల్హార సంపుల్ల నీరరు
హాకేరాత్రి మోహనత జేసి
తిరుగు వాటివ కోమలాతిప విసారి
మృగయవాంఛా ప్రవర్త్యేమరేఖ జేసి
కలిత మరాళి మాజహాసంబుగా వ
సంతి నవకోధి వచ్చె నప్పగనవోరె”

వసంతి నవకోధి అన్వరవోరె వచ్చినదట!
ఇదియొక అందమైన అవశ్యంభావి అవ్యవహారికభావి
కావ్యార్థ నూదన. అదియుగాక ప్రతి సంకల్పిర జాతి
కంబున బుంకప్రత్యగ్రయోగంబుగా వచ్చినది వసం
తియు. అట్లే తిప మొనరించు బుంబులకడ కింద్రచేరి
తిలై అప్పరలు వచ్చుటయు సహజమును విచారు మిట
నూచితిము. సందర్భసుందరము, అంకం చారువు,
చమత్కార సమగ్రమునైన వర్ణన యది. ఆ సీసపద్యపు
నడకలో ‘రసప్రసిద్ధిధారాధుని’ శ్రీనాథుని కైవావత్ర
హందాగిరి యున్నది. ఆ వచ్చిన వసంతియు మాన
ద్యును పరిమితమైన సామాన్యబుంబువుకాను. ఆ వచ్చిన
యన్వర సామాన్యస్వరసకాగు; ‘పరమాప్పరస’
(చాల్కికి)యైన మేనక. మునిసన్నిధిని నిత్యబుంబుకు
ప్రత్యక్షమై పడకు లాకీతిగా మధుర కాంక్షక
ములు నెరవిన నిత్యయావనముల నానుచ్చరవోరె
తానును పడెండు నిత్యప్రత్యగ్రముగా నిలచిపోయినదా
వసంతియు. అంగుచే నిట వసంతియున కప్పరసతోడి
చాత్తు నాయత్తపరచు ఆ ఉపమా వాచకము ‘నోరె’
శబ్దము సర్వధా రమణీయార్థ ప్రతిపాదకము.

అప్పుడే జలకమాడి వచ్చినది మేనక. అప్పరస!
ఆ రాక—

అయెడ మందహాసకలి
తానన దీధితి గాంతుచున్నగా
ధీయుని నేత్రమార్గ పరి
ధీకృతి మోహన మోహనాంగళి

భాయత మానగోపన వి

కంపిత ముగ్ధతరాంకురీ గృహీ

తాయత సిక్తచేల కలి

తాంచిత కాంచితపదాభిరామయై.

అప్పురః పాత్ర ప్రవేశమున్న నట్లంపెనలెను! మూలమున స్నానప్రసక్తి మాత్రము గలగు.

అందమైన యాకుచి జలకమాడి నిలువునిపాద మార్ద్రకననాంచితయై యంకురపుకు మొట్టమొదటగా రసకవృప్తి వాక్కునది యామె కాంచీదామ పదింబగు నిలింబము. కాన స్నానమాడిన మేనకమేని కాంచీదామ పదిమ్మను చుట్టుముట్టిన విశ్వామిత్రుని చావుల సారస్వమున కిట్టి నివృత్త్యుదాగ గలిగించిరి. ఆ సమాన మామె కాంచీదామమువలెనే సుదీర్ఘముగా కల్గియుండుముగా పాగిపడి. తిరుపతి నోరజాపు నొయ్యారము నొలుకబోయుచు వాట్యపాల తెంపనకుపుచు 'మవ్వంకంక' అనగా త్రిభంగిగా నిల్చిన ఆమె మనోహరభంగిము సుకల్పింబు. ఇక విశ్వామిత్రుని వాలము—ఆతని మీసమునంకి దూసుకొని వచ్చిన రసికత్వము గడ్డముమీగుగా తొమ్మి గాపార హృదయముగోపల జోచ్చి చావుల ద్వారా అవివృత్తమైనది. అప్పుడు 'తెప్పా మాయ రియ్యరును హృత్స్నినింబు కాలముల బలెన్'.

ఈ మాపకాపమ్యము లతిమాత్ర మనోజ్ఞములు; అప్పటి మేనామానుల మానరాగ మధురిమలను సహృదయులకు తారలించుచునది అంతిగా వారి చావులర్థవంతములగు నపులుగా పరిగమించినది. పాప'మా'ముని (ఆముని కథకుడైన కళానంకుని ప్రక్కనే యున్నాడు. అయినను 'ఆ'ముని యనుటలో మర్కము ఆ వెనుకటి విశ్వామిత్రుని తీగువేసి స్ఫురింపజేయుటయే యగును.) 'సారక నానిపోయెడి! వివిధ కళముల పిడుపు పెట్టుగునా?' అని యు త్తరీయము సవరించి యందుల కొడిగట్టినాడు. అదియొకవైతీయాగుల రసికత్వము. సరే వాగు తిడియెంబు నే దుడిచెదనన నే దుడుచు కొందునని పెనగులాడిరి. ఆ పెనగులాటలో 'చితిరైదైన ఫలము తిడి కాగిలింతగా బరిగమించె.' అనంతరము వారి కృంగారాశుభములో మరియొక భంగిము మానియొడిలో మేనక—'ఎదల పొడిచిన చావులైతలపు పుక్కిలులై' 'నీవునీ'తని హెచ్చరించుకొని 'భావజభావనమోహపథావధిగా'త్వమే వాహ మృదు కొనుచు, ప్రణయాదైవతిభావనా ప్రకాశముతో సుఖించుచుండిరి వారు. క్రిందను మీదాదు వారల

కలి విగళంబు పట్టుదుగదా రామా! జగన్మోహనా! అన్నాడు కళానంకుడు—బ్రహ్మచారి రామనితో! బ్రహ్మర్షి విశ్వామిత్రుని సమక్షమున! మహర్షి పరివన్మృతమున! ఆకున్నది రామకల్పమును పునశ్చరణ చేయకయే యనియుండుట విశేషము!

విశ్వామిత్రుడు మేనకకు దన పర్లకాల చూపించి స్వాగతమిచ్చినాడు. అచ్చట 'పచ్చని వింటి జోదు మన బంటయి పల్లవ కన్దహస్తుడై' ప్రహరి దిగురునని అభయమిచ్చినాడు. 'అంతటి గత్యమున్నచో' తన కల్గింతరము లేనన్నది సంగతురా! ఆతని నిత్య కైమిత్తి కర్మములెల్ల మూలబడివి ఆమె కుపచారములు నేయుటతో సరిపోయినది. అమె కర్మవిపాస్థియులుగా మద్యాలక్తక సమర్పణలు, భూపార్శ్వన, కొప్పులో పూలు ముకుదుట మున్నగు నుపచారములు చేయుటతో వాతనికి ప్రాధువాపు చుండెడిది. కొప్పులో పూలుముడుచుటకి కొంత సయము కాని పారాణి రాచుట పొసే. నేయుటేటి రసికత్వమును నరభావులు కొందగుండువచ్చును. అంగులకు మా పమాధానము: కాలిదామ సాక్షియు. తన కుకికారికి పారాణి గాచునంతగా ఇంద్ర ప్రేమిడై తాళియరి తిపోభంగము చేయుటకై పోయి అనంగుడై పడియున్న మన్మథునితొచి గతీశవి 'తిరుమం కుగు దక్షిణేతరం దరణం నిగ్గిరిరాగమేకమే' యని పురామధుర స్మృతులు క్కణము వెట్టి యేడ్చినది. (కుమార సంభవమున.) అసలు ప్రియురారి పాదమునకు పారాణి రాచుంత మాత్రముచేతనే అదియొక ప్రాధరసి కత్వముగాదట! ఆ పారాణి రాచిన పాదముచే నొక తాపుతిన్న రసికుని జన్మమే చరితార్థముననట! వాడే భగవంతుడగు మన్మథునకు కడుగూర్చువాడట!

'పాలక్తకన నవపల్లవ కొమలేన
పాదేన నూపురతతా మలలాలసేన
యస్తాద్యంతే దయితయా ప్రణయాపరాధాత్
పోంగీకృతో భగవతా మకరన్దశేన.'

(అనురుక్తము)

మరియొక మెట్టుపైకి ప్రాకినాడు పారిజాతము తాతగారు. సత్యాపాదతాడనము నొక ప్రాధక విశేషముగా పరిగణించినాడతనికింటే ఘనుడు మకరన్దశానికన్నతండ్రి. ఇదియంతయు నొక చమత్కారమైన రసికత్వ తత్వరహస్యము. చూడుడు:

విశ్వనాథవారి మేనకా విశ్వామిత్రము

‘కోకిల కొమ్మలలో గూసిన నీరకే

నన్ను బిల్వీరి వంచు నవ్వవూని

కుమ్మెద పాదలలోన కుమ్మన నిదియేమి

మణితమే ముని మేలమాడు మాని’

ఇట్లు ప్రకృతి సర్వత్ర ప్రణయినీ మధురానుబంధ పుంజితముగా గమపట్టుచున్నది మానికే అతిశయిక ‘మాని’ కాదు మామతిచే వాచాల సార్యభాముపయ్యోనల. వాల్మీకి మాని పది యనుష్టుప్తులలో చెప్పినగాథ నింతదూరము వ్యాకర్షించిన విశ్వనాథవారి కీమాట చెల్లు వంగులేమా! కాని యీ ప్రణయీనులంపములు వ్యాక రింపబడిన తీగు జాతుడు. అది మధురాతిమధురము, మనోహరము.

‘తన పాద మామె పాదము జరిగా తెట్టి

యాస్యత్పదంబు మోటని వచించు’

ఇంకను ఆ ముని ముచ్చట లేమని చెప్పను! అతని రసిక ప్రతిభ వసంతియువతి నవనోన్మేషభాసుర మగు చున్నది. ఈ ముచ్చట మాడుడు :

‘చెక్కిరి చెక్కిరి శేచ్చ గడ్డము స్రుచ్చు

కొన్నదా యని స్రుచ్చిస్రుచ్చి యడుగు’

నా. ఇదియొక చిత్రమైన కుశలప్రశ్న. గడ్డము స్రుచ్చుకొన్నదా యనుచునే మరియొ స్రుచ్చిస్రుచ్చి యడుగులేమి? అని యనరాదు. ఆ పునరుక్తి క్రియా సమాభిహార ముడుగుడు పంబంధించినది కాని గడ్డము నకు పంబంధించినదికాదని గ్రహింపవలయును. ఈ పందెప్పుడు నీపడించినవారి నెగురుచుకొని సత్య భావతో ‘చెల్వకు నీ పద పల్లవంబు మర్తమ పుల కాగ్ర కంబక విశాసము దాగిన నొచ్చునంచు నీ విని యెదనన్న సత్యభామా విధేయుని విన్నపముకంటె యీ కుశిప్రశ్నమే యుదాత్తముగా నున్నది. అతని పులకలు తాత్కాలికములు. ఎవోద్బిదములు! అసహజములు, ప్రాప్తములు. ఇవి గడ్డమా! హరి!

అంతటి ఋషి ఏమంత నేరీక మానినీయైపోయినా డనిపింపవచ్చును. కాని యాతని చిరిపిరినమును ప్రాథ ముగా నమర్చించినాడు కవిగారు. ‘కై, లాపమువైని దేవుడును లాచిన కామినియంగు గల్లు లి, ప్సాస ముద్రుడైన బనివాడును బోలె జరించు కేకదా’ యని.

ఇట్టి యా మేనకావిశ్వామిత్ర ప్రణయ భుటమునకును వీరరాముల ప్రణయభుటమునకును గొంత లింబ ప్రతిబింబభావము గలదు. గురు శిష్యు రిరువురును ‘రాజరిమైన మోహము నిరంకుసురై’

ప్రకర్తించిరి. గురువు ఋషి ముఖులవలన బర్హళలో ‘వెనురుగొట్టాల నింపిన యిప్పపువుల్లు తెచ్చి యెచ్చ రకు’ నందిచ్చెడివాడు. శిష్యుడు రాజపుత్రు డగుట వలన ‘కనకపాత్రీకల నింపిన యిరారసముల దెచ్చి మైశిలికి నందిచ్చెడివాడు. ఇరువురును కోకిలకూతను సాకూతపియాహూతిగా భ్రమించినాగు. ఇకపురుషు దిను కరచరణములతో ప్రియురాలిని కరచరణములను పరిపాలి వారి మాద్దవమును గుర్రెరిగినవారు. (బాల కాండము—పుటలు 255, 256—367, 368) గురువు నకు దిగిన శిష్యుడు రామచంద్రుడు! (మేనకాకును వీరకును సంబంధములేను.) రామునకు నామూలు ఆస్త్రవిద్యనేకాదు మన్యభాస్త్రవిద్యనుగూడ అమగ్ర హించిన గౌరవము దక్కివెన్నమాట విశ్వనాథవారి విశ్వామిత్రునకు! ఆ మాట విశ్వనాథవారి శ్రీరామ చంద్రుడే స్వయముగా వీరమృతవారితో నిల్లు నెల విచ్చినాడు.

‘శ్రీ మనోనాథు లీలాలికేష మెనసి

వీర యో స్వామి! యెంగు నేర్పితని యడుగ

నేను నేర్పిన దేమున్నదే? నతాంగి

కాకికుం డుపదేప్తయుఁగాని దనును.’

(బా. కా. పుట 368)

ఇంత సాధన నెన్నడు చేసినాడో రామ చంద్రుడు! కాదు కతాసంగునికైన నివియున్నాడు. ఏకసంభాగ్రాహి మహానుభావుడు!

అట్టి రామచంద్రున కొరకడించెట్టిన ఆ కురు డింకను నెట్టివాడనగా, అనగరింపుడు. ఒక్క పెట్ట పక్షింపాటు అగు ఋతువుల నొక్కటిగా ఆకట్టి పుటికుడు. ఆ ‘మానిధియంబువలన’ అగు ఋతువులు నాశ్రమమున వసంతిమృ ‘శుభియించు’చున్నవట. ఇదియొక మనోజ్ఞభావన. మరి ఆ అభినయ మెట్టిది? ‘పూలతో లేతయెంపల జాలుతోడ చివురుతో లేత వెన్నెల సపురుతోడ’ కొనసాగినది. ఆ శిష్యుయొక్క పాపుల నొక్క సమతాపమును గోచరించి యవును అగు ఋతువు లొక్క సమంబ అవునవుననిపించు చున్నది. వసంతిమే యట్టిది. అస యొక్కలే వచ్చుకు స్వభావ గర్భితమును. అమని నిలకడకు మేనక యని కియు ప్రబల కారణముగా వక్కాణింపబడినది. యది మనోజ్ఞతరము. ఆమెని దేవమానము. ఆమె కిదియొక రెక్కాదు. అట్లు వసంతినిరంతరముగా సాగినది వారి ప్రణయము.

‘ఈ మహామన యొక్క పదియేకలు సాగ’
నన్న యా పద్యపు టెక్కుగది యెంతయు మనోహరము.
కష్టకాలములో నిముస మేడై తోచునట్లు సుఖకాల
ములో జనులకు వర్షరములు దివసప్రాయములై
తోచును. పదియేకలు లొక్క మధురసముతో గలిం
చినవగా అందు వారి సుఖానుభవాధిక్యమూర్తి
నూచితిము. ఈ సంస్కరమునే మహర్షి వాల్మీకి
‘అహోరాత్రాపనీతేన గతాః సంవత్సరాదళి’ అని
నూచించియున్నాడు. పదెండు నొక్క యహోరాత్ర
మూతముగ గలచినవన్నమాట మరియు మనోహరము
గదా!

అంత నొక నాకు మేనక కుర్మిణీయని గుర్తించి
నాకు మాని. అంతట ‘గాధిజా కన్నులు తెల్లు
కన్నులై’నవట. అవగా తెలివదరి నాదనియు సంతకు
ముంగువాడు నిత్యకోపాగ్రాసలములైన యాతని
శ్రేణిమల కిప్పుడీ మధురామబంధము కారణముగా
మంచి పరివర్తన గలిగి యాతని స్వభావమున కొక
స్వచ్ఛత వచ్చినదనియు ఇంకను ఆ తెలుపులో ఆచ్చె
రువుపాలు మొదలగు భావముల సంపదానియు వర్ణ
మగును. ‘ఒక నాకు ప్రాద్దున నాక్రిమ పురస్థ వారికే
వలయుంబులు రెక్కపెట్టి పదియేండ్లా బలి!’
యన్నాడు. కొబ్బరిచెట్టుపై నిటికొక వలయు మేన్వ
డునట. అట్లావలయులు రెక్కపెట్టి కొబ్బరిచెట్టు
వలయుకొలుముట మనవారికొక పరిపాటి. తెలుగు
వారి సంప్రదాయ మిటు చక్కగా నను సంధింపబడినది.
(ఇట్టి సంస్కరము లితరత్ర పెక్కులు కలవు వీరి
కొద్యమున) అంతట మానికే పశ్చాత్తాపము కల్గినది.
‘వినిశ్చివ న్మృనినరః పశ్చాత్తాపేన గుఃఖితిః’ అని
మూలము. అట్లు వాద్యముచేతుక పరిపరి విధముల నా
పశ్చాత్తాప భావనను వ్యాఖ్యానించి తన పాత్రతో
పరికు సానుభూతి కల్గనట్లు ప్రదర్శించినారు విశ్వ
నాథనారు.

‘విప్రాః పశ్యేరు బుద్ధయాః’ అన్నాడు పెద్దలు.
అప్పటికే విప్రత్వి సముపార్జిన వ్యాసంశమున నున్నాడు
విశ్వామిత్రుడు. అంగులకే మరల మరల వన్ని మారులా
ఘోరతపస్సు. ఇక విప్రత్వియు బొంగుటకు దగిన
యోగ్యత కొంత యేర్పడుచున్నదని నూచించుటకే
ఆ పశ్చాత్తాపపరిస్థితి నంత పలువుగా చిత్రించినా
రనుకొంగును విశ్వనాథనారు.

“అల్ల ద్రిశంకు నాటికగ
యెంతయు దీర్ఘమ నాకరా జతం

దెల్ల తపంబునంగు ఘటి

యించును విష్ణుము స్వర్గగతికై

చెల్లును న్యాయమై యదియు

జేసి ను మేనక కమి తిప్ప ? తా

నల్ల సుపర్వరాజు నగు

పాజ్జల లోనిది యెంత చూచినన్”

ఇట్లు విష్ణువముగా విశ్వామిత్రుని పాస్థితి పరి
ణామము కార్యకారణసంబంధ పురస్కరము నొక
చక్కని ఆనందానందానందానందమున వెలార్చి
యాతని హృదయ పరిణామాను నూచియుట్లుగా చూచి
చూపిన కవి ప్రజ్ఞకకు ప్రశంసనీయము. ఆ చెప్పట
యెంత నిరాశంబర సుందరము! ఆ మామూలు మాట
లలో ఎంత హాసము! ఎంత హాస్యియన్నదని!
‘ఎల్లయు వోసము నాదగు’నని నీర్వాసించుకొని నాడు
మాని. తన సంగతి సగ్యము ముఁకే తెలిసిపోయినదని
గ్రహించి నిలువెల్ల రుగమును కట్టెనుట ప్రాంజలి వట్టి
నిలుచున్న మేనకను జూచి ‘ఒసీ యున్నర! నీవు నీకు
వడదేలో తిన్ని! నీయంగు నాదోసంబున్నది గర్భ
యాపముగ... కపించును నే తోనానా దోసానాభా’
అని అభయమిచ్చినాడు. ఆమె గర్భముతో తన
కేమియు పట్టదన్నిట్లుకొక కర్తవ్యము కూర్చు తగు నాప
దకేమిచ్చినాడునాడుగు! మీగు మిక్కిలి తనకుం
గకుమేలే పాపమని ఘోరముగ ప్రశంసించినాడా
మెను. నేతల పనికై కూలికే వచ్చినట్లుయును
‘ఎవడోతులిచ్చిన నీను నేల కిపియించినలయునే
మధుమూర్తి!’ అనియు, లొక భోగతృప్తికొనిదీ
ఎంత తపస్సులు సిద్ధి పొందవనియు, ఆ తృప్తిపొందిన
తన హృదయము నింక నెట్టి కోకిల కూరియు ఆకర్షింప
జాలదనియు, ‘అసలు కోకిల యేమి నాస్థిమయ్యె’
నీకృపావశమున జేసి నీరజాక్షి’ యనియు
తృప్తితో, కృతిజ్ఞతతో, గుండె నిబ్బగముతో ఆత్మ
నామతృప్తిరము పొందిన చహామోగివోలె నుపనయనం
చినాడు. ఇంక కొలదిగా ఆస్థితి యవధిరలు నంట
బోవుచున్నాడు. అప్పట్లున ప్రతిపదము నెరివి హృద
యమునందలి యొక్కొక్క మధుర స్పందనముగా
మనకు గోచరించును. అతని లోని కోపము వినునగా,
వినునదిల యుపేక్షగా, ఉపేక్ష తీరుగా తీరు
యాదార్యముగా, బోధాగ్ర మూలదేశికగా వివేక
ముగా ఉత్తమ మనస్వీకరగా పరమమించిక క్రమము
నతి నిశితదృష్టితో హృదయం గమముగా చిత్రించినారు
కవిగారు.

విశ్వనాథవారి మేనకా విశ్వామిత్రము

ఒక్కొక్కచటన విశ్వనాథవారి రామాయణము వాల్మీకియనకు భావపరమైన మహా భావ్యముగా భాసిల్లును. సరిగా నివృట్టిన అట్లే యున్నది. మూలమున 'మేనకాం మధురవాక్యై ర్విస్ఫుల్య' అని యున్న యొక్క పంక్తిలోని ఆ మధురవాక్యములను దానిలోని మృదు నుదా భావభీరములకు నుపని మత్సాక్తంబులలోని వాక్యంబులలో నానిష్కరించిరి.

మరల మానిస్వాంత్యమును తిహాభివేళి మావేళించినది. తన లక్ష్య మాశీరించినది. తక్కినను 'ఇంక ననుమతి యిచ్చిన నే వివస్వనాథముల నేగియేగి బ్రహ్మర్షి నగుచు'నన్నాకు స్వామి. అట్లా మేనకుమతి వేకుటలో ఆ మనిస్వామి డెంత యాదాద్రవ్యము! ఈ కవిస్వామి డెంత యాచిత్యము! విశరథగాజ సభలో బందిమాగలదే విశ్వామిత్రునిగూర్చి 'నీ భక్తిమత విశ్రీతియు, నీయెని మెత్తి: కలకూ!' ఇత్యాదిగా యితఃప్రార్థనము చేయించిన ప్రళంప నక్షిపి: ఇట రుజుల ప్రపల చినాడు కవిగాను.

మాని సంభావణలో నెక్కిన మరీయొ: మెట్టు
'కోరి ప్రతిక్ష మన్మథగురువైతి
కోరిక పగోక్షి వైరాగ్య గుణవైతి
లంజియా! యెంతి క్రింకి గుంజినావో
యెంతి పైకిని జను నుద్గి పరసినావు.'

ఈ వాక్యమున 'మా. మధురవాక్యభావము నీ కావ్యఘట్టము ప్రయోజనమును పాళోటి ముట్టించి. సహృదయ పాశుని కాలము చరితార్థమైనది. పై ప్రాయఘట్టముకంటె నీ సత్పాత్రు ఘట్టమే గుండర తిరుమనుట సర్విధూరము కాదేమో.

'మేనా! నేనును బద్ధవైగుపను సుమిత్త బ్రహ్మనూ మానితో, అనుబంధ నొక పంథియు పట్టి తినికాని నేనా నిన్ను వికుమరాచ నను న్నూర్తి యున్నది. మరల 'మేనా! నవ్యకుసువ్వె నాడుకథ మీ యధ్వర: పాతితో గానీ చెప్పి' అనుచున్న మాని విశ్వనాథవారి ఆ కైవాడపు టాకుపుగా మనకు మంద స్మరమహాకావ్యకుగ నే ద్భాగ మిచ్చుచున్నాడు. ఇక తుది సాగనంపునట్టుచు నింగునితో తన మాటగా 'కామము కోసి వేసితినిటం చా స్వామితో చెప్పవే' యన్నాడు. కోపము ప్రపక్తి నెత్తెనని కవి బాగ దూకత గమనింపదగ్గది. అతని కంఠటితో కామము

పోయిననికాని కోప మింకను పూర్తిగా పోలేదు' కనుక నే మేనతో మాని చెప్పిన చివరిమాట నన్యుక ఇంగు దీసారి రంధ్రంపగా తాయి కమ్మని శిలించి నానా మాని.

రసికధిషణా సస్వం:వయసు నారంభ ఈ రామాయణ కన్పకృతమున మేనక తిరిగివచ్చి:పిమ్మట విక తిన వంతు వచ్చినదిని యింగుకు ముదలవెట్లగా 'ఇది మేనకకును నీర్వ్యపదముల నేమో యనియె'నట. గమనించితిరా కవి గడుసుదనము! ఆ యనురాగ మా ప్రణయ ముఖియ నిష్ఠమనుట కిదే ప్రబల ప్రమాణము. మాయో:మాట. విశ్వామిత్రుని బ్రహ్మర్షి పట్టభిగ్రు డైనగుంత సర్వనాకమునకు నొక వింత చెలవము వైతివ్యము వచ్చినట్లునునది. దేవగుండుభులు మెరసినవి. కిన్నగు లాడిరి పాడిరి. ఎందరెన్ని చెసినట్లు చెప్పినను అది చెప్పటకాదు. ఆ చెప్పట స్థానికముగాను. 'అంతి పృత్యభరామమూర్తియై.

అప్పరసయైన మేనక
లిప్ప మధుమూర్తి కాకలికలకేకా
వీప్పా కీర్తన బాడె గ
కుప్పవ్యాప్తనము భావ కూలంకషమున.'

ఈ పద్యముతో నిది విశ్వామిత్రుని కథ కాదు మేనక కథయై పోవుచున్నది. తనతో పదివత్సరము లొక మధుమాసముగా మన్మథసామ్రాజ్యము నేకాంత వారణముగ నేరిన మహాభాగుడు, తన ఎడదలోతు లంటిన గనీకావతంసుడు, తన ప్రీయుడు, శిష్యుడు అతడు సాధించిన లోకోత్తా ఘనవిజయ సమత్సాహ సంరంభము తనదిగాక మి యెవరిది? - అనుకొన్నది మేనక. ఇచ్చటను అప్పగిల్లిబ్బము వెనుకటి వసంత విగ్భాన ఘట్టమునందువలె నే అన్వర్తమైనది. ఆ శబ్దము నకు వాల్మీకి యిచ్చిన నిర్వచనమే గలదు:

'అత్తు నిర్భరనా దేవ
రసస్తిస్యా ద్యో:ప్రీయో,
ఉన్నేరు ర్భువనశ్రేష్ఠ
తిస్యా దిప్పునో:భివన్.'

అగును ప్రకృతియు మేన: గానవాసిన 'భావ కూలంకషము'గదా! మరయొక విశేషము: ఆ కాకలి కోకిలగ్వని. కేక మయూరగ్వని. అనగా వసంత వర్షర్తు ప్రభావ ప్రత్యాహారమున మృగలో మాని తప: క్షేక గ్రీష్మము లుప్తమైన దని ధ్వని. ఇట కాకలికేయ!

కోకిల మమూరములకు సంకేతములు. కోకిలగానమునకును, మమూరము నృత్యమునకును వాసికెక్కినవి. గానము రాగ ప్రధానము. నృత్యము భావాశ్రయము. ధాతువుతోపాటు మాతువును గలది కీర్తన. అనగా రాగ భావములకు సాహిత్య సాహిత్యమును సంఘటించిన కళాకర్మణి మేనక.

ఈ కథపై కవికి ప్రశ్నోక్తి మైన చూపు కలను. దీనికి భంగ్యంతరి సుందరముగా నొక ఫలప్రసరిని గూడ రచించినారు వారు. ఆ కథవిని రాజన్త జనకుడు బ్రహ్మాన్తి విశ్వామిత్రున కింజలినిచ్చి సన్మోహియై

‘ఇంతింపి పదిస్థులు నీ కుమార
య్యక్కము వినుచుండు మహా నిధాన
మైన నీ కథా విస్తృతిగాని వినిన
నా నిరంతరమెదము జెప్పలేను స్వామి!
‘ఇవి రెండుకొ గడు చిత్రమైన యిది స్వా
మీ నాకుమం ద్వక్కా
శ్రీకణంబున్ రఘురామ చంద్రముఖ భా
స్వదర్శనంబున్ హృదం

త వికీర్ణంబయి లాగుచున్నయిది.’.....

‘స్వప్రకీర్తన కథా పరిక్షాతాఘ!’ అని యుష్ణా టించినాడు. ఏకాంతమున శ్రీరామచంద్రుండు లక్ష్మణునితో

‘ఈ ఋషులెవ్వరు చెప్పిన
సారకథా కథన మొక్కచాయనె నపిచున్
వీరంతర్ధిప్తులు బహు
ధామాపిత నూత్నతర కథాంశులు సుమీ’

అన్నాడట. ఇది యింకొక గడుగుపోక యెవరి సంగతి యొక కవి తన కావ్యమున కథలో కథగా ఆ కథను పాత్రములముగా వాళ్ళాత మొనర్చుచున్నప్పు డాకాగత కథాశ్రోత పొందిన యనుభూతిని నూచించు టనియొక శిల్పపు మెలకువ. జనకుని యనుభూతి ప్రసక్తి యాలమునందును నిండును గలనుకాని ప్రధాన శ్రోతియైన రాముని యనుభూతి విశేషమిందు వక్కాణింపబడినట్లు వాల్మీకమున లేదు. తన పూర్వాశ్రమగాథ తన సమక్షముననే చెప్పబడు చున్నపు డెవ్వడైన నేదో యొక యనుభూతి పొందక పోదు. అదికూడ కావ్యమున నూహితమైనవో నది యొక సాగను. కాని విశ్వామిత్రుని యనుభూతి విశేష ప్రసక్తియందును నిండును గూడ లేదు. గంజత సంకతి! అనీకథ మేనకదీకాను, విశ్వామిత్రునిదీ కాను. చెప్పినవాడు శిలనందుకను గాను. వాల్మీక మున నిజే యుండునలేదు. చెప్పినది విశ్వనాథవాడు. ఇదివినది మనము. ఆ కథాకథన కోకిల మాటుమలది కాదు. విశ్వనాథవారి. అట్లు పూర్వాపరసంఘట నలు పూర్వగుచ్చినట్లు కథా నూత్రము లాగు నేర్పు. తన కథా శిల్పమును తానై సమీక్షించుకొనుచు నట నట భంగ్యంతరిముగా ఆ ప్రశంస చేయు గడుగుదనము బహుముఖ ప్రజ్ఞా చతువులకు కవులకే కైవసయగు శిల్పముగాని యితరుముకాదు. ఇంతకును రామాయణ సామ్రాజ్యమున విశ్వనాథవారి యేల్పుడి తీరలేదు. కథ కడుప్రాతది; శిల్పము సరికొత్తది.

రిక్త హస్తాలు

శ్రీ ప్రథమ సత్యనారాయణమూర్తి

మనసుగా త్రాగేసిన కంఠక్టర్ రిక్త...
గ్రేట్ అన్నాడు తొమ్మిదవ వాడు
వాస్తవం బలంగా చెబుతుంటూ—మూలమూ...

ఇంచుమించు అంతి సరికూ పట్టించేసిన డ్రైవర్
బస్సు స్టాపుచేశాడు.

ప్రవ్రతించినానంటే నన్ను అబద్ధులందా
బస్సు ఆవిరై పోతో క్రిందకు దిగుతో. అబ్బా
యిట్లా ఉన్న ఆ గాఢాలకు పోకింగి ప్రకృతిపలు
యావన్నీ ప్రాణాలపై ఆకళులుకున్నా!!

* * *

అనుకున్నాను, అసలు బ్రహ్మాండపు ఏ ఉద్దేశం
కంటే—వి కర్మలో ఉండి గాఢవేదాన్ని ఈ
భూమిపై వదిలివేసి! రాఘవేంద్రులూ వాని
అని యిప్పుడైనా ప్రతిఘటించుకుండా యింకా
మానుకుని ఈ లోకంలో మసాలాని ఆకస్మ
న్నాడో!

ఆ అర్ధరాత్రి వోగం కొంపనుంచి బయటపడి,
యింటికి మళ్ళీ పో: కచ్చితంగా...మాదూ అయింది!
ఆశ్చర్యం!! చిడీ సస్యదూ లేకుండా వివరణలే
దిగి చక్కచచ్చిట్లుగా యిట్లాలు తిరుపు ఆసేసరికి
తనను తన గిరి మానుకున్నాడు...నాలుగు వేళ్ళ
తోనూ...యిది కిలా నిజమే అని సందేహిస్తూ. అంత
సులభంగా విడిచివేలే దీ పరిస్థితి—

ఈ విధంగా ఆలస్యమైన ప్రతినిత్యం సందు
మొగన తానంటగానే పసిగట్టి బుసలుకొట్టే వాచాల—
ఈనాడేలా అయిపోయిందేమిటా సంప్రదాయ విరు
ద్ధంగా—అని ఆశ్చర్యపోతూ అలాగే నవవలో నిలబడి
పోయాడు, చెట్టుకి. తిరు తిరుగుంటలో 'తన ఈ
భార్య అహంతింగా పరమభాగవతోత్తమురాలయి
కూర్చోడుకదా కొంపతీసి' అనిన్నీ విచారించ
సాగా దానికికాతంతరుడు!

తనీగా వీధి తలుపులు బంధించింది రామా
యమ్మ...రాఘవేంద్రం గర్భవత్తి. కిమ్మనకుండా
కనుకొలులోనుంచి అతగాడి కేసి ఒక్కం పోకించి
చూసి, గదిలోకి చక్కా పోయింది వివరిసా. ఏ భావా
నికీ అస్కారంలేని ఆ చూపులో కోటి భావాలూ

వాసించాయి రాఘవేంద్రానికి. కాళ్ళెన్నా కడు
కొక్కుకుండానే, అడుగులో అడుగువేసుకుంటూ అర్ధం
గిని అనుభవించాడు.

తన వెంటే గదిలోకి చక్కా విచ్చేసిన ప్రాణ
శ్విగణ్ణి సజ్జన దూసుకుంటూ, రెండే రెండంగల్లో
పోయి గది తలుపులు బంధిస్తూనే భిక్షున, గిట్టిన
వెళ్ళుతుంది రామాయమ్మ "మిమ్మల్నే—"
అన్నది ఒక రంకేవేస్తూ.

శ్రద్ధిపడ్డాడు రాఘవేంద్రం!
ఉరుమైనారేకుండానే మమ్మకు, కోటి అశ్వి
పాతాలొప్పుకుడిగా అతగాడి నడికేత్తిన వర్షించి
నల్లయింది.

"ఎవర్నీ—"అంటూ యిల్లారి కభిముఖంగా
తిరిగాడు.

"వారిని వారిని పిలవడాని కేం భర్తం, ఎలు
గెత్తి?..."

రాఘవేంద్రాని కర్థం కారేను... "చెట్టుంత
మొగుడూ అతడు సాయముగా సరసన గుమాయిం
చేస్తూంటేనూ—" అని రామాయమ్మ పూరించె
దాక. తీరా నిలబడి అంతా విన్నాక, ఆసాంతం
అంతా అర్థం అయిందనుకున్నాక, తన వేపాసారి
మానుకుని...సిల్లులాల్చి వాసనలకు మురిసిపోయి,
ఆ 'ప్రభా'ను సమీపించుకుండా ఉండలేకపోయాడు.

"ఏమిటా పొగరుపోతు వేమిట!" అలంత
దూరాన నిలవేసింది, ఒకే ఒక్క ఉరుమతో తొలి
కట్టిన పెనిమిటినే, రామాయమ్మ!! ఇంకా ఉపే
క్షిస్తూ కూర్చుంటే కిలోమైన తన నిర్ధారణ ఎక్కడ
నీట్టుకారిపోతుందోనని సందేహిస్తూ, "ఒక్కమాట—"
అంది, నొక్కి నొక్కి పలుకుతూ—ఆ వాలగక్ష
రాల్నే, గుడ్లు రెండూ సాగ్యమైనంత పెద్దవిచేస్తూ.

"ఏమిటా అది—" సాగదీసుకుంటూ మరకొంచెం
చనువు తీసుకోబోయాడు రాఘవేంద్రం. కామూల
విషాన్ని చిలికి చిలికి నిలబడి అమృతిం తీయాల
ప్రజ్ఞ ఒక్కటే రాఘవేంద్రం సాతు.

"చెబుతున్నాను. అట్లా చూడండి—"రుద్ర
చండికలా గర్జించింది రామాయమ్మ, చేయిల్లి చూరు
వైపు చూపిస్తూ.

అంతా తమూరుచేసి సిద్ధంగా అమర్చి ఉంచిన ఉరితాకు దక్షిణ వాయువులకు ఊయల లూగుతోంది.

సమ్మెటలో నిలచెట్టి నుదుటప మోదినట్లయిందతగాడికి.

రహస్యమైన ఎన్ని వేళిం ఆభినయింపబడుతోందని ఉట్టి. తిట్టిల్లెటాతూన్న రాఘవేంద్రం ఉరికి పకతూనిచ్చి వాస్తవంలో చక్కా మేల్కొన్నాడు! ఆ గనుటియతను కోటి మాస్తాలతో చెప్పగొడుతూ కుళ్ళు నూనెనీ నువ్వులతో నీ దిగజాచిపోయింది—

“రావుదూ—” అని అగినాడు రాఘవేంద్రం.

అగుచేకాదది, అలాంటి వేయి నిలువుల గోనల నూతిలోనుంచి కొనకొని— ఒకటి రెండు యొక్క ఆర్తవాదంగా ప్రతిస్పందించింది... ఆ స్వం.

రామాయమ్మ వడ్డిన వోపిన కొంగును ఒక్కొక్కరికి గింపుగా బహుశికి— ఇంకా “మీ—” అంది. భీతావనమీ పాలిపోతున్న పెనిమిటి ముఖంలో ముఖమంచుతూ.

నాలుగు జాతుల నిక్కబం.

మృత్యుశీత రాకు మూగగా స్వాగతాలు పూకుతూన్నట్లుంది, వారిద్దరి స్థితి సమన్వయించి చూస్తే.

తలతిప్పకుంది రామామమ్మ... కిటికీలందా చీకట్లో మినుకుమినుకు గుంటూన్న నుడినక్షత్రాలను లెక్కలేచేలా నృప్యంతా ఆటే కేంద్రీకరిస్తూ. లెక్కమరి ఎంత తేలిందో ఏమిటో లాగిన చెంగును లేని ఒకటో తోగి దిగిస్తా...

“అవును. ఒక్కటే నిర్లయం. ఇక ఈ భూమిద మీకో— నేనో ఒక్కటే బ్రతకారి; అంతే! నుండేల మీద చేయివేసుకుని కులపెద్దల ముఖాలు చూస్తూ చెప్పండి... మీరు బ్రతకడం ఎక్కువ అవసరమా, నేను బ్రతకడం ఎక్కువ అవసరమా?”

రాఘవేంద్రానికి ఈ మాటలలో సగం వినిపించి ఉంటాయేమో నిప్పులు కమ్మతూ ఆ చీకట్లో భీకరంగా ప్రజ్వలిస్తూన్న ఆ రెండు కళ్ళనూ చూసి కంపించిపోతూ విన్న విషయంలో ఏ రక్తంత మాత్రమో అర్థంచేసుకుని ఉంటాడు. ఉన్న తెలివి కూడా సీక్కు కారిపోయిందంతగానే; ముమ్మాలా మందుడై చూస్తూ నిలబడిపోయాడు.

ఈ పిచ్చి ముభావంతో రామాయమ్మ కోపం రెచ్చిపోయింది! అయినా సంభావించుకుంటూనే కత్తివంచనలేకుండా, ఆవేశంతో అనపాగింది—

“ఎన్ని చెడుతిగుళ్ళు తిరిగినా, ఎన్ని పాపాలు శ్రుతిశాస్త్రమన్నా, పిల్లకాయల్ని మాత్రం యిగరేసి చంప

బోనని చేతిలో చెయ్యేసి చెప్పండి. నిర్భంతగా పోయి ఆ ఉచ్చులో నా మెడ దిగించుకుని చచ్చి ఉరుకుంటాను లేదా, ఏ కలవారి కాళ్ళో పట్టుకుని, నీకే బిందెల మోస్తూ, ఊకికాలుచేస్తూ పిల్లల్ని నేను పోషిస్తాను... తినితూగు నే మహాయోగ్యల్ని మన్నించే గోనలు కావు గనక యివి, పోయి ‘అమా— కృష్ణా’ అనుకుంటూ, మీరే ఆ పని చేయండి!”

“రావు—దూ...” అదిరిపడి ఒక్క కేక పెట్టాడు రాఘవేంద్రం.

నావళిలలో అటువై నా కరిగే మాచన లవు పినటంలేకు!

“రావు—దూ నేను... నేవు—దూ నేను! ఇదే అంతిమ నిర్లయం. త్యాగాలు చేసిన పూగ్యుల చేతుల చెప్పుకుని విట్టిగే పగవశ్యంకాదా... అలా నున్న నేనేనారే? అయిదు నిమిషాల్లో అంతా మరీ నేలిపోవాలిందే.”

—పక్కా అయిదునిమిషాలు లెక్క తప్పకుండా గడిచి పోయాయి!

పుట్టాక ఆగోచించడం, అభిమాన పడడం, అన్న రెండు తత్వాలూ గుచిచూసి ఎగుగని రాఘవేంద్రం ఏ ఆలోచన చేశాడో, ఏ అభిమానాలకు పోశాడో...

అంతేనా అని రెట్టిస్తూన్నట్లుగా తలపంకిం చాడు. పియూరారికోసం చక్కవ రీత్యాళ్ళే కాల దన్ని గడ్డి దిగి చక్కావస్తూన్న పాత్రాట్టులా— కుర్చీలోనుంచి లేచి నిలబడాడు. తొగక లేదు... రామాయమ్మ వెళకనైనా లేకు!

అడుగులో అడుగు నేసుకుంటూ పోయి నులక మంచం ఎక్కి నిలబడి, మెడ రిక్కించి రామాయమ్మ ముఖంలోకి సగం గా పీ చూపుచూశాడు. చూస్తూనే ఉచ్చులో తలదూపు, అందుకాటు కని అమర్చిన నులక మంచాన్ని బలకొద్దీ కారితో వనక్క తన్నేకాదు!

“మిమ్మల్నే—” అన్న వెట్టికతో ఒకే ఒక్క అంగలోపోయి నుండేలకు హత్తుకుంది భర్తను, పాపం రామాయమ్మ! ఉ తరక్షణం ముగియకుండానే మంచం ముందుకు లాగి, మునిగేళ్ళతో దానిమీదకు ఎగిరి నిలబడి, ఒకటి కేకతో ఎలాగో ఆ ఉచ్చు సడలించి, విజయగర్వంతో విలవిలలాడుతూ తేజగిరిపోతూన్న పెనిమిటి ముఖాన్ని ముద్దులతో ముంచెత్తింది. “మీరా—మీరా...” అంటూ మాటి మాటికి.

రామాయమ్మను పొదివిపట్టుకున్నాడు రాఘవేంద్రం.

పట్టు సడలించుకుంటూనే కన్నున లేచింది రామాయమ్మ.

రీ క్త హ స్తా లు

“చాలెండి మరి! సిగ్గులజ్జ లేచావే సరి... బాతిగా. లోకులు నిలవేసి పాడుస్తాడనైనా వెళ్ళవద్దా? సంపాదన లేకపోవే సరేసరి... సిగ్గులన్నా పాడుపు చేసుకోవోవో అట్లా? అంతా ఈ రాత్రి ఆ రండుల పాదాల చెంతి కుప్పచేసి, పిల్లలతో మురితెల్లారి ఎట్లా వేసుదా పనుకుంటున్నారా?”

అంతటితో సరిపెట్టుకోవండా, రసభంగం కొదిస్తూ రామాయమ్మ కృపాగా నిత్యం ఉండే గొడవలనే తిరుగుతుంటూనే నవ్వువ్విం దా సమయంలో, అతిగాడికి.

నవ్వేకాక, పకపకా.

విశ్రాంతిచేసి ద్రావకాల కుమ్మరించినట్లయింది రామాయమ్మకు. “అంతాన్నా పోయి చావరాదూ—”... అతిగాని బతులు తానే అభిమాన పడుతూ వందలెట్లు, గ్రుడ్ల నీరు కుక్కుకుంది రామాయమ్మ.

“రావులదూ—” దీనంగా చూశాకా.

ఎగురు చెబుతాడనుకుంది గోపంలో కనీసం ఈమాటకైనా. ధీరే జనబుచ్చెక్క కమ్మనకుండా తను కక్కే విషాన్ని దిగమింగుతూ ధీమాంజనం చూస్తూంటే రామాయమ్మ మనసును కోటి చీపురుగులు కొగుకున్నట్లు అవుతోంది!

“వైగా రావులదూ... రావులదూ! అడదాని సొమ్ము తింటూన్నాంకే అభిమానపడి చావాలి. వై పెమ్మ ఆ ఎంగిలేకూకు మూలగటుకొని పాని కొంప లమ్మటా—తానెంకొంప లమ్మటా పడి తిరుగాదానికే... రామదండ్రా... పుగుగుగ్గో కూడా ఉండనివ్వకయ్యా, ఈ ముగజాతినీ!” అంటూనే రెండు చేతులూ ఎత్తి నెత్తి బాగుకుంది, పాపం.

గొల్లన నవ్వాకా, మళ్ళీని.

చుర మరా చూసిం అతిగాడికేసి, రామాయమ్మ నమిలి మింగేసేదానిగా.

రాఘవేంద్రం భావ్యం :

“అంత కత్తిమంతుడూ, మహిమాన్వితుడూ అయిన రామనంద్రాడికీ ఆమాత్రం అభిమానం ఉండదంటావా, పాటి ముగజాతివాద!”

“ఆ జన్మిచ్చినవాడికైనా ఉండాలి... ఈలాటి అసమర్థుల్ని భూమి నడవనీయరాదన్న జ్ఞానం...”

మహ్మూ మూతీ కుసుమకుంటూ రామాయమ్మ పాపం యింకా ఏమేమో వాటాతూనే ఉంది. చీమ కుట్టినట్లయినా గలిగిందకుండానే నిలువునా మంచం మీద క్రూర నిద్రాణంలోపడి గుట్టు పెట్టసాగాడు రాఘవేంద్రం.

దూసుకుంటూ వచ్చింది ఒక్క తీక్రమైన సిట్టాగ్గు, రామాయమ్మ గుండెల్ని.

గంపగయ్యానీ రామాయమ్మ అని తలపోస్తే నిజంగా పాపం మనహా ఒరిగేదేమోలేదు.

పూర్వాశ్రమంలో రామాయమ్మ పాటిలేని వివరుణి! తండ్రి పరసన ముప్పాద్దులా కూర్చుని రామాయా భాగవతాదులు ఆహంతా పఠించి తీరించుకున్న విద్యావతి. ఆయాసమయ్యాలోనే పరిశ్రతా శివ మణులంతా, అంతోయింతో తమతమ ప్రభావార్ని ఆ లేతనుగుపై గుడ్డకాగా.

వివరుణి, సహనవతి అన్న కీర్తిని సముపార్జించుకున్న రామాయమ్మకు ఏవో యంత నీకున్న మరాజాను చూసి కలతచెట్టేకాదు, రామాయమ్మ తండ్రి.

మళ్ళీ పక్షంతోవచ్చు... మొగుడంటే మానవ మాత్రుడేకాక మరేమిటో అని తలపోయసాగింది. ఆ ఏమిటో అంతా అతింటికీ తరలివచ్చాక ప్రత్యక్ష దైవంగా పరిణమించింది. అంతే... పాపం, ఆ పిచ్చి కూన కొట్టి కడిగి బురదత్రాగడం మనహా అంతా చేసేసింది!

పరాత్మగుని పిలుపు విని అతా మామా నెలవు తీసుకున్నాడు. విమోగభాగంతో విడక్కూ క్రుంగి పోకుండా. ఒక్కమాసంలోనే.

‘ప్రస్థాన దైవం’ అంటూ గంగు బతుటపడింది. మహానాసమైనా మళ్ళీకుండానే వాడ వాడంతా వచ్చి ఓనాకు వీధుగుమీద విశ్రమించింది.

‘వ్యవహారం’ కనిచెప్పే నాగోర్వినయ మవకుండా బతుటకు పోయిన రాఘవేంద్రం యింకా యింటికీ తిరిగిరాలేదు.

అతా—మామా ఒక్కమాసంలోనే నిద్రనం పొందినంగుకు కనుజాహృదయులు వీళ్ళంతా తమ్ము పరామర్శించడానికి వచ్చారనుకుంది పాపం, రామాయమ్మ.

“అల్లే, కాదిమ్మ—” అన్నట్లుగా ఉన్నాయి. వాళ్ళిమూఖాలూ. “మరి—?” అనుకుంటూ ఎంతవేరొగడిపంది.

యుగాలే నిమిషాలే పడుపు లేకున్నాయో, లేక నిమిషాలే యుగాల్లా వేధిస్తూన్నాయో యిద మిథ్యంగా లేట్టుకోలేకపోయింది. పెరిమిటిరాదూ... వీళ్ళిలాదూ!

“సిగ్గులజ్జ లేకపోవే సరి పాడుమనుషులకి... వంటరిగా అడెకాకుగా యింట్లో మసలకుంటూనే తిరుగునమ్మా అని అరులనినాడ తెలియించడానికీ!” అని పళ్ళుకొడుకుతూపోయి సంచదీపం వెలిగించి కళ్ళకద్దుకుంది.

కూర్చుని కూర్చుని వాళ్ళు నైతం పాపం విసిగి పోయారు.

“సరే. నేం మరి కస్తా మమ్మాయి. అతగాడు రాగానే మరచిపోకుండా, ఆ గుణాల సంతతి తేల్చుకునేటందుకై నేం కన్యాని చెప్పి పంపించు.” అంటూ ఓ పెద్ద మనిషి లేచి నమస్కరించాడు. ఉమాదేవి మంటూ మిగిలినవాళ్ళుకూడా బాసంగా కౌన్సలు ఇచ్చి ఆదర్శాలు దిగి ఆమెన నమస్కరించారు.

“...జా...ల సం...గ...తి !!!

—రామాయమ్మ స్థితి వర్ణించడానికి మరి చాలా పాండిత్యం కావాలి.

తెలుగుతూ, తెలుపు ఒకింత ఓరచేసుకుని, “ఇ...ఇ...ఎని గుణాల...సం...గ...తి...దీ??” అంది వణికిపోయింది. కాళ్ళు స్వాధీనం తప్పిపోతున్నాయి... పరపురుషులతో మాట్లాడినపాపాల పోలేదెప్పుడు. పుట్టక ఆసలు ‘గుణం’ అంటే భావా అని ఎదుగలేవా ఎదుగు పాపం!

ఎలాగో ఈ స్వరం యిందాకటి పెద్ద మనిషి చెవిలో దూరింది. ముందకు వేస్తున్న వాళ్ళూ సావధానంగా వెనక్కు తిరిగి చూస్తూ... “అవవాళ్ళు, నీకెందుకమ్మా ఈ వ్యవహారాలు... మేమూ మేమూ చూసుకుంటాంలే!” అంటూ సెలవు తీసుకున్నాడు.

—అమ్మ బాబా అలాగే చూసుకున్నాడు, వాళ్ళూ వాళ్ళూను. నాలుగైదు గోజులు గడిచిపోయాయి.

“నులేం చేద్దాం—” అన్నాడు రాఘవేంద్రం. తాపీగా ఆ తిర్యగ్.

“అంటే—” అంది అర్జుంకాక, ఆమోయంగా రామాయమ్మ.

ఈ నాలుగైదు గోజుల్లోనూ మువ్వపాచ్చివ ఆ సామిలనుకురించి తానె ఏమీ అవ్వలేదు రామాయమ్మ.

“అంటే మరి!” అన్నాడు రాఘవేంద్రం, అంతా విణిగిరించాక.

అంతా విణిగిరించాడు. ఒట్టుకు ఒక్క విషయం దాచలేను !!

“అమ్మాయి నా లిఫ్ట్ లో...” అని గోదీస్తూ నిద్రాన్న పసిపాపల్ని లేవదీసి నుండెలకు హత్తుకుంది గాఢంగా.

నవలీ మింగేలా చూసింది భర్తవేపు, ఆ ఆవేశం లోనే. ఓ క్షణం.

ఒక్కక్షణం మాత్రమే. తగు తీరక్షణంగానే ఎవరో కొటి కంఠాలతో తన చెవుల్లో ఉదాడు గాబోలు... ‘పతిమే ప్రతిక్షణ దైవం!’ అని.

“మారే చెప్పండి—” అంటూ, తన క్షణికావేశాన్ని ఎక్కించుకుని పూర్వత్వంతో క్రుంగిపోయింది పాతాళానికి.

(ప్రాణేశ్వరుడు నిరాధారంగా నిలబడి చేతులు దులుపుకోవడం చూస్తూండగానే లోకం తీరు తెన్నులు

యథావిధంగా ఆమె కదగడమనే కాసాగాయి. లోకం తాను అనుకుంటున్నట్లు—ఉన్నా పాలూ మారాలు లేకుండా వేరేట (తొగి బుద్ధిగా అనుకునే మంచి బాలడిలా—సంచరించటం లేదు. ఇవ్వాళ్ళుగా తనకు తెలిసిన లోకం కాదని. తనకు తెలిసిన మనుషులు కాదు వీళ్ళు. అలాపాటల శిల్ప అడ్డులు దోచుకుంటారా లేకపోతే యింకా అమానుషంగా! మహానాకం ఓటున్నదని వీళ్ళ పెద్దలెప్పుడూ కళ్ళకు నిల్చించి చెప్పలేదా?

రామాయమ్మ రామాయమ్మగా లేను.

క్రమంగా అర్జుంకాబాచ్చిది లోకం తిప్పు కాగడం, లోకం అప్పుడూ తన కృత్రిమ స్వభావాలతో అదెంచటం గా యిలాగే ఉంచుకున్నది. లోప మంతా చంచలస్వభావమైనా ముందుమాటలేనివాడూ అయిన తన భర్తకేసరి.

ఈ జీవన అంతా గోజులు గడుస్తూన్న కొద్దీ అగ్నిపర్యటింకా తనలో కేగుచుపోయింది. లోకంలో ఉన్న సహనాన్నే ఎదుపుతెచ్చుకున్నట్లుగా కళ్ళు మూసుకుని అంతా భగినావచ్చింది. కాలక్రమాన పసులూ—కుంకం కేగుతేప్పి తన పుట్టింటనాగా ముట్టకెప్పిందికూడా కుంకం ప్రారంభించాక, ముందు బాగైత్రకొనమైనా తాను కొంచెం కంకంగా నిలబడి అవని పరిస్థితులు సంగ్రహిస్తే తత్కాలికంగా అవని లనునైతం అధిమించాలని కళ్ళొంగగా సంకల్పించుకుంది.

ఆ అవనిం రానేవచ్చిందీనాడు. తాను కూడా నీళ్ళు కారిపోకుండా నిలబడి ‘నీనా—నీనా’ అని సవాలుచేసింది. ఆత్మీయమైన దివ్యప్రబోధాలను పసి కూసల ముహూలా చూసి పెంచెని పెకతూ, కిమ్మనకుండా పెనిమిటి ‘నీ వెంకుకూ...యింకేగదా... నీను చూసుకుంటారే—’ అన్న భోగిలో చనిపోవడానికి పనికిస్తావవంతో, త్రొక్కి ఉంచిన సంస్కారం అంతా వెయ్యి ఏకశుల బంతో విజృంభించి భర్తను ప్రతికించకునేలా చేసింది.

భరిచర్మమును నొంగుపరచడానికి పైన భగవంతుడు లేదా? అందుకోసం మూర్ఖురాలై ప్రారంభంగా తాను పెనిమిటి కే బలి పెడుతుందా... భగవంతునిపైనే భారం వేసి నిద్రాన్న రాఘవేంద్రానికి కొటి సమస్యారాలు చేసింది రామాయమ్మ! పాపం...!!

* * * కంకర కంకర పడుతున్నాడు. కొద్దిగా మత్తునుంచి కోలుకుని, ముందు కూర్చున్న డ్రైవర్ ముఖావళికలు ప్రయాణికులకు అవురించటం లేను. ప్రారంభించే డిమిటపల్ల భగవంతుని దయ ఎంత పరిమాణంలో ప్రసరింపనున్నదో రానన్న ఊహలే విధిం చేయాలి!

విరుదనామధేయలు

శ్రీ విక్రాల శేషాచార్యులు

జయంతి లే సుకృతితో రససిద్ధాక్షకవిశ్వరాః,
నాన్తియేషాం యశశికాయే జరామరణజం భయం.

బిరుదములచేతనే పిలువబడెను కవిపండితుల నఱ
యలుకుముంగు కొంచెము ఆ బిరుదముల స్వరూప
మును చిర్పించుట సమంజసము. కాన తిద్దము
కొంచెము యిట్టింతము.

ఆత్మజ్ఞానకు జననిజనకులు భారసాలవాడు బంగు
మిత్ర బృందము నెదుట హామాదికార్యముల నెఱపి
తిమపెద్దలయొక్కయో లేక యే యిష్టదైవము
యొక్కయో గాకున్న నిష్టమైన యొక నామమును
విశ్వమునందు వ్రాసిపెట్టి యాతని యొక నామాం
కితు నెను జేతుగో అతే విద్వాంసునకుగాని, కవికిగాని
పండితులు సభయంగు సారస్వతచర్చ యొనర్చి
యొచితిమైన యొక బిరుదమును కిముద్రితి పత్రముమీద
వ్రాసి యొసంగి యాతని నొక బిరుదాంబితునిగఁ
జేయుదురు. ఇది విద్యోత్కృతులకు విద్యోత్కృతుల
సుహృత్తులైనవారు సలిపెను ఒక నామకరణముని
చెప్పదరు. నామకరణ మప్పుడు బంగులకు క్షిప్తు
వాధరణాగులఁ జదివించునట్లు బిరుదప్రదానమునాఁడు
పండితునకును సహృదయులు పండితి కాలము మొద
లగువాటిని బహుమానముగ నొసంగెదరు. బిరుదములు
విద్వాంసులయొక్క నామధ్యమునకు చిహ్నములు.
ఎట్లన?

శ్రీ కాశీ కృష్ణాచార్యులవారి పేరుకు ముంగు
తక్ గ్రంథములయంగు "అశధాని శిరోమణి" బిరుదు
ప్రత్యక్షమునందాదిత్యునికన్నను ముంగుగ నరు
ణునితల దృష్టమగుచుండు. శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వర
కవులవారి కౌన్యాంతములయంగు "కీంకవింద్రఘటా
పంచానన విద్యోత్కృది కాలకలానిధి బాలసరస్వతీ
కళావధాని" యను వారి బిరుదవాసినీ కాశీ ప్రాంత
మున గంగావాసినీ వకువున దృష్టంబగుచుండు.
మాతండ్రిగాదు శ్రీ విక్రాల రామచంద్రాచార్యుల
గారిపేరుతోటి "విద్యారణ్య పంచానన విద్యావాచ
స్పతి"యను వారి బిరుదవ్యయము తిద్దగ్రంథముల
శ్రీ మహావిష్ణుమాత్రికోటి తిత్తిర కమలములయందు
కేంభద్రకమలంబలె పరిదృశ్యమానం బగుచుండు.

ఈ బిరుదములలో "విద్యారణ్యపంచానన",
"కేంభద్రఘటాపంచానన", "అశధాని శిరోమణి"

బిరుదములు మాకు పైఠానివారికిఁ దప్ప మఱియేటి
కిని లేమిఁజూప, రఘువంశమునంగు—

హరిశ్చంద్రకళ పురుషోత్తము స్పృశ్యతో
మహేశ్వర ప్రత్యుంబక వివ నానపరః,
తథా విదు రామ మునయ కృతక్రతుం
ద్వితీయగామీ నహి శబ్ద వివ నః.

అని రఘువుతో దేవేంద్రుఁడు పలికినమాట స్మరణము
నకు వచ్చుచుండును.

సాహిత్యవిద్యాప్రవీణ లోనైనవియు బిరుద
ప్రాయములేయైనను అవి కళాశాలయంగు నిర్ణీతములైన
గ్రంథభాగములఁ జదివి వాటిలోఁ పటిక్షలయం
గు ప్రీతిగలయినవారికే తిద్దికాదులచేత దేయములై
యున్నవి.

భారతీశేషము ఖండాంతరవాసుల పాలనమునకు
లోనై యున్న కాలము మొదలుకొని కొన్ని బిరుద
ములు దొరతనమువారినుండి గడించఁబడినవియైనవి.
శ్రీ. క. 1887 వ సం॥మున జరిగిన విశ్వోరియా జూబిలీ
సందర్భమున ఇంగ్లీషు దొరతనమువారినుండి "మహా
మహోపాధ్యాయ" బిరుదము శ్రీ పరవస్తు వేంకటరంగ
చార్యులయొక్కవాడంగారు మున్నగు నలుగురు భారతీ
వర్ష విద్వాంసులకు లభ్యమైనది. (మా. ఆంధ్రపత్రిక
శుక్ల సంవత్సరపు ఉగాదిపంచమికి పుట-270) కొన్ని
ప్రసిద్ధములైన పశోక్ష సంస్థలచేత నొసంగబడునవిగ
నున్నవి. అన్నింటిని వెనుక తెలిపెదను. "క్షీరి మహా
రాష్ట్ర"భాషచే జెప్పఁబడెను భీకరోక్తులు బిరుదులై
పెక్కుదనగా అని బిరుదములనుగుఱించి అప్పక
వీయము చతుర్థాశ్వాసమునందు చెప్పబడినదికాని
విద్యోత్కృతుల కొసంగబడెడి బిరుదములు ప్రాయశఃముగ
సంస్కృతభాషామయములుగనే యుండున్నవి. ప్రతి
వాదిధియంకర, విద్యజ్ఞున కోలాహల, కవిసారస్వభామ
కవిరాజు లింగు వదాహరణములు.

బిరుదములను ప్రాచీనులు వాడుచుండిరి కాని
"బిరుద" శబ్దమునమాత్రము తఱచుగ సంస్కృత

1. మహర్షులకు సద్విశుంఠనియో (అభినవ
వార్మికి.), పూర్వకవులకుఁ దుల్యఁడనియో (అభినవ
కాలికాప.), లేక గొప్పవాఁడనియో, శ్రేష్ఠుంఁడనియో
(మహాకవి. కవినిహ్య.) ఇత్యాదిర్థముగల బిరుదములు.

గంభీరము వాడినట్లు కావరాదు. 2 సాహిత్య రత్నా కరం నాసంతి కాపరిగయ్యది కలిపము గంభీరములలో మాత్రము కనిపించుచున్నది.

చిరున కబ్బము ఏ భావ ? ఇది సంస్కృత కబ్బము కాదని తలచి సంస్కృత వినులే కొందరు దీని సంస్కృతములో నేమిదేరు కలదని ప్రశ్నింతురు. అట్లుకాదు. ఇది సంస్కృతపదము. అట్లు పూర్వోక్త నాసంతి కాపరిగయ్యనాటకములో పంచమాంకమునం దొక శ్లోకముయొక్క అధోష్టాపిక (ఫుట్ నోట్) లో తమ్యద్రాపకులు (వైమాధ్య శ్రీ ధర్మాధికారిచక్ర వర్తి అయ్యంగార్, విద్యాధికారిగిడి ముద్రా కాలాధ్యక్షులు) కేశవ నిఘంటువునుంచి ప్రమాణమును వ్రాసియున్నారు. ఆ నాటక శ్లోకము, నిఘంటు శ్లోక మున్ను ఇది :

సర్వస్య స్థి జపంతి యోగిపుగహ
గాయం త్యమి శోభనం
గంధర్వాః సుగంధం నటంతి పురత
స్వస్వరాజ్యవారాంకనా,
దివ్యా వందిజనా స్సువంతి చిరుదం
దీపాత్మకం పంక్తిః
సూర్యా ద్వాదశి పాదయన్తి సుగయా
చంద్రో భువం సింహతి."
“సపత్న విజయ భాగినిచిన్నం
చిరుదమస్త్రీయమ్.”

అని. ఆంధ్రభాషార్థము 2 వ కొంప శ్రితయ త్వమునందు పవాడమన కర్దముగ నీకబ్బ మిత్వబడి యున్నది. “చిరుదము చిరుదనఁ బవాడ మనఁగను బరకు నభవ!” (ప. 198)

శ్రీ బ. సీతారామాచార్యులగారు కబ్బరత్నా కరమునందు - సంస్కృతము పుల్లింగముని వ్రాసి యున్నారు. చిరుదనుఁది దీని వైకృతము. (మా. కబ్బ రత్నాకరము) వాచస్పత్యమంతటి బృహదభిధానమున వ్రాయమిఁగి గారణము చింత్యము.

చిరుదమునకు బదులు పూర్వము పదికబ్బము, నామకబ్బము, దానిపర్యాయములు వాడఁబడునట్లు బహుగంభ పర్యాయోచనవలన తెలియుచున్నది. పద ప్రయోగమున కుదాహరణము—భవభూతి మహావీర చరిత్ర నాటకము ప్రథమాంకమున ప్రస్తావనయందు, “.....తత్రకేచి తైత్తిరియః.....పరిత్ర కీర్తనీల కంఠస్థాఽఽత్యసంభవః శ్రీకంఠపద లాంఛనో భవ భూతిర్నామ జాతూకర్ణీ పుత్రః కవి.....” ఇత్యాది. ఇచ్చట శ్రీకంఠ కబ్బమునకు “శ్రీధర్మరతి కంఠ యస్య స ఇతి పదభూషణోఽర్థాత్ శ్రీకంఠాపాదకః.”

అని శ్రీ జీవానంద విద్యాసాగర భట్టాచార్య రచిత టీక. ఆ త్తిరరామచరిత్రమునం దాపదమునకే రామ శంధ్ర బుధేంద్ర విరచిత భావభోధినీవ్యాఖ్యః “శ్రీకంఠ పద లాంఛనః లాంఛనం పరిచాయకం చిన్నం విశేష గమియోవత్. శ్రీధర్మరతి కంఠేయస్య శ్రీకంఠః శ్రీకంఠ ఇతిపదం లాంఛనమస్య శ్రీకంఠ పదలాంఛనః శ్రీకంఠ విశేషగత ఇత్యర్థః.”

అనఁగా గెండుగంభముల యందలి శ్రీకంఠ పదలాంఛన కబ్బమునకు శ్రీకంఠుడను పదము చిన్నము గాఁగలవాడని తాత్పర్యము. శ్రీకంఠుడన శ్రీయన వాగ్దేవత సరస్వతి. ఆమె కంఠమునఁగలవాడని యర్థము.

నామకబ్బమును నామక కుదాహరణము — ప్రపన్నామృతిము 84 వ అధ్యాయమున భగవద్దామ నుజాలవారికి భాగదీక్షని భావ్యకార చిరుదము ననుగ్రహించిన ఘట్టము :

ఇత్యంగీవృత్త వాదీభి శ్రుత్యర్థం లేనభాషితం,
తస్మాద్భాగవద్భావ్యకార ఇతి నామ ముదా తదా.
అని.

చిరుదమునకు పర్యాయ (బదులు) నామములు:— గుణ నామధేయమనియు ఉపనామమనియు ఉపాధియనియు మరియూకు పేర్కొనలవు. గుణనామధేయ మునకు ఉదా: వేదాంత నేతకుని సంకల్ప సూక్ష్మోదయ నాటకము 1 వ అంకము ప్రస్తావనలో—నూత్రాగర వాక్యము—“కవితార్కిక సింహ ఇతి ప్రఖ్యాత గుణ సమాఖ్యః” అని. సమాఖ్యా నామధేయం ప్రఖ్యాతగుణ నామధేయః అని తద్వాద్యిభ్య ప్రభావరి. కవితార్కిక సిహ్యః అని ప్రఖ్యాతమైన గుణనామధేయము గలవారని యర్థము. ఉపాధికబ్బప్రయోగమున కుదా:—శ్రీమాన్ మాతండ్రిగారి విద్యావాచస్పతి చిరుదపట్టాలో “నవ ద్విప బుధైః శ్రీతైస్తద్గుణగ్రామదర్శనాత్, విద్యా వాచస్పతీత్యాభ్యోపాధి రస్మై ప్రదియతే” అని. ఉపనామ పదప్రయోగమున కుదాహరణము:—వైదాని యందే, “స్వామి పంచానన తర్కశీర్షోపనామక శ్రీ శిలాంకధూమగ శిరోమణి శర్మభిః.” అని. కనుక చిరుదము పదము గుణనామము ఉపనామము ఉపాధి విశేషము అను నీ నాలుగు నేకార్థ వాచకములు.

చిరుదాద్దులు:—పాండిత్య పాట క ము చేత పండితులకు వలె నే వితరణ విర్యాదిగుణ ప్రకర్షముచేత ప్రశస్తయై న వారిని చిరుదము లాసంగఁబడును.

2. వారాణసి ధర్మసూరి. 8. శ్రీచంద్ శతారి యతీకృతరచితములు.

విరుదనామధేయలు

విరతరాజు ప్రకర్త మన కుదాహరణము : విశ్వదాత, జీవోదారక, కళాప్రపూర్ణ శ్రీకాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు పంతులవారు. ఇందు తొలి రెండు విరుదములు విరతరాజు విషయములు. కళాప్రపూర్ణ పదము విద్యావిషయకమైనది. వీరియందు త్యాగ విద్యలు రెండును నెలకొనియున్నందున తత్సంబంధములగు సుభయవిధి విరుదములు విలసిల్లి నవి.

బూతిరకమున కుదాహరణములు: అభినవ భారత భీమ, ఆంధ్ర ఓరకంఠీరవ, జగదీశవీర, మల మారాండ, ములు రాజతిలక, ఓరజయ మానుమన్ శ్రీకొడెరామ మూర్తి నాయకుగారు. ఇవి యన్నియు వారి వారి విజ్ఞాన దానశీల ప్రముఖ గుణస్ఫూర్కములు!

విరుదములు కొన్ని వారి వారి కవిత్వ పాండిత్యాగులఁ దిలకించి పండితులు సభలఁ జేరినీచియు తిత్సన్నుత్త్య స్పృశకముగాఁ గల్పించి యిచ్చునవిగ నున్నవి. కాన నవసరమగు కొత్తిపము నుదయించుచు కలగు. ఇప్పటి కుదయించిన విరుదపుంజములో కొన్నింటి నిలఁజేర్కొనుచున్నాఁడు. సమయోద్ధింప కోరావాల, మహావేదజ్ఞ, శ్రీమయుకు చక్రవర్తి, సంబుద్ధామ చక్రవర్తి, శాస్త్రవాచస్పతి, విద్యా వాచస్పతి, విద్యారణ్య పంచానన, విద్యార్ణవ, విద్యావాళ, విద్యానిధి, విద్యవృణి, విద్యాలంకార, విద్యాసాగర, విసుక్కుక్కాగ్రేసర, విద్యత్కవి చక్రవర్తి, వాదికేసరి, బాలసంస్కృతి, బాలశానిధి, ప్రాథమసంస్కృతి, పండితరాజు, ప్రతివాదిభయంకర, కవిసింహ, కవిమంజర, కవిసార్వభౌమ, కవిశేఖర, కవితిలక, కవిరత్న, కవిభూషణ, కవివల్లభ, కవికంఠీరవ, కవిగంపభేరుండ, మహాకవి, ఉపస్వాసభూషణ, అభినవపండితరాజు, అభినవభట్టబాణ, అభినవ కాలిదాస, అభినవవ్యాస, అభినవ వేదాంతాచార్య, అభినవనిగమాంతాచార్య, విద్యాసాగర, కవి తార్కికసింహ, కవితార్కిక కంఠీరవ, కవివైద్యపురందర, కవిగణక సార్వభౌమ, అనుభవ చక్రవర్తి, సంబుద్ధామ చక్రవర్తి, కావ్యరత్న, వేదాంతరత్న, వేదాంతతీర్థ, వేదాంతవాచస్పతి, తర్కవాచస్పతి, విద్యాభూషణ, తర్కవాగీశ, తర్క వేదాంతభూషణ, బ్రహ్మతంత్రస్వతింత్రి, కావ్యవ్యాకరణతీర్థ, తర్కవ్యాకరణతీర్థ, కావ్యస్మృతితీర్థ, కావ్యతీర్థ, స్మృతితీర్థ, తర్కతీర్థ, న్యాయరత్న, స్మృతిరత్న, దైవజ్ఞరత్న, దైవజ్ఞసింహ, దైవజ్ఞ వాచస్పతి, సాహిత్యసరస్వతి, వేదార్థవాచస్పతి, జ్యోతిషాయుర్వేద విద్వాన్, సాహిత్యాచార్య, వ్యాకరణాచార్య, సాహిత్యవిశారద, సాహిత్యశిరోమణి, వ్యాకరణ శిరోమణి, భీషగ్వర, ఆయుర్వేదాచార్య, ఆయుర్వేద

భూషణ, మహామహాపాధ్యాయ, వైద్యరత్న, పండిత రత్న, భారతరత్న, కావ్యశిఖ, కళానిధి, కళాప్రపూర్ణ, వ్యాఖ్యానవాచస్పతి, పండితసార్వభౌమ, పండితమారాండ—మొదలు గాఁగలవి.

వివిధ సంస్థలచేతను నివ్వఁబడు విరుదములు కొన్ని :

సర్వతంత్ర స్వతంత్ర, సమయోద్ధింప కోలాహల, సంబుద్ధామచక్రవర్తి, సాహిత్య సరస్వతి, మహావేదజ్ఞ, శాస్త్రవాచస్పతి, విద్యావాచస్పతి, విద్యారణ్యపంచానన, విద్యార్ణవ, విద్యానిధి, విద్యాసాగర, విద్యాలంకార, విద్యావాళ, విద్యాభూషణ, వైదికసార్వభౌమ, విద్యవృణి, విద్యత్సింహ, వ్యాఖ్యాన వాచస్పతి, వేదార్థవాచస్పతి, వేదాంతవాచస్పతి, వేదాంతభూషణ, విద్యత్కవిచక్రవర్తి, వాదికేసరి, వైయకరణ పంచానన, ప్రాథమసంస్కృతి, బాలసంస్కృతి, బాలశానిధి, బాలవాల్మీకి, ప్రతివాది భయంకర, పండితరాజు, పండితసార్వభౌమ, పండిత మారాండ, తర్కవాగీశ, తర్కవాచస్పతి, బ్రహ్మతంత్రస్వతింత్రి, కార్తాంతికాగ్రేసర, కళానిధి, కళాప్రపూర్ణ, కవిమంజు, కవితిలక, కవిరత్న, కవిశేఖర, కవిభూషణ, కవివల్లభ, కవిసింహ, కవికంఠీరవ, కవిరాజు, కవిసార్వభౌమ, కవిచక్రవర్తి, కవిమాదామణి, కవిశిరోమణి, కవిసమాజ్, కవితాకవిద, కవితాశానిధి, కవితాచతురానన, చతుర్విధకవితాచతురానన, మధురకవి, మహాకవి, మహాకవిశిరోమణి, బాలవి, ప్రాథమకవి, సరసకవి, చిత్రకవి, విశ్వకవి, మహాకవి, కవిరాజశిరోమణి, కవివైద్యపురందర, కవితార్కికసింహ, కవిగణక సార్వభౌమ, జ్యోతిషాయుర్వేద విద్వాన్, దైవజ్ఞ వాచస్పతి, ఉపస్వాసభూషణ, తర్కవేదాంతభూషణ, సభాభూషణ, అభినవపండితరాజు, అభినవవ్యాస, అభినవవాల్మీకి, అభినవకాలిదాస, అభినవ వేదాంతాచార్య, అభినవనిగమాంతాచార్య, దైవజ్ఞసింహ, దైవజ్ఞరత్న, దర్శనరత్న, సాహిత్యరత్న, కావ్యరత్న, వేదాంతరత్న, న్యాయరత్న, స్మృతిరత్న, పండిత రత్న, వైద్యరత్న, తర్కతీర్థ, కావ్యతీర్థ, స్మృతితీర్థ, తర్కవ్యాకరణతీర్థ, కావ్యవ్యాకరణతీర్థ, కావ్యస్మృతితీర్థ, సాహిత్యాచార్య, వ్యాకరణాచార్య, వేదాంతాచార్య, ఆయుర్వేదాచార్య సాహిత్య శిరోమణి, వ్యాకరణశిరోమణి, సాహిత్యవిశారద, సాహిత్యవిద్యాప్రవీణ, వ్యాకరణవిద్యాప్రవీణ, (ఉభయ) భాషాప్రవీణ, ఆయుర్వేదభూషణ, భీషగ్వర, మహాపాధ్యాయ, మహామహాపాధ్యాయ, విద్యమాదామణి, విసుక్కుక్కాగ్రేసర, విసుక్కుశిరోమణి, శ్రీమయుకుచక్రవర్తి, సుధీమణి మొదలైనవి.

విరుదముల వాడికలోని విషము:—ఈ విరుదములను గ్రంథములలో కొకములయందుగాక సర్వద్వంద్వములచివర నుపయోగించుటయందు యోగము విషములు కనుపించుచున్నవి. ఎటవ? 1. పేగుకుముంగు. 2. పేగుకు వెనుక. 3. పేగుకు నిరుప్రక్కలను. తొలివిషమున కుదాహరణము—ఇతి శ్రీపదవాక్యప్రమాణపారావారపారోగ మహామహాపాద్యాయ శోలవల మల్లి నాథ నూరి నిరచితాయాం సంజీవనీ సమాఖ్యాగూం గ్రంథు తంత్రాఖ్యాగూం...సర్గః.—అని. ఇందులో మల్లి నాథశిబ్బము నిజనామము. శోలవలశిబ్బము ఆంధ్రజేశ సంప్రదాయస్థిమైన ఇంటిపేరు. నూరిశిబ్బము పండిత శిబ్బపర్యాయము. కాగా మిగిలిన రెండును విరుదములు. 2. రెండవ రీతికి సుదాహరణము—ఇతి శ్రీతారానాథ తర్క వాదస్మృతి భట్టాచార్య సంకలిత వాదస్మృత్యే బృహదభిదానే.....శ్లోకార్థ సంకలనం - అని. ఇచ్చట తారానాథ యనునది గ్రంథకర్తృనామము. వెనుకటి రెండు పదములు ఆయన విరుదములు. 3. మూడవ విషమున కుదాహరణము—ఇతి కి కవితార్కికసింహస్య స్యతంత్రస్యతంత్రస్య శ్రీమద్వ్యంకలనాథస్య వేదాంతానాథస్యశ్చితిమ యదాదాభ్యుదయే మహాకావ్య...సర్గః. అని. ఈ గద్యమునందు శ్రీమద్వ్యంకలనాథశిబ్బము కవి నామకము. దీనికి ముందటి రెండు వెనుకటిది యొక్కటియు విరుదములు. ఇ య్యుదాహరణములలో మొదటి యుదాహృతింబట్టి తొలుత విరుదములను వెనుక పేగునున్న కలిపి ఒకటే సమాసముగఁ గూర్చుం బడినది యనియు, రెండవ యుదాహృతిం బట్టి మొదట పేరు దాని వెనుక విరుదమును, గలిపి యొకటే సమాసముగ నుడువబడినది యనియు, మూడవ యుదాహరణముంబట్టి విరుదమునకు విరుదులు స్వనామమున్న పేరు పేరుగ విభక్తులతోటి ప్రతిపాదిత మైనవి యనియు, పేరు కిరుపార్వ్యములను విరుదములు గలవనియు నెఱుంగవలెను. కొందఱు ముందువెనుకల విరుదములును మధ్యమున స్వనామము నుంచి సమస్త పదముగ వాడెదరు. ఎట్లన? శ్రీమన్ మాతంద్రీగారికి నవదీప్తములో ది ఆనరణులు జన్మిన, సర్. ఆక తోవ ముఖ్యి, సరస్వతీ, సంబుధాగమ చక్రవర్తి, కాస్త్ర వాదస్మృతి, విద్యాల్లవ, క. టి. సి; ఎఫ్. ఆర్. ఎం. ఎన్. ఎర్; డి. ఎస్. సి; పి. హెచ్. డి; యఫ్. ఆర్. డియస్. యఫ్. ఆర్. యస్. ఇ. యఫ్. ఎ. యస్. వి; ఇత్యాది, వైస్ ఛాన్సలర్ కలకత్తా యూనివర్సిటీ; ప్రెసిడెంటు, నవదీప్తపరంగవి బుధజు: నీపథగారు మున్ను గాగల నవదీప్త పరంగవిబుధ జననీపథలో నొసంగిన “విద్యావాదస్మృతి” సర్వీశీటు పట్టా (ఇది ముద్రిత మైనది) లో చెవ్రాలుచేసిన విద్యవ్యవహారములలో

“మహామహాపాద్యాయ శ్రీ పీతారామశ్యాచార్య శిష్యుని శిష్యుని” అని యొక పండితరత్న మయొక్క చాస్తరిపి.

ఇటు విరుదముల నన్నివిధముల వాడుకొనినను ప్రాచీనానునికు లందఱు తమపేర్లపైక వాటిని అది మధ్యాంతములలో నొకతోట పొంగుపరచియే యున్నారు. ఇకను ప్రాకృత విద్యత్కరింద్రులలోఁ గొందఱు చిన్ననాఁడు తంద్రీపెట్టినపేరు నెచ్చటను పేర్కొనకయే విద్యవత్కరిమైన విరుగునే గ్రంథములలో పేర్కొని యున్నారు. కాన వారిని యా విరుదముల తోనే మనము పిలచుచున్నాము. ఇది గమనింపదగిన యంశము. వా రట్లైనప్పుడు గారణము విరుదముల యందలి మక్కువతో వాటితో నే (విరుదములతోనే) తాము వ్యవహారులు కావలయునని కానోవు. ఇట్టి వాఁలలోనుగ్రంథములకు కవిరాజపండితుఁడు. ఇకనుఁ గొందఱు స్వనామాదికము గ్రంథములలోపల పేర్కొని నను ఆవ్యాగూడివ్యవహారగ్రంథాంశములచివరయంగును, గ్రంథసూక్తియంగును, గిద్దిములలో నుగ నాము ధేయమగు విరుదమునే వ్యవహరించిరి. అ కల్పితన వారును విరుదనామముతోనే పిలువబడుచున్నాడు. ఇట్టివారిలో వ్యాసమహర్షి మొదటివాఁడు. మఱి కొందఱు నిజనామములను విరుదనామములను రెంటిని తమ కృతులయందు వాడియున్నను వారిని విరుదముల తోనే వ్యవహరించుచున్నారు. దీనికి గారణము వా రాయా కాస్త్రములయందుఁ గావించిన యస దృశముగు పాన పాపప్రచారములే కారణము. వేదాంతజేశకు లోనాగు. ఇటు ముఁగెఱుంగులను విరుద ములచేరినే చెప్పఁబడుచుండెడు ప్రాకృత పండిత కవిప్రకాండముల నా యెఱింగినంతవరకు వ్రాయ బూనుచున్నాను.

వ్యాసుడు (వేదవ్యాసుడు)

ఇమ్మహర్షి యొక్క నామధేయము ద్వైపాయనము, కృష్ణద్వైపాయనము అని. ముందు ఒక్కటిగ నున్న అనంతమైన వేదమును కలియగమునందు మాన వులయొక్క ఆయువుకైనిఁగాంచి కనికరముతో నారికిఁ జదువకకర్మముగా విధిజించినందున నీ నామధే యము గలిగినది. ఇందుకు సుహృథారతిము ఆదిపర్వము 88 వ అధ్యాయము:

వివం ద్వైపాయనో జత్తే సత్యతత్త్వం పరాకరాత్, న్యస్తోద్విషే సయద్యాం ప్రస్యా ద్వైపాయనఃస్మృతః. పాదాపసారిణం ధర్మం సతు విద్యా న్యుగ్రయేగి,

విరుదనామధేయలు

అయ్య శ్రీ కింద మర్యాదాంయుగానుగ మనేశ్వర.
బ్రాహ్మణో బ్రాహ్మణానాం చ తథాఽనుగ్రహ
కాంక్షయా,

విద్యాస తేదా న్యస్య త్సకస్య ద్వాన్యస ఇతి స్మృతః. అని. వ్యాసుఁడనినను తేదవ్యాసుఁడనినను తేదము లను విధజించినవాఁడని యొక టెయ్యదు. ఈయన 28 వ ద్వాపరమున (అనఁగా మొన్నటి⁹ ద్వాపరముననే) తేదవిధజన జరి పెను. ప్రతిద్వాపరాంతమునందు నొక్కొక్క మహర్షి నారాయణాంకియనఁ బుట్టి తేద ములను విధజించుచును పురాణములు ప్రతిపాదించు చున్నవి. ఇది వైకన్యతి మన్వంతరమునందు 28 వ మహాయుగము. కాన మొన్నటి ద్వాపరము 28 వది. కాఁగా ఇంతకుముందు 27 ద్వాపరములు కడచినవి. కాన 27 మంది మహర్షులు తేదమును విధజించి వ్యాసజన్మము నొందియున్నారు. వారు శ్రీవిష్ణుపురాణము 3వ అంకిము 3 వ అధ్యాయమునందు ప్రతిపాదితులైయున్నారు. వ్యాస విస్తరభిచేత శ్లోకములను వదిలి వారి పేర్లకు మాత్రము వ్రాసెనను. 1. స్వామింధవుడు 2. ప్రజాపతి 3. శకనీశుడు 4. బృహస్పతి 5. సవితి 6. మృత్యువు 7. ఇంద్రుడు 8. వశిష్ఠుడు 9. సారస్వతుడు 10. త్రిధాముడు 11. త్రివృషుడు 12. భరద్వాజుడు 13. అతర్కికుడు 14. ధర్మ్యుడు 15. త్రియ్యురుణి 16. సనంజయుడు 17. కృతంజయుడు 18. సంజయుడు 19. భరద్వాజుడు 20. గౌతముడు. 21. శత్రుముడు. ఈయనకు నామాంతరము హర్యాత్మ. 22. వేనుడు. నామాంతరము వాజశ్రీపుడు 23 సోమకు ప్త్యునుడు. నామాంతరము త్రిగాడిండువు. 24. ఋతుడు. నామాంతరము వార్హ్యతి. 25. శక్తి 26. పరాశిరుడు 27. బాతూకర్ణి అని. వీరిలోవనిషే శక్తి పరాశిరులు వ్యాసుల వారికి వరుసగ ప్రపితామహ పితామహపితరులు. కనుక వ్యాసులును వారి పితృ పితామహ ప్రపితామహులున్న వంశక్రమముగ నిట్లు గొప్ప విద్యాధి కారము నొందుట విశేషము.

మన్నిందమునులు వ్యాసులుగ వచ్చియుండినను ప్రకృతవృత్తిమామడైన వ్యాసుడే (౧౪౬౬) పాఠానుడే) వ్యాస వేదవ్యాసశిష్యులచేతి కృతవ్యాసుం డగుచున్నాడు. అంగుకుఁ గారణము-వైవాది తమ గ్రంథములలోను, గ్రంథాంతి గద్యములలోను, తమకు వ్యాసవామము నుద్గడించుకొనమియు, మనకర్తవ్యంఁ దిరకొలమునాటి వారకులయొ, రెండవది ఇతరుఁ

గృహ్యద్వైపాయనుఁడెన్న నో మనకు సమాసకాలములోని వారు, తమ గ్రంథములలోపల స్వప్రథమనామ విరుద నామములఁజెప్పి, గద్యములలోను “ఇతిశ్రీ మన్మహా భారతే శివసూక్తికాయాం సంహితాయాం వైయాసిక్యాం...పర్యంతి...అన్యాయః” అనియు, “ఇతిశ్రీమద్భాగవతే పారమహంస్యాం సంహితాయాం వైయాసిక్యాం...స్కంధే...మహాపురాణేఽష్టాదశి సూక్తికాయాం” అనియు తనను వ్యాసశిష్యముతోఁ జేర్చుచుండుటయు, నింకను మహాభారతమునందలి శిష్యగ్రంథమును పురాణాది శాస్త్రములలో ననే గ్రంథముల రచించుటయుఁ కారణములుగా నందరిచేతను వ్యాసవేదవ్యాసశిష్యములచేతనే చెప్పఁబడుచున్నది. గ్రంథాంతగద్యములయందు తనను వ్యాసశిష్యముతోఁ జేర్చుకొనినను గ్రంథప్రారంభములలోఁ దనజన్మ వృత్తాంత ప్రథమనామములనుఁ దెలిపిండున అనేక వ్యాసస్థితి నెఱింగిన పండితులకు తన గ్రంథములఁ గుఱించియే వ్యాసుఁడొన్నదియను శింకొదమునకు నవకాశములేని యుట్టినర్థము. వీరియొక్క నామములు—వ్యాసః, వేదవ్యాసః, కృష్ణః, కృష్ణద్వైపాయనః, ద్వైపాయనః, బాదరామణః, సాత్వికశ్రేణుః, పారాశర్యః అని కలవు. ఇన్ని పేర్లలోను ఈ మహానుభావుఁడు వేదవ్యాసపదపదముతోనే పిలువఁబడుచున్నాడు. ఈ మహర్షి పరమేష్ఠి రచించిన గ్రంథములు—18 మహాపురాణములు ఇవి బ్రాహ్మ పాద్య భాగవత నారద గారుల వైష్ణవ వారాహ వామన మాత్స్య కార్య శైవ లైంగ స్కాంద బ్రహ్మండ బ్రహ్మవైవర్త ధర్మవ్య సూక్తంఢే యగ్నోయములు అనుఁచి—19. మహాభారతము 20. బ్రహ్మ (వేదాంత) సూక్తిములు 21 వ్యాసశిక్ష 22 వ్యాససన్ధాంతము 23 వ్యాసస్మృతి. ద్వాపరయుగ సంజాతులగు వీరు స్థిరజీవులని శాస్త్రములు నుడువుచున్నవి.

విద్వజ్జన కోలాహలం

ఈయన పేరు ఆక్కియార్వాసు. (శిరామనాథుల పరమానాథ్యులైన యామునాచార్యుల (ఆశీషంబా) వారికి ప్రతివాదియై చివరకు వారి శిష్యుడైనవాడు) చోళరాజు గుణపు. యామునాచార్యుల జననము శ్రీ. శ. 918 జూలై 16 ది. కాన ఈయనయు నాళితార్థి లాగినాడే యటను. చరిత్రముల విశ్వాను యతిప్ప విరతస్మరిమైన గంధ మెదియు కానరాదు.

[సశేషము]

అగుమంచి అబ్బరపు పాత్ర

శ్రీ ఆరుద్ర

ఆర్య ప్రజాసీకంలో అశేషప్రచారం అటమరాజు కథకి ఈ అగుమంచికథ అనుబంధంగా. ఇది ఇంతవరకు పుస్తకం పంపి అనుదితం. దీనిని శ్రీ వేలూరి ఆనందమూర్తిగారు పరిష్కరించగా, పండితుల పత్రిక 'పరిశోధన'లో వరుసగా మూడు సంచికలలో దాని సంపాదకులు ప్రచురించారు. వాళ్ళకి కృతజ్ఞతతో ఆసలు కథనీ, అనుబంధ గాథనీ సమన్వయపరచడానికి మొదట ప్రయత్నిస్తున్నాను.

అగుమంచి అన్నది చెల్లెలు. ఆమెని 'అక్కమ్మ' అనికూడా పిలిచేవారు. ఆమె అలవలరాజు మనుమరాలు. పెద్దిరాజు ముద్దులకూతురు. కాలమరాజుకి స్వయంగా కొకపోయినా, సతరిచెల్లెలు.

కాలమరాజు కథ గంభీరమైన పాగరమైతే, అగుమంచికథ అందులోని సుడిగుండంలాగ నిరంతర సంచలనంతో కూడుకొన్నది. సమరంపాగే సమయాల్లో పాధ్య మనస్సులోని సంక్షోభానికి అగుమంచి కథ సంకేతం.

అగుమంచి మగవారు. భర్త పేరు పుత్తమరాజు. అతని దామె మేనరికొడుక్కే, మంచి పరాక్రమవారి. అతని గురించి 'భట్ట రాధాబారం'లో ఇలాగుంది:

“పుత్తమరాజు తా నుక్కు కంబమును
వయివాన దన్నెను వగి నొక్కవాడు
కక్కపపు చెరుల—కడుపులు చించి
చెసగిన పగవారి—చర్యలు లొలుచు.

.....

పుత్తమ రాజొకడు పోరిలో నీడ్రి
భూవరుడకేమంత పోరిగొనకాలు.”

అగుమంచి కొక్కడే కొడుకు. అతని పేరు పోచయ్య. పల్నాటియుద్ధంలోని బాలచంద్రుడిలాగ ఈ పోచయ్యకూడా పానుభూతి పాత్రమైన బాల పాత్ర. బాలచంద్రుణ్ణి ఎవరో చెప్పి పోడించినందుకు యుద్ధానికల్పి సంకులసమరం చేసినట్లే, ఈ పోచయ్య కూడా, వేరెవరో కాదు మేనమామ కాలమరాజే వివాదో చెప్పి పోడించిన మాటలు జ్ఞప్తి తెచ్చుకొని, భీకరయుద్ధంచేసి పగవార్ళి తలలు కొట్టితెస్తాడు... ఈ బాలుడికి వివాహమైంది. మేనమామ అయితమ

రాజు కూతుర్ని విరిగిరే ఇతడికిచ్చారు. ఈ విరిగిరి యాచపు లందరిలోనూ చగువుకొన్నది. 'కొటిపాటి తాటివృక్షము తెచ్చే కథలో'... పార్శ్వ... తెలుగు వర వంబును... చెలికి కన్నడమును జదివే నాగరము' అని ఛప్పన్న దేశీయభాషలు ఆమెకు వచ్చునని కవి చెప్తాడు.

వీళ్ళకాక అగుమంచికి చాలామంది దగ్గర బంధువులున్నారు. వాళ్ళగురించి పోనుపోను తెలియ చేశారనిగాని ఇప్పుడే చెప్పినందువల్ల, మందలో గోవులగ అందమూ కలసిపోయి, విడిగా విస్పష్టంగా గుర్తించడానికి వీలుండదు.

అగుమంచి నిర్మోగమాటపు మనిషి. నిష్ఠూర మొచ్చివాసరే నిజం నిర్భయంగా చెప్పగలడు. ఆమాయిత్యపు మాటలైనా సరే అంతరంగంలో అనుకొన్నది ఆమె బతుకుకు చెప్పగలదు.

అగుమంచి అసలు స్వభావం 'కొటిపాటి తాటి వృక్ష తెచ్చే కథ'లో మనకు కనబడుతుంది. నెల్లూరు సిద్దిగాజులతో యుద్ధం తప్పదు నిశ్చయించుకొన్నాక కాలమరాజు కన్యలు వ్రాయించి ధవళింపలో సున్న సవరితమ్మకు అయితమ రాజుకి పంపించాడు. ఆ బాబుని అంతరంగికుల సమక్షంలో అయితమ రాజు చదివించాడు. కొడుకుని కదనానికి కదలిరమ్మని కాలమరాజు కోసనండుకు అయితమ రాజు కన్నతల్లి సిగిడేని మూగ్గుపోయింది. అప్పుడు అగుమంచి ఇలా అన్నది:

“కలకటా యో యమ్మ—కడుదెవ్వ పశువు
నిటువలె మూసా—నేటికి నీకు
పగనిక్షిగమునకు—బంపినీ కీపుకు
పరికింప నలనన్న—పగవాడు నాయె
నేరారి కొడుకును—నేనుగ జూచి
మారుధూమికి సంప—మన నెట్లు నిలిచె
నీకన్న కొడుకె—నీవు అంపునవ
యాకాలభూపాలు—సంపిలికాక

.....
ఇతని బొమ్మకాక నే—యటు మూర్ఖులచ్చె
నతని బొమ్మన నోరు—ఆడె నీ తిరి!”

అగుమంచి ఆదిన ఈమాటాకు జవాబేమీ చెప్పలేక, మూర్ఖు తెప్పరిలి సంగుల సిగిడేని కిఫణి తిట్టింది. అయితమరాజు దిండు కదిలి కాలమరాజుకి సహాయం చెల్లాడు. వాళ్ళెల్లవ్వకు అతడు:

అగుమంచి అబ్బురపు పాత్ర

“అన్నల చెరల అగుమంచి వివర !
యన్నమందకు మేము అగుగంగవలయు
నిది మొదల శివరాత్రి యిది వచ్చునాక
బదిలముగ దనకొండ పారించు నీవు”

—అని రాజ్యభారము ఆమె మీద పెట్టి పోయాడు. ఆమె ఎలాగ పాలించిందో వివరించేదే అగుమంచి కథ. ఇది నూటిగా లేటగా సుందరంగా ఉంటూ, యుద్ధం జరిగేటప్పుడు రాణివాసంతిని ఆరాటాన్ని బాగా చిత్రిస్తుంది. తన బంధువులంతా యుద్ధంలో చిక్కుకున్నారే అన్న తిషణ, వాళ్ళి కేసువుతుందో అన్న బాధ అటు గడకునా అగుమంచి పాత్రలో అగుమంచి కథలో మనకు కనబడుతుంది. బెంగ, భయం, నిరాశ, నిస్పృహ ఆమెని ఆవేశించి నట్టు కనబడుతుంది.

“దిన దిన వార్తలు దినచగలచేత
ననువొంద సంపెన వక్కాగో! నీకు
బాలేటివార్తలు—పావురాలచేత
చెలింబె లేఖలు—వాసి యంపుగును
నేనుంటి శివరాత్రి—నెలమాన మెరిగి
మాన కేతుంతుగు—మగము జంగాలు
వడయుల కన్నంబు—వడి దృష్టిగాను
దడయుక యంపించు—తగ వేడ్కతోను.”

—అని చెప్పి అయితమరాజు యుద్ధాని కెళ్ళాడు. శివరాత్రి వచ్చింది, కాని మంచలో నున్న బంధువుల వార్తలు రానందున అగుమంచి మనస్సు మనస్సులో లేదు. అయినా అయితమరాజు చెప్పినట్టు ఆమె శివరాత్రి చేయించింది. ఏ లోపం రానివ్వకుండా మగము జంగాలకీ అయ్యగొండ్లకీ సమారాధన చేయించడమే కాక తాను స్వయంగా, “...చెలువైన పచ్చని కాకకూరలను ప్రళయముగ వడ్డించె పగలి యగుమంచి!”

శివరాత్రినాడు దేవుణ్ణి పూజించడానికి గుళ్ళో కెళ్ళింది.

“అన్నింటి చేసిడి యస్తారవ్రతము
సమృతి నే జేయ సమకూడి వసి
నను గృహజాడు పన్నగరాజవార!”
యని వేసగా నంత నా లింగ ముపుకు
తన రూపు తీరల దప్పె నా ఊగమె
దొడ్డిని వస్త్రమై యేర్పడియుండె”

ఇది చూసి అగుమంచి భయపడింది. కలకంఠ దివ్యుడు కళ్ళ తప్పినందుకు ఫలితంగా

“రగరంగమందలి ర కంబు పారి
యా గంగ రేవున కెగడట్టుకున్నె.”

—అని భావించింది. ఎక్కడి ఎరగడ్డపాడు? ఎక్కడి దనకొండ. ఆవులు మరణించి, అక్కడి రత్నం

ఇక్కడకి ఎగడట్టుకచ్చని ఆమె ఆరాటపడింది. ఈ సంగతి చుట్టూతా ఉన్నవాళ్ళకి దాచుకోకుండా చెప్పేసింది.

అటుగతునా అగుమంచి దుశ్శిఖనారే కనబడ్డాయి. తలంటు పోసుకోబోతే, ఆమెకొరకు తేస్తున్న తలనూనె ద్వారకంఠం తగిలి చిందింది. ప్లానమాడాక, అన్నలిచ్చిన చీరలు సాములు ధరించాలనుకొంది.

“ఆలోన నప్పుకు ఆ చీరనగలు
కళి నూసి వహించెడి కాన్పించె నంత.”
“కలఁంతి యది చూచి కడు చిన్నబోయి
నా తిలి వివరము నా యన్న రిడ్డ
సాములు చీరలు సాంపు తప్పినవి
యెరగడ్డపాడులో—నే మానొ తిలి
కానివార్తలు విన—గాంతుమా యేమొ!”

అని ఆమె బాధపడుతుంది. పేరుపేరు వరసన అన్నలు పెట్టిన నగలూ, చీరలూ దరించి అని కళ్ళ తప్పి నందుకు అతనికి ఆపద తప్పదని భావిస్తుంది. (ఆ భావనలో ఎంతో కవిత్వం కూడా ఉంది) మచ్చుకు:

“వలభన్న యిచ్చిన పట్టంచుచీర
పట్టుచె వ్రాసిన ప్రతిమలకల్ల
నిట్టి ప్రాణమువచ్చి యీ ఊగముననె
తోచక తమలోన దుఃఖించనాగ!”

‘అహా!’ అనిపించే అందమైన కల్పన. వెంటనే అగుమంచి యిలా అనుకొంది.

“నిర్జీవప్రతిమలు నేను దుఃఖింప
దుర్దినవైరుల కుసుమాడి చంప
బట్టపులన్నకు బరేలు నాటి
అటు ఘోరయుద్ధాన హతము కాబోలు!”

ఈ విధంగా భావించాక—

అన్నలిచ్చిన సామ్యులనువుగా వనుచు
వన్నెగా పురుషుని వారాల సామ్యు
లగుమంచి తాలిమి నలరంగ బెట్టి
పూలమాంజుషను పూని తా గట్టి
.....

పుష్పమీకు చెలికి పూలమాంజుష
పాంకి మె యుండెను పులిగోగు రవిక
పిక్కటిలి యపుకు విసువుగా నుండె
అరయంగ సామ్యుల కటుకొంతి వచ్చె
మేనికి బంగారు మేలిమి పాచ్చె.

తనువలె కాంతికి తా వెరగంది
కన్నతల్లిని చూచి కలకల నవ్వి
“చూచితినే తల్లి చోద్యమ్యుకాని
పుట్టింటి వారిడ్డ భూవణాలేవి
యమరవాడెనుగాని ఆ తనవారిడ్డ
సామ్యులే యమరను గుభిము కాబోలు!”

అని తలపోసింది. అన్న రిచ్చిన సొమ్ములు అమర నందుకు వాళ్ళకి అపద అని ఎలా భావించిందో అలాగే పురుషు డిచ్చిన సొమ్ములు అమరినా అతనికి అపద అనే భావించింది. అతనితో పాటు సహాగమనంచేసి మోక్షము పొందే యోగమున్నదనుకే 'పథము కాబోలు!' అను కొంది. 'ఇది నాకు మోక్షంబు ఇది నాకు జయము' అని బయటకు చెప్పేసింది. ఈ అమాయిత్యం మాటలకు అందరూ నొచ్చుకొన్నారు. ఆమెను చూసి

"ఇంగేసి పంతాలు యింతి యగుమంచి పంతంబులేటికే బాంపుల్ మీద ? మనియిండ్ నిటవంటి మాటలు నీకు అవగాను పాపము అన్నలమీద."

అని పిన్నలూ పెద్దలూ పలికారు. అగుమంచి తమముకొనుండా.

"పాకలి యనుటయూ పంతాలు తల్లి ! జగిరిచ్చి సొమ్ములు చీరలుండంగ నెగగ జెప్పితి మేమి నేరంబు!"

అంది. ఆమె అలంకరించుకొన్నాక అందరూ కులదేశత గంగను కొలచుటకు వెళ్ళారు. గంగ గుడిలో దేశతని ఆలంకరించాక అగుమంచి

"పాలేటి కేగిన ప్రభువుల దలచి పాలానీ అన్నల పాలికల్ జాచె అన్నల పాలిక లలు చిన్నబోయి వన్నెదిప్పుదు రక్తి వర్ణమైయుండె".

అది జూసి అగు మంచి గంగను ప్రార్థించింది.

"గంగుగా పాలేట రాజుల కుభము మాతోను జెప్పవే నుమ గన్నతల్లి!"
"అక్కన్న వేడిలే అప్పు దెహకమ్మ ఉక్కుబొమ్మవలె నుండెను గంగ."

అగుమంచి అది చూసి రకరకాల మొక్కులు మొక్కుకొంది. చల్లవారు చచ్చగా వస్తే ముందు జడ లిస్తానంది. చిట్టి మరది లెప్పగా ఉంటే పదివేల దివ్యలు ఎత్తిస్తానంది. కొడుకు కులాసాగా ఉంటే కుంకుమబట్ట తొలిస్తానంది. భర్త బాగుంటే బంగారు గుడి కట్టిస్తానంది. గోసంగి వీరన్న మిత్రవాదూ చలగా ఉంటే సుంహం తొక్కుతానంది. ఇన్ని విధాలుగా మొక్కుకున్నా గంగ కనికరించలేదు. నేగా విపరీతాలు సంభవించాయి.

"అగుమంచి వేడగా వప్పు దెవతమ్మ మిగులంగ మేఘముల్ మెరసేట్లుండె పటపటమని గుడి పగిలిపట్టాయె కటకట యేడ్చెను కన్నులపాప జొలజొల కన్నీరు జోయవ కురిశు గడగడ వణికెను కంభమాదిగను. రత్నలు చెదిరెను రత్నాలు రారె మువ్వలు గడ్డలు మురమురలాడె

యెగువమ్మ గంగను యెర్రైపోయె.

.....
కుడికంఠ క్రమ కురియంగనాగ యెడమకంబును నీగు యెగులై పాగ దడ నడ మని గంగ తల వడమగడ గుడిలోని గంగమ్మ గుడియొక్క పెరిగ!"

అడిగి ప్రశ్నలకు సమాధానం చెప్పక గంగ ఇలా వైపరీత్యాలు సంభవింపచేస్తే అగుమంచి ఊగకొలేదు. అంగుకే దేశమి అని లెక్క చేసుకుండా-

'ఇప్పుడు నానిలే కీ నాటిరాత్రి కర్పూరగంధి నా కలలోన వచ్చి యొప్పుగ మేలును నొవరంగ కీడు చెప్పవే అన్నల క్షేమంబు నాకు!'

అని అజ్ఞాపించి మరీ కదిలింది. ఆమె చుట్టూ తా ఉన్నవాళ్ళు "...గంగను దూర వక్కన్న తగదు!" అని చెప్పినా వివరేను. ఆమెకి భోజనం సంపాదలేను. రాత్రి ఆమెకి గంగ కలలో కనబడింది. 'వలపులం దగు వసుధపాలేట చెల్లిన వార్తలు కిక్కి తానెరిగి' చావు కలురు చల్లగా చెప్పి

"గోపాలు డె తెను కొండను దివి;
గోపాలుడే భువి గొబ్బున విడిచె!"

అని గంగ అగుమంచిని తేల్చాల్సింది. నిద్ర లేచి కలత చెప్పి కలలకి అర్థం చెప్పగలిగినది కాటమరాజు భార్య కిరగంగ ఒక్కర్లే అని అక్కడికి అగుమంచి అధిరాత్రివేగి వెళ్ళింది. ఆమె మాటలు విక తల్లి నైతం

"అబ్బురపు మాకుండుకొంగు నిన్ను గొబ్బున మృతికాక మాకుర నీవు"

అని విసుక్కుం-, కాని కోడళ్ళందరినీ పిలిపించి కొలువు తీర్చించింది. అగుమంచి కల చెప్పింది. కాటమ రాజు భార్య కల విప్పింది.

"కల జెప్ప కల విప్ప కడు తెలవారె నుదయాద్రి శిఖరాన నుదయించె నినుకు!"

కల చెప్పడం, కల విప్పడం ఇంత తేలికగా అయిపోలేదు. అగుమంచి నిరాశతో పీడకలని వర్ణించింది. కాటమరాజు భార్య ఆశావాసంతో, దానికి కుభారం చెప్పింది. తరువాత ఏం జరిగిందో తెలుసుకొనాలని అంపరికి తహతహలాడుతుందిగాని దురదృష్టవశాత్తు యింతటితో ఇది అసంపూర్ణంగా అంతమైంది.

"సామ్రాజ్యపు దండయాత్రలో సామాన్యుని సామానమెట్టిది? అని ప్రశ్నించి ఆ దృక్పథంతో చిరిత్రని అర్థం చేసుకొందామనే ఆధునికులకి ఈ అగు మంచి కథతోరెడంత ముడిపడవార్తం. యుద్ధకాలంలో స్త్రీ హృదయం ఎంత తల దిట్టకుందో చిత్రించే యిటువంటి కావ్యం ఏదోపు సాహిత్యంలోనూ నా గర్వింపదగ్గది. ఇటువంటి 'అబ్బురపు'పాత్ర చాలా అరుదుగా కనబడుతుంది.

క తి నో ప ని ష త్

శ్రీ దేవరకొండ బాలగంగాధరతిలక్

స్రీహరికొండచిలువలు వెలుతురు కుండేళ్లను మ్రొగి సంఘపు మర్రిచెట్టుగ
చుట్టకొని మత్తుగా నిద్రవోయే సమయాన,

మానవారణ్యంలోని పెద్దపులులు జరికండువాలు, బిరుదాంకితమైన సువర్ణపత
కాలు ధరించి సిటీలో సభావేదికమీద కథాకళీనృత్యం చేస్తూన్న కాలాన,
సాయం విహారార్థ మరిగే చక్కని చుక్కల మినుకుమినుకు వెలుగుల్లో చలి
కాచుకునే పడుచువాళ్ల చప్పట్ల తప్పెట్లు మ్రోగే ముహూర్తాన,
అతగాడు ఒక్కడూ ఊపిరాడని గదిలో జిడ్డుతేరిన తనముఖాన్ని కన్నీళ్లతో
టాయిలెట్ చేసుకుంటున్నాడు.

అర్ధరాత్రి థియేటర్లలో అర్ధనగ్న లాస్యానికి సెక్సీహాస్యానికి అమెరికా
జాకెట్లు తొడిగిన బంగారపు పిచుకలు కిచకిచలాడినపుడు,
ఊరవతల సందులలో అంగళ్లలో విక్రమార్థం రంగేసిన రకరకాల మొహాల్ని
పేరుస్తోన్నప్పుడు,

యుద్ధాల్ని సృష్టించే మహానాయకులు దేశాల సరిహద్దులలో నిలబడి ద్వేషాల
శతఘ్నులు పేలుస్తోన్నప్పుడు,

అకాలమరణం పొందిన అనాథబాలుణ్ణి ఒడిలోపెట్టకొని అతగాడు ఎర్రని
కళ్లతో ఏమీ ఎరుగని దేవుణ్ణి ప్రశ్నిస్తున్నాడు.

వెలుగుని వెనక్కి నెట్టతూ రేపటిరోజుకి పదివేల సంవత్సరాలనాటి పాత
ముఖాన్ని అతికేందుకు ఒక హా హా హూ హూవు ప్రయత్నిస్తోన్న ప్రాతః
కాలాన,

కాలాన్ని సాగదీసి సాగరాన్ని మథించి ఖగోళాల నావర్తించి అధునాతన
భావుకులు న్వన్నభుక్కులు వర్తమాన శిరస్సుని వధించబోయే సమయాన,
గత భూతకాల ప్రసక్తిలేక గగన పాతాళాల మధ్య ఏటవాలుగా జారే విలా
సులు తత్క్షణప్రయోజనసాధకులు చిరునవ్వులు చిందే విషమ సంధ్యవేళల,
అతగాడు మూడవ పరిమాణంలోని ఊహలకి ఆకారం కల్పించలేక తికమక
పడుతున్నాడు.

నెత్తుటిలో దోగుతూన్న చరిత్ర శిశువుకు బాడ్డుకు బదులు పొట్టనుకోసిన అవి
నేకపు ముగ్ధసానులవలె దేశాధినేతలు తెల్లబోయి నిల్చిన సమయాన,
కోరికే సంతృప్తికీ, మాటకీ ఆచరణకీ, మనిషికీ మనసుకీ మధ్య అగాధాలు నిలచి
ఆవులించే తూన,

అందాన్ని హత్యచేసి వికృతీ, అనందాన్ని చంపి అశ్రురూ జీవితపు మైదానం
మీద ఒడంబడిక చేసుకొనిన రోజున,

అతగాడు షరీతునాళికలో ఎండిన నాగరికత గుండెని పరీక్షించి కొంచెం కొంచెం
తన నెత్తురుతో తడుపుతున్నాడు.

చీలిన జీవితాల నెరదలలోంచి వచ్చే అస్పష్టపు ఆక్రందన ధ్వనాలు, భయం
కర రహస్యాలపైన నల్లని విస్మృతి వస్త్రం కప్పేనేళ,

తూలిన తాగుబోతు, కూలిన యింటి నడికుప్ప, బ్రతుకు రైలుదారిలో వ్రాలిన
మృత్యువు రెక్క ఒకే ఒక కాన్యాసు మీద ఆర్జిస్తున్న చిత్రిస్తూన్న నియుమాన,
కష్టాల బాధల భయాలు షర్యతశిఖరాలపైన నిలచిన కాంతూ నీహారాల ఆశా
సూర్యుడు ప్రతిఫలించే ఏమరంగుల ఇంద్రధనస్సు లెక్కవెట్టి కోట్లకొలది జనులు
ఎడమార్పుల ఎండుగలు చేసుకునే సమయాన,

అతగాడు తెగిన ఫిజీలు తీగల్ని కదలని గడియారపు గుండెల్ని చినిగిన స్వప్నపు
నంచుల్ని రివెయిర్ చేసే ప్రయత్నంలో నిమగ్నుడయ్యాడు.

పైగ గన్నులు, పోల్లగ్లు, జెట్ విమానాలు, రాకెట్ల సమూహాలు ఒక్కొక్క
యుద్ధంలో మనుషుల్ని చంపి నాగరికతను రక్షించే అదృష్ట చారిత్రిక
ఘట్టాలలోన,

ఆస్తికులు నాస్తికులు మతాలు సిద్ధాంతాలు మనుషుల్ని మరచి షరమ
సత్యాన్ని తరచి వైకేసే ఆవేశపు మధ్యాహ్నపు ఎడలలోన,

నాలుగురోడ్ల కూడలిలో నిలబడి సాఖ్యనగరానికి దారి తెలియక, పైగ పోస్తు
మీది మిథ్యాల్లిపి డిసైఫర్ చెయ్యలేక జగీషువుల జిజ్ఞాసువుల ముఖాలు వెల వెల
బోతున్న సమయాన,

అతగాడు ఒక్కడూ ఊపిరాడని గదిలో ఉరిపోసుకు చనిపోయాడు.

మాధవవర్మ : ఆతని సంతతి

శ్రీ మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ

[గతనందిక తరువాయి]

గజపతి వంశజుడైన మార్కవంశక్షత్రియులు కళింగోత్కలదేశములను పరిపాలించిన పూర్వ గంగా న్యయుల సింహాసనము వాక్రమించుకొని (క్రీ. శ. 1484-85 (శా. శ. 1856-57) నుండి కలకము రాజధానిగ ఒప్పగింపు చేరిరి. గజపతి రాజ్యస్థాపకుడు కపిలేశ్వర గజపతి (క్రీ. శ. 1484-85-1470). ఇతడు చాల పరాక్రమవంతుడు. రాజ్యమునకు వచ్చిన కొలది కాలములోనే ఇతడు కలకమునకు దిగువ ప్రాకృ ముద్రతీర్థ స్థ పశ్చిమదేశముపై దండెత్తి దానిని జయించెను. అనతికాలముననే సింహాసనము మొదలు కొనెను. అప్పటి నగరమువారికు గల సముద్రతీర్థప్రాంతము కపిలేశ్వరగజపతి యధికారము క్రిందికి వచ్చినది. కొంపపల్లి, విశుకొంప, కొంపవీడు, అద్దికి మొదలైన గుర్గములు శాలివాహన శకము 1876 (క్రీ. శ. 1454) నాటికి గజపతుల పరిపాలనలో నుండెను.

గజపతి నైన్యములు ఈ దండయాత్రలోనే తెలం గాములలోని ఓగుగల్లును, రాయలసీమలోని క్రిశైలప్రాంతమును గూడ జయించినవి. ప్రాయశఃముగ ఈ దండయాత్రా సందర్భముననే కపిలేశ్వర గజపతి మల్లికార్జునరాయలకాలమున విజయనగరమును ముట్టడించియుండును. గంగాధాని గంగాదాస ప్రతాపవిలాసనాటకమును విశ్వసించినచో కపిలేశ్వర గజపతి పరాధూతుడైనట్లు ఎందరినెరియుండును. కపిలేశ్వరపాత్రుడైన ప్రతాపగదగజపతి తన యనంతవరము తామ్రకాసనమున మల్లికార్జునగాయ లోడిహాయి కప్పుము చెల్లించిట్లు తేలుపుచున్నాడు. ఇం దది నిజమో నిర్ధరింప వీలుపడదు. ఓగుగంటిలోని హంపిరదేవుని కాసనముకి శాలివాహన శకము 1881 నాటిది. కన్నులు జిల్లాలోని గజపతుల కాసనముక లును శాలివాహన శకము 1882 నాటివే కావచ్చును. అటులచేరి గజపతుల యీ దండయాత్ర ఆ ప్రాంత ముననే జరిగియుండును. ప్రాయశఃముగ ఉదయగిరి

దుర్గముకూడ ఈ దండయాత్రయందే గజపతి కపిలేశ్వ రునికి వశమైయుండును.

ఉదయగిరి గజపతులకు వశమైనపిదప కొద్ది కాలమునకే హంపిరదేవుడు తన తనయుడు కపిలేశ్వర కుమార మహాపాత్రునికి కొంత నైన్యమునిచ్చి (క్రీ. శ. 1460-61 (శా. శకము 1882-83) లో దక్షిణదేశ దిగ్విజయార్థము పంపెను. దక్షిణదేశముపై దండెత్తి వెల్లివ కపిలేశ్వరకుమార మహాపాత్రుని విజయధాటికి అడ్డమాకులు లేకపోయినవి. చంద్రగిరి, పడవీడు, కంచి, తిరువానూరు, తిరుచిరాపల్లి మొదలైన మహాదుర్గము లన్నియు అనతికాలముననే అతని యధికారము క్రిందికి వచ్చినవి. దక్షిణముంపలములలో ఇతని కాసన ములు శాలివాహన శకము 1886 నాటికి కానవచ్చి నవి 5

కుమారకపిలేశ్వర మహాపాత్రుడు జయించిన సముద్రతీర్థస్థమైన యీ ప్రాకృల్లాట సామ్రాజ్యము లోని చాలభాగము కర్ణాటాధీశ్వరుడైన మల్లికార్జునదేవ మహాగాయల (క్రీ. శ. 1446-1448) సామంతులైన సాళువ వంశజుల యధికారముక్రిందనుగడెను. వీరం దిరు ఒక్కటే కుదుగులోనివాడు; పాస్పర బంధు త్యాధిహానములు గలవాడు; ఉదయగిరి, చంద్రగిరి గుర్గముల కణకవయైన సీమలలో చాలభాగము వీరి పరిపాలనక్రింద నుండెను. శకవర్షము 1882-83 ప్రాంతమున గజపతుల దక్షిణదేశ దండయాత్ర ఆరంభ మైన కాలమునందు వీరిందిరు మహామండలేశ్వర విశు దము వసించి యిందుమిందుగ స్వశింకరులుగ వ్యవహ రింపజొచ్చిరి. వీరిందెగును గజపతి దండయాత్రలో పరి జయము నొందినవారే.

సాళువ సామంతులలో చంద్రగిరి గుర్గాధిపతి యైన సాళువకుండరాజుతనయుడు నరసింహరాయ లొకడు. కాసనములందరికీ సాళువకుండ నరసింహ య్య దేవ మహారాజుని, సాళువ నరసింహయ్యదేవ మహా

రాజరి వ్యవహారములనున్నాడు; విజయనగరా
ధీశ్వరుడైన రెండవ జీవరాజు మహారాయలకొలము
నుండి ఆతని కొలువులో చేరి ముల్ కార్జునదేవ మహా
రాయలకొలమున అతనికి సంక్రియు, నైవ్యాధీసుకునై
చేరు ప్రభావములు గాంచినవాడు; సామంతం
రాజవ్యంబులలో కను కార్యపరాక్రమాపేతుడు.
గజపతులను తిరిగివచ్చి కర్ణాట సామ్రాజ్యమును శత్రు
దుర్నిరీక్షియుగ జేయవలెనని యాతని కోరిక. కాని
యాతని కోరిక కపిలేశ్వర గజపతి తీరింగియుండినంత
కాలము నెరవేరలేదు. (క్రీ. శ. 1469-70 (కాలివాహన
శకము 1391-92)లో కపిలేశ్వర గజపతి మృతినొందిన
నెనుక కలకము సింహాసనమునకై ఆతని తనయులు
హంపిరదేవ, పురుషోత్తమ దేవుడు కలహము సంభ
వించినది. ఈ కుట్రకొలమును గైకొని రాయసామం
తులలో ఆగ్రగణ్యుడైన సామంత వరసింహరాయలు
(క్రీ. శ. 1470 (క. శ. 1392)లో ముందు చంద్రగిరి,
ఉదయగిరి రాజ్యమును జయించి క్రమముగా కృష్ణా
నదితీరభుగల సముద్రతీరప్రాంతమును విజేషించు
కొనెను. సోదర కలహములో విజయము నొందిన పురు
షోత్తమగజపతి పిత్రిసింహాసనము నధిష్టించునాటికి
కృష్ణానదితీరభుగల రాజ్యము మరల సామంత వరసింహ
రాయల అధికారము క్రిందికి వచ్చినది.

పురుషోత్తమ గజపతి సింహాసన మెక్కిన కొంత
కాలమునకు దక్షిణదిశను తాను నవ్వహించిన రాజ్య
మును సంపాదించుకొనుటకై మరల కర్ణాట సామ్రా
జ్యముపై దండెత్తెను. క. శ. 1406 (క్రీ. శ. 1484)
నాటికి విమలంజ, కొంజపూర్ ప్రాంతము లాతని యధి
కారము క్రిందికి వచ్చెను. పదవ నాతిగు ఉదయ
గిరిపై దండెత్తి దానిని పట్టుకొనెను. ఉదయగిరి దుర్గ
విజయము ప్రతాపరుద్రగజపతియొక్క సరస్వతీ
విలాసమునందున, అనంతవరము తామ్రకాసము
నందును వర్ణితమైనది. పురుషోత్తమ గజపతి ఉదయ
గిరిని సాధించిన సందర్భమున కర్ణాటకుల కధిపతియైన
వరసింహరాయలను బట్టుకొనెననియు, కాని యాతని
తనకు ప్రాణదానము చేయునని ప్రార్థించినందున
అతనిని విడిచిపెట్టెననియు సరస్వతీ విలాసము చెప్పు
చున్నది. ఈ విషయమే అనంతవరతామ్ర కాసన
మునం దిల్లున్నది:

యస్మై నిర్మలతప్రతాపదహన
శ్వాసాయనావ్యజ

సంభోబద్ధ భువంధర క్రతవః
ప్రేమానిభిన్నుద్భవై,
సంధాయాధుత యాగనాంజలి మహా
దత్తోనమాద్రిం భయా
దాత్మానం మముచే వృసింహవృపతిః
కర్ణాట దేశాధిపః.

ఉదయాద్రిని పురుషోత్తమగజపతి కొసంగి
కర్ణాట దేశాధిపతియైన వృసింహవృపతి తాను విశుదల
పొందినట్లు తెలియుచున్నది. పురుషోత్తమ గజపతికి
పట్టుపడునాటికి వృసింహరాయలు కర్ణాట దేశాధిపతి
యని చెప్పబడుట వఃనను, వృసింహరాయలు విజయ
నగర సింహాసనమును (క్రీ. శ. 1486 లో అధిష్టించినట్లు
విజయనగర చరిత్రకారులు చెప్పుచుండుటలను పురు
షోత్తమని ఉదయగిరి దండయాత్ర ఆ ప్రాంతమున జే
రిగి యుండునటను. ఆ నాటినుండి కృష్ణదేవరాయలు
తన పూర్వదేశి దండయాత్రలో తిరిగి ఉదయగిరి దుర్గ
మును జయించువరకు అది గజపతులయధీనమందే
యుండెను. సామంత వరసింహరాయలు కాని, అతని
యానంతయు విజయనగరసింహాసనము నధిష్టించిన
ఆతని తనయుడు ఇమ్మడి వరసింహరాయలు కాని, ఈ
వరసింహరాయలకు మొదట సచివత్వము నెరపి పిదప
అతనిని ప్రోసిరాజు విజయనగర సింహాసనము నాక్ర
మించుకొన్న తుళువ వరసానాయకుని కుమారుడు వీర
వరసింహరాయలు కాని ఉదయగిరిని మరల సంపా
దించజాలక పోయిరి. ఉదయగిరిని మరల సాధించిన
ఖ్యాతి వీర వరసింహరాయల పోషకుడైన కృష్ణదేవ
రాయలకు దక్కినది.

పై మఱియే రీతిని ఉదయగిరిని గజపతులు రెండు
తరచులు- మొదటితరచు కపిలేశ్వర గజపతి కాలము
నను, రెండవతరచు పురుషోత్తమ గజపతి కాలమునను-
క్రతవము చేసికొనిరి. రెండవతరచు పురుషోత్తమ గజ
పతి స్వయముగా వచ్చి దానిని సాధించుటయే కాక
కర్ణాటాధి పతియైన సామంత వరసింహరాయలను బాదు
దలబట్టి తుద కాదుర్గమును గజపతుల కిచ్చినయు
షరతుమీద నాతనిని విశుదలచే నెను. ఈ విషయము
పన్నిటిని గుర్తుంచుకొని పూర్వోదాహృతపద్యము
లకు కనిదరిత్రకారులు, విజయనగరసామ్రాజ్య
నాజ్యయ చరిత్రకారులు, కనితరంగిణీ కర్ణలు చేసిన
వ్యాఖ్యానము రెంతవరకు సముజ్జసము లై నవో చూడ
వలసి యున్నది.

మాధవవర్మ : అతని సంతతి

'మాధవ వర్మ ధూమంశలేశ్వరవంశజులది' కను నీపద్యములో విశేషగ్రహణములైన నాలుగు చరణములను బసవరాజుడికి యవ్యయించువని, అందు వలన ఉదయగిరి దుర్గమును భేదించినవాడును, 'గజపతి మరథాణి గడిగుర్గముల' కధ్యక్షుడుగా నుండినవాడును బసవరాజే యని ఇంతకుపూర్వ మీ విషయమును సురించి వ్రాసినవారు, చెప్పియున్నాడు. కాని యది సరియైనమాటగ దోచదు. నా యుద్దేశమున పూర్వోక్త విశేషము లన్నియు తిమ్మరాజునికే వర్తించును. ఉదయశైలమును విభేదించినవాడును, 'గజపతి మరథాణిగడిగుర్గముల' కధ్యక్షుడైనవాడును తిమ్మరాజును కాని అతని శిష్యుడును బసవరాజు కాదు. ఇది మొదటి తిహిత గజపతుల ఉదయగిరిగుర్గ విజయమునకు సంబంధించిన విషయము. కుమార బసవరాజుననుజే తిమ్మరాయని కొడుకు పేరు. స్థానిక చరిత్రలో నితడు వీరకుమార బసవరాజుని వ్యవహృతుడైనాడు. పూర్వోక్త సీపద్యమునందు మొదటి నాలుగు పాదములందలి విశేషము లన్నియు బసవరాజునకు గాక తిమ్మరాజునికే చెందినవి. స్థానిక చరిత్రల నాయ మతస్థము లేకయే ఈ విషయమును తిమ్మరాయల కాసనముల వలననే నిశ్చయింపవచ్చును. నెల్లూరు జిల్లా ఉదయగిరిలో తిమ్మరాయల కాసనములు క్రీ. శ. 1470 నాటివి కలవు. ఉదయగిరి దుర్గమును భేదించిన పిదప తిమ్మరాయకు ఆ దుర్గముమీది గోపాలకృష్ణునికి నగు కట్టించి ఆ దేవుని అంగరంగ వైభవమును, దీపారాధనకు ధూదానాదికము చేసెను. ఈ విషయమును తెలుపునట్టి ఆ కాసనములు. ఈ దానధర్మములను తెలుపు కాసన మిట్లున్నది:

"సుధమస్తు|| స్వస్తి క్రీ జయభ్యుదయశాలి వాహనశక వరుషంబులు 1882 ఆరు శేంటి వికృతి సంవత్సర శ్రావణ శు 11 ఆ. రఘువంశంరాజు బెజవాడ పాడిగడించిన మాధవవర్మ మనుమండు రంగరంగవైభవ ముల్లికావల్లభ సహకారబాంధవ హాసవిరువర గంపం దివంబరగిన కంటమరాజు వల్లభ కుమారుండు తిమ్మరాయనింగారు పునఃకుగిరిమీది మన్యానను గోపాలకృష్ణునికి నగు కట్టించి ప్రతిష్ఠనీయించి; యీ దేవునికి నైవేద్యానకున్న దీపారాధనకున్న దీవానకు వియ్యం వోదిన ౧1 పెసలు ౩౩ నెయ్యి న-|| యీమరి యాదను సమర్పించిరి, యీ దేవునికి అంగరంగ వైభవాలకున్ అమర చెరువు బసవను నడిమిలొముండినకు

1100 యీ పట్టి నరిమడిని విశాహరి లేక చెల్లి అటు గాను ధారవోసి సమర్పించిరి. 8."

తిమ్మరాజుని గెంపకాసనము కూడ సరిగా ఆనాటికే; అది కాకివిశ్వేశ్వరదేవరకు నగు కట్టించి ప్రతిష్ఠనీయించి నైవేద్యానకు, దీపారాధనకు, అంగరంగ వైభవాలకు అతడు చేసిన దాన ధర్మాదికములను తెలుపును. 9. ఈ గెండు కాసనములలోను వికృతికి సరియైన శాలివాహనశకవత్సరము తప్పక నీకుబడినది. అది 1892 (క్రీ. శ. 1470) కాని 1882 కాదు. ఈతని కాసనములు ఉదయగిరిలోనే కాక చిత్తూరుజిల్లా తిరుమలలోను, చెంగన్నుజిల్లా కాంచీపురములోను కూడ కాసనమిచ్చినవి. తిరుమలలోని ఇతని కాసనము శకవత్సరము 1889 సర్వజిత్తు సంవత్సర కులమాసము నందలి శ్రమశి వాస్త్యుని కృత్రిక నాటిది 10. దీనికి సరియైన ఇంగ్లీషు లేదీ 15 ఆక్టోబరు 1467. ఇందితకు కంటమరాజు వల్లభరాయని కుమారుడు క్రీ మన్మహామంశలేశ్వర, హాసవిరువరగంపం తిమ్మయడవ మహారాజనియు, సూర్యవంశమునందలి బెజవాడ పాడి నిర్మింపినమాధవవర్మ వంశస్థుడనియు తెలుపబడినాడు. ఇతనితండ్రి వల్లభకడవమహారాజు కాసనము కూడ తిరుమలలో గలదు. అది శకము 1890 సర్వదాని సింహమాసమునందలి పుష్య కృషాదశి, తిరువంగం (శ్రీవణ) నక్షత్రమునాటిది 11. ఇందితనికి అంతెంబరగంపం, గజపతి విరుదములు కలవు. ఈ కాసనము ఉదయగిరి రాజ్యమున కణకువయైన పాత్రికీనాడులోని పరాంతలూరు గ్రామమును తిరువేంకటముడై యానుకు (తిరువిజయట్టముగా) సమర్పించినవిషయము తెలుపుటకు పుట్టినది. దీనికి సరియైన ఇంగ్లీషు లేదీ 1 ఆగష్టు 1468 (నక్షత్రము పూర్వాషాఢ కాని శ్రీవణము కాదు). కాంచీపురములోని తిమ్మరాయల కాసనము 12 శకము 1892 వికృతి సంవత్సరమునందలి మకర మాసమున అపరపక్ష అమావాస్య ఆదిత్యవారము (తిరువంగం) నాటిది. ఇందితకు విజయనగరాధీశ్వరుడైన విరూపాక్షదేవ మహారాయల సామంతుడుగ నున్నాడు; బెజవాడ పెనమాధవ వర్మ వంశజుడుగ పేర్కొనబడినాడు. ఈ కాసనమునకు సరియైన ఇంగ్లీషు లేదీ 20 జనవరి 1471. ఆనాటికే వీరు పెనమాధవవర్మ వంశజులో పినమాధవ వర్మ వంశజులో సరిగా గుర్తింపకునునది స్థితి యేర్పడినది. విరూపాక్షరాయలు పృథివిరాజ్యము చేయుమంపగా తిమ్మరాయలు కాంచీపురమునందలి అరుణాశి ప్సేగమాళ్లకు

చేసిన దానధర్మాదికము లిండు వివరింపబడినవి. ఈ కాస నము ననుసరించి మానగా తిమ్మరాయలు విజయనగరా ధీశ్వరుడైన విరుపాక్షేశ్వర మహారాయల సామంతుడై కాని గజపతి సామంతుడు కాని లేయమన్నది. కాంచీపురములోని విరుపాక్షగారుల కాసనము 13 శక వర్షము 1889 సర్వశస్త్ర. సింహబహుళ చతుర్థి బుధ వారము అశ్వినీ నక్షత్రము నాటిది (19 ఆగష్టు 1467) కాసనమృతముకులచేత ఆ ప్రాంత మంతయు మహా విజయనగరాధీశ్వరుల వశమైనదనమృతము. ఈ వర్షము 1889-90 నుండి విజయనగరాధీశ్వరుల కాసనములు మరల వెంకటాద్రి, ఉత్తరగార్కాడు, పశ్చిమగార్కాడు మొదలగు పక్షిణ మండలములలో గాన్పించుటకులన విజయనగరాధీపతులను. వారి సామంతులను మరల క్రమముగా గజపతి సైన్యములను నిగ్రహింప జేయును వశపరచుకొను మండ్రినను విజయమయన్నది. పక్క పక్షిణ మండలములలో కాక సమస్త తీర్థములైన మండలములను క్రమముగా వారికి వశమైనవి. ఈ మండలములలో ప్రసిద్ధమైన యువకుగిరి గుర్గమును గజపతుల నోడించి వారివలననుండి తీసికొని విజయనగరాధీశ్వరుల కిచ్చినవాడు కంటిమరాజు వల్లభరు కుమారుడు తిమ్మరాయుడు. ఈ యువకుగిరి కపిలేశ్వర గజపతి ఎప్పుడు స్వాధీనము చేసికొనెనో తెలియదు కాని ఈవర్షము 1892 నాటి కది విజయనగరాధీపతులకు మరల కైవసమయినది. కపిలేశ్వర గజపతి ననిబోయిన వెంటనే పాటున నరసింహ, తిమ్మ ధూపతులు దానిని గ్రహించియుండవలెను. ఇదియేకాదు, సముద్రతీర్థ ప్రాంతము కృష్ణానదీతటకు, విజయనగరాధీశ్వరుల యధికారము క్రిందికి వచ్చి మరల దీనిని పునఃప్రతిగజపతి దండెత్తి వచ్చుటకు వారికిందనే యుండెను.

తిమ్మరాయల కుమారుడు బసవ ధూపాలుడు ఈవర్షము 1892 (క్రీ. శ. 1470) తరువాతనే రాజ్యమునకు వచ్చియుండవలెను. తిమ్మరాయలు మాత్రమేకాక అతని పూర్వులందరును కర్ణాట ప్రామాన్యధీపతులను గొలిచి రాజ్యప్రాధికమును బడసినవారై. వీరిది మొదట చెజవాడ పద్మలమైనను కాలక్రమమున వీరు రాయలసీమ కరిగి చాంగలమర్రిసీమ పరిపాలించి యున్నారు. తిమ్మరాయల క్షేపవృద్ధుడు సింగ ధూపాలుని కాసనము 14 కర్నూలుజిల్లా కరువశివ తాలూకా చాంగలమర్రి గ్రామములోని చెన్నేశ్వరాల యమున గానవచ్చినది. ఇది కాలివాహన ఈవర్షము 1878

ప్రశోత్పత్తి, అనగా క్రీ. శ. 1451 నాటిది. సింగ ధూపాలు డీ కాసనమున తాను కంఠమరాజు సింగ ధూపాల పాత్రుడనని, వల్లభరాయ పుత్రుడనని, విజయనగరాయ పాత్ర వీరపాదేశ్వరురాయ పుత్ర ముల్లికార్జునదేవరాయ కృపా కటాక్షేశ్వరగుర్గుడ నని చెప్పుకొనియున్నాడు. ఇతడు తన నాయంకరము లోని చాంగలమర్రికి పట్టినమున నున్న చెన్నేశ్వర దేవునికి తన తండ్రి వల్లభరాయనికి పూజ్యముగా గొప్పర ప్రాకారాలు కట్టించి ఆ దేవుని అంగరంగ వైభవముల నిమిత్తము కొంత ధూమిని దానమిచ్చిపట్టు ప్రామాన్య క్త కాసనము తెలుపుచున్నది. ఈ విషయము తిమ్మరాయని నవల సోదగుడైన పాపరాజు కుమారుడు సింగరాజు చెజవాడ కాసనమునంగును (క్రీ. శ. 1440) తెలుప బడినది. ఈ సింగధూపతి ముల్లికార్జున రాయల సామంతుడు కాగా అతని సోదగుడు తిమ్మరాయలకు ముల్లికార్జున రాయలకు పితవ విజయనగర సామ్రాజ్యమును బరిపాలించిన విరుపాక్షరాయలకు సామంతుడై గణన కెక్కెను.

స్థానిక చరిత్రలవలన ఈ మానవర్ష కంకులను సూరించి యింకను గాన్పించువములు తెలియుచున్నవి. వల్లభరాయని తల్లి మానవర్షము. ఆమెపేర వల్లభ రాయలు 15 కాలివాహన ఈవర్షము 1849 ప్రమాణ సంవత్సరము, అనగా క్రీ. శ. 1427 లో మానవర్షమును గ్రామమును గట్టించెను. మానవర్షమును గ్రామ మొకటి కర్నూలు జిల్లా ద్రోణాచలము తాలూకాలో నున్నది. అది యీ మానవర్షమేమో తెలియదు. అది యిదియైన యెడల వీరినాయంకరము ఇప్పటి ద్రోణాచలము తాలూకాలో గూడ వ్యాపించినదని చెప్పవచ్చును. వల్లభరాయనామాంచితము, సింగరాజ కుమారులు— చెజవాడ కాసనము ననుసరించి—యిగులు గున్నాడు: పెదవల్లభరాజు, పిదవల్లభరాజు. చెజవాడ కాసనము వలన వీరెరికిగాని మానవర్షము యను భార్య యుండి నట్లు తెలియదు. ఈమె పెదవల్లభరాజుని తృతీయ భార్యయో, పిదవల్లభరాజుని భార్యయో తెలియరాదు.

కందమరాజు సంతతివారి నాయంకరము మన్య ప్రాంతము. ఈ కారణముననేమో వీరికి మన్యభార్యలని విరుదము కలిగినది. మన్యభార్యన, హాసవిరుదర గంజ, రంగరంగభైరులను వీరివిరుదాంకములు వీరి కాసనములలోను, మానవర్షము నారాయణవీరి విరుదిత మైన పందరింత్రములోను గూడ గ నవచ్చుచున్నది.

మాధవవర్మ: ఆతని సంతతి

ఈ విరుడములను మాత్రమే కాక వారాయణగిరి 'తెల్ల దలాటాంక,' 'ఉభయదళ మిండ' 18 విరుడములను గూడ తన కృతిపతియైన బసవరాజునకు తిగిరించినాడు. ఈ రెండు విరుడముల విశేషమును సరిగా బోధపడుట లేదు. బసవరాజు పితృమహుడైన కల్లభరాజు చాగల మురిలో కాలివాహన శకము 1858, అనగా క్రీ. శ. 1486 లో ఒకకోట కట్టించినట్లు స్థానిక చరిత్రములు చెప్పుచున్నవి. 17

సాళువ నరసింహరాయలు విజయనగరాధీశ్వరుడైన విరుపాక్షరాయల పక్షమున కల్లాల సామ్రాజ్య పముద్ధరణమునకు పూనుకొని కపిలేశ్వరగజపతి మృతి నొందినవెంటనే గజపతు లాక్రమించుకొన్న కల్లాల రాజ్యభాగమును జయింప బూనుకొన్న సందర్భమున నిదివరలో నుడివినట్లు, ఉదయశైలమును విశేషించిన వాడు తిమ్మభూపాలుడు. ఈ యువయగిరి విజయము క్రీ. శ. 1470 ప్రాంతమున జరిగినది. ప్రాంతమును జయించిన యనంతరము తిమ్మరాయలును, ఆతని పోదరులు పాపరాజు, ప్రభాకర రాజులును, కవిప మండలములోని పొత్తపి, నెల్లూగు మండలములోని ఆత్మకూరు ప్రాంతములను, తిమ్మరాయ కుమారుడైన బసవరాజు కన్నులుజిల్లా చాగలమురి ప్రాంతమును రాయసామంతులై పరిపాలించిరి. కన్నులు జిల్లా కురువెళ్ళ తాలూకా మద్దూగు గ్రామము నెలుపలనున్న గణపతిదేవాలయము ముందరి యొక రాలివిడి కాలివాహనశకము 1420 కౌళియుక్తి, అనగా క్రీ. శ. 1498 నాటిది బసవరాజు శాసనమొకటి యున్నది. మహామండలేశ్వర బసవయ దేవరాజు కౌళియుక్తి సంకల్పిర మాఖ శు 14 నాడు రాయలవారికి పుణ్యముగా పూలతోట వేసి గన్నేరు చెట్లు పెంచు నిమిత్తము కురువెన రాచినాయనికి, జంగం బసవయ్యకు కొంత భూమిని దానముగా నిచ్చి ఈ ధర్మశాసనమును 18 వ్రాయించెను. ఈ శాసన కాలము నాటి కీప్రాంతమున కేళికు కల్లాలాధీశ్వరులే. తిమ్మరాయని కుమారుడైన బసవరాజు కల్లాలరాయ సామంతుడై కాని గజపతి సామంతుడు కావలెనట్లు స్పష్టము. బసవరాజు పినతండ్రయైన పాపరాజు తన యుక్తు సింహాగతముచేరాజు కృష్ణదేవరాయ సామంతుడు. పురుషోత్తమ గజపతి మరల కృష్ణకు దక్షిణమున ఉదయగిరి కురు గల దేశమును క్రీ. శ. 1485

ప్రాంతమున జయించినను రాయలసీమలోని కన్నులు జిల్లా కురువెళ్ళ ప్రాంత మతనికి వశము కాలేను.

పూర్వోక్త విషయముల నన్నిటిని పర్యాలోచన లోనికి దీసికొనినచో 'మాధవవర్మ భూ మండలేశ్వర వంశ జాధికి నేరాజు చందమామ' అను సీసపద్యము లోని 'గజపతి మరణానతి గడి దుర్గముల కల్ల నేరాజు వజ్రంబు బోగుతులుపు' అన్న పాశము సోయైనని కాదని తోచుచున్నది. 'నజంపు బోగుతులుపు' అను దానిలో 'బోగుతులుపు' అన్నది సవరించవలె ననుకొం గును. ప్రబోధ చంద్రోదయము తాళపత్ర గ్రంథము లందలి పాకమెట్లున్నచో చూపమన్న నా కవి లభ్యము కా లేదు. తాళపత్రగ్రంథములను పరిశీలింపవారు ఈ సీసపద్యపాకము వైచిత్త్యవనిని కి భిన్నముగ నున్నచో నాకు తెలిపిన కృతజ్ఞుడను.

ఇక నరసింహ వృపతి యెవరో విచారింప వలసి యున్నది. బసవరాజు కాలమున నల్లగురు నరసింహ వృపతులు కల్లాల సామ్రాజ్యమున గడు ప్రఖ్యాతు లయినవారగున్నారు. వీరిలో సాళువ నరసింహరాయ లొకడు; ఇతని కార్మక రైయైన తుళుకు నరసానాయకు డొకడు; ఇతడు శాసనములందును, గ్రంథములందును నరసింహ వృపతియనియే వ్యవహృతు డయ్యెను. సాళువ నరసింహరాయల కుమారుడు ఇమ్మడి నర సింహరాయ లొకడు; తుళుకు నరసానాయకుని కుమారుడు పీనరసింహరాయ లొకడు. ఇట్లు బసవరాజున కించుమించుగ ననుకూలములు నలుగురు కానవచ్చు చుండ 'క్రీకరి పీనరాయ' యను పద్యములోని నరసింహ వృపతి సాళువ నరసింహ వృపతియేయని రాయ గ్రుద్ది నట్లు చెప్ప వీలులేదు. 'వశకర' యన్న వశిపరచుకొన్న వాడని యర్థమైన దు నయనిద్యునై పుణ్యమున పై నలుపురిలో నెవరో యొకరి మనసు మెప్పించి యాతని దనవానిగ జేసికొనెననియు నర్థము చెప్ప వచ్చును. జీనగ్రామముగ సాళువ నరసింహుని బట్టు క నివలెనే చెప్ప నక్కరలేదు. ఇంతకు బసవరాజు రాయసామంతుడు కాని గజపతి సామంతుడు కాదు. నరసానాయకుడు కాలివాహన శకము 1425 (క్రీ. శ. 1508) లో మృతినొందెను. ఇతని మరణానంతరము కూడా ఇమ్మడి నరసింహరాయలు జీనించియేయుండెను అందునః కాలివాహనశకము 1420 (క్రీ. శ. 1498) నాటి బసవరాజు శాసనమునందు చెప్పబడిన రాయలు సాళువ నరసింహుని పుత్రుడైన ఇమ్మడి నరసింహరాయలు

కొనలేదు. 'వేగుకు ఇమ్మడి నరసింహరాయలు రాజయినను అధికారముంతయు తుళుకు నరసానాయకునిదే. అట్లుంట 'శ్రీ కరివీటిగిరి' యను పుస్తకములోని నరసింహనరపతి తుళుకు నరసానాయకుడైన గానమ్మను.

కర్ణాటాధీశ్వర సామంతుడైన నాటినుంచి బసవరాజు వారిని భక్తి విశ్వాసములతో గొలుచుచు వారి సంప్రదాయములలో పాల్గొని వారికి విజయములు చేకూర్చుచు వచ్చెను. ఇతడు పారసీకక్షీతీంగుని ఒలముల వోడించినట్లు తెజనాపి కాసనములోని యీ కింది

యుద్ధే యే నాభిధూతః

సకః బలయుతః పారసీకక్షీతీంగ్రా

ప్రసన్నో ఖోదీభృతో య

ద్విగద మనుపమం మల్లికౌవల భాది,

దుర్గా బ్యుగారివర్గా

దపిద జగ్గహితే బాహుచర్య దవార్య

ద్వివ్యాచర్య యదీమా

త్రిభువన భవనై మ్నాయతే యస్య కీర్తిః.

అను శ్లోకములోని దెలియుచున్నది. ఈ శ్లోకమున చెప్పిన పారసీకక్షీతీంగుడు బహమనీషుల్తాను మహమూదుషా సామంతుడైన అదిల్ ఖానని పోచుచున్నది. నరసానాయకుడు తన చివరికాలములో విజయనగరసామ్రాజ్యముపై దండెత్తించిన మువల్తానుపై నెత్తిబల్లి వారిని జయించినట్లు సంస్కృతాంగకావ్యములలోని దెలియుచున్నది. నంది తిమ్మన తన పారిజాతపహరణమున 'పారసీకునకు దుర్భర మానవ్యంబుఁ దొలఁగించె బానగుర్గిసీమ' యని నరసానాయకు నభివర్ణించెను. ఇమ్మడి నరసింహరాయల కౌగ్యకర్తగ నుండిన నరసనాయకుడు పారసీకేంగ్రు పెగుర్కొని మానగుర్గముకడి యుద్ధమున బరాజితుని గావించెనని పై నుడివివ పారిజాతపహరణములలోనే కాక దిండినగిరి విరచితమైన అయ్యల రామభుద్ధదాసులువలనను, తిగమలాంబ విరచించిన పరిచాంబికా పరిగణనములనను గూడ దెలియుచున్నది. ఈ పారసీకేంగ్రుడు అదిల్ ఖానని చరిత్రకాగ్రులు నిర్ణయించి యున్నాడు 19. బసవరాజు నరసనాయకుని సమకాలికు డిళు. కలనకు, ఇమ్మడి నరసింహరాయల సామంతు డిళుటకల్లను ప్రాయశఃకుగ నీ దండయాత్రలో నరసనాయకునినెంట వోయ

యుండవచ్చును. బసవరాజు పారసీకక్షీతీంగ్రు నోడించినది, ఈ దండయాత్రలోనే కావచ్చును.

ఈ పై విషయములకలన బసవరాజు కాలివానన కేము 1420 అనగా క్రీ. శ. 1498 ప్రాంతమున క్లాటరాయ సామంతుడుగ రాజ్యమేలి యుండుటంచేత అతని మంత్రియు, ప్రబోధదండ్రోదకు శృతి పరియునైన గంగయ్యమాత్యుకును, తిక్కలి కర్తలైన నందినల్లయ్య, గంట సింగయ్యలును క్రీస్తుశకము పునైనదనకతద్దాంతమున నుండినట్లు నిశ్చయింపవచ్చును.

8. భారతి, సం. 12, పుట 426 మొదలు.

4. Ep. Coll., 30 of 1915; 277 of 1985-86.

5. Ibid; 51 and 92 of 1919.

6. Ibid; 226 of 1985-86.

7. ఆంగ్లపత్రిక క్రీముఖ ఉగాదిసంచిక (1933).

8. N.D.I., U. 28. కాసనమున చెప్పిన తిథి వారములు ఆ మాసమునకు సరిపోలేదు.

9. Ibid; U. 29. ఇదియు సరికే.

10. T. D. I. Rep, p. 189; Ins. Vol II, Nos. 27 and 28, pp. 45-46; T. T. Nos, 7 and 7A.

11. Ibid; Ins. Vol. II, No. 35, p. 60; T.T. No. 159.

12. S.I.I., Vol. IV No. 862; Ep. Coll. 89 of 1890.

13. Ep. Coll; 618 of 1919.

14. Mack. MSS, 15-5-88, pp 223-24.

15. ఈ కల్లభరాయలు విజయనగరరాయల, అనగా విజయధూపతి తనయుడైన రెండవదేవరాయల సామంతుడు. ఇతనికి తెజనాపిపురవరాధీశ్వర, తెజనాపివాటి ప్రతిష్ఠాపనాచార్య విగదములు కలవు.

16. 'ఉభయనగిరిమండ' యను దానికి మహమ్మదీయ సైన్యమును, బడ్డె సేనలను జయించినవాడని యర్థము చెప్పకొనవచ్చును.

17. స్థానికచరిత్రలప్రకార మితకు కా.శ. 1872 ప్రమాదూతీతరకు రాజ్యమేలెను.

18. Mack. MSS., 15-5-88, pp. 223-24.

19. Further Sources of Vijayanagara History, Vol. I, p. 175.

వార్తలు

తిరుపతిలో సంగీత కళాశాల

ఈ సంగీత్యగం తిరుపతిలో సంగీత కళాశాల నెలసాసం యజమాన్యావ ప్రారంభం కాగెదని నేప సాసం నిర్వహణాధికారి శ్రీ సి. అన్నారావుగారు తెలిపారు.

గోదావరి డెల్టాలో సాగుకు అదనంగా నీరు

గోదావరి డెల్టాలో మూడులక్షల యాకైవల యాకైవల విటా నీరు అందికేయడానికి ఒక పదికం సిస్టం పరచబడింది. ఆంధ్రప్రదేశ్ గెరిమ్యాబ్ల సభ్యుడు శ్రీ ఎ. టి. రాజు పెయిల్ ఫీల్డ్ ఇంజనీరు శ్రీ వేంకటకృష్ణ అయ్యర్ గార్లు గోదావరి డెల్టా నీటిపారుదల సలహా సంఘాలతో సమాలోచనలు జరిపిన ఫలితంగా ఈ పనులకు తయారయింది. ఇలాంటి విటా గెంకు లక్షల 70 వేల యాకరాలకు మూత్రం దాళవా పంటకు గోదావరి డెల్టాలో నీరు సరఫరా అయ్యేది.

రాజోలిబండ పెద్దకొల్లకు ప్రారంభోత్సవం

ఆంధ్రప్రదేశ్ పబ్లిక్ వర్క్స్ కళా మంత్రి శ్రీ జి. వి. నరసింగరావుగారు జులైలో ఉప్పులేవన రాజోలిబండ పెద్దకొల్లకు—నీరు కదలకం ద్వారా—ప్రారంభోత్సవం జరిపారు. ఈ కొల్లలకు 29 చిన్న కొల్లలు ఉంటాయి. వీటికింద 80 వేల యాకరాల భూమి సాగువుతుంది.

తృతీయ ప్రజాశికలో సమాజ వికాసం

తృతీయ సంచర ప్రజాశికలో సమాజవికాస కార్యక్రమ నిర్వహణకు దాదాపు 400 కోట్ల రూపాయలు వ్యయం కాగలదని అంచనా వేయబడిందని, తృతీయ ప్రజాశిక సమాప్తికి కేళిలోని గ్రామాలన్నిటిలోనూ ఈ వికాస కార్యక్రమం జరుగుతుందని, శంధ్రప్రభుత్వం సమాజాభివృద్ధి సమాకారకళామంత్రి శ్రీ ఎస్. కె. జే తెలిపారు.

సంయుక్త మహారాష్ట్ర సమితి ఉద్యమం

ఇక నాలుగు నెలలోనూ ద్వితీయ బొంబాయి రాష్ట్రాన్ని వివశాట్టి బొంబాయిసగరం రాజధానిగా సంయుక్త మహారాష్ట్రం, మహాసభరాత్ లకు నెల కొల్లకపోలే వచ్చే వనంబర్ నుంచి రాష్ట్రవ్యాప్తంగా ఉద్యమం ప్రారంభించాలని సంయుక్త మహారాష్ట్ర సమితి నిర్ణయించింది.

కేరళంలో ప్రతిపక్షాల ఉద్యమం

కేరళంలో ప్రతిపక్షాల ఉద్యమం తీవ్రంగా పొగుతున్నది. ప్రధాని పండిట్ నెహ్రూ రాష్ట్రపతి రాజేంద్రప్రసాద్ తోను, జేకేఎఫ్ ఖామంత్రి పండిట్ పంత్ తోను చర్చలు జరిపారు. భారతమంత్రివర్గం కూడా చర్చించింది. కేరళలో మరల ఎన్నికలు జరిపాలని కాంగ్రెస్ అగ్ర నాయకులు భావిస్తున్నారు. కాని, కేరళ ముఖ్యమంత్రి ఇది ఉద్యమమే కాదంటున్నాడు. ఈ ఉద్యమంలో ఇరవీవే 75 వేలమంది అగెసయ్యారు.

పాకిస్తాన్ ఋణం వసూలుకు చర్యలు

ఇండియా, పాకిస్తాన్ ల మధ్య ఇంకా ఆపరి పక్కురింగా ఉన్న ఆర్థిక వ్యవహారాల పరిష్కారం కోసం ఉభయదేశాల ఆర్థికమంత్రులు జులై 25 వ తేదీనుండి అగస్టు 31 వ తేదీవరకు చర్చలు జరిపారు. జేకేఎఫ్ జన సమయంలో పాకిస్తాన్ ఇండియాకు ఇవ్వ జరిపి 800 కోట్ల రూపాయల ఋణం విషయమై ప్రధానంగా చర్చలు జరిగాయి.

పాకిస్తాన్ రక్షణవ్యయం హెచ్చింపు

జులై నుంచి ప్రారంభమయ్యే మాలినార్థిక సంవత్సరంలో పాకిస్తాన్ ప్రభుత్వం రక్షణకాం కోసం 80 కోట్ల రూపాయలు ఖర్చుపెడుతుంది. ఇది మొత్తం ఆయవ్యయపట్టికలో నూటికి 50 వంతులు.

అమెరికా - రష్యా

రష్యా—అమెరికాల మధ్య సన్నిహితత్వానికి కృషి జరుగుతున్నది. న్యూయార్కులో ఏర్పాటు చేయబడిన సోవియట్ పార్టీకామిక ప్రదర్శనానికి సోవియట్ ఉపప్రధాని శ్రీ ఫ్రాన్కో కాస్ లోవ్ ప్రారంభోత్సవం జరిపాడు. మాస్కోలో ఏర్పాటు చేయబడిన అమెరికన్ ప్రదర్శనానికి అమెరికా ఉపాధ్యక్షుడు శ్రీ నిక్సన్ ప్రారంభోత్సవం జరిపాడు.

ఇండోసినియాలో చోదిత ప్రజాస్వామ్యం

ఇండోసినియా అధ్యక్షుడు డాక్టర్ నుకగ్నో ఇండోసినియా రాజ్యాంగం పరివర్తన రద్దుచేసి, 1945 నాటి రాజ్యాంగానుసాన్ని తిరిగి అమలు పరచాడు. ఈ కాసంకేంద్ర నుకగ్నోకు కేరళలో “చోరత ప్రజాస్వామ్యం” (గృడెడి డెమోక్రసీ) అమలుపరచే అధికారం సంక్రమించింది. ఆతడు ఇద్దరు సైనికాధికారులతో సహా పదిమందితో నూతన మంత్రివర్గం ఏర్పాటుచేశాడు.

చంద్రోత్సవము: కేరళ మణిప్రవాళకావ్యము

శ్రీ పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు

సహ్య పర్వతములలోని యొకభాగమును 'మరుత్తా మల' యందురు. దీనిని సంస్కృతీకరించి 'మర తక పర్వత' మని తరువాతివాడు వాడికొనిరి. 'మరుత్తా మల' యనగా-మంగుల కొండ యని యర్థము. హను మంతుడు లంకకు సంజీవని పర్వతమును మోసికొని పోవుచున్నప్పుడు - దారి తప్పి - యొక శిఖర మచట బడెనట! దక్షిణాపథమున నిల్చు పడిన కొండలకు లెక్కలేదు. తమిళులు 'పాదీమరై' కూడ సంజీ వని పర్వతములలోని భాగమే నందురు. 'మరతక గిరి' శృంగమున నొక గంధర్వుడు తన ప్రేయసియైన కిన్నరితో గ్రీహించుచుండెను. చల్లగా మలయవాయు వులు వీచుచున్నవి. ఆ వాయువులతో గలిసి యొక నూత్న పరిమళము అనుభూతపూర్వము బ్రవరించెను. ఆ సుగంధము గలిగిన పుష్ప మేదో తెలిసికొని, దానిని తనకు దెచ్చియివ్వవలెనని కిన్నరి కోరినది, ద్రౌపది భీముని సొగంధికమును గోరినట్లు! వెంటనే యామె కోర్కెను దీగ్బలకు గంధర్వుడు బహులు దేరెను. వాడా సువాసనల త్రోవలబట్టి "తృప్తిగ పేర్చు రూరీ" నాడునందున్న 'చిట్టిలప్పొక్కి' వచ్చి నాడు. సువాసనలు వెలుచున్న దా యూరినుండియే. అచట "మేదినీవెణ్ణిలావు" అను నొక వేళ్ళ గలదు. అనగా - "మేదినీ చంద్రిక" యని యర్థము. ఆమె చంద్రోత్సవము నేయుచున్నది. ఆ యుత్సవములో "అచ్చగం" మనుపేగుగల సుగంధద్రవ్యములు వాడెను. ఆ గంధములయు, దీపక రికలయు పరిమళమే "మరు త్తామల" వలకు వ్యాపించి కిన్నరి కాకాంక్షలు రేపినది. గంధర్వు డచట నాటుదినము లున్నాడు. చంద్రోత్సవమును వాడు కన్నులారచూచి తిరిగి వచ్చి ప్రేయసికి వర్ణించి చెప్పెను. ఇది - యీకావ్య ములోని యితీశ్చరితమున కుపోద్ఘాతము.

ఒకసారి కిచ్చిదేవి చంద్రోత్సవము చేసినది. ఆమె యునర్జుచున్న యుత్సవమునకు "రివాజు" ప్రకారము అప్పగన లిందరును వచ్చిరి. వారిలో మేనకయుగూడ నుండెను. మేనకనై పూర్ణచంద్రుని కన్నుపడినది. దేవవేళ్ళ చంద్రుని ప్రణయార్ద్ర కంగీ కరించినది. వారిరువురును మణుదినము పారిజాత వృక్షముల చల్లని నీడలలో గలసికొందనుని¹ కటాక్ష

కూరికాగ్రములతో వ్రాసికొని, సంకేత మేర్పఱచి కొన్నారు. పూర్ణచంద్రుని యంకముననున్న చంద్రిక కటాక్షమాత్ర సంనూచితమైన వారి పరస్పర ప్రణయమును గమనించెను. వా రేర్పఱచి కొన్న సంకేతముగూడ చంద్రికకు సంపూర్ణముగ వర్ణ మైనది. చాతుర్యవతియైన యామె కింకమి గావలెను? ఆ సమయమునకు దానే సంకేతఫలమున దగూగెనది. మేనక యప్పటి కింకను రాలేదు. చంద్రిక తానే మేనక యనుకొనునట్లు చతుర్విధ శృంగారములతో సమ యోచితముగ బ్రవర్తించెను. చంద్రుడు భ్రమపడెను. ఆ సంకేతమున చంద్రికా చంద్రుల ప్రణయకావ్యము లోని యొకయాశ్వాసము రసభరితముగ ముగిసినది. ఇంతలో మేనక యచటికి వచ్చినది. చంద్రునకు జర గిన వాస్తవస్థితి యర్థమయ్యెను. అతఃపప్పుడు -

"మలయువతి పతాక! వారయోషక నమ్మె క్కమరి, విగత కింకం నీచ తిచ్చోరుమూలం అవనియి లొడు నూట్రాం జేతు పోయ వార యోషా సుభవ మనుభవిచ్చి డాగు మచ్చాపవేగాత్"

అని కపించెను. "మలయువతి పతాక"గా నుంప వలసిన యో చంద్రికా! నీవు విగత కింకవై వారయోషకలై మమ్ము మోసగించితివి. అందుచేత బ్రపంచమున వారయువతి వై జన్మించి, నూరు వర్షములు జీవించుము" అని పైదాని కర్థము. చేసిన పనికి చంద్రిక చాల పశ్చాత్తాపపడెను. ఆమె పూర్ణచంద్రు నకు బ్రగమిల్లి అందిరివలెనే తానును కాపమోక్ష మును యాచించెను. మనదేవతలు కాపము లెంత సులభ ముగ నిర్దురో వాని విమోచనములు గూడ నంత సులభముగనే ప్రసాదించుదురా! చంద్రుడుమాత్ర మా కొవలోనివాడుగాక యెట్లు పోవును? అతడు వెంటనే -

"మలవిజయపతాక! భూతలే పోయ ప్పిరన్నా అని విరవోడు నెయ్ వ్రా పూర్ణచంద్రోత్సవం నీ అకు నిరుపమ మస్మత్ప్రీతివం ఖాన్ వరున్నం డవిడె నియతం..."

మలవిజయ పతాకవైన యో చంద్రికా! నీవు భూతలమున జన్మించి, సకల సామగ్రితో చంద్రో

1. 'విక్షిమునయెన్నుం కూరికాగ్రేణ'

చంద్రోత్సవము : కేరళ మణిప్రవాళకావ్యము

త్సవము నొనర్చును. ఆ యంతత్సవము నాకు చాల ప్రీతికరమైనది. అదటికి నియతముగా నేనువత్తును." అని కాపరిమోచనమును వివరించెను. చంద్రిక చాల సంతోషపడెనట! 'చిట్టిలప్పళ్ళి'లో 'మతి' యను నొక వేళ్ళి యుండెను. వారాంగనల కుండదగిన సమస్త గుణములును పుంజొన్న మూర్తి యామె. 'మతి' యనగా—మళయాళములో 'ఇక చాలు' నని యర్థము. తల్లికి 'మతి' జన్మించినప్పుడు ఆమె మనస్సానంద దోహదమైనది. అప్పుడామె—“ప్రపంచమున నిక నాకే కొడుకయ్యలేదు. ఉన్నయొక్క కొడుకయ్య దీరిపోయినది. నాకింక 'చాలు' నన్న" డట! దానితో నా పుట్టినదిద్దవేగు 'మతి'యై పోయినది. ఆమెకును సంతానములేదు. వరుస ననుసరించి 'మతి'గూడ తనకు దొనిన—యితరులు చెప్పిన—పుణ్యకార్యములను చేయనే చేసినది. ఒక సారి యామె మన్మథపూజ యొనర్చెను. ఆ దేవున కామెకు దర్శన మివ్వక తప్పినదికాదు. నాడు దేవ తలకును—మనుష్యులకున్న 'దేవా-దేవి' యట్టిది. వచ్చిన నీవుడు వెంటనే యామె కోర్కెను తీర్చి పోయియున్న బాగుండెడిది. ఆతె లైంగుకు చేయును? కవి చేయనిచ్చువా? "నీవు పంచతారత్రయము చేయు"మని యాజ్ఞాపించినాడు. 'మతిదేవి' మన్మథుకు చెప్పిన మేరకు పంచతారత్రయము ననుష్ఠించెను. అప్పుడుగూడ మన్మథుడు దర్శన మిచ్చినాడు. ఈసారి తానొకతే రాలేను. చంద్రవంతులను గూడ వెంటనేనీగిని వచ్చినాడు. మతి గర్భమున చంద్రికాదేవి యుదయింపబోవుచున్నదని మన్మథుడెఱుకపఱచెను. చంద్రికా కాపతృత్వంతము నామెకు సవిస్త్రముగ వర్ణించి చెప్పినాడు. 'మతి' సంతోషముతో మిన్నందినది. చంద్రిక యామె గర్భమున బ్రవేశించినది. పుట్టిన దిడ్డకు 'మేదిని చంద్రిక'యని నామకరణ మొనర్చి, మతి యల్లారుచుద్దుగ వెందినది. ఆ శిశువు పుట్టినప్పుడు—నూరేండ్లు విడుదలైన క్షీర్తితో నీమె జీవించునని యాశీరవాణి పలికినదట! మేదిని చంద్రిక చంద్రుకు చెప్పినట్లు చంద్రోత్సవ మొనర్చెను. పూర్ణచంద్రుడు త్రత్యక్షమైనాడు. అంతటితో నామె కాపము తీరలేదు. పాపము! రాకాగుధాంకు డిట్లు పలికెను.

“మదనమణి వికత్కాయ నీ విశేషము కన్యక ప్రణయిని! పునరాకాపాంత మస్మిన్ ప్రపంచే

కలిత కుతుకమిన్నే వారసీమంఠినీవా
మచకుడియ నుణిల్పూణి పాక, నిన్ పాదపద్మం.”
“మదనమణి దీపమైన చంద్రికా కాపాంతము వరకును నీవు భూలోకమునదీ వసించువు. వారసీమంఠి నుల కందరికిని నీ పాదపద్మము సుందరమైన శిశువుగా నుండుగాక!” ఎట్లైనను చంద్రికాదేవికి భూలోకమున నూరేండ్లు వసంపక తప్పలేదు. చంద్రోత్సవముతో నామెకు సిద్ధించిన లాభ మొక్కటే. కుముదబాంధవుని ప్రాణాపియయైన గోపీజీదేవి యొక ముక్తాహారమును చంద్రిక మెడలో వేసినది. ఇది కావ్యములోని కథ.

మన కళాపూర్ణోదయములోని యేదో యొక చిన్ననిఛాను యీ కావ్యమున గోచరించుచున్నది గదా! కాని—నూరన్నకీక్తి వేరు. కల్పనాచాతుర్యములో నూరన్నకును—చంద్రోత్సవ కర్తకును సుబంధమే లేదు. ఏనో యల్పాల్పసాదృశ్య మున్నదని మాత్రమే చెప్పితిని. ఈ యిద్వర్తకాలముగూడ నించుమించొకటే. 'చంద్రోత్సవ'కవి కొల్లకర్త ము ఏకవ శతాబ్దముయొక్క యుత్తిరార్థముం దుండెను. అనగా—మన తిమ్మికోట యుద్ధయనకు సుమారు పది యేండ్లు ముందన్నమాట. జరిగిన పనిలో తప్పదము చంద్రికదేవా? చంద్రున కేమి శిక్ష!—అను ప్రశ్న మనచూక వుల నడిగి లాభములేదు. నాటి నామాజికాభిరుచి యట్టిది.

మేరునుబట్టియే 'చంద్రోత్సవ ప్రశస్తి'ని చెప్పుటకై యీ కావ్యము ప్రకృత్యయ్యెనని మన మాహింపకచ్చును. “చంద్రికా మహాత్మికమనియు” “మేదిని చంద్రికోత్సవ” మనియు దీనికి నామాంతరములున్నవి. చంద్రికోత్సవములో 'నైగు సంఖ్య'కు చాల ప్రాధాన్యమున్నది. ఆ పద్ధతి ననుసరించి కవి చంద్రోత్సవ కావ్యము నైదు భాగములుగ నొనర్చినాడు. మాలిని—వంశం తలక—గురువెలంబి తము—మొదలగు కృత్యముతో నీ కావ్యము సాగినది.

చంద్రోత్సవ కావ్యకవి యెవరను విషయము నేటికిని కేరళయుల కొక ప్రశ్నయే. అట్లే యితని కాలవిషయముగూడ, కాని కొందరు సమకాలికులైన కవుల నీతడు స్ఫురించుచుండుటచే రెండవ సమస్య కొంత సులభముగనే తీరిపోయినది. ఎట్లైనను ఇత డొక 'సంబూద్ధి'యై యుండునని వారి యాహా.

ఈ కావ్యము 'మణిప్రవాళ' శైలియందున్నది. ఈ కావ్యపద్యతని సృష్టించినవారు నంబూద్రిలే. వారికి 'సందమిళ్' భాషతో చాత్తు శుశురలేను. తా మార్కావర్తిమనుండి వచ్చినవారనియు, తమిళము ద్రావిడులభాషయనియు దానిపై వారి కొక లేలిక భావము. అందుచే నంబూద్రిలు కొంతకాలము దేశ భాషయందు గాక సంస్కృతముననే రచన సాగించుచు వచ్చిరి. రాగరాగ 'పాటకజవము'తో వారి సాహిత్యమునకు సంబంధముపొయినది. ఈ ప్రమాదమును వారు గమనించిరి. సంస్కృతమును 'కొడుండ విళము'నుజేర్చి గంభీరచన కారంభించినారు. అదియే కాలక్రమమున మణిప్రవాళ మనుపేరును సంపాదించి కొన్నది. ఈ రచనాపద్ధతి 'లీలాతిలక' కారు వన్నట్లు—త్రైగర్గికులలో వ్యాపించినది. నాయర్లు—అంతిరాళులు—నంబూద్రిల స్త్రీలు—బాలకులు—మొదలగువాగు మణిప్రవాళ రచనల నాదరింపబడిరి.

లీలాతిలకకారుడు "భాషా సంస్కృతియోగో మణిప్రవాళం" అని లక్షణమును చెప్పెను. భాష యనగా కేరళ మనియే యభిప్రాయము. యోగమునగా—సహృదయులు సమ్మతించుపద్ధతిలో—సంస్కృతముతో జేర్చుట. ఆంగ్ల భాషలో నీ పద్ధతి యుండునో యన్నది. తమిళమందును జైనలు, వైష్ణవులు, మొదలైనవారు తెలుగులో వలెనే సంస్కృతమును యధేచ్ఛగవాడుట కారంభించిరి. కాని, దీనికి 'మణిప్రవాళ' మను పేరు శుదురదు. విభక్త్యంతములైన సంస్కృతపదములతో భాషాపదములను జేర్చినప్పుడే యాపేరు సిద్ధించుచున్నది. మణియను పదముచేత 'భాష'యు ప్రవాళమనుటచే సంస్కృతమును ఈ సమాసము దశ్యవసింపబడినది. కాని, మణిప్రవాళమందు వాడు సంస్కృతపదములు సుప్రసిద్ధములై, సుఖమారములై భాషాపదములను భ్రమ గొల్పుచుండువలెను. 'దిళి'పదము గూడ కేవలము నైఘంటుకముగాక—సర్వ సామాన్యముగ వాడునదియై యుండవలెను. ఇట్లు రచించిన మణిప్రవాళశైలి—భాషా కావ్యమువలెనే—సామాన్యలలో వ్యాపించి చోవునది వారియూహ. 'లీలాతిలక' కారుడు మణిప్రవాళమును తొమ్మిదిరీతుల వివరించి తెల్పినాడు. పద్యమే గాక గద్యమును గూడ మణిప్రవాళమున వ్రాయవచ్చును. 'లీలాతిలక' కారుని యభిప్రాయము ననుసరించి సంస్కృత శబ్దములకంటెను భాషాపదములే

యొక్కవగానుండువలెను. "సందర్శన సంస్కృతి కృతాచ" అనుకొక మూత్రమునుగూడ వాతడు వ్రాసినాడు. దీనిబట్టి— "కొంక గూ"—"తొట్టు రక్తా"—"పాక్కాం చక్ర"—ఇత్యాది పదములను ప్రయోగార్హములైనవి. "పాడిభి"—"వెల్ మాళి కాసు" మొదలైనవి గూడ మణి ప్రవాళమున చోటుగల్గించి కొనెను. సంస్కృతిమును సహంపని తమిళులలో నీ శైలి ప్రచారమునకు రాలేను. కోయం బత్తుడు నివాసియైన 'కళిమా' విశ్వనాథాకవి—తమిళమున మణిప్రవాళమును సృష్టించుటకు ప్రయత్నించినాడు. ఆతని 'కీచకవ' లోనిదీ క్రింది పద్యము:

2 "ముక్తుకళాలు మిహనల్ పువవంకళాలు
మొక్తుక్కలర్లు, తమిమలపి సంస్కృతేన,
యత్తిక్కిలం ధవళు చోరలతేవబద్ధా

పుత్తిక్కు మత్కృతిరియం సుదృశాం విఘాషా"
ఈపద్యమున ద్వితీయాక్షర ప్రాస యున్నది. మళియాళమున నీ నియమును లేదు. తమిళకవి "సుదృశాం విఘాషా" అని వాడుట చాల యరవంతము. ఆ శైలి నాదరించినది ముఖ్యముగా స్త్రీలే. సాయాన్నాసమయములలో వారు సాహిత్యచర్చలు చేసి కొనెనేవారట! వానిలో ముఖ్య విషయములు మణిప్రవాళ కావ్యములే! స్త్రీలుగూడ కొందరు మణిప్రవాళమున కావ్యములు వ్రాసినారు. ముఖ్యముగ వాప్రసానమున కాలంబన విభావములు వారే! మళియాళములో "మణి ప్రవాళము" క్రిస్తుళికము తివళితాబ్దమునుండి యారంభమైన దనవచ్చును. మళియాళ సాహిత్యమున కది ముగ్ధయోగము.

చంద్రోత్సవమునంటి రచనాసౌష్ఠ్యముగల కావ్యము మణిప్రవాళములో మరియొక్కటిలేదు. అచుంబితములైన భావముల కొరకు పుట్టినిల్లు. అక్కడిక్కడ "భారతి చరిత్రము" ననుసరించెనని కొందరంగురు. కాని, యీ వాదమునకు పెద్ద బలములేదు. కవి చాల వికాలభావములు గలవాడుగ గన్పించును. 'పూసం నంబూద్రి'—'కొంకరకవి' మొదలైన సమ

2. "సంస్కృతిముతో జేరిన తమిళము—ప్రవాళములతో గూడుకొన్న ముత్తైయలవంటిది. ఆ రచన, బద్ధమైన చోరలతవలె, కామినీకంకనీమల కోటింప జేయును"

(తమిళకవి—ద్రావిడమును మణులతో గాక, ముత్యములతో జోల్చెను.)

చంద్రోత్పవము: కేరళ మణిప్రవాళకావ్యము

కాలికుల నాతడు, ఎంతయో గౌరవముతో చూచెను. అక్కడక్కడ తన వినయమునుగూడ బ్రకటించికొన్నాడు. కాని యావినయము తన కిక్కియెఱుగని అంశప్రాయము మాత్రము గాదు. ఒక చోట కవి యిట్లున్నాడు.

“చరిత మమృతహృద్యం మేదిన్ చంద్రికాయా
భువి నిరుపమ మస్మత్ ప్రాతిభం నిర్వివాదం
3 అమకేషు మితివృత్తిం పూర్ణ చంద్రోత్పవం న
4 న్నోరురు కుశృతిపాకం నిర్ణయం కర్ణ భాణం”

మణి ప్రవాళకైలిని గూర్చి కవి యభిప్రాయ ముట్టి—

“మధుర మధురభాషా సంస్కృతావ్యోవ్య సమ్మే
ళన సురభిలయాస్యత్ కావ్యవాణీ విధూత్యా
5 తెలియుక పరమిన్నుం మేదనీ చంద్రికా లేన
6 పాషాయ మొరుకలంబక మాలకొండెన్నచోలే.

కావ్యారంభములో తన కిష్టమైన కవుల నందఱిని నంబూది వర్ణించినాడు. వారిలో వ్యాస వాల్మీకులు, కాళిదాస భారవులు, బాణ మురాగులు గలరు. కాళిదాసును చంద్రోత్పవ కర్త యిట్లు స్మరించెను.

“స్వనిభిరమృత విందుస్యందిభిః ప్రీతయంతీ
సహృదయ మభిరామై రన్వితా భావభేదైః
సరసమచితశిష్యా మాత్రితా విశ్వలోకం
సుఖయతి సుకుమారా కాళిదాసస్యవాణీ!

పై శ్లోకము సంస్కృతమైనను పదముల సామూహ్యముతో మణిప్రవాళ రచనయే యనిపించు నంత సుందరముగ నున్నది.

సామాన్యముగ నందఱు కవులకువలెనే ‘చంద్రోత్పవ’ కర్తకును వ్యవహారికమున తెక్కువ. దానితో నాతడు కేరళమును చిత్రచిత్రముగ వర్ణించినాడు. భారతదేశమునందలి యితర రాష్ట్రములకు ‘చేము’ను గూర్చి తెలిసినదానికంటె—పదింతలు తెలియనిది. వాడు సృష్టించిన సంస్కృత పాహిత్యమునుగూర్చి గూడ యితరుల కెక్కువ తెలియదు. పూర్వకాలమున పైనను కొంత మెరుగగా నుండెను. నేడు మరియు నివ్యాయమైనది. అతడు కేరళములోని కొన్ని శ్రేత్రములను వర్ణించినాడు. ఆ వర్ణనముతోబాటు రసితమైన యాతిని హృదయమునుగూడ కొంత చవిచూతముగాక! ‘చేర’మందు వాన లెక్కువ. ప్రకృతి సంపాదించి యొసగిన యొక మహాభాగ్యము వారికి మలయ

పర్వతము. ఆ దేశములోని వానలను కవి యిట్లు వర్ణించును.

“సకలఫలసమృద్ధైశ్చ కేరళానాం, ప్రతాపం
7 పెరియ, పరశురామ పాక్షిజ్ఞయా యత్ర నిత్యం
8 కనినోడు మమకాలం పార్థ10 పార్థకౌనాం
జననిముల11 కొడుప్పానెన్నచోలే వరున్ను.

పరశురాముని యాజ్ఞతో నచ్చట మాటిమాటి కిది వర్షాశ్రి విజృంభించునట! ఆమె దయచే సకల ఫలసమృద్ధులను గలుగును. తిల్లి శిశువుల యాకలి గమనించి పాలాసరునట్లు—వర్షాదేవి తమ యవసరముల దీర్చుచున్నదని కవి యుత్పేక్షించుచున్నాడు. అనంత శ్రేత్రము విట్లు వర్ణించెను.

“విమలపుగపురంధ్ర పాణి పద్మాద్వితాంభో
గుహ మధురమరంద క్లిన్న పర్యంతిభాగం
సుకృత సులభిమా12 రో సుందరీ మందహాస
దుర్గతి శిశిర మనంత శ్రేత్ర మాభాతి యస్మిన్.”

—పై శ్లోకమున ‘ఒరో’ అను నొక్కొక్కటియు తప్ప—తిక్కినదంతయు సంస్కృతమే. భాషాపనిము లనే మణిప్రవాళమున నెక్కువగ వాడవలెనని ‘లీలా తిలక’ కాగు డేర్పరచిన నియమము. కాని యిది కాలక్రమమున నంతరించిపోయినది. లలితమైన సంస్కృతమునే మణిప్రవాళ కవులు విరివిగా వాడిరి. ఈ సంస్కృతమును గమనించిన రసికులు లీలాకుకుడు పండించికొన్న లాలిత్వము మణిప్రవాళకైలి ఫలమే యుచుల గమనింపక చొరని తలఘను.

‘త్రిచ్చంబరము’ ఒక కృష్ణ శ్రేత్రము. అది కవి కిట్లు భాసించినది.

“హరిమురళి నినాదం కోమళంకేట్ట 13 జలసం
14 సులియు మభిల పాషాణాంబు జంబాలితాంతం
ఉచితమమృత ముష్ణం గోకులానంద హంభా
రవముఖరితి వార్య్యం చెమ్మరం భాతి యస్మిన్.”
హరిమురళి నినాదములతో పాషాణములు కరగి యానీటితో తద్బ్రిదేశ మంతయు జంబాలితమైన దట! పదలాలిత్వ మీ కావ్యమున నెక్కడ పట్టినను

8. అందముగల. 4. ఒకటిగా చేరి. 5. తెలియుదు. 6. లేనెలుగురియు నొక కదంబపు దండవలె.

7. పెరిగిన 8. ప్రీతిలో 9. వానకాలము 10. చూచి చూచి. 11. ప్రవృత్తిని నిచ్చుటకువలె వచ్చును. 12. ఒక్కొక్క.

13. విని. 14. కరగునట్టి.

కనుపించును. దీనిలోనే గాదు. మణి ప్రవాళకైలికే
యది యొక లక్షణము. మేదినిచంద్రిక తల్లియైన
మతి సంస్కృత సాహిత్యమును చక్కగా జనువు
కొన్నది.15 ఆమె కాకుంఠలమును, మాలివికాగ్ని
మిత్రమును, అద్భుత బంధహృద్యమైన కాదంబరిని,
భావ మధురమైన మణిప్రవాళమును నేర్చినది! ఆమె
కడ మాలావాహిని యొకతె యున్నది. అది గూడ
'దేశికవిత్వములలో మేటి యనుచున్నాడు. తల్లి
వలెనే మేదిని చంద్రికయు మణి ప్రవాళమందును,
తక్కిన దేశికవిత్తలలోను నిష్ణాతురాలు.16 పినిని చదివి
నపుడు రాజులన్న "భాషాశాస్త్రపు కలకు లప్పద్య
ముఖులు" అనట మౌర్యయును తాకుటలో
వాచ్ఛిర్యమేమున్నది?

తెలుగు వారము మనకు క్రొత్త లనిపించు
కొన్ని యపూర్వమైన యలంకారములు—వస్తు
వులు, వక్రొక్తి విశేషములు, మలయాళ కవులలో
దండిగా గనిపించును. ఏ భావంలోనైన నది స్వభావమే
గదా! సంస్కృతి ప్రసిద్ధములైన కావ్య విశేషములు
గూడ నొక భాషలో ప్రసిద్ధమైనవి మరియొక
దానికి గ్రొత్తగా నుండును. అట్టివాని నీక్రింద కొన్ని
చూపుదును. 'మతీదేవి' 'వాతావధూతి నవకుంకుమ
వల్లిరి' వలె నున్నవట! ఈ యుపమానము
సంస్కృతి కవులది కావచ్చును. తెలుగులో నిది
ప్రసిద్ధికి రా లేదు. అట్లే, యామెకేశపాళిము
'తిమిర క్రితలరీ పల్లవాభము' అనునది గూడ. అరిక
తిలము 'శతకాంతిద్వలాభి'మట. శతకాంతిద్వలాభ
మగు—'కలిదాసు' చిటనగవు మాత్రమే మనకు
బరిచితిము. ఆవిడ అజినేకు లెఱుగా నున్నది. అని
లింబఫల గర్వము నణచునట!17 శోకిల రుతములు
రతివాధ చాప శ్రేంకారము ననుచున్నాడు.
మేదిని చంద్రిక కాంతిప్రభావటల కన్నురితంగ
వల్లియట! భట్టభాణుని కవిత్వము 'భావతీ
భావవల్లి ముఖరితిమణిపిణి'యట! మేదిని చంద్రిక
యొక్క నాసిక మన్యధునిసేత కుపయోగపడు
బంగాగు కాళాంజలివలె నున్నది.18 ఇట్టి నూత్నము
లైన వస్తువు లెన్నియైనను చూపవచ్చును. కొన్ని
యలంకారములు తెలుగువారివివలెనే యుండును.
అనగా సంప్రదాయ సిద్ధములన్నమాట! ఈ క్రింది
వట్టిది.

"కుమారధామా నిశి నిర్మలాని
మరందవాచాం వదనాని పశ్యన్
మణిస్థరీమ ప్రతిమాచ్ఛలేన
పాద ప్రణామం విరిసోతి యస్మిన్".

ఇది సంధ్యాకాలవర్ణనము:

"అపరజలధిమితే హంతి! దంతీ కణక్లే
దివస కరకరాభి పాటలాధూన్యవోక్షే
కపిలే నకువిలే విశ్లేఖం విద్రుమ శ్రీ నుయాభా
వరి, విమతి విలక్షణ పాక్షి నిర్మలన్మహారే!"

పశ్చిమ సముద్రముపై నూర్యులింబము నిలిచి
నది. అతిని కింగాములు కెందీగలవలె నెఱుగజేసరి.
సముద్ర మగ్ధముననున్న ప్రవాళవల్లగల కాంతులాకా
శమునకు మిట్టించిన ట్లన్నవట! విగళ దమృతమై
క్రొత్తగా యుదయించిన చంద్రలింబము మేదిని
చంద్రికయొక్క పూర్ణసాభాగ్యదీప్తా కలశమువలె
నున్నదని కవియున్నేర్పిట. కాని ప్రపంచ కవిత్వమును
గుచిచూచిన తెలుగువారియెదుట నివి యన్నియు
కుప్పిగంతులు. కల్పనా ప్రపంచమున నాంధ్రప్రబంధ
కవులు వాయిస వోలు సంస్కృత కవులే వోలే
దట! మరి యితరు లేమి లెక్క? కాని యా యలం
కారములలో నా దేశి సంప్రదాయమునట్టి, మనకు
గ్రొత్తనిపించు కొన్ని భావములుగూడ నుండకపోవు.
ఈ క్రింది యున్నేర్పిటలంకార మట్టిది.

"చరమశిఖిరిపీతే పాలలం వారికళం

ద్యుమణి వలముగూపం వెచ్చ19 విచ్చిన్నధారం
జగజ్జు20గుతి తిప్పి21దీనాన్ చూడొ22పాపా
నభిలకునభాజా మం23తిమాం మంత్రివాడి."

మర్యాన్నాపు టెండలలో జనులు తపించి
పోయినారు. జ్వరము వచ్చినట్లెనది. దానిని బోగొట్టు

15. కాకుంఠిళం తిదను మాలివికాగ్ని మిత్రం
కాదంబరీ చరిత మద్భుత బంధహృద్యం.

కుట్రుం మరంద మొలి వైకిన కూకుదారా
కుట్రాం భావమధురంద మణిప్రవాళం.

16. భాసావిశేష మొకుప త్తడవుంపడిచ్చా
శయ్యాండినే కుసుమ సాయక శేతుమాలా.

17. 'లింబోకడంబ
ప్రళమనమతియుద్ధం కె తలం బద్దరీలం.

18. 'రితిసహచర పొన్నిన శేలికాళాంజనాసా.'

19. ఉంచి, 20. బరితో, 21. తృప్తిపడెను.

22. ఉష్ణమును తగ్గించుటకు 23. సంధ్య యనెడు.

చంద్రోత్పవము: కేరళ మణిప్రవాళకావ్యము

టకు సాయంకాలమును మంత్రవాది పూనుకొన్నాడు. వశ్యును పర్యతిమును పీఠముపై నూర్వబింఁచును టంకాయనుంచి యగుణాయమానమైన సంధ్యా కాంతియును వసంతమును దిగగుడించి వేసినాడట! నూర్వబింబమును నారీశ్వరుతో బోల్పుట మనకొక వింత. అట్లే సంధ్యాదేవి పురుషుడగుటయు.

శ్రీ మంగలసాధముందు మేదిని చంద్రిక చెలి కత్తెలతో చంద్రోత్పవమెట్లు చేయవలెనని విచారమును సాగించినది. ఆమె చెలికత్తెలపేర్లు చాల వింతయైనవి. 'మానవిమేనక', 'మారచేమంతిక', 'కనకావలి', 'తెన్యాశవి', 'ఉల్లసినీ' మొదలైనవి. ఈ 'యల్లసినీ' ఆకాలమున నొక ప్రసిద్ధురాలైన నాయిక. ఈమెను గూర్చి 'ఉల్లసినీ సంక్షేప'మున నొక కావ్యమే యున్నది. మానవిమేనక ఆ కొలువున కూర్చున్న 'తోజా'ను కవి యిట్లు వర్ణించెను:

“అథోపధానే పునరంకసంధీ
విచిత్రవర్ణే వినివేళితేన
కరేణ నానా భరణోజ్యలేన
24మరచ్చు దంతాంబర మంబు జాతీ.
“తాంబూల వీటిం శిశికల్ప కప్పు
రామి దినం దాకు మనుప్రసన్నత్రాం
ఆప్తాం వధూటీ 25మరికే నివర్ణాం
నివార్ణకై 26కొంఁబలసేన గూఢం
“మనోభిరామేణ మృగుస్మితేన
క్షీరాంబురాశిం పునరుక్తయంతీ
అమృతావీ మేన మాననియ
ముపాదడి వాక్యం మనర్ప కీలా”

—‘మారచేమంతిక’వాక్యములు “మనోజ్ఞవర్ణములై” “సువిచిత్ర బంధములై” యుండెను. “నిరస్తదోషములు”, “సగుణార్థ పుష్పము”లైన యాపలుకులు ఈవేళవి వాక్కులవలె నుప్రసన్నములుగా నున్నవని కవి యిచ్చిన ‘తాకీగు’. చంద్రోత్పవము కాస్త్రనిహితము కాదనియు కవు లొనర్చిన కల్పన మాత్రమేనని కొందరందురు. ఈ వాక్య మంత యాదరణీయముగ జోచుటలేదు. సంస్కృతగ్రంథములయందే గాక ప్రాచీన గ్రంథములయందును వీని విషయ ముక్కడక్కడ వర్ణింపబడినది. ‘శిలప్పదిగారము’లో చంద్రోత్పవము వర్ణితమైనది. కామ వసంతోత్పవములుగూడ పేర్కొనబడినవి. మన్మథోత్పవము ఛాల్ల గణుకజ, వసంతోత్పవము చైత్రమాసమునందును,

చేయుదురు. చంద్రోత్పవము శిరత్కాలములో సాధారణముగ కార్తికమాసమున నొనర్తురు. ముద్రారాక్షసముంగు “అహో! శిరత్కాయ సంభృత శోభానాం దిశా మతిరమణీశుతా” అని సంప్రద గుప్తుకు శిరత్కమ వర్ణించి, కామదీ మహోత్పవము నొనర్చువలెనని యాజ్ఞాపించును. దానిని చాణక్యకు నిజపును.

“సాకం స్త్రీభి గృహంలే వర మభిలషితం
పార్వణం పారమభ్యాః”

అనెను ముద్రారాక్షస శ్లోకమునకు దుండిరాజు యిట్లు వ్యాఖ్యాన మొనర్చెను.

“పూణి కార్తిక్యాం పార్లమాస్యాం భవం క్రిడా విధిం.” “కామదీ కార్తికోత్పవః సతు కార్తిక పూర్ణిమాయాం కర్తవ్యః.” అని త్రికాంఠకేచవ్యాఖ్య. మల్లి నాధుడుమాత్ర మిదియొక దీపాత్పవ విశేషమని చెప్పెను. పై వ్యాఖ్యలనుబట్టి కామదీ మహోత్పవమే చంద్రోత్పవమని మనము తీర్మానింపవచ్చును. ఈ కావ్య మంగును, చంద్రోత్పవము శిరత్కాలముందే చేయబడినది. కవి శిరత్కాలము నిట్లు వర్ణించినాడు.

“అథ నిలా-27పు మణి28ష్టా మలాంబరా
నలినమెన్ను 29 ముపాయన ధారిణీ
శివ దసేవతి మేదిని వెళ్ళి 30
వి నె మనోభవ మోహన పింధికా.”

పూర్వకాలమున చంద్రోత్పవమును స్త్రీ పురుషు లిరువ్వురును నొనర్చెనువారు. క్రమముగా విడి స్త్రీలకు మాత్రమే చెందిన వేడుకయైనది.

మేదిని చంద్రిక తమ చంద్రోత్పవమున కాచార్యుడుగా “వరకప్పర్చి నంబూది” నెన్నుకొన్నదట! అతని మాటలనుబట్టి మనకు మరికొన్ని చంద్రోత్పవ విశేషములు తెలియును. అవి యీ క్రిందివి.

“శిరత్కాలమందలి శుక్ల పక్ష యేకాదశిమొదలు పున్నమవరకును చంద్రోత్పవము నొనర్చవలెను. కామ జేవుని యొడు బాణములతో చంద్రుని పూజింపవలెను. ఉత్పవ దినములకు కరుణగా నా శిరముల పేరు పెట్టవలెను. ప్రతిదినమును రాత్రులలో నైదుసార్లు చంద్రునకు పుష్పాంజలిని సమర్పింపవలెను! విగుప్తురి గలుగల మేడలో నీ వ్రతము ననుష్ఠింపవలెను. మొదటి

24. అక్షరించి. 25. సమాపమున. 26. చతితో.

27. చంద్రుడు 28. ధరించి 29. అనెను 30. మేదినిచంద్రికను.

దినమున మొదటి యుత్పరిగలో పూజ వారంభించి, క్రమముగా నైదవ దినమున నైదవ యుత్పరిగలో పూజను ముగింపజేసెను! దీపములు మొదలై నవిగూడ నైదడు రకములుగ నుండువలెనని నంబూద్రి యాజ్ఞ. ఈ తంత్రము “ప్రయోగసారా” దిగ్రంథములో నున్నది! ‘మారచేమంతిక’ చంద్రోత్పత్తమునుకూర్చి కొన్ని విశేషములు చెప్పచున్నది. ఆమె వాక్యము లివి. “స్త్రీలు చంద్రోత్పత్తము చేయవలెను. రాజుల కొంద్రోత్పత్తము విధి విహితము. ఈ గంటికిని ఫలము లాకొత్తొత్పత్తము. వీనిని నిష్ఠతో నిర్వహించినవాడు “చంద్రాగ్ని తత్వజగతియైన త్రిలోక”ని పాలిండును. ఇదియొక యుక్త్యేతి. ఇంద్రోత్పత్తముతో ననుభూతి ఫలకు బ్రహ్మాంపమైన సంపారభోగములు లభించును. స్త్రీలకు సౌభాగ్యమే ఫలము. ఇంద్రోత్పత్తము నామ ప్రణీతియ. రెండవది మునిప్రణీతియ. మారచేమంతిక తన సిద్ధాంతము నిట్లు తేల్చి వేసింది.

“వేదాంగనా వృత్తి రీతుం విశ్లేషా
విరాజతే సంప్రతి కేరణేషు.”

మేదిని చంద్రిక యొనర్చిన యుత్పత్తియలకు స్వయముగా—“కంఠేన్ కోదరాజా” వచ్చినాడు. అంత మాత్రమేగాదు. పదునెనిమిది సంఘములకు చెందిన పండితులు వచ్చిరట వీరిలో వాదసంఘములవారు. వైయాకరణులు. తక్కిన యాగసంఘములవారు ప్రాభాకరులు. మిగిలినవారు భాట్టులు. కొన్ని వాడుల నుండి యత్వనిమునకు, రూపమునకు పేరుమ్రోసిన యువకులుగూడ నడుదెంచిరి. వీరేకాక శృంగార రసమున నందెవేసిన నాయకలను కొందరిని నామ నిర్దేశము లతో కవి పేర్కొనెను. వారితోపాటు కొందరు కవులును వచ్చిరి. “శేనాపి కేరళే వధూహృదయారవింద బాలాతపేన కవివా కలితాపదానా”అని కవి యొకఁడెను వర్ణించెను. ఈ శ్లోకమున నూచింపబడినవాడు శంకర కవి.

“మధురమధురభాషా పద్యకోలాహలం కొంఠి

దులక భిలమలిక్కుం నల్కరించదానుయాతా”

పై చరణమున చంద్రోత్పత్త కావ్యము వేరొక యెను వర్ణించెను. ఇందు నూచింపబడినవాడు పూనం నంబూద్రి. ఇంతమాత్రమేగాదు. ఇంకను చిన్న తెద్య కవులెందరో వచ్చిరట! వారు పూజావసాన నుండు చక్కని పరిమళముగల భాషాపద్యబంధము

లతో రాకొనుధాంకుని పొగడిరి. ఆ పొగడింతలు తోమోద్దమమును గలిగించుచుండెనట! అంద్ర కవుల కంటెను మలయాళ కవులు శృంగార రసబోధణలో మారాకు లెక్కువ చదివినవాడు. జీవితము లలోగూడ నంతే. కొన్ని రచనలు వినుట కసహ్యముగనున్నను నొన్నిట వాడు జూపిన ప్రతిభ యనవ్య సామాన్యమైనది.

తాను వర్ణింపబోవు కథకు దగినట్లుగా కవి శిశిరస్సునంగున్న చంద్రలేఖను వర్ణించునా. కావ్యము వారంభించినాడు. అట్లే కడపట నిఖిల భువనసాక్షియైన బాలితాంసుమాళిని సృరించెను. శివార్చన మొనర్చుట శైవాచార సంపన్నుడైన నంబూద్రి కెంతయును దగినదిగా!

చంద్రోత్పత్త కావ్యములోని కొన్ని మరచి పోదమన్నను మరపునకురాని శ్లోకము లున్నవి. అట్టి వానిలో నీ క్రింది నొకటి:

“లోకత్రయీ విజయ దీక్షిత మారవీర
సామ్రాజ్యమంగల మణిస్వజవై జయంతీ
వత్సా రుదోద విభురాంగలతాచిరణ
శ్రుమన్మకుందగురీ మధురస్వరణ!”

పదసన్ని వేళమెంతో శోమలముగా నున్నది. చంద్రోత్పత్త కావ్యంలో ముఖ్యులగు గమపకున దీ మును గామ! కాని, మేదిని చంద్రిక యేక్కు “శ్రుమన్మకుందగురీ మధురస్వర” మనునప్పుడు మాత్రము మనకు నవ్వు రాకతప్పదు. నవోధ్యయైన పార్వతీదేవి కవిచే నిట్లు వర్ణితమైనది.

“పరమశివముఖాంభోజావళి కేనవీ శే
మిషిలి లవనప్రసం, విస్మయ శ్రీకపల్లే
మరుకీ కళికలాయా ముత్యకంపం భుజంగ
జయతి తిరుమిశైలైల్లది రాజాత్యజాయా.”

మళయాళభాషలో చంద్రోత్పత్త మొక యపూర్వమైన కావ్యము. తెలుగువారమును మనకు దాని యితివృత్తి మొంత క్రొత్తదో యావదలారి త్యముగూడ నంత యపూర్వమైనది. ఆ కావ్యము చదివినవా డెవ్వడును దానిని “భాగున్న”దని చెప్పక మానలేడు.

81. భాషాపద్య కోలాహలముతో ప్రపంచము నూగించెడునట్టి.

నేటి సాహిత్య విమర్శ

జ్యోతి చరిత్రేంద్రశాస్త్రి:

విప్రకృతః పన్నగః ఛతాం మరుతే,
ప్రాణః స్వం మహిమానం
క్షోభాత్ ప్రతిపద్యతే హి జనః.

కొడువులు కదిలిస్తే అగ్ని భస్మమవుతుంది. పాక్షిస్తే పాము పడగ విప్పతుంది. కలకం పుట్టిస్తే మానవుడు స్వస్వభావాన్ని చిక్కబట్టుకుంటాడు — అన్నాడు కాలిదాసు; ప్రకరణాంతంలో. ఈ సూక్తిని మనం సాహిత్యరంగానికి సమన్వయించుకోవడాం, ప్రస్తుతం.

ఆత్మ విమర్శలూగే ప్రతి విమర్శా అవసరం. సానబట్టితే కాని పాక్షిపుట్టు కదా మరి? అందులోను వ్యప్తి సమష్టల భూతిభరిత్యద్వర్తమానాలతో పెన వేసుకొన్న సాహిత్యానికి విమర్శ పరామర్శలు మరీ అవసరాలు. మానవుడు ఏదో కలలుంటాడు, ఊహిస్తాడు. వాటిని మొదట సాహిత్యంలో సాక్షాత్కరింప జేసుకుంటాడు; వాటి సామ్యత సామ్యతల వివక్షలు లేక నేటితెంతలోను వాటిని సాధించడానికి పూనుకుంటాడు; కొంత సాధిస్తాడు; మరికొంత సాహిత్యంలో మిలచుకుంటాడు. మరలా కలలూ, కలం, కార్యదీక్ష — ఈ క్లింఖిత నిరంతరం. కనుక సాహిత్య రంగంలో విమర్శ విధానం మన్నది చర్చిత చ్యాణం.

విమర్శనంటే సుఖదోషాల సాక్ష్య సమీక్ష కాని, సుమృత్తిపాటుకం కాదు. అప్పుడే అది సద్విమర్శ మాతుంది. కాని మన విమర్శదృష్టి గతాన్ని చొచ్చుకుపోయినంత తీవ్రంగా వర్తనానంలో వొందు. సమకాల విషయంలో ఏదో జంకు కొంకులూ, దాక్షిణ్యదాక్షిణ్యబుద్ధులూ బతుకులేనాయి. అందుకొకటి “ఏకతి రవియించిరని సమకాలము వారల మెద్దరే కదా!” అన్నాడు చేమకూర శంకర కవి.

కాని, నిజానికి సమకాలిక విమర్శ ఉద్బృతంగా ఉండక తప్పదేమో! ప్రతి యుగానికి కొన్ని స్థిరమైన సంప్రదాయాలు ఏర్పడి ఉంటాయి. ఏదైనా గ్రంథం వెలువడితే అది విమర్శకు యోగ్యమా, కాదా అన్న ప్రశ్న ఉదయిస్తుంది. కాదన్నప్పుడు ఉపేక్షితమై

కాలగర్భంలో లీనమౌతుంది. యోగ్యమన్నప్పుడు ఆ రచన కొంత కృత్రిమ్యం కలదై ఉండక తప్పదు. ఆ కృత్రిమ్యం కళాత్మకంగా ఉంటుందనడం చెప్పవచ్చులేదు. అది సమకాలికసంప్రదాయాలకు, అభిరుచులకు అనుగుణంగా — సమ్మత సరిగా — ఉండడం కష్టం. కొంచెం ముందూ వెనుకలుగా ఉంటుంది. కనుక విమర్శకునికి సంశ్లిష్టి కలిగించకపోవచ్చు; అతని మనఃప్రగృహితి భిన్నమైనప్పుడు సంశ్లిష్టిని కలిగించనూవచ్చు. ఏ దృష్టితో చాచినా, పొగడ్త అయినా, తెగడ్తయినా తీవ్రంగా ఉండడం — ఏమాజం. విమర్శకుడు వెనుక చూపు కలిగిన సమకాలిక సంప్రదాయవాది అయితే అభినివేశంతో ప్రకాశిస్తాడు; కొంత ముందుచూపు కలవాడైతే తీవ్రంగా అభిశంసిస్తాడు.

విదేశాల్లో సమకాలిక విమర్శ తీవ్రంగాను, నిష్పక్షికంగాను, ఒకస్వరూప ప్రమాదరంగానూ ఉంటుంది. మూకనాలుకు దశాబ్దాల్లోతం సుప్రసిద్ధి మనస్తత్త్వికాస్త్రజ్ఞులు ఫ్రాయిడ్, ఎలిస్ లకు జరిగిన ఉత్తిప్రగృహితిరాలు పరిశీలనలు సమకాలిక విమర్శ ఎంత తీవ్రమో తెలుస్తుంది. కీర్స్ ‘బ్లాక్ ఉడ్స్’ పత్రికలో రచనలపై వెలువడిన విమర్శలకు సుండా పరితి అకాల కాలపర్యం చెందాడంటారు. వర్స్ వర్స్ చాకవి ఎంతో తీవ్ర విమర్శకు తిట్టాకో వలసి వచ్చింది.

గదేశాలవరకు ఎందుకు? మనదేశంలోని ప్రాచీన విమర్శ సంప్రదాయం ఎంత తీవ్రమైనది! దానికి నిలువ దొక్కుకోగల రచన నిలుస్తుంది కొంతకాలమూ, కలకాలమూను. సమకాలపు అభిరుచులకు సరిగ్గా వాటి విషయంగా స్థానీయతా న్యాయం పర్యాప్తమౌతుంది కాని, కొంచెం ముందూ వెనుక గా ఉన్న రచన విషయంలో సముద్ర మథనం తప్పని సరి.

మన విమర్శన పద్ధతికి వికాసం వ్యాఖ్యానపద్ధతి. మహావ్యాఖ్యాన మల్లి నాథమూరి చప్పన మనకు జ్ఞాపకం వస్తాడు వ్యాఖ్యానం అనగా నే.

“పదచ్చే, పదార్థోక్తిః
విగ్రహో వాక్యయోజనా,

ఆత్మపస్య సమాధానం

వ్యాఖ్యానం పంచలక్షణం

అన్న నిర్వచనంలో సంగృహీతమైంది మన విమర్శ మంతా. దీనిలో వ్యాఖ్యాత వివిధ కాస్త్రాది పాండిత్యం వ్యక్తమైంది. అల్లి నాథుని వ్యాఖ్యానం చూస్తూ ఉంటే మూలకారుడే మరల ఆ రూపంలో ఆవరించి వ్యాఖ్యానిస్తున్నాడా?—అన్నట్లు ఉంటుంది, ఒకొక్కప్పుడు.

అలంకారికుల విమర్శపద్ధతి మనమందరికీ తెలిసిందే. దాని పర్యవసానమే భావమాలంకారం మొదలు అలంకారమణివరం దాక ఉన్న వివిధ చర్యా గ్రంథాలు.

రాజాస్థానాల సంగతి మరింత రంజకం. ఆ ఆస్థానాలలో ద్విజుల వంటివారు—కొన్ని పుష్కరాలపాటు కాస్త్రాలు అవలంబించినవారు—ఉండేవారు. సాహిత్య గోళులకు, కాస్త్రవాక్యార్థాలకు అగ్ర్యతీతరహించే రాజాజ్ఞ, అభిమానిజ్ఞ అన్న విషయాలూ ఎంతో కొంత తెలిసి, గుణదోష వివేకం ఉండేది. ప్రతిదాన్ని 'ప్రసక్తిల్య' పరీక్ష చేసేవారు పండితులు. ఒక కొ్లకం చదివితే దాని అవ్యయాకౌంతులు మొదలు, అంతర్ధారాల వరకూ చర్చ చూడరావలసిగా సాగేది. ఒకొక్కప్పుడు కొంటే సమాధానాలు, కంటి ప్రశ్నిలూ వెలరేగేవి.

రామలవారి ఆస్థానంలో జరిగినట్లు చెప్పే కథలు కొన్ని మనం విన్నవే. రామరాజభూషణుడు తమచక్రత్రను ఆస్థానంలో చదివి వివసించడానికి ఉపక్రమించి "శ్రీ భూపుత్రీ వివాహ వేగ" అని ప్రారంభించగా, రామలింగుడు లేచి "శ్రీభూ" అని పూర్వారంతో చదివి దీపం అర్పివేసి, ప్రారంభంలో అనిష్టనూచకాక్షరాలు పడ్డాయని ఆక్షేపించాడట. అలాగే పెద్దన "ఇంతలు కన్నులుండ తెన వెవ్వరి వేడెను భూసురేంద్ర" అని చదివినప్పుడు "ఇంతలు అంటే ఎంతలు?" అని ఆక్షేపించి చిటికెపట్టి, చూపుకు తెలిసి కొంచెం ముందుకు పోనిచ్చి "ఇంతలా?" అని ప్రశ్నించాడట. పెద్దన చేరకు పట్టి చూపుతూ "ఇంతలు" అన్నాడట. ఇలా విపదిధాలుగా సాగేవి విమర్శలు.

ఇక పండిత పరిషత్తుల సంగతి వేరుగా వివరించనక్కరలేదు. వాక్యార్థ భోరణి అతి తీవ్రంగా, యుద్ధోన్మాదంగా, సంహారకాండగా ఉండేది. కాని,

అదంతా వాదంతరకే, వైయక్తికంగా రాగద్వేషాలు లేవు. రచన, కాస్త్రనిషయం యుక్తంగా చర్చితమై నిగ్గుజేరాలన్నదే పరిషత్తు పరమార్థం. వాదతీత్రలో వైయక్తిక దూషణ తిరస్కారాలకూడా లేకపోలేదు క్వచిత్తుగా. పరస్పరం కేపించుకోవడం, వ్యాయస్థానకు ఎక్కడం కూడా కద్దు. అయినా, అదంతా పాండిత్య ప్రకర్ష ప్రఖ్యాపనకే; వ్యక్తిక సాహిత్య దౌర్బల్యాల ప్రసక్తితో కాదు.

రచయిత తన రచనను చదివి వినిపించడం, ఎవరో ఒకరు ఆక్షేపించడం, మరొకరు సమాధానం చెప్పడం, దానిపై మరొకరి జోటి, దానిని ఇంకొకరు పూర్వపక్షం చేయడం, రచయిత అభిప్రాయం తెలుసుకోవడం, సిద్ధాంతీకరించడం—ఇలాటి ప్రాచీన సంప్రదాయాన్ని ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తువారు చాలకాలం పాటించేవారు.

మన ప్రాచీన సాహిత్య పత్రిక "అమృదిత గ్రంథ చింతామణి" సాగించిన సమకాలిక విమర్శలు కూడా నిష్పక్షికంగాను, ధీమాత్రింగానూ ఉండేవే. "ఈ వరమాంస విక్రయ మను కన్యాశుల్కము ముఖ్యముగ నింగీపు వాసన తెలియని వారిలో నిపుడు జరుగుచున్నది. దాని నావలయునని గ్రంథకర్తగారి యుద్దేశము. అట్టివారికి స్వప్రయోగ దెలియుటకై గ్రామ్యాక్షులందు శేర్పూడినందులకై మే మామోదించితిమి. ఇట్టి గ్రంథములకు సలక్షణముగ గ్రాంథికభాష నిరుపయోగము గాన 'కళిరేఖ' యభిప్రాయముతో, మే మేకీర్ణింపము గాని యింగీపుపదములు విశేషముగ శేర్పినందులకై మాత్రము కొంచె మూలోచించుచున్నారము. గ్రంథకర్త యభిప్రాయసారముగ నీ కాలమునందలి తెలుగు సంభాషణలలో నింగీపు పదములు శేరుచున్న తమట నిజమే. అయిన నరి యందరకు వాడుక గా మంకు పైక్షు కౌలున, మిటికీ లేవన్...అనునట్టి సర్వసాధారణ పదములకలెగాక నింగీనీటీ, లవ్ నిక్కులేన్, ఇన్నిన్నినీటీ, కంపారిజన్, డెడేవుల్లి ఇన్ లవ్—లోనగు నపూర్వపదము లింగీరీపు రానివారి కెట్లు బోంపకునో తెలియదు. సంస్కృతాధారణమున సంభాషణ కావించున గ్రంథకర్తగారి యుద్దేశమునకు భంగము కలిగినదని సంకయాయుచున్నారము. నాచుకరంగమున నిట్టిమాట లుద్భవించుటయు నిందులకై లోకము నవ్యుటయు నొక ముఖ్యోద్దేశము కాదుగదా! అర్థముగానివా దిది బధిర కంఠా

నేటి సాహిత్య విమర్శ

రావమేగాని తేరుగాడు... ఇంగ్లీషు పదములలో వాడుకలో నుండువానిని ప్రయోగించినతో వా భాషాజ్ఞానము లేని వారికి దెలియునని మా వాదముగాని, వాని బొత్తుగా బ్రయోగింప గూడనిది కాదు. ప్రాకృతము నకు ఛాయ వ్రాసినట్లుగ నట్టి వాడుక లేని ఇంగ్లీషు మాటలకు నొక తెలుగర్థముగల ఛాయ సంపూర్ణముగ నున్నను గొంతమేలని తోచెడి. అది వాటక రంగము నకు నిచ్చు ప్రయోజన మైనను జనులకు గ్రంథము జదువునపు డుపయోగపడునని నమ్ముచున్నాము..." (1899 మార్చి సం-10, సం-చి-8) అని ఈ ప్రతీతి గురు జాషవారి కవ్యా కుల్కాన్ని విమర్శించింది.

"నలదర్శితమును దిను యిష్టానుసారముగ గొంత మార్చి, మరికొంతజేర్చి యింగు వ్రాసియున్నారు. పీఠికలో వ్రాయబడిన విషయగ నేది యెట్లున్నను నల దనుయంతులకు బరస్పరానురాగము గలిగించిన హంస ప్రచార మింగులేకుండుట కథకు లోపము గలిగించు చున్నదిని మా యాశయము. సంస్కృతాంధ్ర నైషధ గ్రంథములయందును హంస ప్రస్తావ మున్నది గదా! ఇట్లేవారికి వా రిష్టానుసారముగ గ్రోత గ్రోతయుక్తుల గల్పించి వ్రాసినతో గొంతకాలమునకు నలుని దర్శితలో నేకే భేదము లగపడి వాస్తవము మఱుగు పడు చున్నది. ఇంకను గొన్ని నూతన కల్పనలు వ్రాయబడి యున్నవి. మూలాను సరణముగ వ్రాయవలయునని మా యిష్టము. అప్పుడెట్టి శింకయుం బుట్టును గదా!" (1895 మే. సం-8, సం-చి-5.) అని చిత్రనరీయాన్ని విమర్శించింది. విమర్శ ఎంత ఉదాత్తంగానూ, సంయమ సంయుతంగానూ ఉందో పాఠకులకు విదితమే.

కవులు తమ కౌవ్యం ప్రజల సామ్య అనుకున్నప్పుడు, విమర్శకుడు తన విధి సంఘసేవ అనుకున్నప్పుడు, ఈలాంటి సద్విమర్శ సాగ్యం. అప్పుడు సంయమం, సహృదయత వాటంతట అవే అగుపడుతాయి. అయితే, కవి తన రచన ప్రజల దనుకొని, విమర్శకుడు తన పని సంఘసేవ అనుకొని—ఈ రెంటికి యోగపడ్యం కూడా అవసరం. ఈ రెండిటిలో ఏ ఒక్కటి ఉన్నా ప్రయోజనం విపరీతమే. కవి తన రచన—తన సృష్టి కనుక—గొప్పదనుకుని మురిసిపోతాడు. అందుకల్ల ఎలాటి విమర్శనూ సహించలేడు. ఈ అసహనం చూచి విమర్శకుడు మరీ మరీ రచ్చగొడుతాడు. కనుక విమర్శ అభివృద్ధి—వాదోపవాదాల ఆర్భటి ఎలాంటి దైవానుభూతి మైన—సహనం మూలబంధం కావాలి.

ఈ సహనం మనలో ఇతరజాతుల అభ్యుదయం చూచినా అభివృద్ధి కావలసింది; స్వాతంత్ర్యం తిరిగి, హంగి హల్ల పలసింది; పరాయి పాలనల కలిగిన అసహనం, అసంతృప్తి కూకటివేళ్ళతో కూలి పోయాయి గనుక. కాని ఎందుకో అలా జరుగలేదు. పరాయివాడు మొకుతూ ఉన్నప్పుడే మనలో మనం సహనంతో మెరిగేవారేమా నన్న అభిప్రాయమా పాతుకుంటూంది కొన్ని రంగాల పరిణామ విపర్యాసం చూస్తే. స్వాతంత్ర్య సమరపాష్టినతో సమసిపోవలసిన కుటుంబ తత్త్వం—విశ్వాంఖూత కారణంగానో ఏమామరిత సత్తుల చేతుల్గుకుని సాహిత్యరంగంలో తిష్ట వేసింది. పదవులు, ప్రాపకాలు, ఎన్నో దాక్షిణ్యాలు—వీటితో విలువలకు తేలి విచిత్ర పరిస్థితులు ఏర్పడ్డాయి. సహన సురభిలమైన కవిత్వాయమా, చిత్రకర్త చింగులాడే విమర్శకుని మనస్సా ఈ విపరీత పరిస్థితిలో తమస్థాయిని నిలుపుకోవడం ఎలా? రాజకీయ రంగంలోని కుక్కమూతి పిందెలు సాహిత్యరంగంలోను పుట్టుకు విచ్చినప్పుడు, దానిలోని ముతామనస్సు ఇక్కడా ముండుకు వచ్చినప్పుడు సద్విమర్శ—విమర్శ వికాసం—ఎలా సాధ్యం? వక్తలోను, స్వీకర్తలోను సహృదయతతో పాటు సంయమం అవసరమని ఇదివరకే గుర్తించాము. ఇప్పటి విద్యా విధానం అలాటి సిస్టమ్ కేకనికాని, సంయమాన్ని కాని, మనస్సును కాని పెంచినా—అంటే మన మేమిట లెక్కపెట్టవలసిందే. కనుకనే విమర్శకుని దృష్టికామిలా దూషితం కావడం, రదయిత దృష్టి అవాంఛారీతం కావడం సంభవించింది.

సద్విమర్శ రావడానికి కౌవ్యం—చిన్నదైనా, పెద్దదైనా—విశిష్టత ఉండాలి. దాని కొక ప్రతీక స్థాయి ఏర్పడాలి. దాన్ని గుర్తించడానికి కొంతకాలం పడుతుంది. ఇప్పుడు వస్తున్న రచనలలో చాలనాటిలో సాంఘిక దృష్టితో పరిశీలించినా, తార్కికదృష్టితో తరచినా పరిణతి చాలను; కనుక పండిత విమర్శకుల దృష్టికి ఆగడంలేదు; ఆగేది కొన్ని ఉన్నా, వాటి రదయితలు విమర్శనను సహించరు.

కొందరు స్వాతంత్ర్యోన్మయం పుణ్యమా అని ప్రబోధకావ్యాలు వ్రాసి పెద్దవా రయ్యారు. వారిని కళాదృష్టితో కాని, విషయయోగ దృష్టితోగాని విమర్శించడం సాగ్యంకావడంలేదు. అలాగే కొన్ని కవితా ప్రస్తానాలకు మార్గాభివృద్ధి ముడుచుకు

కుర్చున్నవారూ ఉన్నారు. వర్తమాన స్థితిగతుల్లో ఆ ప్రస్థానాలనుగాని, కవిత్వాన్నిగాని, నూటిగా, మునిగితింగా విమర్శించడం విశ్వవం కోరి తెచ్చుకోవడమే; పగ పంపించుకోవడమే. అలాంటప్పుడు విమర్శకుడు రచయితతోనో, రచయితృవర్గం (యూత్) తోనో సామానాధికరణ్యం గల అంశాలే ఎగుకొని శ్వేతాంబర సంయమలలాగా చూచి చూచి, తిడి తిడి అంగలు వేరువలసి వస్తుంది; వేస్తున్నాడు. “ఇదిమిటండీ మీరు పక్కాక్షింలా అలా అన్నారు; ప్రత్యక్షింలా ఇలా అంటున్నారు. అంతిరంగంలో అలా అన్నారు; బహిరంగంలో ఇలా అంటున్నారు!” అని ప్రశ్నిస్తే, “ఎవరికి కావాలండీ గిరి కజ్జాలు వారితో? కొరివితో తిల గోళ్ళో మంటారా?” అని ఎదుగు ప్రశ్నిలు వేస్తాడు. “మరి మీ చిత్తపద్ధి, నిమ్మ ఊకబుద్ధి, రససిద్ధి ఏ ముఝాయుండీ?” అని అంటే, “అనఘాలపరిస్థితి, సహనంతో విశేషాదూ ఉన్నప్పుడు ఆనగ్నీని. కానప్పుడు నా నొసటనే పాస్తు పొడిచిందా? నా తోపాలు సంఘం—కనీసం ఆ రచయిత—పెరిగ నివ్వండి. నేను నోగు తెరవక వాతే కబ్బలాలమే నశించిపోదు కదా?” అంటాడు.

ఈ వైరస్యానికి కారణ మేమిటి? మన మనస్సు-ముఖ్యంగా రచయితల మనస్సు పెరిగకపోవడమే. ప్రతివారూ, పెరిగిపోని విమర్శించినప్పుడు సంబర పడుతాడుగాని తిమివరకు వస్తే గింజాకుంటారు; గంజాకుంటారు.

అబ్బ! నకిమల్లో విమర్శాసహనం, స్తోత్ర ప్రేమత్వం వితిమిరిపోయాడంటే అతిశయోక్తికాదు. నేను నేల నాలుగు చెగులూ వికమాతున్నాయి; వివిధ సంస్కృతుల సమ్మేళనం కారణాన. నవీనులలో ఆ సంస్కృతి సమ్మేళన దీధితులు ప్రపరించిన ప్రసగించాయి. ఆ వెలుగుతో తమ లోవలు గును వాగు మిళియించడంలేదు. అనధికార దిగ్గలకు పూనుకుంటారు. అర్హు లేకరై నా ఆక్షేపిస్తే కన్ను మంటారు; అర్హుతా, అంతిరంగ పారిశుద్ధ్యం సంత

రించుకొనడానికి మారు. కష్ట కిగతి పరాభవంగా గ్రహించి కసి పెంచుకుని, మనసులో నేకుమలికుమలి చూసి అవుతారు. తిమి కంత్ భరికవ్య ముంది కదా? మనస్సు పాగులో సామరస్యపు నీరుతో సహనపు నాగును పెంచుకోవద్దా!

ఈ ప్రస్థితులలో ఎవరు పూర్వలలాగ ‘వైజ్ఞా యుగం’ ఎత్తుతారు? ఎవరు ‘ఉదయని’తో జ్ఞానం ఉదయింపజేస్తారు? ఎవరు ‘పరుశువు’తో ప్రత్యక్షి మాతారు? ఎవరు ‘చింతామణి’తో దోషామరూలు నివారిస్తారు? కనుక నే చిత్తపద్ధి కూనగ్మై వాతూంది రచయితల్లో.

మరి అయితే, రాబోయే విమర్శలు ఎలా ఉంటాయి? ఎలా గూపు దిగ్గుకుంటాయి? కర్ణగ్య ప్రధానంగా, ఉత్పాస రచనల గూపంగా వస్తాయేమో! ఈ పద్ధతి అభిలషణితుంకాదు. మనకు నేటికీ ఒరవడి పంపటి గడ్డేకదా? అక్కడి ఉతిమి ప్థాయి సాహిత్య ప్రతికలు తిరిగవేస్తే తెలుస్తుంది; విమర్శలు ఎంతి మీవివరం చెప్తాయో? సాహిత్యంలో అభిప్రాయభేదాలు వైరుక్షిక స్నేహగౌరవాలకు అడ్డు రావ నే సత్యం ఎలా వెదజల్లుతూ ఉంటాయో?

సంఘంలో అలాటి స్థితిని—సహృదయ గుండర మైనస్థితిని, సహనబంధుర మైనస్థితిని—కల్పించడానికి, తద్వారా సాహిత్యంలో అలాటి ఉన్నతిని సృష్టించడానికి మన మందరం పాటుపడవద్దా? మనం ప్రతిదానికి పంచవర్ష ప్రణాళికలు సిద్ధపాచుకుంటున్నాము. విమర్శ వికాసానికి ఒక పంచవర్ష ప్రణాళికనో, పంచాదశవర్ష ప్రణాళికనో సిద్ధపరచుకుందామా?

ప్రతిరంగంలోను విమర్శ అభివృద్ధికి చిహ్నం కదా!

“హేమ్మ! సంలక్ష్మితే హ్యిగ్నా విశుద్ధి: క్యామికాపి వా.”

తా. రా.

వేశ్యాకులం యెందుకోసం పుట్టింది ?

శ్రీ శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి

ద్రోహక బిజ్జాప యివ్వకు.

కులాల యేర్పాటు పెప్పుడు జరిగిందో ఆ కాలం విషయమై నవీసుల సిద్ధాంతమే వోష్పకున్నా కొన్ని వేల సంవత్సరాలుగా ఆవేశ్యాకులంవారికే కలగని బిజ్జాప యిది.

“నీకు మాత్రం యెందుకు?” అంటే, ప్రాతిపది కలు తెలుసుకోడాని కెవరి కేమి అధ్యంతిరమా?

ధార్మిక విప్లవమున్న ప్రారంభం అయిపోయింది గదా, సత్యం తెలుసుకోవడం యెవరి కయినా అగత్యమేకదా?

కాకపోయినా, మానీపెట్టుకుంటే లాభం లేదు. మన మనాదులు నిర్ణయించిన ధర్మప్రణాళిక శిథిలశిథిలం అయిపోయే వుండిప్పుడు.

నవతక్కి సంఘటింతుమని, ప్రపంచంలో — సకల జాతుల మధ్యనా, “నేనున్నా” నంటూ మళ్ళీ మనజాతి మహామేధావులగా నిఁజడగలగాంటే, మనకు ధర్మనిర్ణయం మళ్ళీ జరిగవలసిన్నీ వుంది. సందేహం లేదు.

ఇప్పుడు శిథిలావస్థలో వున్న మన ధార్మిక మాత్రాలు ఇలాగే యంతరిత్రం ధ్వంసం తలపించినప్పుడు అప్పటి పెద్దలు చేసిన సవరణలు కాని స్వయంభువులు కావు.

ఎంత దృఢంగా నిబంధించిన ధర్మా లయినా, అలసులయిన జనుల ఆనాదర తిరస్కారాలతో కాలక్రమాన శిథిలం అవుతాయి; తప్పును.

సకలమతాల్లోనూ వున్నదే యిది.

అంచేతనే “ధర్మానికి గాని సంభవించినప్పుడు — అగర్భమున్నూ పెచ్చుపెరిగినప్పుడున్నూ నే నెవరి రిస్తా” నని శ్రీకృష్ణుడు చెప్పవలసివచ్చింది.

సామయాచారికా లయిన ధర్మాలు వ్యాఖ్యానం చెయ్యడానికి ఆపస్తంబునున్నూ పూనుకోవలసి వచ్చింది.

అయితే జాతిమొత్తానికి ఆక్షానయా, దానితోడు కేవల భౌతికదృష్టి, పురిమిద పుట్రలాగ వర ధర్మవ్యాపారమామా ప్రబలివున్న దివా రిది.

మన కొత్త రాజ్యాంగం — మనవారే గూఢ కల్పన చేసిన రాజనీతి, భావదాస్యం వసులుకోడానికి బగులు, మతప్రాధాన్యం పనికిరాదని తిరస్కరించి ఆసంస్కృతమానసిక ప్రకృతులకు స్వేచ్ఛాస్వాతింత్రాస్థి లిచ్చేసింది కూడా.

దీంతో, సంప్రదాయం లెక్కకురాకుండా పోయింది.

తాత్వికదృష్టి అంతరించింది.

ఆధ్యాత్మికతకు నిలవనీడ లేకుండా పోయింది.

ఇంతే కాదు, జాతీయత అంటూ వొక కొత్త పద్ధతి ప్రారంభం అయింది, విజాతీయత పునాది.

కాగా “ప్రతీకూమూ వొక విశిష్టగర్భం నిర్వర్తించడానికి పుట్టింది” దింటే యెవరికీ సమ్మతం కావడం లే దిప్పుడు.

“వ్యభిచారంకూడా వొక విశిష్టగర్భమేనా?” అన్న యెదురువాదం కూడా బతులుదేరింది, బహూకటవుగా.

ఈ విషయమై వేశ్యాకులంవారి క్కలిగివున్న ఆసంతృప్తి అంతా యింతే కాదిప్పుడు.

ఆవును మరీ, ఒకడు నిర్ణయించిన కూగర్భం పురస్కరించుకుని, తమలాగే సత్యం గుర్తించలేని యితరులతో కలిసి మెలిసి నడుచుకోవడంలో నిరసన భావమూ, తిరస్కారవాక్కులూ పడుతున్నది వాడు.

నిజానికి, విద్యులకు విలకవుండినా లేకపోయినా, వానీ అంటే ఆ విద్య లంటినా అంటకపోయినా జాతిరత్నాలవంటి ఆ కులం ఆపిపెట్టలను పడుపు వృత్తిలో దింపడమేగా యిప్పుడు జరుగుతున్నది?

బతికివుండగా, ఆ పిల్లలకు, మగవాళ్లు కొవడా నికి మరి అవకాశా లేవుగా?

ఇంతే కనపడుతోంది దిప్పు డెవరి కయినా.

మనదేశంలోకంటేకూడా వ్యభిచారం ఘోరాతి ఘోరంగానే వుండినా, ఇతరదేశాలలో — ముఖ్యంగా యితరఖండాల్లో యెవరూ వ్యభిచారం కులవృత్తిగా అవలంబించడం లేదు.

ఇదిన్నీ వ్యక్త కలిగిస్తోంది, అందిరి.

అయితే, ఆ యితరకాల్లోనూ, ఆ యితర ఖండాల్లోనూ కులాల యేర్పాట్లూ, వర్గవ్యవస్థా వున్నాగా మిగి?

ఇదెవరో అక్కర్లేదు.

తర్జుమె తెలుసుకుందా మన్న ఆస్థా కనపడను, తరతరాలుగా పూర్వ లవలించిన ధర్మా అన్న సంప్రదాయగోచరమైనా కనపడను. సాంఘిక లయని నిమోన్నతాలు ప్రపంచం అంతటా వుండనే వున్నా నన్న జ్ఞానమూ లేదు మొత్తంమీద.

పూర్వ నిర్ణయాలు నిర్వాహిగంగా క్షూన్యం బట్టినా, సత్యమైన దృక్పథం సాధించుకోకుండా దిద్దుబాటు ప్రారంభించడమూ—ఇదొక ఘాత నయి పోయింది దివ్యకు.

జాతీయమైన సంస్కారమూ, వైయక్తికమైన జ్ఞానమూ విసంవాదాలు కొనసాగిస్తూ వచ్చిన పుట్టిమునకే యిది.

“కులాలన్నీ వుండాలి, ఏ కులాని కొకులం వెనకటి ప్రాకారాలన్నీ గట్టిపడుతున్నవాలి, కులసర్వాల మాత్రం మాగ్నతోవాలి”—ఇదీ యిప్పుడెన్నో కులాల వారి చూపు.

ఇలాంటి చూపుతో, చిరసంచితమైన సంప్రదాయమూ, నాగరికతకు నికషమైన కులసర్వమూ మార్పుకోవాలని, యివారే, వ్యక్తికులంవారు తీవ్ర ప్రయత్నాలు సాగించుకుంటున్నారని.

కులంపేరు మార్పుకోవానిన్నీ వారు ప్రయత్నిస్తున్నారు.

“ఇదివరకే పశువువృత్తిలో దిగివుండిన యువకులు తమ గంధర్వలతో ‘స్థిరీకరణం’ చేసుకోవా” అని ప్రచారమూ ఆచరణాకూడా జరుగుతున్నాయి.

ఇందుకోసం, వారు, సంగీతమూ నృత్యమూ అభివ్యయమూ, ఇలాంటి తమ కులవిద్యలనే—అలిత కళలనే నేర్పించుకుంటున్నారు.

విడిది పెట్టేసుకుంటున్నారు కూడా.

మిక్కిలి దయనీయమైన స్థితి యిది.

“నటులనూ గాయకులనూ పంక్తివాద్యం అని నిర్దేశించిన వైదికధర్మం మా తాతగారి ముఠా” అంటూ విప్రసిగ్ధ వైదికబ్రాహ్మణ బోటాబోటీలుపడి యీ విద్యలు సాధించుకుంటున్నప్పుడు — నిండునదిలో ప్రదర్శనాలున్నూ సాగిస్తున్నప్పుడు—వోహో అని

పించుకోడానికీన్నీ తాపత్రయ పడుతున్నప్పుడు— వ్యక్తికులంవారిలా సామాన్యమైనంతగానే వుంది.

అయితే, యింకా మూలమైన కారణం మాత్రం మిక్కిలి చీలిన మైనది. కదనడానికి వీలేదు.

అదేమి అంటే?

ఆ కులానికి చెందిన పురుషుల్లో—స్త్రీలలో కూడా ఇంగ్లీషువిద్య బాగా వ్యాపించివుంది దివ్యకు. ఇంకా యింకా వ్యాపిస్తున్నా వుంది.

వారి విద్యార్థి కూడా ఉన్నతోన్నతశిఖరాల్లో అంగుకుంటున్నాడు.

అభ్యర్థ మేమి?

అవకాశాలే వుండాలి గాని శ్రద్ధచేస్తే విద్యలు రానివా రెవరుమాత్రం వున్నారూ పుణికివిద్య.

అలితకళలే కులవిద్యలు కదా, ఆ కులంవారికి ప్రతిభాప్రాగల్భ్యాలకు లోకైలాసమిందీ?

కాగా,—పెద్దపెద్ద వుద్యోగాలు చేస్తూ, వారిలో అనేకులు విలక్షిత లయిన ఆదర్శగౌరవా లంగుకుంటున్నారని.

స్వతంత్రవృత్తుల్లోనూ బాగా రాణిస్తున్నారు.

దీంతో, వారి దృక్పథం పూర్తిగా మారి పోయింది.

ఈస్థితిలో, వ్యభిచారం తమ కులసర్వం అయి వుండడం వారు సహించలేకపోవడంలో వింత యేమిటి?

తప్పు మాత్రం యేం వుందీ?

వైగా,—

చగువులు నేర్చి మంచి మంచి—గొప్ప గొప్ప పదవులు నిర్వహించుకుంటున్నవారే కాక, నృత్య గానాభినయాలలో పేరుమోసిన ఆ కులస్త్రీలున్నూ నేటి సభల్లో గజ్జెట్టడానికి రోతిపడుతున్నారు.

ఆ రోతి, వారికిన్నీ కులవిద్యలయెడల వైముఖ్యం కలిగిస్తోంది.

సంఘసంస్కారయెడల అభిముఖ్యమున్నూ బల పడుస్తోంది.

దీనికి సాయం, ఆ కులంవారి ప్రయత్నాలే రెవరూ ప్రతిఘటిందనలేదు.

బలపడుతున్నారూ కూడా వివేకంతులయినవారు.

కాకేం, సంస్కారం గలవా రెవరూ కూడా వ్యభిచారం ప్రోత్సహించలేరుగా?

వేద్యకులం యెందుకోసం పుట్టింది ?

అంతే, వారి ప్రయత్నాలు ఫలశ్రుతా
లవుతున్నాయి.

ఫలనీధిని హింతుతున్నాయి.

కాసనసభల్లోనే వారి కనుకూలనిర్ణయాలు జరిగి
పోతున్నాయి.

ఈ పునాదులమీద, ఆ కులంలో, వివాహితల
సంఖ్య నూటికి నూరుపాళ్లు అయిపోతోంది, శిర
వేగాన.

కొద్దికాలంలోనే—మన కళ్ళ యెడటే—భోగం
మేళాలు, అదృశ్యం అయిపోతాయి.

వేద్య అనే చూట నిఘంటువేద్యం అయి
పోతుంది.

వీరసంస్కర్తలు బయలుదేరి, జాతీయసంస్కారం
యేమిటో ముక్కు మొగమా యేగని కాసన
సభ్యులన్నూ పూనుకుని నిఘంటువుల్లోనుంచిన్నీ
ఆచూట తీయించివేయడానికి పూనుకోవచ్చు, పర
ధర్మంవారి ప్రాదృశ్యప్రాత్యాచార్యులతో.

నితానతా,—

ఈ సంస్కారదృష్టి వేద్యకులంవారికి స్వయం
భువా?

కాదు కాదు, పశోపదిష్టం.

అగ్రకులాలకు చెందిన ఆంగ్ల విద్యావికారగులు
కలిగించారు వారి కది!

వారి కుపక్షింపదానికి ముందు, ఆ అగ్రకులా
లకు చెందిన ఆంగ్ల విద్యావికారగులు వేద్యలను—
ముఖ్యంగా, మేజానాటిలకు తామే బహిష్కరించ
సాగారు.

ఈవిధంగా అగ్రకులాలవారి ప్రకృతి యిలా
మారాకే వేద్యకులంవారిలో సంఘటనం ప్రారంభం
అయింది.

దీనికి సాకుం, ఈ పునరీకాలోని పాటు ఆ
కులంవారిలో అవ్వకే ప్రకటించి దింగ్లీషు.

వారి దృక్పథమున్నూ పూర్తిగా మారేట్లు చేసిం
చి.

ధర్మమే,—మంచివన్నది ఆరగానన కాక
దేహూ, అది ఆదికను రాకమా మంచిదే.

అది బలవరపతమున్నూ అంతరికే ధర్మమే.

పోనీ, అదిలో, వేద్యలకు, వేద్యకులం
స్వామలకు లేని వైముఖ్యం ఆ అగ్రకులాలవారి
యెందుకు పుట్టుకుచున్నది?

వారి కులధర్మం ముస్లింలలో వుందా?

వారి నవత మాత్రం బాగుందా మహా?

ఉన్నదిల్లా యేమిటంటే?

ఇంగ్లీషు మార్చింది అగ్రకులాలవారిని మొదట.

బానిసప్రకృతికి తోడు, పెద్దలయినవారు,

ఆ యింగ్లీషు చదివినవారికి తన జాతీయసంస్కారం

అలవర్చకపోవడం—వారి నవత యొప్పటి కప్పుడు

సరిదిద్దుకూ వుండకపోవడం—వారిని గాలికి విడిచి

పెట్టడంవల్ల—నే వారిని ఇంగ్లీషు మార్చగలిగింది.

అయితే, నే నింగ్లీషు నిందించడం లేదు.

ప్రపంచం అంతా నమ్ముకుని వున్న భావ అది.

ప్రపంచం అంతా వొకచోటికి తెలుస్తూ భావ

అది.

ప్రపంచంలో వుండుకున్న పకల సంస్కార
సామగ్రి గర్భిణిమకుని వున్న వాద్యముం దానిది.

అన్ని విధాలా సమగ్రం అనిపించుకోతగ్గ భావ
అది.

పైగా, మన కథికారభావ అది నేడున్నూ.

ఎలాంటివారో మీదా మాదా తనముద్ర వేసుకో
గల క్షితికల భావ మాదా అది.

నిజం చెప్పుకోవలసివస్తే, మనలో, పశువు
లయివున్నవారిని మనుష్యులుగానూ, మనుష్యులే
అయివున్నవారిని పశువులుగానూ, మార్చిన భావ అది.

అంగ్లేయులయినా తమ కౌశలసిన సుమాస్తా
లనూ, పనివారిగీ, తయారుచేసుకోదానికి మాత్రమే
పుద్దేలించి దాన్నొక మాడ్డలోనే వుంచారు మొదట.

మననాశ్రయ సర్వానికి అదే కావాలన్నాడు.

అదే చేసుకున్నాడు.

పోనీ అంటే, విద్యాభ్యాసం జరగకపోవడం
వొక్క పాఠశాల అనుకున్నారు మాదా మనవారు.

ఈ పునులులాలు చూసుకుని దృఢంగావున్న
భావ కనక, అది తన విశ్వరూపం మాపించింది మనకి.

ఆ యింగ్లీషు నేర్చిన మన అగ్రకులాలవారు,
మన సాహిత్యంలో ప్రకటించే మన కళల పరిజ్ఞాన
మున్నూ లేక—మన కావ్యాంశాలు అనుభూతాలు
కాక—కనీసం “మనం అంగ్లేయులం కామ, తది
న్నులం” అన్న ప్రాతిపదికలైనం అయినా లేక,
అంగ్లేయుల మానసికప్రకృతికి అలవాడారు.

ఉద్యోగప్రాబల్యంతో యింగ్లీషు రావడం అను
భవించే అంగ్లేయులను చూసి, ఇంగ్లండులో మాదా

అండ్లయు లందరూ అలాగే వుంటా ననుకున్నాడు వారు.

దాంతో, వారి కి యింగ్లీషు సంఘం ఆదర్శం అయిపోయింది.

ఇంటనే వారి కీ జాగున్న బయలుదేరింది, చలి చవులుచురిగినవాడికి గొప్పపత్నియొడ వగుటపుట్టేట్లు.

మనసంఘం కుళ్ళి కంపెత్తిపోతున్నట్టన్నూ కనపడింది, దానియెడట.

వెంటనే అది దిద్దెక్కుగొల్పన సంతకమున్నూ కలిగిపోయింది దా వరకేని యిట్టి.

“ప్రపంచకం యొక్క మనసేనా, మనదేశంలో తప్ప, మరెక్కడా కూడా, కృత్రిమతనం అంటూ వొక్కటం లేదు, కీటాయింపుగా, అలాంటిది, మన దేశంలో—ముఖ్యంగా మన సంఘంలో వుండడం మన కవమానకరం” - ఇదీ వారి ధోరణి.

“పాశ్చాత్యదేశాల్లో యిలాంటి వొక తెగ అంటూ లేకపోతే లేకపోయింది, పోనీ, యీ తెగవారి వృత్తి అనలంబించే వాడున్నారా లేక? కృత్రిమతనం కట్టుకట్టుగా నిర్వహించుకోడానికి వారికోసం పెద్ద పెద్ద సంస్థలే యేర్పడివున్నాయా లేదా? ఆ కృత్రిమతనం సంస్థలకు వారి రాజ్యాంగంలో యెన్నెన్నో వ్యవస్థలున్నూ యేర్పడివున్నాయా లేదా? మరి, అదేమిటి?” అని పర్యాలోచించుకోలేదు వారు.

అసలే జిజ్ఞాసీ కలగలేదు వారికి.

“ఆ సంస్థలో చేరి, కృత్రిమతనం నిరాపరాధంగా పాగించుకుని, కొందరు పశుమూలకొన్నాళ్ళకు పెళ్ళిళ్ళకు సిద్ధపడతారే, వారిని పెళ్ళి చేసుకోవడం యెవరికీ తిప్పికొట్టే, అప్పుడు ఆ పశుమలకూ తిక్కిన యిల్లాళ్ళకూ సంఘంలో గౌరవమూ మర్యాదలూ సమంగానే జరుగుతాయే, అది బాగుందా మరి?” అనియినా వారు చూసుకోలేదు.

“ఏ సంఘం అయినా, యితరసంఘాలవారికిన్నీ నిర్దుష్టంగానూ సర్వాంగమందరంగానూ కనపడేది పృథివియొడ ఎక్కడయినా వుంటుందా అసలు?” అని కూడా వారు చర్చించుకోలేదు.

వారిది వొక్కటే చూపు.

ఒక్కటే నిశ్చయమున్ను.

“ఇది—మన సంఘంలో పశువువృత్తి ప్రత్యేకంగా వొక కులం యేర్పడి వుండడం అదేది అసభ్య

తన గుర్తు. అభివృద్ధికి వేరువురురు. పశుప్రవృత్తి ప్రత్యాఘాతం. మానవత్వానికే ప్రతిహేళం”

“కనక, దిద్దెక్కుగొల్పిందే.”

“ఇలాంటి ఉద్రేకంతో బయలుదేరింది వృద్ధిమం.”

ఇలాంటి పశుప్రవృత్తి నేనుబుద్ధితో ప్రారంభం అయింది ప్రచారమున్ను.

అయినా, సంతోషమే.

ఇది యొక్కన, యెంచెత, యెలా ప్రారంభం అయినా, దేశంలో కృత్రిమతనం అనేది లేకుండా చేస్తే, అథవా తగ్గించేస్తే, మనుష్యబుద్ధికి ఘనమైన విజయం అంతకంటే మరొకటి లేదు కనక, అంగుళు మొదటి ప్రసంగి నాది.

వేర్వేరులలో గాఢస్థాయి ప్రబలితే, కృత్రిమతనం—పశుప్రవృత్తి నిశ్చయం అయితే, అంగుళు మున్ను మొదటి గన్యనాదం నాది.

“అయితే, యీ చచ్చ అంతా యెంగుళు మరి?” అంటే?

“వేర్వేరులలో కృత్రిమతనం నిర్దిష్టమూ ఉద్దిష్టమూ అయిన గొప్ప కావోపోతే ఆ కులం యెంగుళు కోసం వుట్టింది?”

ఇదిగో, యిదీ నా జిజ్ఞాస.

ఇది తెలుసుకుందా మని యీ ప్రశ్నన్నం.

అయితే, యింతిమాంసం వచ్చినా యిది యిలాగే వుండిపోయింది అమంబితంగా.

“అంత విచారణ యెంగుళా? చూడరాదా?”

అంటే, చూస్తే, నిజంగా చుంచుకొనితొగి వున్న కులమే కాదు, వర్ణం మాత్రం యేమి వుందీ వానలో?

సత్యానికి దూరం అయి, సభ్యతకు వెలిఅయి, సర్వానికి తిప్పిపోయి, వాస్తవికతకు కూడా అయిపోయి, లజ్జాస్పంది కాకుండా వున్న దేం వుందీ మనలో?

“నిజమే” అని ఒప్పుకుంటే చాలదు, అంగుళా క్కారణం?

ఈ సంగతి యెంచించేవారు కనకవరకు.

వెనకటి ఘనత వరించుకుంటూ, గుడ్డిగా, యింకా యింకా కింది! దిగిపోయేవారే అందరూ.

ఏం?

ఎందుకీలా జరుగుతోందీ?

వేశ్యాకులం యెందుకోసం పుట్టింది ?

మన ధర్మానికి—మన వర్ణాశ్రమాచారాలకు రాజావలంబనం లేదు.

నానకు స్వగర్వనిరతీ లేదు.

కాస్త్రమే కాని, కాస్త్ర లేని సంఘం అయిపోయింది మనది.

ఒక గాలిలో పెట్టిన దీపమున్నూ అయిపోయింది.

కాగా,—

“పూర్వ తేర్చుచిన ముగర్వాలు మంచినా చెడ్డవా?” అన్న విచారణదాకా సశ్చింతకర్తలను, యథాతీతంగా ఆచరణలో లేవని యిప్పుడెక్కడా.

అనేక కారణాలవల్ల—అనేక విధాల భిలలున్నూ అయిపోయాయి.

ఇది బహిరంగ రహస్యం.

పోతే, అంతరంగరహస్యం కూడా వొకటుంది క్కడ.

అది “యవి యిగా అయిపోయాయే” అన్న ఆపేదన లేకపోవడం యెవరికీ.

పండితులకు—ధర్మపథులం అని చెప్పకునేవారి క్కడా అది లేకపోవడం.

ప్రేమిచ్చు.—

పాపములతోనే, పండితులతోనే—శిష్యులం అని చెప్పకునేవారిలోనే పండితావ్యయం లెక్కువగా వుండవచ్చును.

కాని, పూర్వ తేర్చుచిన తేర్చుచిట్టూ లేక, నవనాగరకత కనుకూ, గానూ లేకపోతే, ముక్తిభరులైనవాడు చూసేవాడే పట్టుకున్నా, స్మృతిచింతగలవా రూగుకోలేడు.

కనక, సాహసించి, వారిలో కొందరు దిద్దుబాటు ప్రారంభించారు తమ అవస్థ తిరుగుతమ కోకుండా.

అంతమాత్రంతో తృప్తిపడలేక, మరికొందరు, అంతకంటే ఘనులు, ఆపునాదిమీద అంతకంటేనూ సాహసించి తిరుగుబాటే ప్రారంభించారు.

ఎవరినీ, ఎందుకూ గూడా, ఏమనగలవారూ కూడా లేకపోయారు.

ఇది గుర్తించి, జనులు, యెవరి కప్పటి కలా వీలయితే అలా ప్రవర్తించసాగారు.

ఇలాగ యిది ధర్మవిప్లవం అయింది గాని సంస్కారపరాయణులు లాశించిట్టు ధర్మపంస్కారం కాలేకపోయింది.

ధర్మనిర్ణయం అసలే కాలేకపోయింది.

ఇది యంతిటితో జరిగేను.

“మనపూర్వులు, అజ్ఞానులు—మూఢులు—సస్యత యొరగనివాడు—అపవిత్రమనఃపూర్వులు” అని నిందించడం ప్రారంభించారు సంస్కారపరాయణులు.

అదయినా స్వబుద్ధితో కాదు, పనిపడేళితో. ఇంతకంటే దౌర్భాగ్యం మరేమి వుందీ ?

ఏమంటే ?

కాలజైర్భుద్ధితో పతితావస్థకు బారిపోయివుండిన యిప్పుటి సంఘం చూసి—యిప్పుటి జనుల నవవశిచూసి. “పూర్వుల యేర్పాట్లెలాగే వున్నా” యనుకోవడం వివేచనా ?

నిరసించవచ్చున్నూ తినునా ?

వాటి నిజస్వరూపం తెలుసుకోవద్దూ, నచ్చివా నచ్చుకోవాలివా ?

వాటి అంత్యం తెలుసుకోవద్దూ, యిచ్చమయినా కాకపోయినా ?

ఇకమీ లేదు.

ఒకటి కుకానువాదం చెప్పుడం, యెంతెంత పెద్దలున్ను.

తిమతామనూ, తిమయోగ్యతా తెలుసుకోకండా వేశ్యాకులం వ్యభిచారంకోసం పుట్టింది దాని అవస్థ.

మన పూర్వులకు చెప్పపెట్టది.

అలా అనేవారి మాధ్యమికీ మాధ్యమికీ మాయని గుర్తు.

నిజం గ్రహించగలిగితే, వేశ్యాకులం మిక్కిలి గణనీయమైనది.

ఎంతటి నంటే ?

దానికి కేటాయించయిన ధర్మం, నాగరకతకు నికవం.

ప్రతిధకు పరమావధి.

ఆచార్యత్వానికి విశిష్టమైన నిదర్శనం.

ఒక్కమాటలో చెప్పాలంటే, సంగీతమూ, నృత్యమూ, అభినయమూ—వీటికి పట్టుగొమ్మ ఆ ధర్మం.

బానిసబుద్ధికి ఆకళి లిప్పుకు మోటుగా కనపడవచ్చు కాని ప్రపంచం అంతటా వాటి కెంతోపూజ్యత వుంది.

ప్రోత్సాహం వుంది.

బోధనా వుంది.

ఆదర్శగర్వనా లున్నాయి.

జపానులో, చైనాలో, రషీయాలో, జర్మనీలో, ఫ్రాన్సులో, అస్ట్రేలియాలో, ఇటలీలో, గ్రీసులో,

అమెరికాలో, కనడాలో—ఇప్పటికీ మన కడి వర
వడో ఆఫ్రిటనులో కూడా వాటికి అగ్రహితం భుక్తం
అవుతోంది.

ఆ దేశాల సభ్యజాతువారే కాదు, ఏనాడులు-
చెంచులు—కోయలు—నీగ్రోలు—ఎస్కిమోలున్నూ
వేర్తీమీద పెట్టుకుంటున్నారని వాటిని.

స్త్రీలకు—అంతఃపురాలో కూడా బురకాలు
తగిలించే వుంచే నిత్యశంకితులు కూడా వాటియెడల
ప్రత్యేక శ్రద్ధాసక్తులు చూపిస్తున్నారు.
వాటిలో అలాంటి మహిమ వుంది.

అలాంటి సత్తా వుంది.

అలాంటి శీతం వుంది.

అలాంటి సభ్యత వుంది.

అవి కళ్ళలో లలితాలు.

లలితాలంటే చాలను, లలితలలితాలు.

అయితే?

ఆధారాధేయాలకు పాండిక వుండాలి.

కనక ?

ఆకళలు వేర్వేరుగానికీ ప్రదర్శించడానికీ

స్త్రీలకే అన్యత.

ఇంతే కాదు, అవి మగవారే కుపాదేయాలు
కావు.

మన మహద్ద లింగా నిర్ణయించాను.

పరిస్థితులు విభిన్నంగా పోలిం—బాగా ఆలో-
చించే—దూగదృష్టితో నే వారిలా నిర్ధారణ చేశాను.

అంచేత, ఆ విద్యలకోసం, మన సంఘంలో
కొందరు స్త్రీలు అనివాహితులుగా వుండిపోవలసి
వచ్చింది.

అయితే, యింగులోనూ గట్టిచిక్క వచ్చింది.

బతికివుండినంతకాలమూ స్త్రీ అనివాహితగా
వుండిపోడానికి మన సంఘం సుతిరామూ వొప్పును.

ఒక్క పురుషులకే వుండి ఆ చుక్క యావత్తూ.

స్త్రీ పెళ్ళిచేసుకుతీరాలి.

కానుకృప్తి ఇక్కడ ప్రధానం కాను.

నివర్తన తొలకంటి దిద్దలను కని జాలిని బలపరచ
డానికి స్త్రీ పెళ్ళిచేసుకుతీరాలి.

ఒక పురుషునకు గార్హస్థ్యం నివహించుకునే
అర్హత సిద్ధించడానికి స్త్రీ పెళ్ళిచేసుకుతీరాలి.

పెళ్ళిచేసుకోని స్త్రీ పతికురాలు.

అమె తాకరానిది.

చెప్పరానిది.

చూడరానిది.

వివరానిది.

సృణించరానిదిన్నీ.

అనివాహిత కీ కర్మభూమిలో స్థానం లేదు.

కాగా,—

ఇలాగ యానిగిన్నూ తానికీ విధాయకనూతానికీ
విసంవాదం యేర్పడింది.

అతివలీచనలైన యానూతాలు వోకటిలాగ
యేటికీడిస్తే వోకటి కొటికి లాగింది.

కాదంటే, రెండూ జనదాటరానివే అయి
పోయాయి.

రెండూ శిరోధారాల్లా అయిపోయాయి.

మరిగతి ?

కులసర్వాలు నిర్ధారణచేసిన మహద్దల కిదోక
గడ్డుసమస్య అయిపోయింది.

అయితే అయిందని, యిప్పుడు మనలాగ,
వారప్పుడు, అటు సర్వమూ వుల్లంఘించలేక
పోయాను—ఇటు—నిద్యలూ చంపుకోలేకపోయారు.

ధర్మమే.

వేర్తీలకు నికవమైన ధర్మనిర్ణయం అది.

సభ్యతకు పరమావధి అయిన కృత్యవిభాగం అది.
విద్యలంటే, బుద్ధికి ప్రతిధిమా పరమావధులు

కదా, బుద్ధివుండినవా రెగరై నా అవి చంపుకుంటారా?
సర్వం అంటే, మానవజాతికి దైవత్వం ప్రతిపా

డించేకీలకం కదా, మనుష్యులైనవా రెగరై నా అది
మాత్రం వనుజుకుంటారా?

మన సంస్కర్తల కాదర్మభూతులైన పాశ్చా-
త్యులనే చూడండి, పోనీ.

వారిలో, వంశంవందలుగా స్త్రీ పురుషులు,
జంటలుజంటలుగా కలిసి రాత్రి రాత్రింతా నృత్యం
చేస్తారు.

కలిసి అంటే, వోక స్త్రీతో మరొకస్త్రీ, వోక
పురుషుడితో మరొక పురుషుడూ కాదు, వోకపురుషు-
నితో వోక స్త్రీ, వోక స్త్రీతో వోక పురుషుడూనూ ఆ-
కలియడం.

చెట్టపట్టాలు వేసుకొని—వోకరినోకరు కాగి
రించుకుని మరీ చేస్తాడు వారా నృత్యం.

అలా చెయ్యడం అతివ్యాప్తి అవ్యాప్తి
కలక్కుండా చాలా చాలా వివిధముల చేసుకున్నారని
నాకు, చాలా నిక్కచ్చిగా.

ఎలాంటివానూ కూడా, వోకనూటు తనతో
నృత్యం చేసిన స్త్రీతో ఆపురుషుడూ, పురుషునితో

వేళ్ళాకులం యెందుకోసం పుట్టిందీ ?

ఆ స్త్రీ, ఆ రాత్రి మరోమాటు నృత్యం చెయ్య గూడదు.

ఎరిడిపెల్లాంతో వాడుసరే నృత్యం చెయ్య గూడదు.

అంటే—వారొకరాత్రి నృత్యం ఏర్పాటుచేసు కున్నారంటే ప్రతి స్త్రీ, తన భర్త కిళ్ల యెరిడి పే వొకడితరవాత మరొకణ్ణిగా పుపుగుమలనే కాగించు కుని నృత్యం చెస్తుంది.

పుగమమన్ను తన భార్య మామూ వుండు గానే, మరొకళ్ళ భార్యను కాగించుకుని నృత్యం చేస్తాడు.

రాజుకీ రాణికి కూడా మనహాయింపు లే వుక్కడ.

మరో విశేషం కూడా వుందిక్కడ.

భార్యాభర్తలు కలిసే వెళ్ళాలని లేదు నృత్యానికి.

పెళ్లికొని కన్యలూ, భర్త లేనివారూ కూడా, నృత్యం చెయ్యవచ్చు.

అయినా, వారు నృత్యవిద్యను చంపుకో లేదు.

చంపుకోలేదని కాదు, చంపుకోలేకపోయాడు.

తప్పనిసరిగా కాకుండా, మిక్కిలి ప్రీతిగా వారా విద్యను ఆరాధించుకుంటారు.

శ్రద్ధగా నేర్చుకుంటారు.

అంగులూ చాతుర్యం సంపాదించుకోవడం జీవిత పరమావధిగా భావించుకుంటారు.

అది నేర్చుకోనివాళ్ళకు వారిలో ఆదరగౌరవా లుండవు.

పెళ్ళికాదు.

అన్నమే పుట్టదు.

తగుచుగా నృత్యం యేర్పాటు చేసుకుంటారు వారు, ఏ సంవత్సరాని కొకమాటో కాదు.

నృత్యం యేర్పాటు టయిందంటే. స్త్రీ పురు షుడూ కూడా చక్కగా అలంకరించుకుని ఉత్సాహ తరంగాలమీద తేలిపోతూ నెలతారు హాలుకి.

ఏం ?

జీవనమాధుర్యం సుర్తింతుకున్నవారు వారు.

జీవనమాధుర్యం అనుభించగలవారు వారు.

జీవనమాధుర్యం విడిచిపెట్టుకోలేనివారు వారు. కనక ?

జరితమూ, నాగరకతకు నికమమూ అయిన నృత్య విద్యకోసం తమ సంఘాచారాలే అలా సరిదిద్దు కున్నార వారు.

మన మనద్దలు చేసిందీ యింతే సుర్తింతుకో గలిగితే.

వర్ణాశ్రమచారాల యిగుసుమీద తిరుగుతోందీ మన జాతీయత.

ఈ భిన్నమూతాలకు సమన్వయం సాధించుకో వలసిన పరిస్థితు లేర్పడగా, మన జాతీయత కనుగు ణంగా విశేషవిధులు కల్పించు ని నృత్యాభినయాల కోసం వొక కులమే కల్పించారు వారు.

ఆ కులమే వేళ్ళాకులం.

దీంతో, అటు వైవాహికధర్మమూత్రయా నిగ్బంధం అయింది, యిటు భిరతివిద్యా అగ్రతీవ్రతం అయింది.

అయితే, యీసంవిధ్యంలో యితర దృష్ట్యం మంచిదా, మన దృష్ట్యం మంచిదా ?

స్పష్టంగా—నిక్కచ్చిగా చెప్పాలంటే, యింకాలో వొంటి మాత్రమే మంచిది.

కేవలం మంచిది మాత్రమే కాదు, బహూ మంచిది.

గెండ్లోది మిక్కిలి చెడ్డది కూడాను.

అయితే, ఆ చెడ్డ నది ?

వారి దృష్టిలో మనది.

మరి, మన దృష్టిలో ?

ఇదిగో, యిక్కడ, బానిసప్రకృతి చూపించు కంటున్నార మనవాళ్ళు నిరజ్ఞంగా.

ధార్మికమైన సతా నాశిసం చేసుకోవడంవల్ల వచ్చిన పాటిరి.

హేతువాదానికి సిద్ధపడతారే మనవారు, పాశ్చాత్యులు, నేను నాది అన్న అహంకార మమకా రాలు విడిచిపెట్టుకున్నారా ?

మరి, మనవాళ్ళెందుకు విడిచిపెట్టుకోవాలి ?

పాశ్చాత్యుల దేశాలు బహూశీతీలాలు.

వారు తమ సాంఘికజీవితం అంగు కనుగుణంగా సరిదిద్దుకున్నారు.

వారి చిత్రితృత్తులన్నూ అందు కనుగుణంగానే తమ రయినాయి.

మన పరిస్థితులు వారి కర్థం కావు.

మన ఆచారాలు వారికి సచ్చవు.

సచ్చివా వారని అవలంబించరు.

అవలంబించి బతికూ లేరు.

మీ, మనం మాత్రం యెందు కవలంబించాలి వారి ఆచారాల ?

అవలంబించి బత్తులమా మనం మాత్రం?

వానీ, వేళ్ళూ వ్యభిచరిస్తారు కనక. వారు మేజా వాణీ చేస్తే ఆ సభలో కూర్చోదాని కిష్టపడినీ మన సంస్కర్తలు, తమ సజాతీయుల్లో యిరుల భాగ్యుల వారింగలంచేసుకుని నృత్యం చేస్తారా?

గట్టిగా నిలబడిస్తే వారంగుకు సిద్ధపడినే వచ్చు, మరి, తను భాగ్యంను మరొకళ్ళ పరిఙ్ఖాలకంపిస్తారా, నృత్యంకోసమే?

విద్యుల స్వగూఢనా, తెలియదు వారికి.

విద్యుల అంత్యనా, అవగాహన కాదు వారికి.

విద్యుల పరమాధీనా, గోచరం కాదు వారికి,

విద్యుల అనుభవనా, అందినే అందిన వారికి.

అదిగో, వామూ మన కిష్టం నువ్వేదైలు.

వామూ, మన కిష్టం నామకులు.

వారూ, మన కిష్టం నామకులు.

జటిలాలైన కావ్యకాండంబంధా లిలాంటి పరప్రత్యక్ష సేయబుగుల కంపపు.

వాణీ, సభ్యులకు నికమలయిన యీ లిలికీల కాలంబం కావంబల వేళ్ళకులానికి తిట్టించినది, అనమాధమస్థితికాదు. అనమస్థితిన్నీ కాదు, విశేషించి మహాన్నతిస్థితి.

ఇందువల్ల, వేళ్ళులకు, దేవస్థానాల్లో నిరుపమాత మైన పదవి లభించింది.

వేళ్ళులే శవదాసీ లయినారు.

స్వర్గంలో—మహేంద్రసభలో అప్పరసలు అగ్రతంబూలం పొందితే, యీ ధూలోకంలో, రాజా స్థానాల్లో, ఈ వేళ్ళు అగ్రతంబూలం సంపాదించు కున్నారు.

గార్హస్థ్యజీవితానికి అంతరువులూ, పోషానాలూ అయిన శుభకార్యాల్లో, యీ వేళ్ళు, మంగళ దేవత లున్నా అయినారు.

అప్పుడూ యిప్పుడూ కూడా—యిక్కడా మరక్కడా కూడా మంత్రవరుగా మాత్రమే జరిగి పోషించేదు, వివాహాలు.

వైదికమంత్రాలకంటే లౌక్యతంత్రమే యెక్కువ వివాహాల్లో, యే సుతరలో నైనా.

వైదికమంత్రాలు వివాహసిద్ధికి మాత్రమే— దాంపత్యనిర్ధారణకు మాత్రమే—లౌక్యతంత్రం, గార్హస్థ్యం ఉత్సాహాల్లాపాలతో రసబంధురం కావడానికి, ప్రవృత్తిమార్గం సుగమం కావడానికిన్ని.

ఆ లౌక్యతంత్రానికి లౌలికపూస బోగంమేళం.

పెళ్ళి చేసుకోవం, వధూవరులకు, సర్వమూ విడిచి, సన్యసించడాని క్కాదు, సర్వప్రజాసంపత్తి సాధింకోడానికి.

పెళ్ళిళ్ళలో బోగంమేళాలు పెట్టిననున్న, పెళ్ళికి వచ్చిన పురుషులను తిన్నదారికి మళ్ళించడాని క్కాదు, సర్వప్రజాసంపత్తి సాధించుకోడానికి దీక్షా కంఠం తాల్చివున్న వధూవరులకు ఉదాత్తలిలిత శృంగారవీధులు పరిచయం చేయుదానికి.

ఈ విశిష్టత వుండడంవల్లనే యెంతెంతలేసి మహామహులూ కూడా నెనంటే నేనంటూ నింక సభల్లో వేళ్ళును పెట్టకుండుటాగు; గాని యెంత అంకలై యెనా, లోపాయికారీగా తనకు ప్రియు రాళ్ళే అయినా కులబీను పెట్టుకుని అలా కూర్చోగలరా?

లలితలిలితాలైన నృత్యాభినయాల మాధుర్యం అనుభవినూ, వాటికి జంగమమూ గులయిన వేళ్ళును నెత్తించి పెట్టకోవం కాదూ అన?

ఈ రహస్యం అవగాహన అయి వుండడం వల్లనే,—

గుప్తశిక్షణ కిష్టరక్షణగూఢంగా మన ప్రభువు లెవకపరాక్రమంగా ప్రజాపాలనం చేసినంత కాలమూ,—

కవుల నారాధించారు, జనులు.

గాయకుల నాదరించారు.

శిల్పులను గౌరించారు.

వేళ్ళులనూ సత్కరించారు, ఆ అంతస్తులోనే.

నాటి మనవారు, ఇలాగ లలితకళలు వికసించ జేసుకుని, మానవత్వంలోనే దేవతల అంతస్తు అందు కున్నారు సులభంగా.

కాగా,—

కవిత్వం లేకపోతే—గానం లేకపోతే—చిత్ర కళ లేకపోతే—శిల్పం లేకపోతే—నృత్యాభినయా లున్నా లేకపోతే, మానవసమాజం కాదది, పశువుల మంద.

ఇంగ్లీషు చదవడంవల్ల యెక్కువ కావలసిన యీషాజ్ఞానం, మనలో చాలామందికి నెర్రెరిలలు వేసింది.

ఇంతకి,—

లలితకళలు వేర్పిన వేళ్ళ అంటే, మన మహా గ్గుల భావన మిక్కిలి ఉదాత్తమైనది.

ముఖ్యంగా, వేళ్ళ సభలో వొక నృత్యభంగిమ చూపిస్తాం దంటే,—

వేద్యకులం యెందుకోసం పుట్టిందీ :

రమ్యతరమ్యమైన చిత్రకళ అంతిం అయి
వుంటుం దామెగో.

మనీతమనీతిమైన కల్పం కూర్చిధరించి
వుంటుం దామెగో.

లలితలలితిమైన గానం ఆలపితం అవుతూ
వుంటుం దామెగో.

మగుమగుమైన కవిత్వం గ్వనిస్తూ వుంటుం
దామెగో.

అస్వ దామె వేద్యకాదు.

మావవే కాదు.

సాక్షాత్తుగా సర్వస్వలే ఆమె.

బుద్ధివున్నవాడి కేవలశీ—మనిషి అయినవాడి
కేవలశీ మనో భావన కలగ దామయెడల.

వేద్యనిజస్వరూపం అదిగో, అది.

వేద్యకు మన మహర్షులు నిర్దేశించిన అంతర్థమున్నూ
అది.

మన పూర్వులు—మన సంఘాచారాలు దిద్ది
తీర్చిన మన మహర్షులు, వేద్యకులూనికి నిర్దేశించిన
విశిష్టగర్భం యీవిధంగా కళావేత్తలైతే, కళాప్రప
ర్వనమూ, కళాజీవికా, కళామయతా మాత్రమేగాని
వ్యభిచారం యెంతమాత్రమూ కాదు.

ఎవం చ.

వ్యభిచారం అంటే యేమి ఉపలు?

కామతృప్తి ప్రాణికోటి కంతకూ విధివిహితమే.

చలిచీమ మొదలు బ్రహ్మపర్యంతమూ రకంలా

భిన్నమేగాని, రాకలో వొకటే యీ విషయమే.

అంతేత, స్త్రీకి పురుషుడేకీ కూడా కామద్రవ్యం
నిషిద్ధం కాదు.

నాలుగు పురుషులలోనూ వొకటి, కామం.

క్రమోత్తరంగా చూస్తే, ధర్మార్థకామలో

కామం ఉత్తమం కూడా.

అది మోక్షానికి చివరి మెట్టు.

లేక వెనక మెట్టు.

అయితే, భార్యాభర్త లయివున్నవారికే ఉపా

దేయం అది.

పెళ్లికాని యువకుడూ, పెళ్లికాని యువతీ

దాని పూసే యెక్కువగాడుగు.

ఎక్కువోడం, గార్హస్థ్యానికి విఘాతమే కాదని,

మిక్కిలి గర్హమున్ను.

అదీ వ్యభిచారం.

మన మహర్షులు బహువిధాల నిషేధించా రని.

ఆ వివరా లన్నీ కాస్త్రాిలు విశిషయస్తాయి.

మన పారస్వతం అంతా వివరిస్తుంది.

అది—వ్యభిచారం సంఘవ్యభిచారం చీకపురుగు.

సభ్యులకు తోక మక్క.

పగలకు—ద్యహంకు—కసికి—కలహంకు—కల్లాలా

లకు—హస్తిలకు—యౌధ్ధాలకున్నూ మూలం.

మానవజాతి మమకరికే అపాయకరం.

విదేశంవారిలోనూ, యేఖంపంవారిలోనూ యే

మతంవారిలోనూ, యే సంఘంవారిలోనూ కూడా,
సభ్యుతి వుండి, యీసిద్ధాంతమూ వుండిననూ లే.

ముఖ్యంగా, మన సంఘంలో, దోడ్దీదాన ప్రజే

కీమే కాని దానికి స్థానం లేను.

ఆవిరగారవా లేవు.

దాని కోరికలు లేవు.

రాజ్యాంగంలో రక్షణలు లేవు.

పక్షాంతంలో యేమయినా, ప్రత్యక్షంలో,
జాగువా కుంటూ కూడా మంచిది కాదనే అంటా
రని.

దుమ్మెత్తికీ వాస్తాడు.

ముఖ్యంగా, కులబలు, తమ దౌర్భాగ్యుడికి

మన్నూ గర్హించుకుంటాడు, కుసిల్లి వాతూ.

కాగా,—

మనలో యెవరూ కూడా వ్యభిచారం సమర్థించ

లేను.

ప్రతిఘటిస్తారు కూడా, సర్వవిధాలా.

అయినా, స్త్రీ మాత్ర పరపురుషుడివీడ

పడిందా, మంగళనూత్రం అడ్డుకొలే దిది.

ఆభిజాత్యం మర్లించలేను.

ధర్మ పిడికిలి భయపెట్టలేను.

అత్తిమామల కాపలా ఆటంక పెట్టలేను.

బంధువుల ఆడిపోతిలు నిషేధించలేవు.

రాజ్యాంగంవారి చతురంగబలాలున్నూ అభ్యం
తిర పెట్టలేవు.

అలాగే,—పురుషులకున్నూ మిద్ది చలించిందా,
కాస్త్రాిలు నిషేధించలేవు.

వేదాలు ప్రతిఘటిందలేవు.

చివరికి, మృత్యువున్నూ యేమీ చెయ్యలేను.

పోనీ అంటే, కామప్రకృతి విషయమే
సృష్టాదినుంచీ వుండి మరచించడం, స్త్రీ పురుషులకు.

ఇది ప్రపంచం అంతటా వుంది.

ఆ వుండెడంలోనూ మర్లీ సభ్యజాతుల్లోకీ

యెక్కడగా వుంది.

దాపరికం అక్కర్లేదు, మనలోనూ వుంది.

భాగ్యధర్మ లక్షణసారీకి వినియోగపడా లని కామ సన్మత్తికి ధిమాత్రా లే గాని, విధాతాక న్మాత్రా లేవు

దీని కింది అంటూ లేదు.

మానసంఘం వుంకినంతకాలమూ వుంటుంది.

అప్రతిహతం గానూ సాగిపోతుంది.

అక్కడ వేసే కొరిదాదులు తొక్కుతుంటే గాని అగినా దెంతగ్రాతమూ.

భుగభు దింగా వద్దా, చాటునా మాటునా మాత్రమే నిందించి పూగుంటుంది సంఘం.

స్త్రీని మాత్రం నేలచెట్టి రాసేస్తుంది.

సంసదాను నాంకర్మభక్తులంటి బలమైనవే వున్నాయందు క్కార్జణాలు చాలా; కాని మొత్తం మీద, స్త్రీకి పుణ్యశిక్షే కూడా ప్రకృతిగర్భం అయి పోయింది వ్యభిచారం

ఇంకా కూడా వొక విశేషం.

వేదాలు విప్పండి, కాస్త్రాలు తెరవండి, స్త్రీల కిలం కాపాడానికి ఇప్పుడున్నన్ని కట్టుబాట్లు లేవు, వెనక వెనక.

స్త్రీల కప్పు డున్నంత స్వేచ్ఛ యిప్పుడు లేదు, మనలో.

ఎంకుకు చెప్పానంటే?

కామప్రసక్తి తీర్చుకోవాలంటే, పుణ్యులకు పగస్త్రీలూ, స్త్రీలకు పరపుణ్యులూ అతిసుభం గా చిక్కవా రాజాజ్ఞా.

అంకుకోసం—వ్యభిచారంకోసం వొక కులం యేర్పాటు చెయ్యవలసిన అత్యంత లేనేలే దిప్పుడు.

కావచ్చు ననుకుందాం.

అయితే, వేళ్ళు సృత్యాభివయాతో మడికట్టు క్కూచుంటున్నారా?

వ్యభిచరించడం లేదా?

లేకం ?

వేళ్ళిలా వ్యభిచరిస్తున్నారు.

వివాహంపేరిట, పుణ్యులకు కొంగున ముడివేసు కునివుండిన సంసారిణులే కొందరు విచ్చలవిడిగా వ్యభి చరిస్తున్నప్పుడు, నిత్యోన్యలు వేళ్ళు వ్యభిచరించ దంలో వింత యేముంది ?

అంటే, వేళ్ళులకు ధర్మ లేదు కనుక—ఉండ దానికి మీల లేదు కనుక—వారి కిరిరాలు ఇతము కరిగి పోవనిన్నీ కావు కనుక—వ్యభిచారం వేళ్ళులకు ప్రసాదధర్మమే; కాని కులధర్మం కాదు.

బాగా పరిశీలించగలగా నుంటే, సంసారిణుల్లో వ్యభిచరించేవా నుండిస్తే, వేళ్ళిలా కుద్దపత్రి తరిబా కవపడతాగా, తప్పకు డా.

ఇంకా రహస్యమున్నూ వుంది

న త్యాజ్యమునూ చెబుతున్నా డు వివరిస్తే.

అతనికి ప్రాచీనలూ అగ్రాచీనలూ అయిన

వారూ కూడా ఘోషిస్తున్నా రాలకిందండి.

కళలు శిల్పాగా?

స్త్రీలు కిలం నిలుపుకోలేదు.

పురుషులన్నూ కిలభిష్టులు కాకుండా వుండ లేరు.

ఎక్కడయినా దీని కపనాద(మినహాయింపు)లు ఉండ వని కాదు, మొత్తాని కిది తిరుగులేని సిద్ధాంతం.

విమంతు ?

కళ లన్నవి, సామాన్య లయినా లలితా లయినా హార్దికాలు గాని, మానసికాలు కావు.

మృదయం స్నిగ్ధం కాని, రూక్షం కాదు,

అది స్పందనశీలమున్నూ కాని, నల్లరాతిలాగ నిశ్చలం కాదు.

మధురమైన భావం తోచిందా—మంచాల మైన నాదం వివరించా—రహస్యమైన రూపం కన కనబడిందా—స్పందించేస్తుంది, అప్రయత్నంగా అది.

మొత్తానికి మానవమాత్రుల విషయం యిది.

వారిలో కళాప్రవీణు లయినవారి సంగతి వేరు.

వారి మృదయం రసజగత్తులోనే తాండవం చేస్తూ వుంటుం చెప్పడూ.

వారి ప్రపంగం వేరు.

వారి మాట వేరు.

వారి ఆక వేగు.

వారి అనుభవాలు వేరు.

వారి జీవనసరళి వేరు.

వారి జీవితపరమావధిన్నీ వేరే, వర్వాత్మకా.

ఎంచేత సంటే?

సత్యనిష్ఠ వారిది.

సౌందర్యనిష్ఠ వారిది.

రసత్పిష్ఠ వారిది.

యాతిసావరూకమైన యీ సంసారం రసకుంధి లం చెయ్యడమే వారి పరాకాష్ఠ.

కళలే ఇది సాధించగలవు.

కళలోనే వారికి అస్తిత్వం.

కళలోనే వారికి ప్రకృతి.

కళలోనే వారికి ముక్తిన్నీ.

ఎక్కడ ఒక వింత సంగతి యేమింటుంటే?

వేళాకుల యెందుకోసం వుట్టిందీ :

కామతంత్రమున్న వాక కళ కావడం.

సామాన్యమైనది కాదు మర్రి. మన సంస్కర్తల కాదర్పధూతులైన అంగీయులన్న ఆరాధించే కళ అది.

ఏవోక కళ అయినా నేర్చివుండవలసికే అందులో ప్రవేశార్హత.

అసలు కళావేత్తలయినవారి కామమే పుగటాల్లో చేరుతుంది.

తక్కినవారిది లాంఛనము.

ఓ—ట్టి పశుప్రకృతిని.

అన్ని సంఘాల్లోనూ, అన్ని మతాల్లోనూ, అన్ని దేశాల్లోనూ వేత్తలయినవారందరూ అంగీకరించే శుద్ధ సత్యం యిది.

కాగా,—

అటు కళావేత్తౌత ఇటు తాదాగ్రయా కారణంగా వేళాకులన్ను పుగటవాంధ పుట్టవచ్చు, తప్పనిసరిగా.

ఇక తిరవారి సంతా?

నిమిషాలయిన తక్కిన కులాల యవకుల దా బాగ్యత.

వారంతా శ్రీరామచంద్రులు కాదు.

రావణులే వున్నాడు వారిలో చాలామంది.

రావణుణ్ణి మించినవాడున్నా వున్నారెంతో.

విలాసవతి అయిందా—కనీసం చక్కని దయిందా—మొగ్గెత్తి పరపురుషుణ్ణి చూచి మగ వారికి ఆకలినివ్వదు వారు.

శ్రీమత వాకర్షింబడానికి వారు కనిబరచని విలాపాలేవు.

వారు పన్నని యుక్తులేవు.

వారు తొక్కని పెడదారులేవు.

వారు చెడువి కుట్రలేవు.

వామాహించని ద్రోహాలేవు.

వారు పట్టని కాళ్ళు లేవు.

వారు సిద్ధపడని శైవ్యం లేను.

వారు పాల్పడని పాపాలేవు.

వారు కరకవి గడ్డి లేను.

విద్య అక్కరలేను వారికి.

ప్రేమ అక్కరలేదు వారికి.

కులం అక్కరలేదు వారికి.

ప్రాణం కూడా అక్కరలేదు వారికి.

శ్రీ కరీరం మాత్రమే కావాలి వారికి.

వేళాకులంటే నల్లరుమీది బుడసవకే వారికి.

కాక,—

వేళాకుల్లో ధనశృంగార వుండవచ్చు, కొంచెనూ గొట్టా.

విరుచుకుపడే యీ ధనికయువకులను కీచచ్చ వాలు చేసి పారేద్దామన్న కనీ వుండవచ్చు, కొందరి కయినా.

ఏమయినా వేళాకులకు పురుషసాంగత్యం అని వార్యం కావడం అసహజం కాదు.

కాని అది కులధర్మం మాత్రం కాదంత మాత్రమూ.

మన మహర్షులలాంటి దుష్టనిర్ణయం యెందు లోనూ చెయ్యలేదు.

నిజంగా వేళాకులం ప్రవసీయం.

గణనీయం.

ఆదరణీయమున్ను.

మన సంస్కర్తలు జాతీయ సంస్కారదూరులు కనక యాసత్యం గుర్తించలేకపోయారు.

అంతేకాదు.

మనలో కొత్త దురాచారాలే ప్రవేశపెట్టారు వారన్నో. వేళాకులంలో సామూహికత తగ్గి పోయింది. మగవాళ్ళ సంఖ్య బాగా పెరిగిపోయింది. చాలా సంతోషమే.

కాని, సంసారిణుల్లో అతి దారుణంగా పెరిగి పోయిందే వ్యభిచారం, దాని కేమి విశుగుళ్ళ కల్పించారూ యీ సంస్కర్తలు?

అదొక ఘోరమైన తయారయిపోయిందే, దాని కిన్నీ యేమి చెబుతానూ?

“సంస్కర్త” అంటే సరిదిద్దనాడిని అర్థం.

కాని మనధర్మం ప్రాతిపదిక లేమిటో మన సంస్కర్తలకు తెలియవు.

మన ధర్మానికి మన మహర్షులు గూఢుడిదిన వ్యవ్యరూపం యేమిటో వారికి తెలియను.

మన ధర్మం తనకుతాను ప్రకర్తిన తీరు తెన్నులున్నా వారికి తెలియవు.

అదెందుకు చెడిందో వారికి తెలియను.

ఎలా చెడిందోకూడా వారికి తెలియదు.

జర్జరితమైన పురాణాలు పురాణాల్లాగే వుంచి పెప్పె నిర్మాణాల్లో మాగ్నూలూ, మాగ్నూలూ, చేబ్బలూ చెప్తే, చివరి కిది యేలా పరిణమిస్తాయో వారు గుర్తించలేదు.

ఇంకోటి కూడా వుండిక్కడ.

తను సంస్కారం పూర్తిగా విడిచిపెట్టలేదు వారిని.

ఖండంతరాలనుంచి దిగుతుంటే అయిన సంస్కారం వంటిబట్టలేదు వారికి, కావలసినంత.

దీనికి సాయం, మన ధర్మానికి "ఏ"మని అడిగే రక్షణ కూడా లేకపోయింది.

ఈ స్థితిలో, పరప్రభువుల కాసనాధికారం అంపగా, విజాతీయుల అంపగా ఆధారంగా మన ధర్మం దిద్దడానికి పూనుకున్నారు వారు.

ఇప్పటికీ యిదేస్థితి మనలో.

అపాయకమైన సన్నివేశం యిది.

లజ్జానకమైన పరిస్థితి యిది.

విఖండంగా నయినా, యేదేశంలోనయినా, యేమతంవారిలోనయినా—సాంఘిక కృతకం లేని రకాలన్నూ వుండినా, ఎలాంటి సందర్భాల్లోనూ కూడా ధర్మవిర్థితులూ, సర్వసంస్కారకూ చెక్కుదాని కొక్క పంచులకే అధికారం.

ఇతరుల్లో—యితరభాషల్లో అలాంటివారిపేర్లు మనోవిధంగావుంటే వుండకచ్చు, మనలో—మన జాతీయభాషలో మహర్షులన్నీనే వారికి నిర్దేశం.

రాగక్షేపరహితులు కనక—స్వపాశేదభావం వుండదాని కవితాకాం లేనివారు కనక—సాన్నిధ్యమే సాధించేవాగున్నూ కనకనే వారి కా అధికారం.

ఇంగ్లీషు నడిచినా, వేదకాస్త్రాలే నడిచినా గృహస్థు అయినా శివవాడికి మహర్షులు నిర్ణయించిన ధర్మం అచరించడానికి మాత్రమే అధికారం.

కాని, మన కిప్పుడలాంటి మహర్షులైకపోవడం మన గురదృష్టం.

ఇంగ్లీషు నేర్చినవారి సంకతి యేమయినా, సనాతనవిధిలను నేర్చి, సనాతనవిధిపరమజనులగు అని చెప్పకుంటూ, సనాతనధర్మం భిషం అయిపోతోందిని గోలపెట్టే వేదికల్లో నయినా అంగుకు తగ్గ సత్ర వుండినవాగు లేకపోవడం మరి గురదృష్టం.

ఏమిటాని కాకులంవారే—ఏకాగ్రమన్నూ ఆకాఖ వారే సామ్యపక్షకర్తృత్వం వహిస్తున్నా రిప్పుడు.

దీనినిల ఘనంగా యేర్పడుతుంది.

జాతి యేకత భంగపడేపోతుంది, దీంతో.

ధర్మం భిషం కావడంతోపాటు మన కొక కొత్త ముప్పిది.

మన కొక్కటే గుర్తం యిప్పుడు.

వర్ణాశ్రమాపద్ధతి అవలంబించి నడుచుకోవడూ, అంతా వోటే అయిపోవడూ ?

ఏమయినా వోటే నాకు.

నలుగురితోపాటువాణ్ణే నేను.

అయితే, కులధర్మాలు మాగ్నమోడమూ, సవరించుకోవడమూ పెట్టకుంటే, వర్ణాల పద్ధతి, కులాల పద్ధతి వొప్పుకోవడమే అవుతుంది, తెలుసుకోగలిగితే.

ఈ వర్ణాలకూ యీ కులాలకూ సామరస్యం కలిగినూ జాతినీ వొక్కతాటిమీద నడిపే ప్రాజాపత్యం వొక్కరి కివ్వడానికిన్నీ అంగీకరించడమే అవుతుంది. కాదంటారా?

వర్ణాలూ కులాలూ—ఈ పద్ధతే వదులుకుందాం.

వర్ణాశ్రమధర్మమూ, కులధర్మమూ అన్న వలయాలు పోయి, అప్పుడు జాతిధర్మం వొక్కటే రూపంనుతుంది.

వ్యక్తులకు స్వాతంత్ర్యమూ పారతంత్ర్యమూ కూడా సమానమే అవుతా యిప్పుడు.

మరి, ప్రకృతం.

ఏమయినా, వేశ్యాకులంవారు తమ కులధర్మం మాత్రమే మాగ్నమని, తాము తాముగానే వుండేపోతామంటారా ?

ఎవ రడ్డుకుంటారూ ?

ఎవ రక్షేణులరూ ?

అశుశోణలైన అగత్యం మాత్రం యెవరికి ?

కొని, వొక్కటి మాత్రం చెబుతాను.

కులధర్మం మాగ్నమని కులంమట్టుకి అట్టేపెట్టుకోవడం అపానుకరిం.

రకం మాగుతుండే గాని, సనకటికి మనమహర్షులు చెసిందే యిది.

కులాలయొడల తారతమ్యనిచారం అప్పుడూ వుండనే వుండిపోతుంది.

కులాలను పురస్కరించుకుని మనలో కొందరిప్పుడు ప్రబలం చేస్తున్న స్పర్ధలూ, ద్వేషాలూ, అనుమానాలూ, ఆశోపణలూ. పగలూ, కల్లోలాలూ అప్పుడున్నూ వుండనే వుండేపోతాయి.

ముంగు నెవకలూ, హెచ్చుతక్కువలూ తిప్పనివే అయిపోతాయి.

పైగా, సంఘంలో అత్యవసరాలయిన కొన్ని పనులు జరిగడాని కిదికొకాల్లా కల్లోలం యేర్పడుతుంది.

జాతి అంతా గంపగోళం అయిపోతుంది.

దేశం ఛిన్నాభిన్నం అయిపోతుంది.

అభివృద్ధి నిరోధకులు విజృంభిస్తారు.

పగలు మీద పడతాడు.

హోంహర, సర్వమూ సర్వనాశం అయిపోతుంది.

అయినా సరే అంటారా ?

అయితే సరే.

కలగూరగంప

కల్కశబ్దవిచారం

తపో నకల్కాః క్షయనం నకల్కః
ప్యాభావిణో వేదవిధిర్నకల్కః,
ప్రసహ్య విత్తహరణం న కల్కః
తా నేయ భావోపహతాని కల్కః.

భారతం 1-1-210.

‘భావోపహతాని కల్కః’ అని మైశ్రీహికం.
తానుమాత్రమే కల్కంకాదు. తానాగ్రహయనం
మాత్రమే కల్కంకాదు. సహజమైన (సంప్రదాయ
నిబ్ధమైన) వేదవిధి కల్కంకాదు. అంతా
ఇచ్చివేయడం కల్కంకాదు. ఇవన్నీ సమీచిన
భావంతో కూడితేనే కల్కమానుంది.

ఇక్కడ ‘కల్కః’ అనే పదం నిశ్చితమే
అర్థంలో ప్రయుక్తమైంది. కల్కమంటే హరించేది
(హరించు) అని అర్థం. ఆయుర్వేదంలో కల్క
మంటే ఒక ఔషధప్రక్రియ—హరించేసిన యుష్ట.
‘కల్’ ధాతువునుంచి వుట్టింది పదం. దీనికి నిశ్చయం,
పూర్ణమను అనే అర్థాలూ ఉన్నాయి.

అనాదిగా రూపొందిన భారతీయ సంస్కృత
లో ‘కల్క’మంటే ఏమిటో ఈ శ్లోకంలోని ఉదాత్త
భావం తెలుపుతున్నది. కల్కశబ్దం ఆకాలంలో
అచారవ్యవహారాలను, తత్త్వవిధులను తెలుపడానికి
తరచు ప్రయోగించేవారేమో! తర్వాత క్రమంగా ఈ
నిర్దిష్టం పోయిఉంటుంది.

దశావతారాలలో కడపటిది కల్కవతారం.
ఈ కల్కపదం వ్యుత్పత్తికూడా ‘కల్’ ధాతువునుంచే.
ఈ కల్కపదానికి ఇంతవరకూ ఎవరూ సరైన అర్థం
చెప్పడంలేదు. పై శ్లోకంలోని కల్కశబ్దం ఈ కల్క
పదాన్ని సరిగా అర్థంచేసుకొనడానికి తోడ్పడగలదని
భావిస్తున్నాను. కల్క అంటే కల్కంపొందినవాడు—
కల్కం సాధించినవాడు.

ఈ శ్లోకంలోని భావమే భారతంలో మరికొన్ని
చోట్లా చెప్పబడింది :—

“ఇత్యా క్షయన దానాని
తపః సత్యం ధీమా దమః,

అలోభ ఇతి మాన్యం

ధర్మ స్యాప్తవిధః స్మృతః.

తత్ర పూర్వః చతుర్వర్గః

పితృయానపదే నీతిః,

కర్తవ్య మితి యత్యర్థం

నాభిమానా తృమాచరేత్.

ఉ ర్విరో దేవయానః

సస్య రాచరిత స్సదా,

అహం గే నైవ మాన్యే

విధాత్యే సమాచరేత్.”

అంగ్య. 2-71, 72, 78.

“యజ్ఞో దాన మాధ్యయనం తపశ్చ

చత్వ ర్యేతా న్యవ్యయేతాని సద్భిః,

దమ స్సత్య మాన్యవ మాన్యశంస్యం

చత్వ ర్యేతా న్యవ్యయంతి సంతః.”

ఉద్యోగ. 35-48.

“వేదేషు యజ్ఞేషు తపస్సు వైవ

దా నేషు య త్యుద్యోపనం ప్రసిద్ధం,

అత్యేతి త త్సర్వ మిదం విదిత్వా

యోగీ పరం స్థాన ముపైతి చావ్యం.”

భీష్మపర్వ-31-28, భగవద్గీత. 8-28.

“యస్య వాఙ్మనసీ నుస్తే

సమ్యక్ప్రణిహితే సదా,

వేదా స్తపశ్చ త్యాగశ్చ

స ఇదం సర్వ మాప్నుయాత్.”

కాంతి 288-24. భీష్మ 38-48.

భారతంలో ఆదిపర్వంలో ఈ కల్కశబ్దం ప్రయో
గించిన సందర్భాన్ని బట్టి, దీని అర్థం నిశ్చయమై ఉంటుం
దనడం స్పష్టం.

ఆదిపర్వం శ్లోకంలోని భావాన్నే మనుషా
చెప్పినట్లు తోస్తుంది. ఈ గ్రంథ శ్లోకాలను పోల్చి
చూడండి:

“వేదా స్త్యాగశ్చ యజ్ఞశ్చ

నియమాశ్చ తపాంసేచ,

స విప్రదుష్టభావస్య

నిధిం గచ్ఛంతి కర్త్రిచిత్.”

2-97.

మనువు భారత శ్లోకభావాన్నే ప్రకారంతరేణ చెప్పాడనడం స్పష్టం. కనుక కల్పమంటే సిద్ధి అన్న అర్థమే సహేతుకమని తోస్తుంది.

కల్ప పదానికి ఈ అర్థంలో మగక్కడైనా ప్రయోగాలు లభిస్తే భారతీయ సంస్కృతి ప్రధాన సిద్ధాంత పరిణామగతిని తెలుసుకొనడానికి తోడ్పడుతుంది.

(బనోదా యూనివర్సిటీ ఓరియంటల్ ఇన్స్టిట్యూట్ జర్నల్ లో శ్రీ ఉషేంద్రరాయు ఓ. సందే సర వ్రాసిన వ్యాసం నుంచి.)

భుజ్లో లభించిన ఆపూర్య కాంస్య విగ్రహం

భుజ్ (కచ్) లోని షెర్గావన్ మ్యూజియంలో ఉన్న భిన్నమైన విగ్రహాలను ఇటీవల పరిశీలించగా, ఒక ఆపూర్య శాస్త్రవిగ్రహం కంఠమిది కనిపించింది. ఈ విగ్రహం పాదపీఠంపై ఉన్న బ్రాహ్మీకావనాన్ని బట్టి ఇది 7 వ శతాబ్ద ప్రారంభం అయి ఉంటుందని తోస్తుంది.

ఈ విగ్రహం ఎత్తు - పాదపీఠం ఎత్తు మూడంగులంతో సహా - ఎనిమిది అంగుళాలు. బుడమూర్తి సమభంగముద్రలో నిలబడి ఉన్నట్లు చెక్కి ఉంది. చుట్టూ దీర్ఘ వృత్తాకారంగా ఉన్న ప్రభావలిలో వామభాగం విరిగిపోయింది. బుద్ధుడు పద్మపీఠంపై నిలబడి ఉన్నాడు. కుడిచేతిలో అభయముద్ర, ఎడమచేత పద్మం పట్టుకొని ఉన్నట్లు చెక్కిబడి ఉంటుందేమో! కొని ఎడమచేయి విరిగిపోయింది. ముఖంపై సహజమైన మందహాసం, దివ్యభావన తాండవ మడుతున్నాయి.

ఈ విగ్రహం నేపాల్ రాజధాని ఖాట్మండూ లోని మచ్చందర్ వాహల్ లో ఉన్న అవలోకిలేశ్వరుని 108 రూపాలలో ఒకదానిని పోలుతున్నది.

ఈ విగ్రహం అచలశేతు అవలోకిలేశ్వర విగ్రహాన్ని కూడా పోలి ఉంది. (అచలశేతు స్వరూపం కుడిచేత్తో అభయముద్ర, ఎడమచేత్తో పిండపాత్ర.) ఈ విగ్రహం ఎడమచేయి విరిగింది గనుక దానిలో ఎమున్నదీ చెప్పలేము. అయినా, ఇది అవలోకిలేశ్వరుని అవతారాలలో ఒకటి కావచ్చు.

పాద పీఠంపై ఉన్న కాసనంలో ఎదుట ఉన్న పంక్తి ఇలా ఉంది:

(1) [దే]య ధర్మోయం నాగసింధు భిక్షో :
తస్య భిక్షునికా సమా :

ఎడమచేతు పంక్తి ఇలా ఉంది:

(2) మాతృభిః...త దవస్య [కీ] ర్తిః స్థా
[పి] తా.

ఈ విగ్రహం నాగసింహ భిక్షువు తన తిరి దేవ కీర్తి జ్ఞాపకార్థం స్థాపించాడు. ఈమె భిక్షునిలతో చేరింది. అని ఈ రెండు పంక్తుల అర్థం కావచ్చు.

హూయెన్ త్సాంగ్ భారతయాత్ర చేసినప్పుడు కలభిపురం రాజధానిగా పశ్చిమ భారతాన్ని మైత్రక వంశరాజులు పాలించేవారు. అప్పుడు పశ్చిమ భారతావనిలో శాస్త్రం వ్యాపించింది. ఈ విగ్రహం ఆ కాలం అయిఉంటుందని తోస్తుంది. హూయెన్ త్సాంగ్ క్రీస్తుశకం 641 లో కలభిపుటానికి వచ్చాడు.

ఈ విగ్రహ నిర్మాణం కైలిలో బనోదా దగ్గరి ఆలోటా విగ్రహ సముదాయంలో లభించిన జైనవిగ్రహాలను, కలభిపురంలో లభించిన కాంస్యవిగ్రహాలను పోలి ఉంది.

(బనోదా ఓరియంటల్ ఇన్స్టిట్యూట్ జర్నల్ సంపుటి 8, సంచిక 8 లోని శ్రీ ఎం. ఆర్. మజుమ్దార్ వ్యాసంనుంచి.)

శ్రీ రాయల గయ శాసనము

శ్రీ కె. సుబ్బరామప్ప

పెన్సిల్వేనియా క్రింద 1959 ఫిబ్రవరి "భారతి"లో డాక్టర్ నేలటూరి వేంకట గుణయ్యగారు వ్రాసిన వ్యాసము దదివిని. శ్రీ కె. హెచ్. వి. శర్మ గారు 'ఆంధ్రపావిత్య పరివర్తితిక'లో వ్రాసిన వ్యాసముపై డాక్టర్ నేలటూరి వేంకటగుణయ్యగారు విమర్శాత్మకముగ వ్యాఖ్యానముచేసి శ్రీ కృష్ణదేవ రాయలవారు గయ శ్మశ్రమున కవి ముక్కుతిమ్మనచే వేయించిన శాసనము అతని దిగ్విజయమును నూచించుచున్నదనియు, శ్రీ శర్మగారు వ్రాసినట్లు ఆ శాసనము ముక్కుతిమ్మన రాయలవారి పరముగ గయ శాస్త్రాధికములను చేయించినట్లు నూచించదనియు విమర్శించి సిద్ధాంతీకరించినట్లున్నారు.

నేను ఈ జూన్ 1, 2 రేడియో స్వంతపని మీద ఉదకమండలము పోయియుండి అచ్చటి ఇండియా ప్రభుత్వమువారి ఎగ్రిగ్రాఫీస్టు ఆఫీసును సందర్శించితిని. అచ్చటి శాసన ప్రదర్శనశాలలో ఎగ్రిగ్రాఫీస్టు డాక్టర్ డి. సి. సర్కార్ గారు ఇటీవల గయ శ్మశ్రమున నీకరించిన శ్రీ కృష్ణదేవరాయల శాసనముతోపాటు ఒకటవ కాశీయ ప్రతాపరుద్ర (I), మూడవ హళాయసలే నరసింహ (III), విజయనగర

అచ్యుతరాయలు-వీరుకూడా గయ్యాక్షేత్రమున వేయించిన శాసనములను పేకరించి తెచ్చి వాని పూర్తిపాఠములను ప్రదర్శించియున్నాడు. వాని వివరములను “ఎపిగ్రాఫికా ఇండికా”లో ఫోటో బ్రాకులతో పాటు ప్రచురించుచున్నామని డాక్టరు సర్కార్ గారు నాతో చెప్పిరి. అదే ఆఫీసులోనే తెలుగు సంస్కృతిభావల అసోసియేటుగా పనిచేయుచున్న శ్రీ కె. హెచ్. వి. శర్మ గారిగోకూడా పై శాసనముల వివరములను చెప్పించిరి.

పై శాసనములను, వాని పాఠములను పరికించి నతో ఆయా రాజులు వారి ప్రతినిధులను ఆచార్య ప్రకారము పంపించి గయ్యాక్షేత్రమున శ్రాద్ధాదికములను చేయించిన పిమ్మట వేయించిన శాసనములనియే తెలియుచున్నది. డాక్టర్ పేలూరి వారన్నట్లు కృష్ణదేవరాయల గయ్యాక్షాసనము ఆ సార్వభౌముః విజయము నే చాటినట్లయిన పైని దెల్పిన కొకటి ప్రతాపరఘుడు, హొయసళి నరిసింహుడు, అచ్యుతరాయలు కూడా గయను జయించి టే భావించవలెనుకదా!

శ్రీ కృష్ణదేవరాయలుగానీ మరి పైని దెల్పిన రాజులుగానీ దాదాపు గయనగర విజయమాత్రము చేసినట్లు ప్రసిద్ధి దగ్గితకొరు తెవ్వగుగు వ్రాయలేదు. కనీసము డాక్టర్ పేలూరి వారున్ను, ఫ్రాఫెసర్ కె. ఎ. నీలకంఠాశ్రమి గారున్ను వ్రాసిన విజయనగర చరిత్రలోకూడ కృష్ణదేవరాయలు దాదాపు గయనగర బొయిన నూననలే లేవు. కాబట్టి శ్రీ కృష్ణదేవరాయల తీరపున ముక్కు తిమ్మన వేయించిన శాసనము ఆ సార్వభౌముని విజయము నెంత మాత్రమును చాటులేదు. అది కేవలము శ్రాద్ధాదికర్యలను వాడుక ప్రకారము చేయించుటను చాటును. రాజమర్్యాదలను నూచించు నట్లు అందిరి వాక్యములు పదములు రచియింపబడినవే కాని అవి విజయమును చాటునట్లు తోపదని నా అభిప్రాయము.

(శ్రీ కె. హెచ్. వి. శర్మగారి వ్యాసముకూడా ఈ సందికలోనే ప్రచురితమైనది — సంపాదకుడు.)

పల్లవులు

శ్రీ శ్రీపాద గోపాలకృష్ణమూర్తి

ఏప్రిల్ నెల భారతిలో పల్లవుల నైజమును విర్ణయించడానికి పల్లవశిల్పము ఇచ్చే పాత్యున్ని గురించి చెబుతూ మూడు వింత శిల్పాలను పేర్కొన్నాను. ఒకటి గంగావరణ చిత్రములో జటామకుటధారి అరచేతిలో (నిర్భిన) లేడికొమ్మువంటి పాత్ర. రెండు: పల్లవసీంహముల రింకుల జాలు (ఆ సీంహాల తిలలు గుండ్రముగా ఉండడముకూడా విచిత్రమే). మూడు:

గజేశరభముమీది రాజు తలకున్న కొమ్ముల కిరీటము. మేనెల భారతిలో శ్రీ ఆమంచర గోపాలరావుగారు నా ‘సాహసాలను’ విమర్శిస్తూ ఫోటోలకూడా ఎవో యిచ్చారు. వాగు సంకేతానివృత్తికోసము మహాబలి పురము వెళ్ళి చూచినచ్చినారట కూడాను. అయితే నేను మహాబలిపురమును ఇన్నిమారులు చూచానని వాదించబోను.

నాది ఒకటే మనవి. తక్కిన ఫోటోలు ఏవేవో ఇవ్వకముకంటే నేను పేర్కొన్న మూడు ఉదాహరణల ఫోటోలూ—వివిధ కోణాలలో తీసినవి—ఇచ్చేస్తే చనువగులే నిర్ణయించుకుంటాను. వాగు తీసేపుంటాను ఆ ఫోటోలు. అవి దినుచేసే ప్రచురించమని కోరుతున్నాను. వస్తాన్నీ లంఘముగా పట్టుకుని పింఛడమూ, అరచేతిలో నిలబట్టడమూ, పింఛే వస్త్రము దిగువన లావుగానూ పైకి బొనుబొనూ స్పష్టముగానూ వుండడమూ, పై పిడికిలి పైనవున్న వస్త్రముకూడా సన్నముగా కొనుదీరడమూ వీ నెరుగను. నిండుశిల్పములో “రేకులను” మొదలలో లావుగానూ బొనుబొనూ సన్నముగానూ చెక్కడమూ ఎరగను. గజేశరభముమీది తలనూ, వాగు ఇచ్చిన అపొద్భుతపు బొమ్మనూకూడా చేర్చియిస్తే పాఠకులు కొంచెము మాస్తారు కొమ్ములేవో, రేకులేవో. అలాగే అమరావతి సీంహానికి పక్కన పల్లవ సీంహమునూ ఇమ్మని కోరుతున్నాను.

పల్లవులు అశ్వతాను వంశమువారని ఒక వాదము. అయితే వారి పేరులు ‘వర్మ’ రెట్లు? గౌరవిభక్తుని తల్లి! పల్లవులను యవనకకాడి విగ్రహియులతో చేర్చినది. ఆమెకు వారు ఈ శకమువారని తెలియదా? “పల్లవులను” పేరునకు అన్వయమెట్లు?... ఇలాంటి సందేహాలు చాలా వున్నాయి. ఏటికితోడు పల్లవ విగ్రహాల నె తిన దొరటోపిలాటి బరువు కిరీటమూ, పల్లవులు కాలిపాహులూ, ఇత్యైకులూవరి పాలరాతితో కాక కేసపురాతిని మలచడమూ, పల్లవనాగినుల కర్రాధరణ అసామరస్యమూ వీరు ఆంధ్రజాతివారు కాదేమో నని పిసుంది. నేను పేర్కొన్న శిల్పాలు కూడా విచిత్రములే నా దృష్టికి; వాగు కాదన్నాడు. దినుచేసి బొమ్మలివ్వగడి. నా దగ్గర బొమ్మలు లేవు. నేను మద్రాసుకు చేరుతగా లేను.

మోటిఫ్ భావనాంకురం ఎలా అయ్యానీ?

సంస్కృతంలో ఒక సామెత వుంది. “నీనీ మోచన వేగోయాం, వస్త్రములగ్నిచారకాః” అని. ఇప్పుడు “భావనాంకురం” తిగాదా అచ్చు వైసామెతిలోవకుగా సాగుతోంది. ఇటువంటి తిగాదాలో

తలు పెట్టి, ఒకటి రెండు మాటలు, వ్రాద్దామన్న భావం నాకు కల్గింది, అప్పుడు మా, దుఃస్వప్న మా తెలియకుండా వుంది.

ద్రెంచి భావంగాని Motif ఇంగ్లీషులో Motive అయినది అంటున్నారు. నిజానికి ఈ రెండు మాటలు Motivum, Motivus, Motus, అనే లాటిను శబ్దాలలోంచి ఉద్భవించాయి. Motivum అంటే Moving cause అని అర్థం. Motivus అంటే Serving to move అని అర్థం. Motus అంటే moved అని అర్థం. ఈ మాటలలోంచి Motif ను సాధించి ద్రెంచి లాక్షణికులు దానికి ఇతివృత్తం లేక ఇతివస్తుకము అని (a subject or a theme for development or treatment), విశిష్ట లక్షణ లక్షితమైన చిత్రకవిశేషమని (a distinctive figure in a design), ప్రధాన ప్రత్యయము లేక లక్షణము అని (a dominant idea or feature) అర్థాలు చెప్పుకున్నారు. కాని శ్రీ ఆమంచర గోపాల రావుగారు—నాగు శిల్పశాస్త్ర పాఠ్యములు— Motif ను “భావనాంకురం” అని తిరుమా చెనూ అంటున్నారు. అందుకు గాను Sheldon Cheney గార్ని గూడా ఈ అర్థవాదంలోకి నొంగిండుకున్నా, అయిన అన్న Motivating fragments కు భావనాంకురాలని తిరుమా చెప్పే అర్థం కుదుగుతుందింటున్నాను.

అయితే సంస్కృతంలో “భావన” “అంకురం” అన్నమాటలను ఇక్కడ వాడితే, ఆ Cheney చెప్పిన అర్థం వుండునా? భావన అనే శబ్దానికి ఎన్నో అర్థాలు వున్నాయి. ఉదా, కల్పన, తలపు, ఆలోచన, మననము— మొదలైనవి. ఇందులో ఏ మాటకు గాని Motive అనే ఇంగ్లీషు పదంలో వున్న అర్థానికి దగ్గరగా వాడేదలేదు. “అంకురం” అంటే మొలక, నీరు, రక్తం, మొదలైన అర్థాలు వున్నాయి. అంతేగాని “Fragments” అని Cheney అన్న మాటకు అర్థం చెప్పే శక్తి దానికి లేదు. Fragment అంటే శకలం అని కదా అర్థం? అది అంకురం అని ఎట్లా అవుతుంది? అదీ కాక సంస్కృతంలో సంధులు, సమాసాల గోల కొంత వుంది. భావన, అంకురం అనే రెండు మాటలు కలసి, సవర్ణ దీర్ఘ సంధిగా భావనాంకురం అనే మాట ఏర్పడింది. అర్థం చెప్పకునే నిమిత్తం దాన్ని ఏ తత్పురుష సమాసంగానో, రూపక సమాసంగానో, బహువ్రీహిగానో చెనుకొవాలి. తత్పురుషం అయితే భావన యొక్క ఆకురం అని అర్థం కుదుగుతుంది. రూపకం అయితే భావన అనే అంకురం అవుతుంది. ఇట్లా చెప్పుకుంటే గోపాల రావుగారు తమ మనస్సులో Motif కు పెట్టుకున్న అర్థం కుదిరదు. భావననండి అంకురించింది— అని

చెప్పుకుని సరిపెట్టుకుందామంటే పొసగదు. ఎందుచేతనంటే అప్పుడు భావనాంకురాన్ని భావనాంకురితము చేయవలసివుంటుంది. ఇంతకీ “భావనకు సముతము పూర్వమైన ప్రకృతియందలి చిత్రకాగని ఆకరించి, ఆతని మనసునకు ప్రాతమైన బీజరూపముగా అనే అర్థాన్ని ఇచ్చే శక్తి, ఈ భావనాంకురాన్ని, ఏ విధంగా వచ్చి ఏ విధంగా అర్థం చెప్పుకున్నా, దీనికి లభించవలెను అందువల “భావనాంకురం” అనే మాట Motif కు సరియైన తీర్పుకూ కాదని తేలుతోంది.

తమ యీ భావనాంకురం వాదాన్ని వికసితమగుగోపాలరావుగారు “కూన్యతా బీజతో” మంత్రం తెచ్చిపెట్టుకున్నారు. ఇది బౌద్ధుల మంత్రమనకాళికు సంబంధించిన శ్లోకం. ఇది కు లేవనూ మూల శక్తిని కూన్యం అనరు. కూన్యం లోంచి బీజాలు, బింబాలు, నిందువులు, న్యానాలు, విన్యానాలు వచ్చేది బౌద్ధులకి; వైదికులకు సర్వ అధిష్ఠామూ బ్రహ్మ పదార్థం. ఆశీరసం; రహస్వేనా; ఇవి ఈ శ్లోకంలో రెండు సంప్రదాయాలు. ఇది తెలియకపోవడం మనస్సుయొక్క అవశేషస్థితిని చెబుతుంది. పైగా ఈ శ్లోకంలో ఏ ఆరంభానికూ, ఏ లక్షణవేత్తా కవని గాని, శిల్పిని గాని మోగి అనలేదు; ఋషి అన్నాడు. “నాన్యః కురుతే కాన్యం” కవి, శిల్పి ఒకే తెగవాళ్లు గనుక, ప్రతిభచేత జీవించేవాళ్లు గనుక, ద్రష్టుగనుక, క్రాంతిదగ్గులు గనుక, ఋషులైనారు. యోగులు ఒక మిట్టు తక్కువ వాళ్లు. వాళ్ళు వట్టి సాధకులు.

ఒక శిల్పి శిల్పించాలన్నా, కవి కాన్యం చెప్పాలన్నా, ఒక వాగ్దేశకాగ్రామం ఒక కృతిని, కీర్తనను, పదాన్ని రచించాలన్నా వస్తువు వుండాలి. వస్తువు కూన్యంలోంచి వుట్టును. జగత్తు దానికి ఆధారం. జగత్తునుంచి ఆ వస్తువును గ్రహించినవాడే శిల్పిదాన్ని ఒక ఉద్దేశం పెట్టుకుని శిల్పిస్తాడు. ఒక అభిప్రాయం పట్టుకుని చననాగిస్తాడు. ఆ అభిప్రాయాన్ని ఉద్దేశాన్ని Motive అంటారు. వస్తువులేని చోట Motive వుండదు. అవి ఆనాగాధేయభావం కలిపబడినవి. ఉదాహరణకు : బుద్ధుణ్ణి వెయ్యాలని ఒక శిల్పి అనుకున్నాడు. బౌద్ధ శిల్ప ప్రారంభ దశలో బుద్ధుణ్ణి బొమ్మగా వేసేవాళ్ళుకాదు. తన నిర్వాణం తిర్వాత తనను ఆరాధించవచ్చని పీఠమైన (కర్మకాండ లేని) గూనమే తనదని, కనుక శిల్పాలు, పూజలు మానవలసిందని బుద్ధుడు ఉపదేశించాడే మరి? ఆక్కడ బుద్ధుడు వున్నాడని నూచించడం ఎట్లా? అందుకు శిల్పాలు కొన్ని పద్ధతులు పెట్టుకున్నారు. బుద్ధుని బొమ్మవుండవలసినచోట ఏమీ చెయ్యకుండా, సేన యక్షులను, దళ మృచారాజులను, బ్రహ్మ మొదలైన

జీవితము చేసేవాళ్ళు. ఇది అంతా చూచి ఆక్కడ భారీగా వున్నచోట బుద్ధుడు వున్నాడని మనం అనుకోవాలి. తర్వాత బుద్ధుని పాదాలస్థానంలో అరచిచ్చిన కమలం, పిదప పాదపీఠం తర్వాత పాదాలు మాత్రం వేయడం, బోధివృక్షం నెయ్యడం, బోధిక్షింద పడగవిచ్చిన ముచిలిందర్వాన్ని నెయ్యడం మొదలు పెట్టాడు. ఇవంతా ఎందుకంటే, శిల్పి వస్తువుగా గ్రహించింది బుద్ధుణ్ణి. ఆ బుద్ధుణ్ణి బొమ్మగా చేసింది మనం, ఆ తొలి తొలి శిల్పంలో వీలులేదు గనుక, ఇటువంటి భావ సామగ్రిచేరి, బుద్ధుడు ఆగ్నేయ వున్నట్లు అవభాసింపచేస్తున్నాడు. అట్లా చేస్తున్నాడన్న విషయంగా వున్న సంప్రదాయం తెలిస్తేగాని, ఈశ్వరార్థం తెలియదు. ఇట్లా ఈ సంగతిని తెలియజేప్పడానికి శిల్పి పెట్టుకున్న స్వసామగ్రికలిసి, సమాహారంగా Motive అవుతోంది. బాధులూ "సీకం" అని ఒక తింతు వుంది. ఆ "సీకం" ఎందుకు జరుగుతుందో, ఎట్లా జరుగుతుందో చెప్పడానికి గ్రంథాలు వున్నాయి. "సీకోద్దేశం" వాటిలో ఒకటి దానిని ఒక టీకవుంది. దానిపేరు సీకోద్దేశం టీక. ఇప్పుడు Motive అనే మాటకు "ఉద్దేశం" అన్నది పరిమితమైనది అవుతుంది మనం నానుతి. లేదా "కల్పనాధాతువు" అనవచ్చు. "కల్పనాధాతువు" అనే మాటలో గోపాలరావుగారు భావించిన "అతిని మననమునకు పాత్రమైన బీజ రూపము" అనే అంశం కొంతవరకు సరిగ్గా అనిపిస్తుంది. ప్రధాన భావన, మూలభావన, అనేవి కూడా కొంత వరకు ఆ అర్థాన్ని దృఢీకరిస్తాయి. అంటే గాని 'భావనాంకురం' అనే మాటకు ఎన్నివిధాలుగా చూచినా, ఆ అర్థం స్పష్టం. అదీగాక గోపాలరావు గారు Motif కు దయచేయించిన అర్థం ఈ భావనాంకురంనా ప్రతిబింబం.

అసలు ఈపరిభాషిక పదాలు ఎట్లా వుండతాయి? ఒక లాక్షణికుడు ఒక విషయాన్ని, ఒక సంగతిని, ఒక అర్థాన్ని చెప్పదలచుకొని, ఆ అర్థాన్ని ఇచ్చేమాటలను, సాగ్ధ్యమైతే లోకంలో వాడుకలో వున్నదాన్ని, లేక బోధే, ఆ అర్థాన్ని ఇచ్చే ధాతువును చూచుకొని, అందులోంచి, తనకు కావలసిన మాటను సృష్టించుకుంటాడు. సర్వశాస్త్రాలలో ఇది ఇట్లాగే జరుగుతుంది. ప్రాచ్య జీవాలలో నేమి, పాశ్చాత్యజీవాలలో నేమి, లాక్షణికులు, శాస్త్రవేత్తలు అంతా ఇట్లాగే చేశారు. ఒక లాక్షణికుడు, ఒక శాస్త్రవేత్త, ఒక మాటకు ఒక అర్థాన్ని కుదిర్చి, దాన్ని, అందుకోసం ప్రయోగించగా, తర్వాతివాగ, దాన్ని గ్రహించి, అది అర్థంలో ఉపయోగించుకుంటారు. ఆ మాటకు

వున్న ఆ అర్థం సమగ్రం కాదని తోచినప్పుడు, తమకు కావలసిన అర్థాన్ని అందులో వివక్ష చేసి వాడుకుంటారు. ఇది మనం చూస్తున్న ఆచారం. ఇట్లా ఈ ఆచారం పెరిగి, ఇది నాటకపరిభాష, ఇది శిల్పపరిభాష, ఇది శాస్త్ర పరిభాష అని నిర్వహతాయి. ఇప్పుడు Motive అన్నమాట వున్నదనుకోండి, ఇది సర్వశాస్త్రంలో కూడా వస్తుంది. ఆగ్నేయ కూడా, ఈ మాటకు హెచ్చు తగ్గుతో, ఇతిరత్రా, దానికి వున్న అర్థంతోనే వున్నట్లే కన్పిస్తుంది. దైవా కవికి, శిల్పికి, అంతగా తేడా చెప్పకోవలసిన అవసరం లేదు గనుక వారి తాలూకు పరిభాషలో కూడా అట్లే తేడాను పాటించుకోవలసిన అవసరంలేదు. అందు చేతనే ఈ Motif అనేమాటకు అంగ్రామికావచ్చిన చోట పాశ్చాత్య నిఘంటుకారు లిదరూ, In art, literature and Music, అని చెప్పి, దానికి వున్న అర్థాన్ని వివక్షిస్తూ వుంటారు. మన దేశంలో మాస్తే, మన ఆలంకారికులు, వేదాంత పరిభాష నే, దాదాపుగా తమ పరిభాషగా మార్చుకున్నట్లు కన్పిస్తుంది. ఇప్పుడు Spontaneous అనే మాట వున్నది. ఈ మాట ఇంగ్లీషులో ని అర్థంలో వున్నదో, అది రకమైన అర్థాన్ని ప్రతిబింబం చెప్పుడానికి ఆనందవర్ధనుడు 'అవశం' అన్నమాటను వాడి వున్నాడు. ఇప్పుడు మనం spontaneous అన్న దాన్ని తర్జుమా చేసుకుంటే వచ్చినప్పుడు ఈ 'అవశా'ని తెచ్చుకొని వాడుకుంటే తప్పులేదు. అట్లాగే, ఇతిర శిల్పాల విషయంలో కూడాను.

"భావనకు సంయతము పూర్వమైన ప్రకృతియందలి చిత్రకాగని ఆకర్షించి, అతిని మననమునకు పాత్రమైన బీజరూపము" (గోపాలరావుగారి మాటలు) Motif గనుక, దాన్ని బీజభావం అంటే భావనాంకురంకన్నా బాగుంటుంది. లేదా మూలబీజము, మూల సంకల్పము అనుకోవచ్చు. అప్పుడు Cheney గారి Motivating Fragments కు కూడా మంచి తిరుగు కుగుతుంది బీజ భావనా శకలములు అని చెప్పుకోవచ్చు. Motivating, Motive, అనే మాటల్లో అర్థతారతమ్యం ఉన్నది గనుక, Motivating Fragments చోదనాబీజ శకలము, లేకబోధే చోదనాబీజ భావనాశకలములు అని తిరుగు చేసుకోవచ్చు. ఇదిభావన అన్నదాన్ని వదిలిపెట్టుకో కూడదనుకుంటే మాట. వదిలిపెట్టుకునే పక్షంలో బీజంనో పది పెట్టుకోవచ్చు. లేదా ఆదిపురుషుడు అన్న పదాలలో ఆది భావన, ఆదిబీజము అని ఈ motif ను తెలుపుకోవచ్చు. అంటేగాని భావనాంకురం అనుకుంటే, బలవంతించేత తప్పు, ఇంగ్లీషింగా దానికి ఆ అర్థం వుట్టదు.

హా. శి.

గ్రంథ విమర్శనము

రవీంద్ర గీతాంజలి

[శ్రీ 'చలం'. మైత్రీగ్రంథమాల-విజయవాడ-2.]

రవీంద్రునికి నోటే బహుశక్తి సంపాదించిన సంకేతం ఆంగ్ల గీతాంజలి. తంజావూరులోని భేయా, నైవేయ, గీతికా సంపుటలలోని గేయాలు కొన్ని గద్యబద్ధాలుగా అనువదించి రవీంద్రుడే ఆంగ్ల గీతాంజలి రూపొందించాడు.

భారతీయ భావలలో పరమేశ్వర పరమైన కృతులు కొకొక్కటే. అయితే రవీంద్రుడు తన రచనలలో ఆ సంప్రదాయ మార్గాలను అనుసరించలేదు. గీతాంజలిలో మన కట్టెనట్టే సాక్షాత్కరించే జగదీశ్వరుడు 'పురాణ' భగవానుడు కాదు. ఆయాప్రాచీనావతారాల ప్రసక్తిగాని రాక్షస సంహారాది లీలలుగాని ఆంగ్ల గీతాంజలిలో గోచరించవు. అయితే రవీంద్రుని గీతికలన్నీ కేవల కవితామయమైన చల్లని నెలయేళ్ళుగా మన హృదయాలలో ప్రతివ్వనిస్తాయి. ఇవి చదువుకొంటే మనలో కవితా మహేంద్రజాల మేల్ జగినంత మహానందానుభూతి కలుగుతుంది. రవీంద్రుని ఈశ్వర సాక్షాత్కారం పొందిన మహాతపశ్శాలి కాకపోవచ్చును. కాని అటువంటి తపోవతులు పాడిన పాటలకన్న గీతాంజలి గేయాలే మన కెంతో సన్నిహితంగా ఆత్మీయంగా వినిపిస్తాయి.

గీతాంజలిని అర్థం చేసుకోవడానికి ముఖ్యమైన అధ్యంతరాలు అద్వైత వేదాంతము, నైహుస్ అని తమ పీఠికలో పేర్కొంటున్నారు శ్రీ చలంగారు. అద్వైత వేదాంత ప్రవక్త శ్రీ శంకర భగవత్పాదులు 'సాంద్యాలవారి'వంటి భక్తికృతులెన్నో రచించారు. విజానికి అద్వైతవేదాంత దృక్పథమే పరిపూర్ణ భక్తిని ప్రేరేపించగలదేమో! శ్రీ రామకృష్ణ పరమహంస వంటివారి జీవనలీలు దీని తార్కాణాలు. ఇలాగే నిశితమైన కాస్త్రీయదృక్పథంకూడా భక్తిభావానికి ప్రతిబంధకం కానక్కరలేదు. గొప్ప కాస్త్రీవేత్తలు కొందరు పరమేశ్వర విశ్వాసంకల మనీషులు. కాని

ఇటువంటి సునిశితమైన కాస్త్రీయ దృక్పథంఅవలంబించకుండా ధీమతు చాలా అనుగుగా కనిపిస్తాడు.

శ్రీ చలంగారి దొక బలమైన కృత్రిమ్యపూర్వక గద్యరచన. పూర్వపు రోజుల్లో చలంగారిమీద గుమ్మరిపోసే ఘరానా మనుషులే ఆయన రచనలెక్కువగా చదివేవారు. శ్రీ చలం నిశితమయిన నిజాయితీతో 'పెదమనుషు'లందరూ కలిసి కట్టిపన్ను సంఘాని కెదుగు తీరిగిన మహావ్యక్తి. సాహిత్యంలోను జీవితంలోను సత్యాన్వేషణ సాగించిన అచంచల వివేక కూరులు. సామాన్యంగా వ్యావహారిక రచనలో అందరు పాటించే వ్యాకరణ నియమాలుకూడా ఆయన పాటించరు.

ఆయనా ఆయన గీతాంజలి మొదలుపెడితే ముగించేదాకా విడిచిపెట్టలేము.

"శిశువు కళ్ళపైన తాకిపోయే నిద్ర ఎక్కడ నించి వస్తాందో ఎవరికయినా తెలుసా?"

కరిగిపోయే కరస్మేహంబలాన్ని అర్థ చంద్ర రేఖా నవభగ కిరణ మొక్కటి తాకినదట!

ఆకుమెరన్నాత ప్రభాత స్వప్నంలో ఈ చిరు నవ్వు ప్రథమ జన్మనుని వదలి. నిద్రించే శిశువు పెదవులపై దొబ్బామలాడే ఆ చిరునవ్వుకి!

శిశువు కరిరంపెన మెరిసే మధురమైన మృగు స్నిగ్ధనవ్యత ఇంతకాలం ఎక్కడ దాక్కునిఉండో తెలుసా?

అవును తల్లి బాల్యదశలో మాటరాని అర్థంతాని లేటి పేమావ్యక్తిలో ఆమె హృదయాన్ని ఆలించి నిద్రపోతోవుంది శిశువు దేహంపైన వికసించిన మధురస్నిగ్ధ కోమలత్వం."

శ్రీ చలంగారి అనువాదాని కొక పీఠిక రచించారు. ఈ రోజుల్లో కవితాకావనంలో బతులుదేరే సమస్యలన్నీ వారింసులో కూలంపంగా చర్చించారు. మనిషికి మనిషికి మధ్య తీవ్రమైన అభిప్రాయభేదాలు ఆటగాలు ప్రబలుతున్న ఈనాడు ఎలాంటి కవిక మీదయినా దైరస్యం కలగవచ్చును.

ఈ గ్రంథం చివర చేర్చిన 'అనుమేశన'లో ముప్రసిద్ధ కవినిమగ్నకులు శ్రీ సంజీవనీ బాసూకు తంకియలనుసురించి, రవీంద్రుని రచనలను సురించి చక్కని సమీక్ష చేశారు.

"కాస్త్రీ"

మహారాజాబాప్సా

నవల. గుజరాతీ మూలం—శ్రీ గోయి.
అనువాదం—శ్రీ భండారు సదాశివశాస్త్రి. పుటలు—202
నె.—మూడు రూపాయలు. ప్రకాశకులు—భారతి—
సాహితీ, దాబాల్, విశాఖపట్టణం—4.

కాలచక్ర నేమిక్రమాన్ని సూచించి సమాజంలో
మార్పులు వస్తూ ఉంటున్నాయి. ఎప్పటికప్పుడు అవి కొత్తగా
కనిపించడం. తననుకూలంగా తన జీవితాలు రూపం
దించుకొనడానికి సమాజంలోనివారు ప్రయత్నిస్తూ
ఉండడము కన్పిస్తుంది.

ఒక నాడు పరిశోధకులు మై ఉన్న హిందూ సమాజ
వ్యవస్థ అరబ్బుల తాకిడికి కూకటిచేళ్ళతో కదిలినది.
సామాజిక వ్యవస్థ పటిష్ఠమైనది కావచ్చు. ఎప్పటి
కప్పుడు బలం వృద్ధిచేసుకొంటూ ఉండడం తగు
బాధ్యత అవసరం. లేకపోతే సమాజం క్రమంగా
కృశింపబడి చివరికి అంతరించడం తప్పదు. బహిష్కార
జాతుల దానికితోడు అవుతుంది. ఇది ఆ నాటి హిందూ
సమాజానికి పూర్తిగా కనిపించింది.

నాడు మ్యూ ఆసియా మహమ్మదీయుల దాడి
నుంచి భారతజాతిని, సంస్కృతి సంస్కారాలను రక్షించ
డానికి కంకణం కట్టుకొని, మహాప్రవాహాన్ని ఎదుర్కొని
చెరియబడినట్లుగా నిలిచిన మహాపురుషుడే మహారాజా
బాప్సా. బాప్సా జీవితం కృషి సఫలమైనది లేనది
చరిత్ర ఏ నాడో నిర్ణయించుకున్నది. అలాంటి మహా
పురుషుల గాథలు నిగువుకొనడం అవసరం. కనుకనే
బాప్సా గాన తెలుసువారికి అందచేసిన ప్రకాశకులు
అభినందనీయులు.

బాప్సా మేవాడు రాజ్యస్థాపకుడు. దాని రాజ
ధాని అయిన చిత్రాడి గుర్రానికి ప్రాచీన నామధేయం
చిత్రకూటం. దీనిని హిందూ మతముడైన భీముడు
నిర్మించాడనే విరివ్యాం వుంది. తిర్వారతి ఇది చిత్రాంగ
—అనే వ్యవహారం పొందింది. 7 వ శతాబ్దంవరకు
దీనిని 'మోరి' వంశ రాజులు పాలించేవారు. "మోరి"
అన్నది మార్యకబ్బ తదృశములు.

ఈ గుర్తం క్రీ. శ. 784 లో బాప్సా హస్తాంత
మైంది. 1567 వరకు మేవాడుకు రాజధానిగా ఉంది.
తిర్వారతి మేవాడ్ కు ఉదయపురం రాజధాని అయింది.
చిత్రాడి గుర్తం 1808 లో అల్లావుద్దీన్ ఖాన్ కు
దీనిని 1851 లో మహమ్మద్ బిన్ కుగ్గర్, 1884 లో
బహదూర్ షా (గుజరాత్), 1667 లో అక్బర్
ముట్టించారు.

ఈ నవల ఇతివృత్తం సంగ్రహంగా ఇది;
రాజస్థానంలోని ఇరాదుర్గం అధిపతి మహేంద్ర

నరపతి ఆటవికులైన భిల్లల కోపానికి ఆహుతి అయి
నాడు. మహేంద్రుని కుమారుడు పసివాడు. అతన్ని
కూడా హతమార్చి రాజకంకాన్ని రూపుమాపాలని భిల్ల
నా జుకుకుకూడా సంకల్పించాడు. ఇలాగుర్ల ధర్మాధి
కారి, మహేంద్రుని ఆ ప్రతిమకు అయిన పరాకెర
సుశర్మ ఆశాలుని తీసుకొని తన గ్రామానికి వెడలి
పోయాడు. భిల్ల నాయకుడు కూడా చేతులోపెడకుండా
కాపాడి కన్నబిడ్డవలె పెంచాడు. అతడే భోజాడు. పరా
కెరనిలక్ష్యం భారతజాతిరక్షణ, భారతీయ ధర్మసంస్థా
పనమును. దానికి భోజాని సాధనం చేసుకొన్నాడా
తపస్వి. భోజాడే బాప్సాగా ప్రసిద్ధి చెందాడు. మహా
రాజా మానసింహు అసంతరం మేవాడ్ సంస్థానానికి
ఆధిపత్యం వహించాడు. మహమ్మదీయుల దాడి ప్రతి
ఘటించి దేశాన్ని రక్షించ పూనుకొన్నాడు. కనపట
సగ్వసంగ పరిత్యాగంచేసి ఏక లింగేశ్వరుని సన్నిధిని
భారతీ దేశం విసర్జించినాడా రాజమోగి.

ధర్మ సంరక్షణార్థం తెర్రాటలనే కడవ
రంగంలో దింపిన మహామోగి పరాకెరకు, భర్త ఏర్ప
రమకొన్న ఉత్తమ లక్ష్యసిద్ధికి జీవితాన్ని అర్పణ
చేసిన ఇల్లాలు శ్రీలేఖ భోజానికి తల్లితండ్రులున్నారు.
ఆయా ప్రాతల చిత్రణం మహాదాత్రిమైన
ఫక్కిలో ఉన్నది. రచనా విధానం విశిష్టమైనది.

రాజ్యాన్ని భగవద్దర్శించే ప్రధాన సేవ
కులుగా రాజ్యగృహ భారం వహించి కైకీ సామ
ర్థ్యాలు ఉడుగకమునుపే ర్యమూ పరిత్యజించి విరా
గులై, భగవద్భావంతో తపానిష్టలో జీవితాలు సఫలం
చేసుకొన్న మేవాడ్ రాజవంశం వారికి బాప్సామూల
పురుషుడు. వారు చరిత్రలో బాప్సారావులుగా ప్రసిద్ధి
జెందారు. ఏకలింగేశ్వరుని సన్నిధిని రాజ్యగృహ
భారం వహించే సంప్రదాయం బాప్సారావులకు
విధించినది కూడా ఆ మహాపురుషుడే. బాప్సా జీవితం
నిజంగా ధన్యమైనది.

భారతజాతి విశిష్టమైన జీవిత విధానానికి అంకిత
మైనది. ఉత్కృష్టమైన ధర్మ మార్గానికి కట్టుబడినది
ఈజాతికి ఒక మతంలేదు అన్ని మతాలూ ముక్తి సాధ
నకు అనువైనవే; అనుసరించేయాలే. కనుకనే భారత
జాతికి మతంపట్ల ఆసక్తిలేదు. ఒకరిని తనలో చేర్చు
కోవాలనే పట్టుదలలేదు. వైదికధర్మం ఈ నాటికి
నిలిచి ఉండడానికి కూడా అదే కారణం.

మార్గాలు భిన్నమైనా గమ్యం ఒకటేనని ఉక్త
బాలతో నేర్చుకోనే భారతీయులు ఆవేశకావేష్య

లకు లోనుకారు. కనుకనే ఇతర మతాలవారి దాడులకు గురికావడం, తాత్కాలికంగా దాసులు కావడం తటస్థించినవి. ఈలాంటి వివక్షలు సంభవించిన సందర్భాలలో మాత్రమే భారతీయులు కత్తిపట్టారు. అహింస బలవంతుల ఆయుధం. బలహీనులకు హింసా మార్గమే శిరస్యం కావచ్చు. హింస సర్వవాత్సలీయం కాదు. శిష్ట రక్షకుడు అయిన భగవానుడు గుప్త శిక్షకుడు. కరుణామూర్తి అయిన శంకరుడు విలయ కారకుడు. హింసా హింసల సమన్వయమే శంకరుని మూర్తి. కనుకనే సర్వ రక్షణార్థం కృపాణం ధరించిన బాప్సకు ఏకలీంగేశ్వరుడు ఆరాధ్య దైవమైనాడు.

సుప్రసిద్ధమైన బాప్స జీవితగాథ భారతీజాతి ఐక్యత్వాన్ని కూడా చాటుతున్నది. ప్రతిఒక్కరు విధిగా చదువదగినది ఈ నవల.

అనువాదం హృదయంగా ఉన్నది. అచ్చు తప్పులు ఉన్నా మలిముద్రణలో వాటిని సవరించు కోవడం జరుగుతుందని ఆశించవచ్చు.

ఒక్కమాట. మూల గ్రంథ రచయిత గురించిన వివరాలు పాఠకులకు అందజేయడం సముచితంగా ఉండేది. కనీసం రచయిత పూర్తిపేరు అయినా ఇచ్చిఉంటే బాగా ఉండేది. మూలం పసిద్ధమైనది. హిందీ మున్నగు భాషలలోనికి ఇదివరకే అనువదించడం జరిగినది. కేవలం అనువాదమేనని చెప్పకొనడంకల్ల అనువాదకుల ఘనతకు భంగం వాటిల్లుదు. ఈలాంటి నవలను అనువదించినా 'కథాంశాన్ని ఉపయోగించుకొని స్వేచ్ఛా పద్ధతిలో రచించబడిన'దని చెప్పకొవడం సబబుకాదు. —కామరాజు.

ఆభినవాద్ధ కాదంబరి

[రచయిత: విద్యత్కవిభూషణ, విద్యాన్ శ్రీ
తేనము వేంకటకృష్ణశర్మ. పుటలు: 49. వెల: 1-50.
ప్రాప్తిస్థానము: ఉపయోగపడే పబ్లిషర్స్, 69, సావి
పిళ్ళేవిధి, చూళి, మదిరాసు-7.]

బాణకృతమైన కాదంబరి గద్యకావ్యం సుప్రసిద్ధమైంది. దాని కంటిటి ప్రశస్తి ఉందా. తెలియదానికి దాని నమనరించి సంస్కృతంలో వెలువడిన గద్యపద్య సంగ్రహాలు పరిశీలిస్తే స్పష్టమవుతుంది. బాణునితెలి "ఒజస్సుమానభూయ స్వ మేతద్గద్యస్థితీవితం" అనే లక్షణ నిర్వచనానికి కారణమైంది. "బాణోచ్ఛిష్ట మిదం జగత్" అని, కాదంబరి రసజ్ఞానా మాహాత్మ్యే న లోచతే" అని మొదలుగా పెక్కు ఆభాగకారే వీర్యజ్ఞాయి. ఇట్టి ప్రశస్తిగన్న కాదంబరి

కథ దీర్ఘమూస జటిలవర్ణనమగుంగాను, క్లిష్టాన్వయ భూయిష్టంగాను ఉండడంకల్ల కథామాత్రావగతికి సంగ్రహాలు అవసరమైనవి. ఆ విధంగా పుట్టిన పిల్ల కొలువలలో అభినవ కాదంబరి ఒక్కటి.

దీనిని రచించినవాడు ధుండిరాజు. ఈ ధుండిరాజుకి

"వత్సా శ్రీ జగదంబాం

పింగలకులజ్ఞోఽ ధుండిరాజాశ్రియః,

విచ్చ ద్వాగక వేర్గాం

అభినవ కాదంబరిం దోస్తుం"

అని మంగళీ నాచరించాడని, గ్రంథాంతంలో

"ఇత్థం త్యభినవ పూర్వా

పింగలకులజేన ధుండిరాజేన,

కాదంబరి విరచితా

వినుషం పీఠైశ్చ సదా ధూయాత్."

అని చెప్పకున్నాడని అనువాదకులు పీఠికలో తెలిపారు. అభినవ కాదంబరి క ర ధుండిరాజ వ్యాసయజ్ఞ అని, లక్ష్మణ ప్రభువని, ఇతడు 1718 ప్రాంతంలో ముద్రాగొట్టిన నా.కానికి టిప్పణి వ్రాశాడని, శహజీ విలాసము నే సంగీత గ్రంథ మొకటి రచించాడని సంస్కృత సాహిత్య చరిత్రకారులు తెలుపుతున్నారు. ఈ ఇద్దరూ ఒక్కరే కావచ్చు. "పింగల కులజ్ఞోఽ ధుండిరాజాశ్రియః" అని చెప్పకొడంచేత "ధుండిరా జు ఆంగ్రువని చెప్పక తప్పదు. దాక్షిణాత్యులలో దక్కిన తెగలవారికంటే తెలుగు వారే గృహనామాముల పెక్కుడు ప్రాధాన్య మిచ్చు వారు" అని అనువాదకులు అన్నారు. కాని ఇంటి పేరుకు ప్రాధాన్య మివ్వడం మహారాష్ట్రులలోను ఉన్నది. పింగళి గృహనామం అన్ని కులాలలోను ఉన్నది (పింగళి వెంకటరామారెడ్డి). మహారాష్ట్రుల లోను పింగళి గృహనామం కలవారున్నారు (మోగో పంత్ పింగళే). ఈతడు శహజీ విలాసం రచించడం, ధుండి నామగీతం మహారాష్ట్రులలో ప్రచురం కావడం మొదలయిన కారణాలనుబట్టే ఇతడు తంజావూరు మహారాష్ట్ర రాజాస్థాని అయిన మహారాష్ట్రుడయి ఉంటాడేమో ననిపిస్తుంది. శహజీ 1712 లో ఉన్న తంజావూరు రాజు.

ఇక బాణుని మూలగ్రంథానికి గద్యపద్యాత్మకారైన ఆంగ్రానువాదాలు ఆసంఖ్యాకాలు. కాని ఈ అభినవ కాదంబరి నెకరూ అనువదించలేదు. తిలుబూళి గ్రంథకర్తృత్వంలో ప్రఖ్యాతులైన శ్రీ వేదము వేంకటకృష్ణశర్మగారు దీనిని తెనుగు చేశారు. ధుండి

